T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

ALMAN MİLLİYETÇİLİĞİ BAĞLAMINDA AŞIRI SAĞ HAREKETLERİN DÜNÜ VE BUGÜNÜ

DOKTORA TEZİ

UĞUR BARAN HANAĞASI

KOCAELİ 2021

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

ALMAN MİLLİYETÇİLİĞİ BAĞLAMINDA AŞIRI SAĞ HAREKETLERİN DÜNÜ VE BUGÜNÜ

DOKTORA TEZİ

UĞUR BARAN HANAĞASI

PROF. DR. ALİ POYRAZ GÜRSON

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No:……

KOCAELİ 2021

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sırasında, hayatımdaki birçok insan, benim için ne kadar değerli olduklarını birkez daha bana hatırlattılar. Bunların başında, kısa bir süre önce Allah'ın rahmetine kavuşmuş olan kıymetli emekli öğretmen annem Türkan Hanağası ve yıllar önce kaybettiğim emekli hakim babam Hasan Hanağası var. Onların bana öğrettiği değerler ve insani güzel vasıflar o kadar değerli ve gerçek ki, bu sayede, annem ve babam, son nefesime kadar, fiziken yanımda olmasalar da manen yanımda olacaklar. Onlara ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bu süreçte kıymetli eşim, değerli akademisyen büyüklerim, vefalı dostlarım ve aile bireylerimden de büyük destek ve anlayış gördüm. Bilim dünyasına akademik bir katkı verme şerefini ve mutluluğunu elde etmek için yıllarımı verdiğim çalışmam birazdan isimlerini sayacağım bu insanların varlığı olmasaydı gerçekleşemezdi. Bu vesileyle, bilimsel katkıları ve tez süreci esnasında yaşadığım zor anları iyimserliği ve engin tecrübesi ile atlatmama yardımcı olan, gülen yüzü hiç eksik olmayan tez danışmanım, hocam ve manevi ağabeyim Prof. Dr. Ali Poyraz Gürson'a çok özel teşekkürlerimi ve minnettarlığımı ifade etmek isterim. Ayrıca, tez izleme ve savunma sürecimde yer alan, değerli hocalarım Dr. Öğretim Üyesi Marco Boschele ve Prof. Dr. Adem Çaylak'ın katkıları için sonsuz teşekkür ediyorum. Tez savunma jürimde bulunan Prof. Dr. Burak Samih Gülboy ve Dr. Öğretim Üyesi Nesrin Kenar hocalarıma da görüşlerinden ve bilimsel desteklerinden dolayı ayrıca çok teşekkür ediyorum.

İnsan hayatında öyle dönemler vardır ki, değer verdiği insanların size olan inancını görmeniz ve hissetmeniz çok motive edici ve paha biçilmezdir. Benim için, bu tür kişilerin hayatımda var olması en büyük hazinedir. Dolayısıyla, belirtmek isterim ki, dostlarım Olgun Keskin, Egemen Avcu, Güven Avcu, Samet Tunç, Mustafa Subaşı mezun olduğum üniversite ODTÜ'den hocam Doç. Dr. Dürrin Alpakin Martinez-Caro ve rahmetli Prof. Dr. Şükriye Ruhi, Kocaeli Üniversitesi'den akademisyen kardeşim Halil Peçe, tezin teknik kısımlarında destek olan çok değerli Dr. Yavuz Kılınç, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sekreteri İlkay Çimen, Dr. Zümrüt Altındağ, Sıtkı Hanağası, ağabeylerim Prof. Dr. Haşmet Hanağası ve Hakkı Hanağası ile eşleri, yeğenlerim Berke Hanağası ve Hasancan Hanağası, rahmetli halam Emine Hanağası, Dr. Joerg Baudner, Levent Yıldız, Dr. Furkan Çelik, büyüğüm Prof. Dr. Şadan

Yavuz ve Prof. Dr. Filiz Aydoğan Boschele hocam beni hiç yalnız bırakmadılar. Onlara sonsuz teşekkürlerimi arz ediyorum. Öğrencilerimi de unutmam mümkün değil. Onlar geleceğimiz. Hepsine teşekkür ediyorum.

Son olarak, sevgili eşim Yeliz Dut Hanağası'na bana olan inancı, desteği, güleryüzü ve fedakarlığı için binlerce kez teşekkür ediyorum. Kendisi de kıymetli bir akademisyen olan eşim, bir eğitimci olarak benim tez sürecinde yaşadıklarımı çok iyi anladı ve destekledi. Eşimin annesi Hayriye Dut, babası Fahrettin Dut, kardeşleri İsmail Dut ve Filiz Dut, anneannesi, babaannesi ve amcaları Fatih Dut ve Halil Dut'da değerli desteklerini hiç esirgemediler. Onlara minnettarım. Yakında dünyaya gelecek kızımızın bana getirdiği şansı da inkar edemem. Umarım o da, ileri de ülkesine ve bilime aşık bir birey olacak. Sevgili kızım, henüz dünyaya ''merhaba'' demese de onun sevgisini, eşimin şefkati ile beraber hissedebildim.

Bilimi, karanlıkları aydınlatan bir fener, üşüyen ruhları ısıtan bir güneş olarak gördüm hep. Umuyorum ki, bu anlamda, doktora tez çalışmam, ülkemizin ve dünyanın bilim camiasına bir ışık demeti, faydalı bir katkı olur. Meslekdaşlarım ve öğrencilerimin ufkunu ve bilgi dağarcığını genişletebilir. Bilgilenmek, öğrenmek, öğretmek ve sorgulamak insanın asli meseleleri olmadıkça dünyanın daha iyi bir yer olacağına inanmak güçtür. O yüzden kitaplarımızla aklımızın kilitlerini açmalı, öğrendiklerimizi değerlendirip üreterek, bu dünyada insani bir iz bırakmalıyız. Benim, doktora tez eserimde bu iz bırakma misyonunun ve farkındalığının bir ürünüdür sadece.

Uğur Baran Hanağası

Mart, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **V**
ÖZET ..... **VIII**
ABSTRACT ..... **XI**
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ ..... **XIII**
TABLO LİSTESİ ..... **XV**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

POPÜLİZM VE POPÜLİST AŞIRI SAĞ NEDİR?

1.1. AVRUPA'DA YÜKSELEN POPÜLİST RADİKAL SAĞ 9
1.1.1. Popülizm nedir? 10
1.1.2. Popülizmin Tarihsel Gelişimi 13
1.1.3. Popülizmin Özellikleri 15
1.1.4. Avrupa Popülist Radikal Sağına Genel Bir Bakış 17

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİYETÇİLİK NEDİR?

2. MİLLİYETÇİLİK: BİR İDEOLOJİDEN FAZLASI 21
2.1. MİLLET NEDİR? 24
2.1.1. Milliyetçiliğin Anlamı Üzerine 27
2.2. MİLLİYETÇİLİK KURAMLARI 30
2.2.1. Primordialist (İlkçilik) Kuram 30
2.2.2. Modernist Kuram 32
2.2.3. Etno-Sembolizm Kuramı 35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALMAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN TARİHSEL GEÇMİŞİ VE ANALİZİ: ROMA İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDEN, WEİMAR CUMHURİYETİ DÖNEMİ'NE KADAR OLAN SÜREÇ

3.1. GİRİŞ: ALMANLAR TARİH SAHNESİNE ÇIKIYOR 39
3.2 ALMAN TARİHİNİN BAŞLANGICI VE ROMALILARIN GÖZÜNDEN ALMANLAR 40
3.3. CHARLEMAGNE (9. YÜZYIL) VE ORTA ÇAĞ ALMANYA TARİHİ 42
3.4. ALMANYA'DA MEZHEPÇİLİK ÇAĞI (1500-1648) 45
3.5 ALMAN MİLLİYETÇİLİĞİN FİKİRSEL EVRİMİ 47
3.6. FRANSIZ İŞGALİNİN (1806-1815) ETKİSİ VE BİRLEŞİK ALMAN ULUS DEVLETİ'NE GİDEN YOL 51

3.8. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMANYA: WEIMAR CUMHURİYETİ DÖNEMİ (1918-1933) VE VERSAY ANTLAŞMASI'NIN TESİRLERİ (1919) 56
3.8.1. Savaş Sonrası Döneme Umutlu Bir Başlangıç: Weımar Cumhuriyeti (1919-1933) 60
3.8.2. Savaş Sonrası İlk Genel Seçim (10 Ocak 1919) ve Weimar Anayasası ... 64
3.8.3. Weimar Anayasası: 48. Madde 68
3.8.4. Paris Barış Konferansı Ve Almanya'yı Cezalandıran Versay Antlaşması (1919) 69
3.8.5. Versay Antlaşması Sonrası Weimar Dönemi Siyasi Atmosferi (1919-1933) 77
3.8.6. Weimar Dönemi Ekonomisi 80
3.8.7. Weimar Cumhuriyeti Dönemi'nden Çıkan Sonuçlar Ve Dersler 82

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FAŞİZM, NAZİZM VE II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ HAREKETLERE YAKIN BİR BAKIŞ

4.1. FAŞİZM NEDİR? 89
4.2. ALMAN FAŞİZMİ: HİTLER VE NASYONAL SOSYALİZM 94
4.2.1. Almanya'nın Führeri: Adolf Hitler'in İlk Yılları 94
4.2.2. Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi ve Nasyonal Sosyalist İdeoloji 98
4.3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMANYA'DA MİLLİYETÇİLİK VE AŞIRI SAĞIN DURUMU 114
4.3.1. Nüremberg Mahkemeleri: Alman Milliyetçiliğini Ve Nazileri Cezalandırmak 116
4.3.2 İkinci Dünya Savaşı Sonrası Almanya'nın Durumu 119
4.3.3. Alman Toplumunda Aşırı Milliyetçiliğin Tezahürü Olarak Yabancı Düşmanlığı 124
4.3.4. Almanya'da II. Dünya Savaşı Sonrası Siyasal Yaşamda Görülen Aşırı Sağ ve Neo-Nazi Partiler 129

BEŞİNCİ BÖLÜM

ALMANYA'NIN YENİ AŞIRI SAĞ HAREKETLERİ: PEGIDA VE ALMANYA İÇİN ALTERNATİF PARTİSİ (ALTERNATIVE FÜR DEUTSCHLAND-AFD)

5.1. PEGIDA 141
5.2. ALMANYA İÇİN ALTERNATİF PARTİSİ (ALTERNATİVE FÜR DEUTSCHLAND-AFD) 143
SONUÇ 148
KAYNAKÇA 155
ÖZGEÇMİŞ 168

Annem Türkan Hanağası ve Babam Hasan Hanağası'nın anısına.

Sadece sizi tanımak için bile bu dünyaya gelmeye değerdi.

ÖZET

21. yüzyıl'ın ilk çeyreği insanlık tarihinin kimi açılardan en parlak dönemi olarak adlandırılabilinir. Bioteknoloji ve bilişim teknolojisinin yaratığı devasa sıçrama, buna paralel olarak bildiğimiz ticaret ve iş kollarının farklılaşması ve çeşitlenmesi, siyasal aktörlerin klasik yönetim biçimlerine alternatif oluşturma biçimleri, bilginin ve medyanın dijitalize olarak ulaşılabilirliğinin fazlalaşması gibi bu dönenin kimi parlak noktalarını sıralamak mümkündür. Fakat, bu çağ bizi aynı zamanda kimi tanıdık sorunlarla da yüzleştiren bir çağ olmuştur. Özellikle, bu sorunların siyaset sahnesinde görülenleri çarpıcıdır. Küreselleşme ve neoliberal politikaların, unuttuğu ve vatandaştan tüketiciye dönüştürdüğü kitleler, gittikçe derinleşen gelir eşitsizliği, ve liberal demokrasilerin halkları temsil edememe sorunun yansımalarından biri olarak yorumlanan halk dalkavukluğu yapan popülist aşırı sağ siyasetin ötekileştirici ve ayrıştırıcı söylemi bu sorunların ilk akla gelenleridir. Bunlar arasında, giderek mevzi kazanan popülist aşırı sağ özellikle Avrupa ülkelerinin siyasi sahnelerinde kök salmakta ve çözüm üretmeden sadece toplumu kutuplaştırarak genel seçimlerde halklardan oy avlamayı başarabilmektedir. Kimilerine göre, bir yandan küresel dijital diktatörlükler (Facebook, Google, Instagram, Amazon vb.) dünyaya hükmetmeye talip iken öte yandan popülist siyasetçiler, bugünde, 20. yüzyıl'ın iki savaş arası döneminin (1919-1939) tüm insanlığı bir dünya savaşına sürükleyen faşist söylemlerine başvurarak kitleleri cezbedebilmektedirler. Popülistler, tıpkı ortaçağ kent devletlerini çevreleyen yabancıların kente girmesini engelleyen kalın duvarları yeniden inşa etmek için Avrupa Birliği devletleri arasındaki sınırsızlığa son vermek ve güvenlik endişesi ile içe dönük bir mono-etnik bir yapı oluşturmanın siyasetini yapmaktadırlar. Yaşlanan Kıta Avrupası'nın, ekonomik, siyasal ve kültürel olarak en etkili aktörlerinin biri olan Almanya da, popülist aşırı sağın etkin olmaya başladığı bir ülkedir. Nasyonal Sosyalizmin iktidar olduğu dönemde (1933-1945) ultra milliyetçilik, yabancı düşmanlığı ve ırkçılığı deneyimleyip, çıkan İkinci Dünya Savaşı'nda birçok insanını kaybetmiş ve savaş sonrasında ikiye bölünmüş (Federal Almanya ve Demokratik Almanya) bir ülke olan Almanya'da, bilhassa, 2008 Ekonomik Krizi ve 2011 Suriye İç Savaşı'ndan kaçan Suriyeli göçmen ve mültecilerin Almanya'ya gelişi ile birlikte aşırı sağ hareketler ülkede kıpırdanmaya başlamış ve artık Alman siyasetinin etkin aktörleri olmuşlardır. Tezimizin amacı, takriben 200 yıllık bir geçmişe sahip olan Alman milliyetçiliğin, bugünkü popülist

aşırı sağ ile bağını ortaya koymak ve bu bağın nedenlerini araştırmaktır. Tezimiz, Alman halkının tarih sahnesindeki serüvenini ve millet olma sürecinin vakasal ve fikri altyapısını. Alman milliyetçiliğinin deneyimlediği iki dünya savaşını ve 1920'lerde ki Weimar demokrasisi sürecini, faşizmin Alman versiyonu olan aşırı sağ Nazizm'in Almanya'da sahne alışını ve milyonların hayatına mal oluşunu, bugün demokrasi için tehdit olan Alman popülist aşırı sağını izah edebilmek için analiz etmektedir. Bugünkü popülist aşırı sağ, 2004'de Amerikalı yazar Ralph Keyes'in (1946-) ürettiği, ''post-truth'' (gerçek sonrası) bir dönemin mekanizmaları olan sahte haberleri, halk dalkavukluğu içeren propagandist söylemleri, problemi tespit edip çözüm önermeyen parti programları ile tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi Alman siyasetinde de özellikle PEGIDA hareketi ve Alternative für Deutschland Partisi (AfD) sayesinde kullanabilmektedir. Bunun yansıması olarak, 2013'te kurulan, yabancı/göçmen düşmanlığı, düzen karşıtlığı ve Avrupa Birliği şüpheciliğini parti söyleminin kalbine koyan Alternatif für Deutschland (AfD) 2017 Almanya Genel Seçimleri'nde yüzde % 12,6 oy alıp Alman Parlamentosu'na 88 milletvekili göndererek Alman siyasetinde büyük bir meydan okumuş, 2021 genel seçimlerini beklemektedir. Tezimiz, bu siyasal hareketin ve partinin Almanya'da ki başarısının arkasında birkaç sebep olduğunu iddia etmektedir. Bu sebeplerin en öne çıkanları, Alman halkında yaygın olan mevcut Alman siyasal sistemine ve onun aktörlerine duyulan güvenin azalması, özellikle refah devleti modelinin bir krize girip doğu Almanya kentlerinde bunun işsizlik ile birleşmesinin Almanların bir bölümünde yarattığı hoşnutsuzluk, 1960'lardan beri ülkeye kabul edilen özellikle Türk göçmenlerin oluşturduğu yabancıların yanına bir de 2011 sonrasında kabul edilen Suriyelilerin Alman toplumuna entegrasyonlarında yaşanan sıkıntılar olarak sıralanabilinir. Tezimiz, bugün Avrupa Birliği'nin çok önemli bir parçası olan Almanya'nın demokrasisinin tıpkı 1920'lerdeki Weimar Cumhuriyeti'nin içine girdiği demokratik krize benzer bir duruma düşebileceğini, popülizme karşı siyasal aktörlerin ve halkın bilinçli ve organize bir duruş sergilemezlerse tıpkı Hitler'in Nazi Partisi'nin iktidara yürüyüşünün postmodern bir versiyonunun, PEGIDA ve Alternative für Deutschland (AfD) için de geçerli olabileceğini göstermeye çalışarak literatüre bu anlamda bir katkıda bulunmaya çalışmaktadır.

Tez çalışmasının araştırılması ve hipotezlerin desteklenmesi için ağırlıklı olarak nitel yöntemler kullanılmıştır. Bunun yanı sıra konunun daha iyi resmedilmesi maksadıyla

istatistikler ve ilgili raporlar kullanılmıştır. Alman milliyetçiliğinin tarihsel arka planı ve bugünkü manzarası birincil ve ikincil kaynaklardan faydalanılarak anlatılmıştır. Konunun uzmanlarının eserlerinin yanı sıra, hatıralar, gazete ve dergi alıntıları da konunun derinlemesine incelenmesi için kullanılmıştır. İnternet üzerinden ulaşılan çevrimiçi kütüphaneler ve arşivlerden faydalanılmıştır. Bununla birlikte, güncel siyasette olan aşırı sağ popülist Alternative für Deutschland'ın parti programından yararlanılmıştır.
Anahtar Kelimeler: Almanya, Milliyetçilik, Popülizm, Aşırı Sağ, Faşizm.

ABSTRACT

The first quarter of the 21. Century can be regarded as the brightest era of the mankind history. The great leap of the converge of biotechnology and IT technology, the emerge of new trade and profession branches, the creation of the new administration systems by the political actors, the digitalization of knowledge and high accessibility can be listed as major points to be mentioned in that sense. However, the era has been the one that made us face with some new and some familiar problems. Especially, the problems that seen in the stage of politics are striking. The masses forgotten and converted to consumerists from citizens by the globalization and neoliberal politics, deepening income inequality and the rise of populism that puts forward otherization and polarization policies as a reflection of the liberal democracies that fail to represent its people. Especially, populist far right is continiously rooted in the European politics and it hunts the vote of the people by criticising the system and many things (existence of foreigners, Eurozone, establishment, parliamentary system etc.) without proposing solutions for them. For some, digital dictatorships namely Facebook, Google, Instagram, Amazon etc. demand to rule the world, populist far right attracts the people by using the similar fascist discources of the inter war period (1919-1939). Populists want to build walls and surround the nation states in Europe similarly the middle age city states who were surrounded by the walls to prevent the strangers (today's foreigner workers, migrants, refugees) to enter the city. Germany, which is an economically, politically and culturally influential actor of the aging Continental Europe, has been a country affected by the rise of the populist far right. Germany, which had experienced ultra nationalism, xenophobia and racism in the Nazi Era (1933-1945), lost many of its citizens in the Second World War. Also, it was divided after the war (Federal Republic of Germany and German Democratic Republic. Populist far right started to rise especially after 2008 Economic Crisis and refugee crisis of 2011 Syrian Civil War and became prominent actor of German politics. The purpose of the dissertation is to expose the link between German nationalism dated back roughly to 200 years ago and populist far right, also to explore reasons of this link. The adventure of the German nation in the stage of history and its ideological and factual basis, two world wars that is experienced by the German nationalism, Weimar democracy of 1920s and Nazizm which was a German version of fascism that costed the lives of millions

are explained in order to explain German populist far right that is a threat on democracy. Like in other countries in German politics as well there are populist movements. PEGIDA movement and Alternative für Deutschland party (AfD) (two important populist far right entities) have been using the methods of post-truth (coined by Ralph Keyes in 2004) mechanism which falsifies the news, producing discourses of public flattering and introducing party programmes that doesn't put forward solutions to the problems. In result, AfD, which holds the idea of anomisty against the foreigner and migrants , gained %12.6 of the popular vote in 2017 German elections and sent 88 deputies to the German Parliament. It awaits for the 2021 elections. The dissertation attempts to explore the reasons of AfD's success namely the loss of trust of the citizens vis-a-vis the German political system and its actors, especially the welfare state model's changing shape and the unemployment and the discontent among Germans. Also, Germans, who are dissatisfied with the integration of the foreign workers mostly Turks (since 1960s), are now challenging with the Syrians' integration who came to Germany. Dissertation strives to show a similar postmodern power taking of PEGIDA and AfD in the EU member country Germany can happen like Nazis did in the fall of the Weimar Republic if German politicians and public wouldn't perform a concious and organized stand against populism. Mostly qualitative methods were used in order to explore and supprt the hypotheses of the dissertation. Also, statistics and related methods were used. In order to describe the historical background of the German nationalism primary and secondary resources, memoirs, journal and newspaper artices were used. Also, the party programme of populist far right party Alternative für Deutschland was used in the dissertation.

Keywords: Germany, Nationalism, Populism, Far Right, Fascism.

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AfD: Alternative für Deutschland (Almanya İçin Alternatif)

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

CDU: Christlich Demokratische Union Deutschlands (Hıristiyan Demokrat Birliği Partisi)

CSU: Christlich-Soziale Union in Bayern (Hıristiyan Sosyal Birlik Partisi)

DAEŞ: Ed-Devlet'ül İslâmiyye fi'l Irak ve'ş Şam (Irak ve Şam İslam Devleti)

DAF: Deutsche Arbeitsfront (Alman İşçi Cephesi)

DAP: Deutsche Arbeiterpartei (Alman İşçi Partisi)

DBD: Demokratische Bauernpartei Deutschlands (Çiftçi Partisi)

DDP: Deutsche Demokratische Partei (Alman Demokratik Parti)

DNVP: Deutschnationale Volkspartei (Alman Ulusal Halk Partisi)

DP: Deutsche Partei (Alman Partisi)

DREP: Deutsche Rechtspartei (Alman Sağ Partisi)

DRP: Deutsche Reichpartei (Alman İmparatorluk Partisi)

DVU: Deutsche Volksunion (Alman Halk Birliği)

ECR: European Conservatives and Reformists Party (Avrupalı Muhafazakarlar ve Reformistler Partisi)

EEC: European Economic Community (Avrupa Ekonomik Topluluğu)

ECSC: European Coal and Steel Community (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu)

FAP: Freiheitliche Deutsche Arbeiterpartei (Hür İşçi Partisi)

FDP: Freie Demokratische Partei (Özgür Demokratik Parti)

FPÖ: Freiheitliche Partei Österreichs (Avusturya Özgürlük Partisi)

IMT: International Military Tribunal (Uluslararası Askeri Mahkeme)

KPD: Kommunistische Partei Deutschlands (Komünist Parti)

LDPD: Liberal Demokratische Partei Deutschlands (Alman Liberal Demokratik Parti)

NDPD: National-Demokratische Partei Deutschlands (Alman Milliyetçi Demokratik Parti)

NATO: North Atlantik Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

FN: Front National (Fransa-Ulusal Cephe)

NMT: Nuremberg Military Tribunal (Nüremberg Askeri Mahkemesi)

NPD: Nationaldemokratische Partei Deutschlands (Alman Ulusal Demokrat Parti)

NSDAP: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi)

NSU: Nationalsozialistischer Untergrund (Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütü)

OEEC: Organisation for European Economic Cooperation (Avrupa Ekonomik İşbirliği Topluluğu)

PEGIDA: Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes (Batının İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar)

LP: Die Linke (Sol Parti)

LPF: Lijst Pim Fortuyn (Hollanda-Pim Fortuyn Listesi)

PODEMOS: Yapabiliriz Hareketi (İspanya-Radikal Sol Hareket)

PNF: Partito Nazionale Fascista (Ulusal Faşist Parti)

REP: Die Republikaner (Cumhuriyetçiler)

SA: Sturmabteilung (Fırtına Bölüğü)

SD: Sicherheitsdienst des Reichsführers-SS (Nazi Almanyası İstihbarat Servisi)

SED: Sozialistische Einheitspartei Deutschlands (Alman Sosyalist Partisi)

SMAD: Sowjetische Militaradministration in Deutschland (Almanya Sovyet Askeri İdaresi)

SPD: Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Alman Sosyal Demokrat Parti)

SRP: Sozialistiche Reichpartei (Sosyalist İmparatorluk Partisi)

SS: Schutzstaffel (Koruma Kıtaları)

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

SYRIZA: Sinaspismós Rizospastikís Aristerás – Proodeftikí Simachía (Radikal Sol Koalisyonu)

USPD: Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Bağımsız Sosyal Demokrat Parti)

WAV: Wirtschaftliche Aufbau-Vereinigung (İktisadi Bütünleşme Partisi)

TABLO LİSTESİ

TABLO 1: ALMANYA İŞÇİ EYLEMLERİ (1913-1919) 62
TABLO 2: ALMANYA'DA HİPERENFLASYON VERİLERİ 81
TABLO 3: ÖZGÜRLÜKÇÜ SOL VE OTORİTER SAĞ SİYASET 129
TABLO 4: BATI VE DOĞU ALMANYA'DA 1990-1993 YILLARI ARASINDAKİ AŞIRI SAĞ EYLEMLER 132
TABLO 5: ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ MİLLİYETÇİ PARTİLER (1946-2021) 133
TABLO 6: ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ ÖRGÜT VE GRUPLARIN SAYISI 140
TABLO 7: ALMANYA 2017 GENEL SEÇİMLERİ SONUÇLARI 144
TABLO 8: ALMAN MİLLİYETÇİLİĞİN VE AŞIRI SAĞ MİLLİYETÇİLİĞİN FARKLI DÖNEMLERDE DÜŞMAN YARATARAK ORTAYA ÇIKMASI 150

GİRİŞ

a) Arka Plan

Bir ada değildir insan, bütün hiç değildir bir başına;
Anakaranın bir parçasıdır, bir damladır okyanusta;
Bir toprak tanesini alıp götürse deniz, küçülür Avrupa,
Sanki yiten bir burunmuş,
Dostlarının ya da senin bir yurtluğunmuş gibi,
Ölünce bir insan eksilirim ben,
Çünkü insanoğlunun bir parçasıyım;
İşte bundandır ki çanlar kimin için çalıyor diye sorma;
Çanlar senin için çalıyor**.**

(John Donne,1572-1631)

İngiliz şair ve vaiz, John Donne, yukarıdaki satırları 1624 yılında yazdığında, Avrupa kıtası tarihinin en büyük savaşlarından biri olan Otuz Yıl Savaşı'nın (1618-1648) başlarında idi. Habsburg ve Bourbon hanedanları arasında süren ve tahminen 12 milyon insanın yaşamına malolan bu savaşın asıl nedeni Katoliklik ve Protestanlık mezhepleri arasında doğan çatışmadır. 1648 yılında imzalanan, Vesfalya Antlaşması ile nihayetlenen savaşın oluşturduğu yeni Avrupa ve ulus devlet tabanlı siyasi manzara, bununla ilintili millet-milliyetçilik, mezhepsel çatışmalar, sekülerizm ve siyasi erk-tebaa gibi kavramlarında Avrupalı aydınlar ve devlet adamları tarafından daha çok tartışılmasına zemin hazırladı. Zamanının tanığı olan John Donne'da, yukarıdaki alıntıda belirttiği, Avrupalı hemşerilerine birbirlerinden farklı nedenlerle kopmalarının, ayrışmalarının ne büyük bir hata olduğunu hata olduğunu hatırlatmaktadır. John Donne'un edebiyat kulvarında ki meslektaşı yazar-gazeteci Ernest Hemingway'de (1899-1961) İspanya İç Savaşı'na (1936-39) bir muhabir olarak tanıklık ettikten sonra 1940'da yayınladığı *Çanlar Kimin İçin Çalıyor (For Whom The Bells Tool)* romanına ad olarak John Donne'un şiirindeki dizelerinden esinlenmiş ve Avrupa'yı yakıp kavuran felaketlerin tüm insanlığın zararına olduğunu eserinde ebedileştirmiştir. Ortaçağ karanlığından mezhep çatışmalarına, aydınlanma ve bilim devriminden Fransız Devrimi'ne, sanayi devriminden faşizmin milyonların hayatına mal olan yıkıcılığına Avrupa, büyük düşünür Polonya asıllı İngiliz Zygmunt Bauman'ın belirttiği gibi bir '*'macera*''dır (Bauman, 2018: 9). Fakat küreselleşme ve

internet çağının alabildiğine yaşandığı 21. yüzyıl'ın ilk çeyreğinin, Avrupa devletleri ve demokrasileri için derin ve yakıcı sorunları da beraberinde getirdiği açıktır. Macaristan doğumlu ABD'li siyaset bilimci George Friedman'ın *Avrupa Krizi* kitabında değindiği üzere, dünyadaki küresel güçler farklılaşıyor ve Avrupa arada kalıyor (Friedman, 2015: 316). Bu arada kalışın nedenleri ve sonuçları Avrupa ülkelerinde siyasal atmosferin aktörlerini, partilerini etkilerken ve dönüştürürken, demokratik kurumlara halkların güveni azalıyor. Müesses nizam ve onu temsil eden siyasi yelpazenin solun da, sağında ve merkezindeki partilere alternatif yeni partiler ortaya çıkıyor. Özellikle, başlangıcı 1970'lerin sonu ile tarihlenen neo-liberalizmin insanlar arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizliği derinleştirmesi, refah toplumu modelinin özellikle Batı Avrupa ülkelerinde zemin kaybetmesi, göç olgusu ve sonuçları ile hükümetlerin başa çıkamaması popülist siyasetçileri ve onların gündelik ve palyatif çözüm önerilerinin Avrupalılar tarafından tercih edilmesi gerçekliğini karşımıza çıkarmaktadır. Avrupa'da, hoşnutsuz halkları temsil ettikleri iddiasında olan popülist radikal sağ partiler 1980'lerin ortası ile yakaladıkları çıkışın ardından gelen yıllarda, siyaset sahnesinde kalıcı olacaklarını ispat etmişlerdir. Almanya, Fransa, İtalya, Avusturya İsveç, Danimarka, Macaristan ve birçok Avrupa ülkesinde popülist radikal sağ partiler ya iktidardalar ya da bu ülkelerin parlamentolarında birçok milletvekili ile temsil edilmektedirler. Ülkelerin ve insanların ortak değerler ve Avrupa kültürü ekseninde birleşmesinden hiç haz etmeyen popülist radikal sağ partiler ve politikacılar kendi uluslarının diğer uluslardan üstünlüklerine vurgu yaparak, diğer kültürleri dışlayıcı bir tutumu en sert biçimde temsil etmektedirler. Özellikle,11 Eylül 2001 New York saldırıları, Arap Baharı, Suriye İç Savaşı ve buna bağlı göçlerden etkilenen Avrupa siyasi sahnesi her geçen gün daha da endişe verici olmakta, adeta iki dünya savaşı arası dönemi (1919-1939) insanlar ve siyasi partiler arasındaki kutuplaşmalar açısından bize hatırlatmaktadır. Avrupa'daki populist sağı temsil eden siyasetçiler seçmenlerine dış düşmanlara karşı duvarlarla örülü sınırları methetmekte ve insanlığın Mars'ta yaşam aramaya başladığı ve insansız fabrikaların hayata geçtiği internet çağında yabancının düşman olarak algılandığı surlarla çevrili şehirlere/ülkelere (bourge-Fransızca/ burg-Almanca / borough-İngilizce) dönüşü müjdelemektedirler. Gözüken o ki, Avrupa'ya barış ve refah vaat eden Avrupa Birliği projesi artık adına populist ve müesses nizam karşıtı (anti-establisment) bir hayalet tarafından çepeçevre sarılmış gözüküyor. Oy devşirmek için gerçek ötesi

(post-truth) algıları devreye sokan politikacılar, Dominique Schnapper'in ''İnsanlar durumları gerçekmiş gibi tanımladıklarında bu durumlar sonuçları bakımından da gerçektir.'' (Schnapper, 1998: 35) sözünde ki gibi sanal korkular ve tehdit alanlarını yaratıp, anlatıp Avrupa halklarının sempatisini gittikçe toplamaktadırlar.

Günümüz dünyasında yaşayan biz insanların karşılaştıkları problemler ve bu problemlere sunulan çözümler, bizden birkaç nesil hatta bir nesil öncesinde yaşamış olanlardan derin farklılıklar arz etmektedir. 20. yüzyıl'a sığan iki dünya savaşı ve akabinde iki kutuplu bir dünya yaratan ABD ve Sovyetler Birliği eksenli soğuk savaş döneminin bıraktığı izler ve birikimler şu an içinde bulunduğumuz yakıcı problemlerin önemli ölçüde zeminini hazırlamıştır. Buna, eklenen dünya üzerindeki gelirlerin eşitsiz bir biçimde paylaşımı, küçük zengin bir azınlığın sahip olduğu zenginliklere karşın, milyarların iktisadi ve sosyal anlamdaki dezavantajlı durumunun her geçen on yılda artması ortaya karamsar bir tablo çıkartmaktadır.

Özellikle, Avrupa siyasetini kıskaç altına almakta olan populist radikal aşırı sağ partiler demokrasinin geleceğini tehdit etmektedir. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron gittikçe büyüyen tehlikenin farkında olarak Mart 2019'da Avrupa Birliği ülkelerinde yayımlanmak üzere kaleme aldığı (28 ülkenin, 24 farklı dilinde), *Avrupa Rönesans'*ı metninde şöyle söylüyor: "*Kıtamız için son derece belirleyici bir dönemdeyiz. Ortaklaşa, değişen bir dünyada, medeniyetimizin biçimini politik ve kültürel olarak yeniden tanımlamamız gereken bir an. Bu Avrupa Rönesansı'nın zamanı. Geri çekilme ve bölünme önerilerinin karşısında direnerek, bu Rönesans'ı üç hedef etrafında gerçekleştirmeyi öneriyorum: Özgürlük, koruma ve ilerleme."* (www.trthaber.com).

Macron'un endişeleri birçok Avrupalı'nın da aklındadır. Özellikle, Avrupa Birliği'nin iktisadi ve tarihsel açıdan en önemli üyelerinde biri olan Almanya'da son yıllarda populist radikal sağın gözle görülür şekilde güç kazanması, Alman vatandaşlarının birçoğunun mevcut siyasi yapılanmadan ve üretilen politikalardan hoşnutsuzluğunun bir tezahürüdür. Ana hatları ile göçmen karşıtlığı, elit karşıtlığı, müesses nizam (establishment) düşmanlığı ile beslenen populist radikal sağ Almanya'da özellikle AfD (Alternative Für Deutschland) partisi ve PEDIGA adlı

sivil toplum örgütü etrafında vücut bulmaktadır. 2017 Eylül genel seçimlerinde AfD'nin oyların % 12,6'sını alıp Alman Parlamentosu'na (Bundestag) 88 milletvekili göndermesi ile birlikte zirve yapmıştır. Dolayısıyla, bu tez çalışması, merceğine Almanya'da yükselen aşırı sağ ve yabancı düşmanı eğilimleri ve sebeplerini, orada yaşayan 2.8 milyon Türk'ün de varlığını hesaba katarak incelemeyi hedeflemektedir

Almanya, geç uluslaşmış ve siyasi birliğini ancak 19. yüzyıl'da oluşturabilmiştir. İrili ufaklı Alman kent devletleri, prensliklerinin sayısı 19. yüzyıl'a kadar 300'ün üzerinde iken bu sayısı Fransız ordusunun Napolyon'un liderliğinde, Alman topraklarını işgalinden (1806-13) sonraki süreçte 41'e ve Viyana Kongresi'nin (1815) neticesinde 39'a inmiş idi. Bu süreçte, Almanlar, bir ulus olduklarını ve birlik olmaları gerektiğini zor zamanlardan geçerken, Herder, Schiller ve Fichte gibi düşünürlerin Alman ulusunun ezeli olduğunu (primordialism) ve bu ulusun dil, toprak ve ülkü birliğine sahip olması gerektiğine yaptıkları vurgu sayesinde büyük ölçüde öğrenmişlerdir. Bu tip bir primordialist ulusçuluk anlayışı, Almanların vatanseverlik duygularının yükselmesi üzerinde olumlu bir etki yaratmış, Ortaçağ Tötenik şövalyelerinin hikâyeleri ve tarihte Romalılara karşı verilen kahramanlık anlatıları vatan sevgilerini derinleştirmiştir.

Günümüzde, dünya üzerinde birçok ulusta olduğu gibi Avrupa'da özellikle Almanya'da demos (halk), parlamentolarında temsil edilmediğinden, kendisinin çıkarlarının küresel şirketlerin çıkarlarının arkasından geldiğinden yakınmaktadır. ''Demokrasi eksikliği'' (democracy deficit) ve ''demokrasi yorgunluğu'' (democracy fatigue) kavramları konuya eleştirel bakanların terminolojilerine çoktan girmiştir. Irkçılığa kadar giden ve Avrupa'nın birçok ülkesinin siyasi gündemine oturan kitlelerin mutsuzluğu, Kant'ın gerçekleşmesini beklediği ''insanlığın sivil/kentli birliği'' (Bürgerliche Vereinigung der Menschheit) hedefini saptırmışa benzemektedir (Bauman, 2016). Bauman'a göre (2016) bu vizyondan vazgeçişe, finansın, endüstrinin, ticaretin, enformasyonun ve her türden yasa çiğnemenin giderek gelişen ve artan küreselleşmesi eşlik ediyor.

Nazizm'in geri püskürtülmesinden yıllar sonra, Almanya'da maddecilik (alım gücünün düşmesini yabancıların varlığına bağlayan kitleler) ve idealizm (çok-kültürlülük arayışı) çatışma halindedir (Balibar, 2013; Wallerstein, 2013). Tez çalışmamızın da merkez ülkesi konumunda olacak, Avrupa'nın yaşadığı bu krizin en derin yaşandığı ülkelerden biri olan Almanya'nın, güncel ekonomik, demografik ve sosyal sorunları, tarihinden günümüze taşıdığı ve halen yüzleşmekte zorlandığı yakın geçmişi (Nazizm deneyimi, Soğuk Savaş döneminde iki Almanya'nın bölünmesi ve 1990'da tekrar birleşme), göçmenlerin entegrasyon problemleri tüm sıcaklığı ile devam etmektedir. Doğu Almanya ile birleştirildiğinde öngörülen 1.3 trilyon Euro'luk maliyet, Batı Alman vergi mükelleflerinin bu yükü halen çekiyor olmaları ve eski Doğu Alman kentlerinin sanayileşememesi ve buralardaki yüksek işsizlik oranları dikkate değerdir (Roskin, 2007). Cas Mudde, aşırı sağı besleyen popülizmi şöyle tanımlıyor: '' Toplumu halkın kendisi ve yozlaşmış elitler olarak iki zıt homojen gruba ayıran ve politikanın halkın temel isteklerini gerektiğini düşünen merkezi zayıf bir ideoloji.'' (Mudde, 2007). Aşırı Sağ popülizmi, tüm hızıyla özgür ve demokratik toplum üzerindeki tehditini arttırıyor.

b) Tezin Amacı

Tez araştırmasının, özellikle yanıtlamaya çalıştığı soru, Almanya'da, kendilerinin demokratik sistemde yeterince temsil edilemediklerini düşünen ve siyasi elitlerin neoliberalizm eksenli politikalarının ekonomilerini, kültürel kimliklerini ve sosyal yaşamlarını tehdit etmesini dert edinen mutsuz kitlelerin ve bunun yansıması olarak yabancıları (göçmenleri) tüm bunların günah keçisi olarak görüp, popülist radikal sağ ve milliyetçilik söylemleriyle seslerini duyurma çabaları sonucunda aşırı sağ cephede birleşmeleri varsayımının ne kadar doğru olduğudur.

Bu bağlamda tez boyunca milliyetçilik teorileri, Avrupa aşırı (radikal) sağ popülizm kavramının ne olduğu, Alman milliyetçiliğinin ve ''Almanlık'' (Deutschheit) kavramının ne anlama geldiği, neoliberalizm ve küreselleşmenin tarihsel boyutu ve bugünkü algısı, Almanya'nın göç tarihi ve en büyük göçmen grup olan Türklerin durumu, Almanya'nın en büyük aşırı sağ oluşumu Alternative Für Deutschland-Almanya için Alternative (AfD), Almanya'da çokkültürlülüğün

karşılaştığı sorunlar, Almanya'da yabancı karşıtlığı ve aşırı sağın çokkültürlülüğü reddiyesi gibi başlıklar tartışılacaktır.

c) Tezin Varsayımları ve Hipotezleri

Tezin varsayımlarından biri, Almanya'da, son yıllarda yükselen ultra milliyetçilik akımının ve bununla beslenen popülist radikal sağ parti ve oluşumların, ana varoluş sebebinin Alman halkında siyasal yapı ve onun politikalarına karşı duyulan memnuniyetsizlik, aşırı sağ grupların yabancı düşmanlığı propagandası yaparak refah devletinin göçmen işçiler tarafınan tehdit altında olduğu algısını yaymalarıdır. 1980'ler de tüm dünyayı etkileyen neoliberalizm ve küreselleşme akımlarının Almanya'da İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşturulan refah devleti modelinin yıl yıl eritmesi ve Alman halkının bundan sosyo-ekonomik açıdan olumsuz olarak etkilenip, AfD (Alternative Für Deutschland) gibi düzen karşıtı siyasi yapılardan medet umması ve desteklemesi birer vakadır. Almanya'da yükselen milliyetçiliğin asıl sebebi, Alman toplumunun ulusal, ekonomik ve kültürel güvensizlik içinde olduğu ve Almanların, tıpkı 1919-1945 arası Weimar Dönemi (1919-1933) ve Nazi Almanyası'nda (1933-1945) olduğu gibi kendilerini mevcut siyasetçiler ve partiler tarafından temsil edilmeyip, onlar tarafından terkedildiklerini düşünmeleridir. Özellikle, 2008 ekonomik ve 2011 Suriye göçmen krizinin mevcut Hıristiyan Demokrat Parti (CDU) ve Hıristiyan Sosyal Birlik Partisi (CSU) koalisyonu tarafından iyi yönetilmemesi bu terkedilmişlik duygusunu daha da derinleştirmiştir. Klasik disiplin ve güvenlik seven Alman karakteri, nasıl Birinci Dünya Savaşı sonrası iki savaş arasında (1919-1939) deneyimlediği ekonomik ve siyasal krizlerin sonucunda faşist Nazizm ekolüne sarıldıysa, bugün de özellikle neoliberalizmin aşındırdığı refah devletinin yitirilmesi, işsizlik korkusu ve Alman kimliğinin ülkelerine göç eden yabancılar tarafından yok edileceği endişesi ile popülist aşırı sağın ağına düşme tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Tezin ana varsayımı ve ispatlamaya gayret ettiği argümanı ise Alman popülist aşırı sağ milliyetçiliğin dönemsel olarak ortaya çıkma potansiyeline sahip olmasıdır. Almanlar, siyasi tarihin zorlu dönemlerinde ''Almanlık'' ideolojisine tutunup, kimi toplulukları ''öteki'' olarak niteleyip dışlamış ve sorunların ''günah keçisi'' olarak görmüşlerdir. Bunun tezahürü ultra milliyetçilik ve popülist aşırı sağ

milliyetçilik kuvvetli unsur olarak hep varolagelmiştir. Bunun en önemli kanıtı, bugün Alman olmayanları dışlayan ve ötekileştiren, homojen bir toplum talebinde bulunan Alman popülist aşırı sağ milliyetçiliğinin gittikçe mevzi kazanması ve kitleleri tıpkı geçmişte olduğu konsolidite etmesidir.

d) Tezin İçeriği

Tezin birinci bölümünde, popülizm, popülist radikal sağ kavramları tartışılmıştır. Popülizm kavramının siyaset bilimi literatüründeki farklı tanımlamalarına değinilmiş, bu kavramın ilk kullanıldığı 1950'lerden günümüze nasıl bir evrim geçirdiğine ışık tutulmuştur. Tezin asıl odak noktası olan ''popülist radikal sağ'' kavramının özellikle Avrupa siyasetindeki son otuz yıllık ele alınış ve uygulanış biçimi izah edilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde ''milliyetçilik'' kavramı ve bu kavram ile ilintili teoriler üzerinde durulmuştur. Millet ve milliyetçilik olgularının siyaset bilimindeki karşılıkları çeşitli düşünürler ve tarihsel pratiklerin izahı biçiminde ele alınmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde, Alman milliyetçiliğinin tarihsel serüveni üzerinde durulacak, Almanlık (Deutschheit) kavramının çeşitli Alman düşünürler tarafından özellikle 19. yüzyıl'dan itibaren ele alınış biçimleri üzerinde durulacaktır. Alman ulusunun inşası, Alman birliğini sağlanması, 20. yüzyıl'da Alman siyasetinin faşizm ile olan yıkıcı birlikteliği gibi konular bu bölümün içeriğini oluşturmaktadır. Ayrıca bu bölümde Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı sonrası içinde bulunduğu varoluş bunalımı, arkadan bıçaklanma duygusu, ilk demokrasi deneyimi olan Weimar Dönemi'nin (1919-1933) özellikleri ve oluşan siyasi atmosferin aşırı sağ milliyetçileri özellikle Nazileri nasıl iktidara taşıdığını anlatmaktadır.

Dördüncü bölümde, Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi ve Adolf Hitler'in siyasi serüveninin detayları, Weimar döneminin istikrarsızlığının Nazileri iktidara taşıması, Nazilerin temsilcisi olduğu Faşizm'in kökenleri ve içeriği, Nazizmin özellikleri irdelenecektir. Ayrıca bu bölümde , İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya'nın içinde bulunduğu durum, müttefiklerin denazifikasyon süreci, Almanya'nın Federal

Almanya ve Demokratik Almanya olmak üzere ikiye ayrılması, 1949-1990 arasında aşırı sağın Almanya'da ki durumu ve Nazi mirasının nasıl aşırı sağ gruplarca kullanıldığı anlatılacaktır.

Beşinci bölümde, bugünün Almanya'sının siyasi yelpazesinin önemli aktörleri aşırı sağ PEGIDA ve Alternative für Deutschland'nin (AfD) nasıl bu noktaya geldikleri Almanya'da derin kökleri olan göçmen ve yabancı karşıtlığı temaları izah edilerek anlatılacaktır.

e) Tezin Yöntemi

Tez çalışmasının araştırılması ve hipotezlerin desteklenmesi için ağırlıklı olarak nitel yöntemler kullanılmıştır. Bunun yanısıra konunun daha iyi resmedilmesi maksadıyla istatistikler ve ilgili raporlar kullanılmıştır. Alman milliyetçiliğinin tarihsel arkaplanı ve bugünkü manzarası birincil ve ikincil kaynaklardan faydalanılarak anlatılmıştır. Konunun uzmanlarının eserlerinin yanısıra, hatıralar, gazete ve dergi alıntıları da konunun derinlemesine incelenmesi için kullanılmıştır. Bunun yanısıra, güncel siyasette olan aşırı sağ popülist Alternative für Deutschland'ın parti programından yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
POPÜLİZM VE POPÜLİST AŞIRI SAĞ NEDİR?

"Zamanların en iyisiydi, zamanların en kötüsüydü, hem akıl çağıydı, hem aptallık, hem inanç devriydi, hem de kuşku, Aydınlık mevsimiydi, Karanlık mevsimiydi, hem umut baharı, hem de umutsuzluk kışıydı, hem her şeyimiz vardı, hem hiçbir şeyimiz yoktu, hepimiz ya doğruca cennete gidecektik ya da tam öteki yana - sözün kısası, şimdikine öylesine yakın bir dönemdi ki, kimi yaygaracı otoriteler bu dönemin, iyi ya da kötü fark etmez, sadece 'daha' sözcüğü kullanılarak diğerleriyle karşılaştırılabileceğini iddia ederdi."

(Charles Dickens, İki Şehrin Hikayesi-1859, 1)

1.1. AVRUPA'DA YÜKSELEN POPÜLİST RADİKAL SAĞ

Ünlü İngiliz yazar Charles Dickens (1812-1870), Fransız Devrimi öncesi ve sonrası Paris ve Londra'sını anlattığı *İki Şehrin Hikayesi* (1859) adlı eserinde soylular ve köylüler arasındaki çatışmaları tüm açıklığı ile anlatır ve bize sosyal hareketlerin toplumlar için ne kadar sarsıcı ve ne denli derin kalıcı etkiler bırakabileceğini zengin bir edebi dille resmeder. Dickens'ın ''yazdığım en iyi hikayem'' diye tanımladığı romanda anlatılan kitlelerin öfkesinin ne denli boyutlara ulaşabileceği gerçeği, yaklaşık 150 yıl sonrası Avrupa'sını ve Dünya'sını da bize hatırlatmaktadır. Bugün, özellikle Avrupa, popülist siyasetin etkisiyle yükselen radikal sağın yükselişine şahitlik etmekte, tıpkı Fransız Devrimi öncesi köylülerin öfkelerini hatırlatırcasına, elit ve düzen karşıtı milyonlarca Avrupalı seslerini daha fazla duyurabilmek amacıyla popülist siyasetçilerin liderliklerini kabul eder gözükmektedirler.

Liberal demokrasinin beşiği ve günümüzde var olan siyasal kurumların doğduğu Avrupa kıtası artık demokrasinin yavaş yavaş aşındığı ve düzen karşıtı popülist akımların bir bir, ülke ülke ortaya çıktığı bir zamana tanıklık etmektedir. Popülizm ve bundan beslenen radikal sağ hareket artık Avrupa siyaset sahnesinde söz sahibidir. Almanya'nın AfD'si (Alternative für Deutschland), İtalya'nın Lega Nord'u, Fransa'nın lideri Marie Le Pen olan Front National'i (yeni adı Rassablement National), Avusturya'nın Özgürlük Partisi (Freiheitliche Partei Österreichs) ve diğer

birçok radikal sağ parti, alışılmış siyaset çizgisi ve bildik sağ-sol partilerin siyasi ajandalarının dışında yeni söylemlerle kitlelerin karşısına çıkmakta ve ülkelerinin yerel ve Avrupa Birliği parlamento seçimlerinde boy göstermektedirler. Tezin bu bölümü, popülist siyasetin özellikle popülizm ve popülist radikal sağ kavramlarının literatür eşliğinde irdelenmesine adanmıştır.

1.1.1. Popülizm nedir?

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre popülizm, Fransızca kökenli olup ‘‘Politik durumu dramatize ederek halkın ilgisini uyandırmak amacıyla yapılan politikadır’’ (TDK, 2011: 1938). Almanya’nın ünlü sözlüğü Duden’e göre ise popülizm ‘‘Oportünizmce belirlenen, halka yakın, politik durumu dramatize ederek kitlelerin lütfunu (seçimlerle bağlantılı olarak) kazanmayı hedefleyen genellikle demagojik politika’’ olarak tanımlanır (Duden online dictionary). Populizm kelimesinin kökeni olan Latince ‘‘populus’’ (halk) kelimesi ve ‘‘vox populi vox dei’’ (halkın sesi, hakkın sesidir) deyimini de unutmamak lazımdır. Günümüzde, ‘‘Popülizm’’ terimi, içeriğindeki politik fikirlerin ne olduğuna bakılmadan ‘‘düzen karşıtlığı’’ (anti-establisment) ile aynı anlamda kullanılmaktadır (Müller, 2016: 13). Populistler de, bu sebeple belirli bir ruh haline sahip öfkeli, nefret dolu, mevcut düzeni temsil eden elitin karşıtı insanlardır. Dünya’da muhafazakar sağ partilerden (National Front-Fransa, Fidesz-Macaristan), solcu isyankar partilere kadar (SYRIZA-Yunanistan, PODEMOS-İspanya), popülizm kullanışlı bir siyasal alet farklı olgularla birlikte kullanılabilmektedir.

Ünlü İngiliz siyaset bilimci Andrew Heywood (1952-) ise popülizm kavramını *Siyasi İdeolojiler* (2013) kitabında şöyle tanımlıyor:

> “*Latincede halk anlamına gelen populus’tan türetilmiş popülizm, hem belirgin siyasi hareketleri hem de belirli bir siyasi düşünce geleneğini tarif etmek için kullanılmaktadır. Populist adı verilen hareket veya partiler,‘‘yolsuz’’ ekonomik veya siyasi elitlere rağmen onların sırdan halkı destekleme iddialarıyla ayırt edilmiştir. Siyasi gelenek olarak popülizm, insanların dürtü ve isteklerinin siyasi eylemin yasal temellerini*

sağladığı inancını yansıtır. Dolayısıyla, popülist politikacılar doğrudan halka hitap ederler ve onun en derin umut ve korkularını ifade ettiklerini iddia ederler, bütün aracı kurumlara güvensizlik duyulur. Populizm, herhangi bir amaçla veya ideolojiyle bağlantılı görülebilmesine rağmen, çoğu kez, ''çoğulcu'' demokrasinin rakibi olan zımnen otoriter, ''popülist'' demokrasi olarak görülür." (Heywood, 2013: 288)

1950'li yıllarda ''popülizm'', A.B.D.'li sosyolog Daniel Bell (1919-2011, bir diğer A.B.D.'li Edward Schills (1910-1995) ve A.B.D.'li siyaset bilimci Seymour Martin Lipset (1922-2006) gibi liberal aydınlar tarafından ''modernlik öncesi'' hayatı arzulayan kişilerin kaygı ve öfkelerinin çaresiz bir ifadesi olarak tanımlanmıştı (D'Eramo, 2013: s.5). Seymour Martin Lipset, 1960'te yayınlanan *Political Man: The Social Bases of Politics* adlı eserinde popülizmin, özellikle ''hoşnutsuzlar ve psikolojik olarak yurtsuzlar, kişisel olarak başarısız olmuşlar, toplumsal olarak yalıtılmışlar, mali olarak kendini güvende hissetmeyenler, eğitimsizler, görmemişler ve otoriter kişilikler'' için çekici olduğunu belirtmişti (Lipset, 1960: 178). Amerikalı bu teorisyenler, yorumlarını 1950'lerde komünist avına çıkmış ABD'li senatör Joseph McCarthy ve onun takipçilerini, aynı zamanda dönemin muhafazakar popülist bir derneği olan, adını II. Dünya Savaşı'nda ölmüş olan Amerikalı bir askerden alan John Birch Derneği'nin faaliyetlerini dikkate alarak yapmışlardır (Müller, 2017: 33).

Ghita Ionescu ve Ernest Gellner, 1969 yılında, London School of Economics'te toplanan popülizm başlıklı bir konferansın (1967) bildirilerini yayınladılar. Bu konferansın katılımcıları arasında Isiah Berlin, Ernst Gellner, Ghita Ionescu, Alain Touraine, Peter Worsley, Kenneth Minogue, Franco Venturi ve Hugh Seton-Watson gibi zamanın önemli sosyal bilimcileri vardı. Latin Amerika, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve dünyanın diğer bölgelerindeki popülist hareketlerin tartışıdığı konferansın bildiri kitabı, *Populism: Its meaning and National Character* ismini taşımakta idi. Bu kitabın giriş bölümü şu cümle ile başlamaktaydı: ''Dünyada bir hayalet dolaşıyor: popülizmin hayaleti.'' (Gellner, 1969: 1). 1960'larda, popülizm, sömürgelerin bağımsızlığını kazanması, ''köylücülüğün'' geleceğine dair spekülasyonlar, genelde komünizmin, özellikle Maoizmin kaynakları üzerine yapılan tartışmalarda kullanılan bir terimdi (Müller, 2016: 21-22). Kavramın muğlaklığını ve

fikir birliğinden yoksun olduğunu ifade etmek için Gellner ve Ionescu (Gellner ve Ionescu, 1969: 6), makalelerinde popülizmi şöyle tarif etmeye çalışmışlardır: *''Popülizmin önemine ilişkin bugün hiçbir şüphe yok. Fakat basitçe hiç kimse tam olarak ne olduğundan emin değil. Bir doktrin bir hareket olarak değişken ve anlaşılması zor. Her yerde ortaya çıkıyor, fakat çeşitli ve çelişkili şekillerde. Altında yatan bir birlik var mı? Yoksa bir isim çok sayıda bağlantısız eğilimi mi kapsıyor?''*

Bugün ise özellikle Avrupa siyasetinde popülizm, düzen ve elit karşıtlarını, aşırı milliyetçiliği, liberalizm karşıtı kitleleri ve bunları peşinden sürükleyen siyasi parti ve kişilikleri bize çağrıştırmaktadır. Donald Trump'ın Amerika Birleşik Devletlerin'de halkının hoşuna giden popülist söylemlerle iktidara gelişi, Brexit süreci (2016-2020), Marie Le Pen, Geert Wilders, Matteo Salvini gibi ırkçı popülist söylemlerle milyonları sürükleyen siyasi aktörlerin ortaya çıkışı ve onların bu siyasi eylemlerine popülist hareketler denilmesi, popülizmin ne olup ne olmadığı sorusunu gündemde tutmaktadır. Son yıllarda, popülizm üzerine yaptığı çalışmalarla sesini duyuran, Hollandalı sosyal bilimci Cas Mudde'nin (1967-) dediği gibi popülizm, ''demokratik olmayan liberalizme karşı liberal olmayan bir demokratik cevap'' olabilir (Mudde, 2013). Popülizm ile demokrasi arasındaki ilişkiyi anlamak için Benjamin Artiti'nin ilginç tasviri de yol gösterici olabilir. Arditi'ye göre popülizm bir akşam yemeği sofrasındaki sarhoş misafiri andırmaktadır. Bu misafir, sofrada nezaket kurallarına uymaz, kaba davranır hatta ''başkalarının eşleri ile flört bile edebilir''. Fakat o, üzerine kurulduğu halk egemenliği idealini unutan liberal demokrasi hakkındaki gerçekleri pat diye söyleyebilecek tek kişidir aynı zamanda (Arditi, 2005: 72).

Daren Acemoğlu ve James A. Robinson, *Dar Koridor* adlı eserlerinde (2020) bugünkü popülizmin İtalyan düşünür Niccolo Machiavelli tarafından 1532'de yazdığı *Prens* kitabında tarif edildiğini yazar.

"Halk büyükler (soylular) tarafından güdülmek ve ezilmek istemez, büyüklerse halkı gütmek ve ezmek isterler, bu iki ayrı eğilimden kentte şu üç sonuçtan biri ortaya çıkar: prenslik, özgürlük ya da kargaşa. Prenslik kimin eline olanak geçtiğine bağlı olarak halk ya da büyükler tarafından kurulu; çünkü büyükler halka karşı

koyamadıklarını gördüklerinde içlerinden birinin gücünü, şanın artırıp gölgesinde karınlarını doyurmak için onu prens yaparlar. Halk da büyüklere karşı koyamayacağını gördüğünde, gücüyle kendisini koruması için bir kişiyi yetkili kılıp prens yapar." (Acemoğlu ve Robinson, 2020: 465)

Bulgaristanlı siyaset bilimci İvan Krastev çağımızı ‘‘popülizm çağı’’ olarak adlandırsa da (Krastev, 2019), popülizmin bir teorisine sahip olamamak ve siyasetçilerin hangilerinin, ne zaman populist olarak adlandırılacağına dair anlamlı bir kriterimizin olmaması bir vakadır (Müller, 2016: 14). Öte yandan, Alman-İngiliz sosyolog Ralf Dahrendorf'a (1929-2009) göre, popülizm basit, demokrasi ise karmaşıktır (Dahrendorf, 2003: 156-163). Ama, popülizmi ve onu yaratan sebepleri anlamak, çağımızın en çok tartışılan sorunlarından olan demokrasi eksikliği ve aşınmasını da engellememize yardımcı olabilir. Popülizmin, halklar tarafından bu denli itibar görmesini Fransız sosyolog Michel Wieviorka (1946-) şöyle açıklamaktadır: ‘‘ Popülizm kimlik değişimin sentezini vaat ederek, insanlara hem değişip, hem de aynı kalabileceklerini söyler. Kendi felsefesinden gelen iç çelişkileri aşmak içinse, inandırıcılığı yüksek, güçlü, karizmatik liderlere ihtiyaç duyar.’’ (Wieviorka, 1996, 24). Wieviorka, popülizmin milliyetçilik, ırkçılık, aşırı sağcılık olmadığını, popülizmin yaşanan bir takım önemli değişikliklerin ortaya çıkardığı bir ara dönem olduğu (bir nevi interregrum, fetret dönemi); bu dönemde olağan koşullarda bir arada olamayacak aktör ve söylemlerin ortak zeminde buluşturulmaya çalışıldığını belirtmektedir (Wieviorka, 1996, 24).

1.1.2. Popülizmin Tarihsel Gelişimi

Popülizmi tarihsel olarak üç evrede incelemek mümkündür. İlk popülist hareket ve parti, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1880'lerde gerçekleşti ve Amerika Birleşk Devletleri'nin Orta Batı ve Güney eyaletlerinde hükümetin ve yerel yönetimlerin ziraat ile ilgili politikalardan ve sermaye gruplarının egemenliğinden rahatsız olan çiftçi sendikaları (Farmers' Alliances), seslerini duyurabilmek için 1892'de Popülist Hareket'i (Populist Movement) ve People's Party'i (Halkın Partisi-Populist Party olarakta bilinir) kurdular. Bu parti, borçlarını kapatmak için düşük kredi talep eden ve ziraat politilarında daha çok söz sahibi olmak isteyen çiftçilerden

oluşmaktaydı (Gerteis ve Goolsby, 2002: 5). 1896'ya kadar, Demokratlarla koalisyon şeklinde girdikleri seçimlerde 1 milyon civarında oy aldılar (1890 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin nüfusu 63 milyondu).

Geç 19. yüzyıl'da popülizm, ''halka gitme'', ''halka başvurma'' Çarlık Rusya'sında da ''Narodniki''ler ve onların genellikle ''popülist'' olarak tercüme edilebilecek ''Narodnichestvo'' ideolojileri ile karşımıza çıkmaktadır. *Narod* kelimesi Rusça ''halk'' anlamını taşır. Bu hareket, 1860'larda Çar II. Alexander döneminde başlamış ve 1870'lerde doruk noktasına ulaşmıştır. ''Khozhdenie v narod'' (halka gitmek) düşüncesi ile binlerce şehirli genç Rusya'nın köylerine gidip bir Rus köylüsü gibi yaşamaya çalışmışlardır (online Britannica Encyclopedia). Narodniki'ler, Rus köylüsünü idealize eden ve köy yaşamını tüm Rusya için bir siyasal model olarak gören aydınlardan oluşmaktaydı. Bu aydınlar, ülke refahının köylülerin öğütlerin ve yaşam biçimlerinden geçtiğini iddia ettiler. Ama, Müller'e göre köylüler (halk) kendilerini umdukları gibi karşılamadılar ve siyasal programlarını Çar'a karşı muhalif bir duruş olduğundan onaylamadılar (Müller, 2017: 34). Aralarında ünlü Rus yazar Fyodor Dostoyevski (1821-1882) ve politikacı Vlademir Lenin'in (1870-1924) ağabeyi Alexander Ilycih Ulyanov (1866-1887) olan birçok Çar karşıtı Narodnik, bu harekete katılımlarından dolayı sürgün ve idam gibi ağır bedeller ödemişlerdir.

A.B.D.'deki Popülist Hareket ve Rusya'da ki Narodniki Hareketi'nin her ikisi de, tüm farklılıklarına rağmen, gerçek halk olarak tanımladıkları kırsal üreticileri, yozlaşmış elit olarak adlandırdıkları müesses nizama karşı mobilize etmeye çalışmışlardır ve sıklıkla kırsal popülizm örnekleri olarak sınıflandırılmaktadırlar (Canovan, 2005: 71-72; Mudde, 2002: 215; Akkerman, 2012: 1357).

Popülizmin, ikinci evresi, 1930 ila 1960 yılları arasında tarihlenmektedir. Bu evrede ABD'de ve Kanada eksenli popülist hareketler göze çarpsa da, Güney Amerika'nın iki lideri Brezilyalı Getüllo Vargas (1883-1954) ve Arjantinli Juan Peron'un (1895-1974) popülist siyasetleri döneme damga vurmuştur (Kazin, 1995: 165; Barnie ve Laycock, 1999: 321). Vargas ve Peron, işçi sınıfından çok halk vurgusu yapmışlardır. Söylemlerinde hakiki (sahici) halka atıf yaparak, onları işçi

sınıfı ve alt sınıflardan daha üst bir mertebede ele almışlardır. Ayrıca, yozlaşmış elit, evrensel değerlere referans veren entelektüeller, emperyalistlerle işbirliği içindeki oligarşi Peronist ve Vargasçılar tarafından düşman ilan edilmiştir (Lipset, 1960). Bu dönemde, Arjantin ve Brezilya'da faşizmi çağrıştıran uygulamalar gözlemlenmiştir.

Popülizmin, üçüncü ve şu an devam eden evresi ise, halk iradesini (the will of the people-vox populi vox dei) herşeyin üstüne çıkartan, ''yozlaşmış elit-hakiki halk'' dikotomisini söylem olarak kullanan, zenofobik (yabancı düşmanı), güvenlikçi politikaları ön plana alan sağ ve sol ideolojik hareketlerinden meydana gelmektedir. Avrupa'da (Fransa-Ulusal Cephe, İtalya- Beş Yıldız Hareketi ve Lega Nord, Avusturya-Özgürlük Partisi, Almanya-AfD, İspanya-PODEMOS, Yunanistan-SYRIZA vb.), Kuzey Amerika'da (Trump'ın liderliği, Kanada'da Reform Partisi), ve Güney Amerika'da (Venezuella-Chavez ve Maduro, Brezilya-Jair Bolsanoro vb.) önemli örneklerini gördüğümüz 3. evre/nesil popülist hareketler düzen ve elitlerin bayrağını taşıdığı neoliberalizm karşıtlıkları ile giderek mevzi kazanmaktadırlar.

Bu tarihsel süreçlerin özetinden sonra, popülizmin özelliklerine odaklanmakta fayda vardır.

1.1.3. Popülizmin Özellikleri

Popülizm, kavramı birçok devirde farklı anlamlar taşımıştır. 1880'ler ABD'sinde çiftçilerin seslerini duyurmak, haklarını aramak için kullandıkları bir kavram iken, 1960'ların Latin Amerika'sın da sömürgelerin bağımsızlığını kazanması ve ''köylücülüğün'' geleceğine dair spekülasyonları ifade etmekteydi. Bugünse, popülizm ve popülist hareketler aşırı sağ, elit karşıtlığı, göçmen düşmanlığı, anti-küreselleşme düzen yıkıcılık kavramları ile anılmakta, kızgın halkın 'ayrıcalıklı seçilmişlerden almak istedikleri iktidarın bir siyasal aracı olarak ifade edilmektedir. Ama, bu popülist söylemlerde temel ortak özellikler vardır. Tezimiz, özellikle popülist radikal sağın günümüzdeki, özellikle Almanya'da ki akislerine odaklanacağından popülizmin özelliklerini irdelemek önemlidir. Hatırlanmalıdır ki, popülizm özellikle kriz anlarında canlanır. Bizim yakın geçmişte deneyimlediğimiz 2008 ekonomik krizinden sonra özellikle Avrupa'da popülist hareketlerin güç

kazanması tesadüfi değildir. Benjamin Moffitt, 2008-2016 arasında, popülizmin küresel olarak yükselmesini üç temel sebebe bağlıyor: ‘‘ekonomi ile ilgili’’ (ör: finansal krizler, iş kayıpları, maaşların artmaması, mortgage problemi), ‘‘egemenlik ile ilgili’’ (ör: devasa göç dalgaları, eksik kurumlar vergisi) ve ‘‘güvenlik ile ilgili’’ (ör: terörizm, iklim değişikliği, küçülen sosyal ağlar, demokrasinin yozlaşması) sebepler (Moffitt, 2016).

Farklı popülizm tipolojilerini analiz eden yaklaşımlardan en yaygın olanı, popülizmi sosyo-ekonomik faktörlerle açıklayan yaklaşımdır (Kaya, 2016: 4). Zürih Üniversitesi’nde görev yapan siyaset bilimci Hans Georg-Betz’in belirttiği gibi, popülist duygular, neoliberal ve post-endüstriyel politikalar üzerinden işçi sınıfı gruplarını işsizlik, marjinalleştirme ve yapısal dışlanmışlık durumlarına hapseden modernleşme ve küreselleşmenin zararlı etkilerinin belirtileri olarak ortaya çıkmaktadır (Betz, 1994).

Peter Wiles’a göre populizm bir *hareket* iken (Wiles, 1969), Cas Mudde’ye göre bir ‘‘ideolojidir’’ (Mudde, 2007). Öte yandan, Ernesto Laclau, popülizmi ‘‘tutarsız mantığa sahip bir söylem’’ olduğunu belirtir (Laclau, 2005). Popülizm; Robert Jansen’e göre bir ‘‘uygulama’’ (Jansen, 2011), Moffitt’e göre bir ‘‘stil’’ (Moffitt, 2016) ve Brubaker’a göre bir ‘‘repertuvardır’’ (Brubaker, 2017).

Müller’e göre popülistler seçkin (elit) karşıtı olmanın yanı sıra ‘‘çoğulculuk’’ karşıtıdırlar (Müller, 2017: s. 36). Onlar, ‘‘kendilerinin ve yalnızca kendilerinin’’ halkı temsil ettiğine inanır (Müller, 2017: 37). Bu iddiayı taşımayanların popülist olduğunu söyleyemeyiz. Popülistler saf, masum ve her zaman çalışkan halkı, gerçek anlamda hiç çalışmayan yozlaşmış elitlere karşı konumlandırırlar (Müller, 2017: 40). Popülistler ‘‘volonte generale’’ (Genel İrade) değil, ‘‘volksgeist’’ı (Halkın Ruhu) yani kalabalık olanın değil özün, ruhun ya da gerçek kimliği temsil ettikleri iddiasındadırlar (Müller, 2017: s.46). Popülist liderler kendilerini ‘‘halkın bekçisi’’ olarak görürler.

Popülistler’in akla gelen ilk mottolarından olan ‘‘we the people’’ (Biz Halk) sözü aslında A.B.D. Anayasası’nın (1787) girişinden bir alıntıdır. Popülistler halkları

ile bütünleşmek ve güçlerini birleştirmek için ‘‘we the people’’ gibi mottolara sığınabilirler. Trump, başkanlık kampanyasında make America great again (Amerika’yı tekrar büyük yapalım!) mottosunu seçmenlerini konsolidite etmek için kullanmıştı. Marie Le pen, Fransa Başkanlık seçimi kampanyasında ‘‘au nom du peuple’’ (İnsanlar adına!) hareketinin tüm insanlığı kucakladığını ilan etmişti.

1.1.4. Avrupa Popülist Radikal Sağına Genel Bir Bakış

Özellikle, 1980’lerden itibaren, Avrupa’da popülist siyaset özellikle radikal (aşırı) sağcı siyasetçiler tarafından kullanılan bir enstrüman olmuştur.1972’de Fransa’da göçmen karşıtı ve ultra milliyetçi söylemlerle kurulan National Front (Ulusal Cephe) eski lideri Jean-Marie Le Pen ‘in özellikle 1980’lerdeki başarılı grafiği ile Avrupa’da ses getirmiş, bu partiyi benzer çizgilerde olan İtalya’da Lega Nord (1991), onlardan daha eski olan (1956) Avusturya’da Freiheitliche Partei Österreichs (Avusturya Özgürlük Partisi) gibi benzer siyasideki çizgiler izlemiştir. Şu an Avrupa Parlamentolarında, 10’un üstünde popülist radikal sağ parti siyaset yapmaktadır.

Popülist radikal sağ parti ve hareketle bölge böle farklılıklar göstermelerine rağmen, aşağıdaki ortak konuları siyasetlerine malzeme yapmaktadırlar: (Çakır, 2011: 17)

- AB’nin reddedilmesi (Avrupa’ya evet, AB’ne hayır)
- Milliyetçi hükümranlık talepleri / etnik-kültürel homojen ulus veya etnik yapısının savunulması
- Hıristiyan-Yahudi Avrupa kültürünün, İslama karşı korunması / Türkiye’nin AB üyeliğinin reddedilmesi
- Muhafazakâr-tutucu aile tasavvurları / insan = Alman (Fransız, Hollandalı, Belçikalı v.s.), erkek, heteroseksüel, beyaz, sağlıklı, katolik/protestan, üretken konstrüksiyonu
- Göç ve kriminalitenin birbirine bağlanması / Suça ve suçluya karşı Sıfır Tolerans Politikası, iç politikada sert ve yaptırımcı tedbirler
- Refah şovenizmi / Devletin göçmenlere ve yoksullara (sosyal yardıma muhtaç olanlara) karşı yaptırımcı tedbirler alması

- Neo-liberal iktisat politikaları ile birlikte, küçük ve orta ölçekli işletmeler için teşvik talepleri
- Basit, ama radikal çözümler / Komplo teorileri

Popülist radikal sağ ve radikal sağ partiler konusu akademide (siyaset biliminde) en çok üzerine makale ve kitap yazılan konu olmuştur (Mudde, 2016: 22). 1980'lerin ortasındaki yükselişlerinden beri popülist radikal sağ partiler ailesi birçok akademisyenin ilgisini çekmektedir. Özellikle, 2008'deki ekonomik krizi ve sonrasında Avrupa'da popülist siyasetin ivmelenmesi konu ile ilgili daha çok makalenin üretilmesini beraberinde getirmiştir. Şu an, Avrupa popülist radikal partileri, başarı anlamında Hıristiyan Demokrat, Sosyal Demokrat ve Yeşillerden sonra gelmektelerse de, üzerinde en çok tartışılanlar onlardır (Mudde, 2016: 23).

Üniversite çevrelerinde, popülist radikal sağ partiler üç dalga halinde çalışılmıştır. Bunlar;

Birinci Dalga Popülist Radikal Sağ Üzerine Akademik Çalışmalar: II. Dünya Savaşı sonrası ve 1980 arası çalışmalar, çoğunlukla tarihselci ve tanımsal çalışmalar olup. genellikle II. Dünya Savaşı öncesi ve sonrası faşizm ve neo-faşizme odaklanmıştır. Bu dönem çalışmalar çoğunlukla Fransızca ve Almanca olup, çok azı İngilizcedir. Bu çalışmaları kaleme alanlar genellikle tarihçilerdir (Mudde, 2016: 24)

İkinci Dalga Popülist Radikal Sağ Üzerine Akademik Çalışmalar: 1980 ve 2000 arasındaki çalışmalar, genellikle 1980lerin ortasında yükselen aşırı sağ /extreme right üzerinedir ve sosyal bilimler literatüründen de faydalanır (özellikle modernizasyon teorisi) (Betz 1994; Kitschelt 1995). Konu üzerine çalışan akademisyenler Avusturya Özgürlük Partisi, Fransa Ulusal Cephe ve Alman Cumhuriyetçileri gibi radikal sağ partilerin nasıl olup ta Batı Avrupa demokrasilerinde başarı olduklarını anlamaya çalışmışlardır (Mudde, 2016: 25).

Üçüncü Dalga Popülist Radikal Sağ Üzerine Akademik Çalışmalar: 21. yüzyıl'ın başında itibaren yapılan çalışmalar, popülist radikal sağ konusunun arz tarafına (supply side) yani partilerin kendilerine yoğunlaşmıştır. Araştırmacılar, artık

partilerin seçim başarılarından ziyade bunları siyaset ve toplumdaki sonuçlarını anlamaya uğraşmışlardır (Mudde, 2016: 25).

Günümüzün popülist radikal partilerini tanımlamak önemlidir. Bunlar, iki savaş arası (1919-1939), aşırı sağ ve faşist partilerden ayrılmaktadırlar. Çünkü, kimilerinin ‘‘Yeni Sağ Partiler’’ de olarak adlandırdıkları popülist radikal sağ partiler, demokratik rejimlere karşı değiller ve biyolojik ırkçılık yapmamaktadırlar (Ignazi, 2002).

Popülist radikal sağ partileri destekleyen seçmenleri incelem bu konunun talep tarafına (demand side) yoğunlaşmayı gerektirir. Ekonomik belirsizliklerin artması ve bunun sonucunda ortaya çıkan işsizlik (R.W. Jackman, 1996), refah devleti harcamalarının kesintiye uğraması (Betz, 2003), ana akım partilere karşı duyulan memnuniyetsizlik (Mair, 2002), sınıfsal oy verme eğilimleri ve parti sadakatinin azalması (Ignazi, 1996), göçmen problemi ve kültürel korumacılık (Akkerman, 2015), ve ‘‘Yeni Sol’’un materyalist siyasetine karşı duyulan reaksiyon (Ignazi, 1992) gibi haller (sebepler) seçmenlerin popülist radikal sağ karşı sempati duyması sonucunu doğurmaktadır.

Popülist radikal sağ partiler, etno-pluralistliği,çok-kültürlülüğün karşısına konumlandırırlar. Yani, bir ulusun kimliği ve özelliklerini korumanın yolunun, o ulusun vatandaşlarının başka halklarla ve etnik gruplarla (mesela göçmenlerle) karışmalarını engellemek olduğunu iddia ederler (Minkerberg, 2000).

Cas Mudde, popülist radikal sağ partilerin özellikle dört önemli özelliğine vurgu yapar: (Mudde, 2006)

1. Milliyetçilik
2. Zenophobia (Yabancı Düşmanlığı)
3. Kanun ve Düzen Vurgusu
4. Refah Şovenizmi (Ulusal refahın sadece o ulusun evlatları için harcanması)

Bölüm boyunca anlatıldığı gibi popülizm ve popülist radikal sağ Avrupa ve Dünya siyasetinde giderek hızla kök salmakta ve akademik çevreler tarafından

anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bunu, siyasi dalganın en önemli dinamiklerinden biri olan ‘‘milliyetçilik’’, popülist radikal sağın yükselişte olduğu ve bizim tez boyunca anlamaya çalışacağımız Almanya’da örneğini daha iyi analiz edebilmemiz için bir zemin oluşturacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM
MİLLİYETÇİLİK NEDİR?

Milliyetçiliğin gücü, her şeyden önce bir kimlik duygusu yaratma yeteneğinden kaynaklanmaktadır. Kuşku ile dolu bir dünyada, parçalanmışlık içinde ve bireyler için hayatı anlamlı kılacak ideolojilerin yokluğunda milliyetçilik en etkin güç haline gelir.

Monserrat Guibernau (İspanyol Siyaset Bilimci)

2. MİLLİYETÇİLİK: BİR İDEOLOJİDEN FAZLASI

Milliyetçilik, üzerinde çokça konuşulan fakat ortak bir tanımı olmayan, son iki yüzyılda dünya siyasetine ve felsefi tartışmalarına derinlemesine damağa vurmuş bir kavramdır. Bu kavramın kök kelimesi olan millet (nation), çok farklı tanımlamalara maruz bırakılmış, dolayısıyla müphemliğini korumuştur. Avusturya doğumlu yazar ve politikacı Guido Zernatto (1903-1943), ‘‘Her bir madeni paranın değeri tarihin akışı içinde değişime uğrar.’’ der (Zernatto, 1944: 13). Millet ve dolayısıyla milliyetçilikte, bir madeni para gibi farklı zamanlarda, farklı içeriklerle, farklı şekillerde değerlendirilmişlerdir. Fikirsel gelişimiyle eylemsel yönü neredeyse paralel olan milliyetçiliğin anlamı ve tanımı üzerinde birçok düşünür, sosyal bilimci ve siyasetçi kafa yormuş ve kavramı zenginleştirmişlerdir (Ertan ve Örs, 2018: 39).

Milliyetçilik tartışmalı ve birçok katmanı olan bir konudur. Siyaset bilimciler, sosyologlar ve tarihçiler milliyetçiliğin tanımı ve toplumdaki rol hakkında ortak bir kanıya sahip değildirler. Fakat, çoğu analist, milliyetçiliğin 18. yüzyıl’da (Anderson 1983; Berlin 1979; Hobsbawn 1990) veya 19. yüzyıl’da ortaya çıkmış modern bir fenomen olduğunu düşünmektedir.

Özellikle, Ernest Gellner ikna edici bir şekilde, milliyetçiliğin ilk insan topluluklarının ihtiyacını karşılamanın ötesinde, modern bir fenomen olduğunu gösterdi (Gellner, 1983). Batı’daki Endüstri Devrimi, siyaset ve kültür arasındaki ilişkilerin doğasını değiştirdi ve bunun sonucunda milliyetçilik ortaya çıktı. Gellner’e göre, önceki tarım toplumlarının göze çarpan özelliği, kültürel çeşitlilikleri ve

kendilerine özgü yaşayan küçük özerk alt topluluklara bölünmeleri olmuştur. Endüstri Devrimi öncesi, köylü yüksek kültürden olan elit ile iletişimde değildi (genellikle kendi vadisinin kapsamıyla sınırlı idi).

İngiliz sosyolog Anthony D. Smith (1939-2016) gibi milliyetçilik teorisyenleri millet ve toplumun kökenlerini insan deneyimlerinin bütünleştirici unsuru ve tarihin doğal birikimleri olarak açıklasa da modern kuramcılar, milliyetçiliğin kökenlerini ancak on sekizinci yüzyılın sonlarında aramaktadırlar (Savrun, 2018: 3). Milliyetçiliğin, konu edildiği ilk sosyal bilimler çalışması, 1907'de Alman tarihçi ve akademisyen Friedrich Meinecke (1862-1954) tarafından yazılan *Weltbürgertum und Nationalstaat: Studien zur Genesis des deutschen Nationstaates* (Kosmopolitanizm ve Ulus Devlet: Alman ulus devletinin doğuşu üzerine çalışmalar) eseridir. Bu eserinde Meinecke, milletin ne olduğunu açıklamakta, özellikle Alman ulus devletinin doğuşunun evrelerini resmetmektedir (Meinecke, 1970). Anti-semitik görüşlere sahip Meinecke, Nazilerin Polonya'yı işgalini desteklese de, II. Dünya Savaşı sonrası Nazi rejimini eleştiren söylemlerde bulunmuştur. Meinecke'den sonra, milliyetçiliğin akademik bir araştırma konusu olarak ciddi olarak üzerinde durulması 1920 ve 1930'lu yıllara denk gelmektedir. Millet kavramı üzerine eserler yazmış, on dokuzuncu yüzyılın ünlü düşünürü Ernest Renan'ı (1823-1892) bir tarafa koyarsak, Amerikalı tarihçi ve diplomat Carlton J.H. Hayes (1882-1964) ve Çek asıllı Amerikalı filozof Hans Kohn'un (1891-1971) milliyetçilik üzerine ilk ciddi çalışmaları literatüre kazandırdıklarını belirtebiliriz.

Milliyetçilik bir ideoloji olarak teorik yanı zayıf, ancak siyasal açıdan oldukça etkili bir hareket olarak tanımlanır (Kerestecioğlu, 2007: 309). Hatta İngiliz siyaset bilimci Andrew Heywood (1952-) gibi milliyetçiliğin bir ideoloji olarak ele almanın kimi problemlerle yüzleşmeyi de beraberinde getirdiğini iddia eden düşünürlerde vardır. Bu problemlerin birincisi milliyetçiliğin henüz liberalizm, muhafazakârlık ve sosyalizm gibi olgunlaşamamış bir doktrin olmasıdır. İkinci problem ise milliyetçiliğin, teorik bir kurgu olarak tanımlanmaktan öte, birinin milletine sadakati ve bir diğer milletten hoşlanmaması gibi, asıl olarak psikolojik bir olgu olarak tasviridir. Üçüncü problem de, milliyetçiliğin farklı dönemlerde ilerici ve gerici; demokratik ve otoriter; rasyonel ve irrasyonel; sağ ya da sol sıfatlarla

nitelendirilmesidir. Heywood, bunu şizofrenik bir siyasi karakter olarak belirtmektedir (Heywood, 2013: 164). Andrew Heywood, farklı siyasi bakış açılarının, milliyetçilik üzerine bakış açılarını şu şekilde özetlemiştir: (Heywood, 2013: 166)

***Liberaller*:** Kültürel birlik kadar siyasi iddialara da vurgu yapan milletle ilgili ‘’medeni’’ bir bakış açısını onaylarlar. Milletler, haklarla, özellikle eşit self-determinasyon hakkını haiz olmaları anlamında ahlaki varlıklardır.

Muhafazakarlar: Millet, ortak etnik kimlik ve paylaşılan tarihle oluşturulan bir bağ ve ‘‘organik’’ bir varlık olarak algılarlar. Sosyal bütünleşme ve kolektif kimliğin kaynağı olarak millet, sosyal grupların belki de politik açıdan en önemlisidir.

***Sosyalistler*:** Milleti, sosyal adaletsizliği ve varolan kurulu düzeni korumak ve sürdürmek amacıyla insanoğlunu yapay bölünmelere iten ve istenmeyen bir olgu olarak görme eğilimindedirler. Siyasal hareketler ve teleğler bundan dolayı milli değil, uluslararası bir nitelik taşımalıdır.

***Anarşistler*:** Onlara göre, milletler, genel anlamda ancak devletle ve bundan dolayı baskıyla ayakta dururlar. Millet böylece yönetici elitleri çıkarları için itaati artırmaya yönelik tasarlanan bir mit olarak görülür.

***Faşistler*:** Milleti, sıklıkla bireysel varlığa anlam veren ırkla tanımlanan, organik olarak birleşmiş sosyal bütünlük olarak. Bununla birlikte, milletler bazıları başarılı olmak, bazıları kaybetmek noktasına gelen bir rekabet ve çatışmanın içinde yer alır.

***Dini Fundamentalistler*:** Milleti esasında, müminler topluluğundan müteşekkil bir dini varlık olarak görürler. Ne var ki, din ile millet nadiren çakışırlar. Zira ‘‘İslam ümmeti’’ gibi millet-aşırı dini topluluklar, millet kategorisinin üzerinde yer almaktadır.

Milliyetçiliğin değişik düşünürler tarafından yorumlanmasına geçmeden önce, millet kavramının ne demek olduğunu irdelemek önemlidir.

2.1. MİLLET NEDİR?

Millet kelimesi, Arapça kökenli olup Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre ‘’çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan aralarında dil, tarih, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu’’anlamına gelir (TDK). Türk tarihçi İlber Ortaylı’ya göre Arapçada millet, ‘‘community-communitas’’ (cemaat-topluluk) anlamına gelen bir kelimedir ve işaret ettiği topluluğun dinsel bir anlamı vardır (Ortaylı, 1985: 996). İngiliz asıllı Amerikalı tarihçi Bernard Lewis’e (1916-2018) göre, millet sözcüğü Aramice’den gelmekte ve “bir söz” anlamına gelen “milla” kökenine dayanmaktadır ve “bir kutsal kitabı kabul eden insan topluluğu”nu ifade eder. Millet kelimesi etimolojisindeki dinsel anlam doğrultusunda daha çok aynı dine inanan insan topluluklarını ifade ederken, Moğolca kökenden gelen ve “nation” sözcüğü karşılığında kullanılan “ulus” sözcüğü ise daha çok, farklı bir etnik topluluğu belirtmektedir (Karyelioğlu,2012, 143).

Batı dillerinde örneğin nation (İngilizce), nazione (İtalyanca) ve nation (Fransızca) karşılığı olan millet kelimesinin bu dillerdeki kök kelimesi Latince ‘‘natio’’dur. Kelimenin kökeni ile ilgili araştırmalar Guido Zernatto’ya (1903-1943) aittir. ‘‘Natio’’ doğum, doğan birşey, başlangıç demektir (Online Latin Dictionary). Zernatto’ya da atıfla, Liah Greenfeld’e (1954-...) göre ‘‘natio’’kelimesi Latince’deki ilk kullanımında pejoratif (küçük düşürücü) bir anlama sahipti. Kelime, Roma’da yabancıları ifade etmek için kullanılırdı. Aynı bölgeden gelen yabancı uyruklular bir ‘‘natio’’ grubunu teşkil ederlerdi fakat Roma vatandaşları olmadıklarından, statüleri onların altında idi (Greenfeld, 2017: 20). Antik çağ’da Yunan kültüründe, ‘‘ta ethne’’ kavramı ‘‘natio’’ya benzer ve aynı zamanda yabancıları özellikle de dışarlılıkları/barbarları tasvir etmek için kullanılırdı (Greenfeld, 2017: 20).

Ortaçağ’a geldiğimizde, ‘‘nation’’ kelimesi, Avrupa üniversitelerinde özellikle Paris Üniversitesi (Kuruluş: 1150) gibi Fransız üniversitelerinde, ‘‘Yabancılar cemaati’’ anlamıyla, coğrafi ya da dilsel bakımdan aralarında gevşek bağlar bulunan bölgelerden gelmiş Batılı Hıristiyan öğrenci toplulukları için kullanılırdı. Örneğin ilahiyat eğitiminin büyük merkezi olan Paris Üniversitesi’nde dört ‘‘nation’’ (millet) vardı: ‘‘l’honorable naion de France’’ [asil Fransız Milleti]; ‘‘la fidele nation de Picardie’’ [sadık Picardie Milleti]; ‘‘la venerable nation de Normandie’’ [muhterem

Normandiya milleti]; ‘‘la constante nation de Germanie’’ [vefakar Alman milleti], ‘‘Nation de France’’Fransa, İtalya ve İspanya’dan gelen bütün öğrencileri kapsıyordu; ‘‘Germanie’’İngiltere ve Almanya’dan gelenleri; Picard ‘‘milleti’’ Flemenkleri; ve Norman da Kuzeydoğudan gelenleri kapsıyordu (Greenfeld, 2017: 21). Ancak, öğrenciler, sadece öğrenci statüsüyle (yani çoğu durumda, dışarıda yaşarlarken) bir kimlik kazanıyordu; eğitimleri tamamlanıp öğrencilikleri biter bitmez bu kimlikler de kayboluyor, evlerine dönüyorlardı. Kritik olan şu ki, Ortaçağ’da üniversitede öğrenim gören öğrenci toplulukları aynı zamanda dayanışma grupları ya da birlik işlevini görüyordu ve sıklıkla skolastik tartışmalarda taraf olduklarından, kamuoyunun oluşturulmasına da hizmet ediyorlardı (Greenfeld, 2017: 21). Görülen o ki, kullanıldığı kültüre (Roma, Yunan vb.) ve kuruma göre (Ortaçağ Üniversitesi) bir topluluk anlamının ötesinde bir mana kazanarak, sözcük artık fikir ve amaç topluluklarını ifade etmiştir (Greenfeld, 2017: 21). 13. yüzyıl ile birlikte, 1274 tarihli Lyon konseyinden başlayarak ‘‘nation’’ sözcüğü dini konuları tartışan temsilcileri için kullanılmaya başlanılır. Bunun sebebi üniversitelerin Kilise Konseyleri’ne ciddi dini konuları tartışmaları için temsilcileri göndermeleridir. Böylece, bu temsilcileri bir fikir topluluğu olan ‘‘millet’’i (nation) oluşturulardı. Dolayısıyla, ‘‘millet’’ sözcüğü yeni bir anlam, politik ve kültürel otorite temsilcileri ya da bir politik, kültürel ve doğal olarak sosyal elit tabaka anlamı kazanmış oluyorlardı (Greenfeld, 2017: 21-22).‘‘Millet’’ (nation) kelimesinin semantik anlamdaki bu dönüşümlerinden en çarpıcısı ve milliyetçilik çağının başlangıcının habercisi olması 16. yüzyıl’ın başlarına rastlar. İngiltere’de, ‘‘nation’’ kelimesi ilk kez, eliti içeren anlamıyla birlikte, ülke insanı için, ‘‘halk’’(people) manasında bu yüzyılda kullanılmıştır. Greenfeld’e göre 16. yüzyıl İngiltere’sinde sözcüğün devrimsel kullanımı şu anlamda önemlidir:

> *‘‘Milliyetçilik öncesi ‘‘halk’’ sözcüğü genel olarak belli bir bölgedeki nüfusa ve özellikle de alt sınıflara işaret ediyordu ve çok büyük bir oranda ‘‘güruh ’’ (rable) ya da ‘‘ayak takımı’’ (plebs) anlamında kullanılıyordu. Bu iki kavramın eşitlenmesi insan nüfusunun bir elit (ilk başta spesifik olarak politik elit) statüsüne yükseltilmesi anlamına geliyordu. ‘‘Millet’’in- yani bir elitin- eşanlamlısı olarak ‘‘halk’’ aşağılayıcı yan anlamlarını kaybediyor ve artık ağırlıklı olarak pozitif bir*

kendilik anlamı kazanarak, egemenliğin taşıyıcısı, politik dayanışmanın temeli ve sadakatin yüce nesnesi anlamını kazanıyordu.'' (Greenfeld, 2017: 24)

16. yüzyıl'da İngiltere'de, ‘‘egemenlik'' (sovereignty) kullanan halk, bundan böyle millet (nation) olarak anılacaktır (Kerestecioğlu, 2007: 316). Milletin taşıdığı bir başka özellikte, ‘‘biricik'' (unique) olmasıdır. Milliyetçiliğin doğuşunda, yani İngiltere örneğinde, egemenliğe yapılan vurgunun daha fazla olduğu görülmektedir. Otantik millet fikrinin, Fransız devrimi vasıtasıyla Fransa'ya ve oradan Napolyon Savaşları ile Avrupa'nın başka coğrafyalarına ithal edilme sürecinde, ‘‘biriciklik''(uniqueness) vurgusu ön plana çıkar (Kerestecioğlu, 2007: 316). Hatırlatmak gerekir ki, egemenlik ve biriciklik arasındaki orjinal dengenin, biriciklik lehine bozulması, milliyetçiliğin, liberal ilkelerden muhafazakar ve kolektivist ilkelere kayışın bir göstergesidir (Kerestecioğlu, 2007: 316).

‘'Millet'' (nation) anlamını açıklamaya çalışmış olan Fransız tarihçi Ernest Renan (1823-1892), 1882 yılında Sorborne Üniversitesi'nde verdiği konferansta şöyle demiştir:

‘‘Millet bir ruhtur, manevi bir ilkedir. Bu ruhu, nu manevi ilkeyi iki şey oluşturur. Bunlardan biri geçmişe, diğeri şimdiye aittir. Biri zengin anılar mirasının müşterek sahipliği, diğeri, gerçek rıza, birlikte yaşama arzusu, herkesi ortaklaştıran mirasa değer vermeye devam etme iradesidir… İnsan, kabullendiği fedakârlıklar ve çektiği ısdıraplar nispetinde seve. İnsan, inşa ettiği ve onun olan evi sever... ‘‘Beraber acı çekmiş olmak'' dedim, gerçekten müşterek ıstırap, mutluluktan daha önemlidir. Milli kederler ve yaslar, milli zaferlerden daha manalıdır...Bir milletin mevcudiyeti her gün tekrarlanan bir plebisittir; bu bireyin var oluşu, kesintisiz bir yaşama iddiası olması gibidir...Milletler ebedi değildir. Başlamışlardır ve nihayet ereceklerdir. Muhtemelen onların yerini Avrupa Konfederasyonu alacaktır.'' (Aktaran: Hutchinson ve Smith, 1994: 17-18)

Millet kavramının üzerinde durduğumuz bu kısmı kapatıp, milliyetçilik kavramının farklı düşünürlerce nasıl ele alındığına bakalım.

2.1.1. Milliyetçiliğin Anlamı Üzerine

Anthony D. Smith, 1991 yılında yayınladığı *Milli Kimlik* adlı eserinin girişinde Atinalı Sophokles'in *Oedipus Tyrannus* (Türkçe'de Kral Oedipus-yazım tarihi M.Ö. 429) adlı piyesine vurgu yaparak milliyetçiliği izah etmeye çalışır. Smith'e göre, bu oyun dikkatle irdelendiğinde üç kolektif kimlik kategorisinin ortaya çıkartılabilir. Bu kategorilerin ilki *cinsiyet,* ikincisi ''mekan'' ya da ''ülke/toprak'' ve üçüncüsü de ''sınıf''tır. Fakat Sophokles'in Tebliler (Thebes, Antik Yunan'da bir kent devlet) hakkındaki oyunlarında günümüze son derece yaygın görülen ve büyük önem taşıyan bir kolektif kimlik türünden hiç söz edilmez. Bu oyunlar kentler arasındaki çatışma ekseninde dönüp durular ama asla 'milli kimlik' meselesi ortaya atmazlar.'' (Smith, 1994: 22-23)

Belirtmek gerekir ki, millet, ulus, devlet, milli kimlik ve bunlardan doğan milliyetçilik/ulusçuluk gibi kavramlar moderniteye ve modern zamanlara ait kavramlardır. Bu kavramların, ortaya çıkıp, ete kemiğe bürünmesi 18. yüzyıl ve akabinde, özellikle merkantalizm ve kapitalizmin gelişmekte olduğu Batı ülkelerinde gerçekleşmiştir.

Milliyetçiliğin net bir tanımının yapılamaması, onun tarihsel süreçleri boyunca ve neticesinde farklı pencerelerden değerlendirilmesinin doğal bir sonucudur. Bir ideoloji olarak diğer birçok ideoloji gibi, milliyetçiliğin de tek ve yeterli bir tanımı yoktur. İrlanda asıllı İngiliz akademisyen Terry Eagleton'ın (1943-…), ideolojilerin tanımlanmasının zorluğu ile ilgili sözleri çarpıcıdır: *''Şimdiye kadar hiç kimse ideolojinin tek ve yeterli bir tanımını yapamamıştır. Ve bu anlamda bu kitapta bir istisna oluşturmayacaktır. Bu durum, bu alanda çalışanların zekâ seviyelerinin düşük olmasından değil, ideoloji teriminin kullanışlı, ama birbiriyle bağdaşmaz nitelikte olan birçok anlamı olmasından kaynaklanmaktadır.''* (Eagleton, 2011: 17)

Milliyetçilik, Eagleton'ın ideolojilerin tanımlanmasının güçlüğüne işaret ettiği gibi, tek bir tanım ve anlamla sınırlandırılamayacak kadar kullanışlı ve işlevsel bir kavramdır (Ertan ve Örs, 2018: 41). Milliyetçilik merkezinde kendisinin bulunduğu ama çevresinde kendisi ile anılabilecek birçok kavramı da barındıran bir galaksi sistemini andırmaktadır. Fransız Marksist düşünür Etienne Balibar'a (1942-) göre bu kavram ''yurttaşlık, yurtseverlik, popülizm, etnisizm, etnosentrizim, yabancı düşmanlığı, şovenizm, emperyalizm'' gibi terimlerle zenginleşmekle kalmamış ayrıca ''millet, milliyet, etnisite, kültür, ırk, ırkçılık, halk yurtseverlik vb.'' gibi terimlerle de iç içe geçerek, bir müphemliğe bürünmüştür (Balibar, 2013: 62-63).

Anthony D. Smith, milliyetçilik kavramının en yaygın tanımlarını beş madde dâhilinde sıralamıştır. Bunlar: Milletlerin oluşma ya da gelişme süreci;

1. Bir millete ait olma duyarlılığı ya da bilinci;
2. Bir milletin dili ve simgelerle temsili;
3. Bir milleti temsil eden toplumsal ve siyasal hareket;
4. Hem genel hem de özel bir millet öğretisi ve/veya ideolojisi.

(Smith, 2013: 15)

Milliyetçilik, bir söylem olmakla birlikte duygusal bir yöneliştir. Teorik anlamda neredeyse hiçbir şey sunmayan milliyetçilik, ''koşulların gerektirdiği her şeyle doldurulabilir'' mahiyettedir (Yanık ve Kara, 2016: 562). Ayrıca, hatırlanmalıdır ki milliyetçiliğe ilgi ve sempati ile yaklaşanlar genelde tarihçiler olmuştur. Bu tarihçiler, insanoğlunun geçmişini araştırarak milletin ya da milletlerin çıkış kaynaklarını ve varlığını ispat etmek istemişlerdir. Milli kültürün ögeleri semboller, örf-adet gibi konulara eğilinmiştir (Savrun, 2018: 23). Milliyetçiği eleştirenler safındaki Marksistler ise millete duyulan yoğun bağlılık sonucunda, bu kavrama siyasi ve kuramsal açıklama getirmekte zorluklar yaşamıştır (Özkırımlı, 1999: 37-42).

Çekya doğumlu ve milliyetçiliğin etkili teorisyeni olarak tanınmış tarihçi Hans Kohn'a (1891-1971) göre, milliyetçilik ulus olmanın veya ulus oluşturmanın bilincidir (Kohn, 1960: 14). Bu tanımdan milliyetçiliğin homojen bir yapı olmadığı ortaya çıkar. Amerikalı siyaset bilimci Albert Lepawsky (1908-1992) bu durumu

milliyetçiliğin yeknesak, değişmez, homojen bir ideolojik olarak değil, ulusal oluşumun evrimi ve yapısal değişikliklerden etkilenen, devingen bir akım olarak görülmesi gerektiği şeklinde izah etmiştir (Lepawsky, 1971: 47). Amerikalı bir diğer siyaset bilimci Samuel Huntington'ın (1927-2008) gözünde milliyetçilik, ulus öncesi yapıların kendilerini yok ederek, yerine daha güncel gereksinmelere yanıt veren kurumların, daha ileri düzeyde üretip, yaşam ve yönetim biçimlerinin geçmesini hedef alarak doğmuştur (Huntington, 1968). Bu manada, milliyetçilik, ulus-öncesi kurumlardan ulus oluşa yönelişin seferberliğini, birleştiriciğini yaptığı ölçüde tarihsel olarak çağdaş, ileri ve ilerleticisidir (Huntington,1968). Amerikalı siyaset bilimci ve sosyolog David Apter (1924-2010), tarihsel olarak pazar ekonomisinin şekillenmesi ve milliyetçilin evrimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Apter'e göre milliyetçiliğin tarih sahnesinde etkili bir politik akım olarak ortaya çıkışı, Avrupa topluluklarının ulus-devlet aşamasına varmalarıyla eşzamanlıdır. Çünkü millet ve milliyetçilik, ne Batı'nın dağınık ve çok parçalı feodal, politik ve ekonomik örgütlenişi içinde, ne de Doğu'nun çok uluslu ve çoğu teokratik imparatorlukları bünyesinde gelişebilirdi. Böylece, Pazar ekonomisinin bu yapıyı dağıtıp, bireyleri ve yöresel toplulukları, ortak bir ulusal pazar içinde örgütlemesi, ulusal topluluğun oluşumunun temelinde yatan en önemli faktördür (Apter, 1969: 334). Siyaset bilimci Mithat Baydur'un (1962-) belirttiği üzere, üretim ve bölüşümün ulusal çapa varması, ulusallaşması ekonomik birim olarak tüm ulusun alınması, emeğin, sermayenin ve pazarın çapını o zamana dek bir büyüklüğe vardırmış, üretici güçlere büyük bir dinamizm kazandırmıştır (Baydur, 2001: 36). Bu dinamizmin gerçekleşmesini ideolojik planda savunan milliyetçilik, coğrafi ve siyasal engellerle bölünmüş bir nüfusu hem yatay olarak hem de dikey olarak tek bir otorite altında bütünleştirmeyi amaçlıyordu (Baydur, 2001). Bu sebeple, vatandaşlar ve kümeler ulusal birliğe çağrılmaktaydılar. Savunulan ulusal birlik, geleneksel toplumda olduğu gibi, benzer birimlerin mekanik ve durağan birliği olmayacak, benzemeyen birimlerin organik dayanışmasından güç alan, dinamik bir ekonomi üzerine oturacaktı (Durkheim, 1961: 226). Emile Durkheim'ın (1858-1917) belirttiği gibi, yeni ekonomik yapı bilime, atılıma, yeni buluşlara, yaratıcılığa açık, kazanmaya ve başarmaya dayalı bir toplum felsefesini de beraberin de getiriyordu (Durkheim, 1961). Hans Kohn'un bize hatırlattığı bilgi, geleneksel egemenlik (monarşik, teokratik) ve ayrıcalıklı ilişkileri ortadan kalkınca, mutlak monarşiler, aristokrasi, kilise, birer siyasal güç olmaktan çıkmıştır. Söz

konusu oluşum ve gelişme içinde Rönesans ve Reform süreçleri, düşünce ve inançta bağımsızlığı, dünyeviliği ve akılcılığı getirdi. Bu özgürleşme ve atılım iklimini yaratan dönüşümün öncü gücü olan sınıf ve girişimciler, liberalizmi, laikliği, temsili siyaseti ve eşitliği savunmuştur (Kohn, 1960: 221).

2.2. MİLLİYETÇİLİK KURAMLARI

Genel hatları ile milliyetçilik kavramının kuramlar çerçevesinde literatürde nasıl ele alındığı üzerinde durmak gerekmektedir. Burada üç farklı yaklaşımın olduğunu söylemek mümkündür. Birincisi primordiyalistler (ilkçiler), ikincisi modernistlerdir ve üçüncüsü etno-sembolistlerdir. Primordiyalistlere göre milletler ezelden veri var idiler. Modernistlere göre millet modern zamanlara ait yeni bir kavramdır. Etno-sembolistlere göre millet yalnızca modernleşmenin ürünü değil, modern öncesi etnik bağları meydana getiren mitlerin, sembollerin peşine düşülerek tanımlanabilir. Şimdi, bu kuramları inceleyerek, millet ve milliyetçilik kavramlarının kuramsal analizleri izah etmeye çalışalım.

2.2.1. Primordialist (İlkçilik) Kuram

İlkçilere göre, millet ‘‘doğal’’ bir vakadır. Milletler sabit ve değişmez olgulardır. İlkçiler milletin tarihin belli bir döneminde, belli şartlar altında ortaya çıkmamış olduğunu, eski çağlarda da milletlerin, altın çağlarının ve kahramanlarının mevcut olduğunu savunmaktadırlar (Akıncı, 2014: 139). Ümit Özkırımlı’ya göre, primordialist (ilkçi) kuramda, etnik kimlikler ve onu oluşturan din, dil, kan bağı gibi nesnel unsurlar verilidirler ve kuşaktan kuşağa fazla değişime uğramadan aktarılmaktadırlar (Özkırımlı, 2015: 92). Bununla birlikte, primordialistler (ilkçiler) etnik ve milli kültürü meydana getiren öğelerin, herşeyden önce var olduğunu ve hiçbir şeyden türemediğini iddia ederek, etnik bağlılıklara mistik bir hava vermektedirler (Özkırımlı, 2015: 95). Özkırımlı ayrıca, primordialist (ilkçilik) içerisinde üç ayrı bakış açısı olduğu iddia eder; bunlar ‘‘doğalcı, biyolojik ve kültürel’’ olarak adlandırılmaktadır (Özkırımlı, 2008: 83).

Doğalcılık, ilkçiliğin en uç formudur. Doğalcılara göre etnik kimlikler görme, koku alma duyularımız kadar doğaldır. Kişilerin hangi etnik kökenden oldukları önceden belirlenmiştir. Her milletin belli bir misyonu, kişiliği, kaderi ve doğal sınırları vardır. 19. yüzyıldan sonra Avrupa'da ki eğirim sistemlerinin temel yaklaşım tarzı doğalcılık olmuştur. Kendilerine milli bir tarih inşa etme görevi verilen veya bu misyonu üstlenen tarihçilerin yaklaşım tarzı ve yine ulus-devlet kurma mücadelesi içerisinde olan veya var olan devletin yönetimini ele geçirmek isteyen politikacılar da bu yaklaşımdan hareket etmişlerdir (Özkırımlı, 2008: 85).

Anthony D. Smith'e göre, ''ilkçilik'' yakın tarihli tezahürlerinde iki forma bürünmüşlerdir. Bunlardan ilki ''sosyo-biyolojiktir''. Başlıca savunucusu Pierre van Berghe (1933-2019) etnik cemaatler ve ırklar ile birlikte milletleri, en nihayetinde bireysel genetik üreme dürtülerinden kaynaklanan genişletilmiş akrabalık ifadeleri olarak görür (Smith, 2015: 20). İkinci form ise ''kültürel''dir. Clifford Geertz 1983 yılında Edward Shils'in eylemsel yönelim tipolojisini temel alarak ''daimi'' ve ''sivil'' eylem yönelimlerini birbirinden ayırmıştı. Bunlardan ilki, Geertz'in ''kültürel vakalar'' olarak adlandırdığı dil, adet, din, ırk ve bölgeden türemişken, sivil eylemler modern devletin seküler düzenine ve rasyonel yeterliliğine yönelikti ve dolayısıyla Asya ve Afrika'daki yeni devletlerin toplumlarındaki derin kültürel-daimi ayrımların üstesinden gelmeyi başarabilmesi için son derece gerekliydi (Smith, 2015: 21).

Anthony Smith'in ''ilkçi'' kuramın doğalcılık formunda bir ayrıma gittiği de görülmektedir. Smith, ''Eskilci'' (Perennialist) olarak isimlendirdiği bir yaklaşımı literatüre katmıştır. Perennialistlere göre, millet ''doğal'' olmamakla birlikte, özlerini pek yitirmeden varlıklarını eski dönemlerden günümüze kadar taşımıştır. Onlara göre, bugünün milletleri eskiden beri var olan birlikteliklerin uzantısından daha farklı bir şey değildir. Antik Çağ'da bile milletler rastlanmaktadır. Söz konusu milletlerin ''milli öz''leri hep aynı kalmıştır. Zamanla sadece milletlerin büründükleri biçimlerde farklılıklar kendini gösterir (Özkırımlı, 2008: 86-87; Gökalp, 2007: 282). Günümüzde eskilci (perennialist) görüşün temsilcileri bulunmamakla beraber, ilkçi (primordialist) yaklaşımın temsilcileri bulunmaktadır (Özkırımlı, 2008: 86). İlkçi yaklaşımın sosyal bilimler akademi dünyasında ciddi bir temsilcisi kalmamış olsa da,

bu görüş kimi milliyetçilerin zihin dünyasını halen şekillendirmektedir (Gökalp, 2007: 282).

Primordialist (İlkçilik) kuramının taraftar toplamasında Alman düşünür Johann Gottfried Herder'in (1744-1803) büyük etkisi olmuştur. Herder'e göre milletler esas olarak dil ve kültürleri ile meydana gelirler ve milletlerin hayatında yer alan geleneklerin, mitlerin ve inançların büyük önemi vardır (Akıncı, 2014: 139). Herder, her milletin bir ''Volkgeist''ı olduğunu savunur. Volkgeist, Halkın Ruhu diye dilimize çevrilebilinir. Volkgeist'ı, kültür ve özellikle dil oluşturmaktadır. Volkgeist, milli yaratıcılığın kaynağıdır ve tezahürünü şarkılarda, mitlerde görmek mümkündür. Herder'e göre millet bir organizmadır ve milletler Tanrı tarafından yaratılmıştır (Ersanlı, 2006: 30).

2.2.2. Modernist Kuram

''Modernleşme'' kavram olarak, geleneksel toplumdan modern toplum tipine doğru evrilen bir toplumsal değişim sürecini ifade etmektedir (Baydur, 2001: 66). Levent Köker'in belirttiği üzere, modernleşme, toplumsal değişim sürecinin nesnel yasalara bağlı olarak, birbirini izleyen ve sonrakinin öncekine oranla daha üstün olduğu aşamalı bir evrim niteliğinde kavranması biçiminde özetlenen ''ilerleme fikri''nin 1945 sonrasındaki değişik bir biçimidir (Köker, 1984).

Modernistler, milletleri ve milliyetçiliği doğal ve ezeli bir olgu olarak görmeyip, modernizm ve kapitalizmin milliyetçiliği doğurduğuna işaret ederler. Modernist kuramın mevzi kazanması primordalist (ilkçilerin) akademik çevrelerde tartışılır hale gelmesine denk düşer. Milliyetçilik tartışmalarında, modernist kuramın en önemli düşünürleri Eric Hobsbawn, Ernst Gellner, Carlton Hayes, Etienne Balibar, John Breuilly, Liah Greenfeld, Homi Bhabba olarak sayılabilir.

Modernist kuram, millet fikrinin doğal ve ezeli olduğu kabul etmez. Modern toplumu ortaya çıkartan faktörler, milletleri de ortaya çıkarmıştır. Modernist kurama göre, milliyetçilik kapitalizm, sanayileşme, merkezi devletlerin kurulması, kentleşme, laikleşme gibi modern süreçlerle birlikte ya da onların ürünleri olarak

meydana gelmektedirler (Ertan ve Örs, 2018: 76). Modernistler, milletleri milliyetçilik çağının ürünü olarak görürler. Dolayısıyla, milliyetçiliği milletler yaratmamıştır, milletleri milliyetçilik yaratmıştır (Gellner, 1992: 105). Bununla birlikte, milletler devletleri kurmamışlardır, tam tersine devletler milletleri ortaya çıkarmışlardır. İtalya'nın ulus devletleşmesinde (1861) önemli bir yer tutan düşünür Massimo d'Azeglo'nun (1798-1866) şu sözleri değerlidir: ''İtalya'yı yarattık. Şimdi de İtalyanları yaratmalıyız.'' (Gökalp, 2007: 282).

Ünlü modernist teorisyen Ernst Gellner, *Milliyetçiliğe Bakmak* (İlk basım 1994) adlı eserinde Avrupa Birliği'nin de fikir babası olarak görülen Frederich List'e (1789-1846) Alman milliyetçiliğine katkılarından ayrı bir yer ayırır. List, bir ekonomisttir ve Alman demiryolculuğunun kurucularının başında gelir. List, sanayileşmeyi özendirmek ve korumak için politik kurumların kurulması gerektiğini ve doğacak endüstrileşme düzeninin ulusu (millet) doğuracağına inanmıştı (Gellner, 1994: 31). List, 19. ve 20. yüzyıllarda ekonomik büyüme için gereken çok önemli birkaç şeyin üzerinde muazzam bir kavrayışa sahipti; örneğin, devlet organının, resmi eğitim ve öğretimin, ekonominin yönetimsel ve kültürel altyapısının önemi gibi (Gellner, 1994: 40). List'e göre, politik ve kültürel (ve nihayet etnik) çerçevede ilerlemek geç endüstrileşmenin anahtarıdır (Gellner, 1994: 41). Gellner'e göre, ''doğru olan milliyetçiliği, tarımsal toplumdan sanay toplumuna geçiş sürecinin gerekli, bir parçası (zaman dilimi) olarak görmek gerekir. Burada milliyetçilik önem kazanmaktadır çünkü ortak dilin ve paylaşılan kültürün yayılması gerekmektedir. Sanayi toplumunun oluşmasının koşulları buna bağlıdır. Ortak bir dil ve eğitim sistemi bir millet tarafından kurulmuş bir devlet tarafından geliştirilmiştir (Gellner, 1992: 127). Gellner, modern öncesi toplumlarda elitlerle üretici sınıflar arasında kesin bir sınır bulunduğunu ve bu sınırı aşmaya yardımcı olabilecek bir ideolojinin geliştirilmesinin mümkün olmadığını iddia eder. Fakat, endüstrileşme ile birlikte ortaya bir türdeşleşme ihtiyacı çıkmıştır ve milliyetçilik bu türdeşliğin ideolojisidir. Endüstriyel toplum, okuma yazma bilen ve teknoloji kullanabilen bir nüfusa ihtiyaç duyar ve devlet, ''kitlesel, kamusal, zorunlu ve standart eğitim sistemini destekleme yoluyla böyle bir iş gücünü sağlayabilme yetisine sahip tek ajandır'' (Gellner, 1992: 107-108).

Eric Hobsbawm ise milliyetçiliğin oluşmasında askerlik ve okullaşmanın önemine vurgu yapar. İngilizce öğrenmek ve konuşmak, Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlığının bir koşulu haline getirilmişti ve 1880'lerin sonlarından başlayarak her gün okullarda bayrağa bağlılık yemini uygulaması hayata geçirilmiştir. Michael Hechter, devletlerin milli marş, bayrak ve anıt gibi gelenekleri destekleyip, teşvik ettiğini belirtir. Bunlar çok eski gibi görünse de yakın tarihin ürünleridir (Hechter, 2000: 64). Hobsbawm, devletin icat edilmiş olduğunu ve milliyetçilik yoluyla tebaalarının bir kısmını harekete geçirirdiğini belirtirken, kendilerini devletle özdeşleştirmeyenlerin de devlete yabancılaştığını söyler (Hobsbawm, 205: 167-168). Ayrıca, gelenekleri icat etmek kavramını ortaya atan Hobsbawm, icat edilen geleneklerin, görece tarihsel yenilik olan ulusla, onunla ilgili milliyetçilik, ulus-devlet, ulusal semboller ve tarihler vb. fenomenlerle yakından alakalı olduklarını belirtir (Hobsbawm, 2006: 17)

Aslında, etno-sembolist kuramın temsilcilerinden olan Anthony D. Smith modernist kuramın kabaca beşli bir sınıflandırma ile izah edilebileceğini iddia eder. Bu sınıflandırma şöyledir: (Smith, 2013: 73)

1. **Toplumsal-iktisadi:** Bu tür açısından milliyetçilik sanayi kapitalizmi, bölgesel eşitsizlik ve sınıf çatışması gibi yeni iktisadi ve toplumsal şartlardan doğmaktadır.
2. **Toplumsal-kültürel:** Bu iddiayı öne sürenler için milliyetçilik, toplumbilimsel olarak modernleşmeye geçişte ortaya çıkan, modern sanayi çağının zorunlu görüngüsüdür.
3. **Siyasi:** Modernizmin bu bakış açısına göremilliyetçilik, modern yetkin devletlerde ve onların vasıtasıyla ya imparatorluk/koloni devletleriyle karşıtlık içinde ya da doğrudan biçimlendirilirler.
4. **İdeolojik:** Bu çeşidin odak noktasında, ''milliyetçi ideolojik Avrupalı kökenleri ve modernliği, onun yarısı dinimsi iktidarı'' ve imparatorlukların ortadan kaldırılıp bunlarda var olmayan milletlerin icat edilmesi vardır.
5. **İnşacı:** İnşacılara, göre, milliyetçilikler tamamen modern olmasına rağmen, onların toplumsal olarak kurulmuş karakterleri ön plandadır. Bu

düşüncelerinden ötürü inşacılık, modernizmden oldukça farklı olarak düşünülmektedir.

Benedick Anderson'da milletlerin modern zamanlarda hayal edildiğini vurgular. Benedict Anderson'un milliyetçilik tartışmalarında çığır açan eseri *Imagined Communities (Hayali Cemaatler)* 1983'te yayınlanmıştır. Anderson'a göre, ulusların hayal edilmesinde ve inşasında en önemli araç *kapitalist yayıncılıktır* (print-capitalism). 15. yüzyıl'dan itibaren, kapitalist yayıncılığın hızlı gelişimi, milli bilincin gelişimine üç farklı yoldan etki etmiştir. Birinci etki ''Latincenin altında ama konuşulan halk dillerinin üzerinde bir düzeyde, birleşik bir mübadele ve iletişim alanı yaratmaktır''. Bu yolla, Avrupa halkları ''birbirleriyle baskı ve kağıt aracılığıyla'' iletişim haline geçmiştir. İkinci yol olarak, kapitalist yayıncılık ''dile bir sabitlik kazandırmış ve bu uzun vadede, öznel millet kavramları için son derece merkezi bir rol oynayan ''kadimlik'' fikrinin inşa edilemesine katkıda'' bulunmuştur. Üçüncüsü ise, kapitalist yayıncılığın lehçelerin üzerinde farklı bir iktidar dili yaratmış olmasıdır. Böylelikle, yayın diline yakın lehçeler ön plana çıkarken diğerleri geri plana itilmiştir (Anderson, 1995: 59-61).

2.2.3. Etno-Sembolizm Kuramı

Etno-sembolistler, primordialist (ilkçiler) ve modernist kuramları eleştirerek ve yetersiz görerek, milletlerin kökenlerinin modernlikten çok daha eski zamanlara kadar uzanan etnik bağlarda aranmaları gerektiğini savunurlar. Bu kuramın en önemli temsilcisi Ernest Gellner'in öğrencisi olan Anthony D. Smith'dir (1939-2016). Smith, milleti (ethnie) şöyle tarif eder:

> *"Millet, üyelerinin paylaşılan hatıra, sembol, mit, gelenek ve değerler geliştirdiği, bir tarihi bölgeye ya da anavatana bağlı olduğu ve buralarda yaşadığı, belirgin bir toplumsal kültürü oluşturduğu ve yaydığı, paylaşılan adetleri ve standartlaşmış yasaları gözettiği, isimlendirilmiş ve kendini tanımlamış insan topluluğudur."* (Smith, 2015: 45)

Anthony D. Smith, milliyetçiliği ise şöyle tarif eder:

> *"Milliyetçilik, dünyanın milletlere bölünmüş olduğunu, her milletin kendi karakteri ve yazgısı olduğunu, bir bireyin ilk bağlılığının kendi milletine olduğunu, tüm milletin siyasal iktidarın kaynağı olduğunu, her milletin özerk olmak suretiyle kendi otantik doğasını ortaya koyması gerektiğini ve barışçıl ve adil bir dünyanın ancak özerk milletler üzerine inşa edebileceğini ileri sürer."* (Smith, 2002: 58)

Smith, etno-sembolist anlayışı oluştururken, Annales tarihçilerinin (Braudel gibi) ''longue duree'' (uzun süre) metodunu kullanmıştır. Yani, toplumsal ve kültürel örüntülerin uzun süre varlığını koruyan yapılarını ve süreçlerini geniş bir zaman diliminde çözümlemeye çalışmıştır (Ertan ve Örs, 2018: 79). Anthony D. Smith gibi etno-sembolcüler, modernist ve ilkçilerden farklı olarak insanların, etnik topluluklarına ve milletlerine fanatizm derecesinde güçlü bağlanmalarına, kendilerini onlar için feda etme kapasitelerine tarihsel ve sosyolojik açıklamalar getirmeye çalışmışlardır (Smith 2002: 84-85). Smith, *Etno-sembolizm ve Milliyetçilik* adlı eserinde modernistlerle, etno-sembolistlerin *benzer* yönlerini aşağıdaki gibi izah eder.

1. Milletler gerçek sosyolojik cemaatlerdir. Milletlerin yapımına dahil olan hayali öğeler ne olursa olsun, sonuçta ortaya çıkan, kurgusal ve söylemsel bir oluşumdan çok fazlasıdır. ...Günümüzde, bir devleti olsun ya da olmasın 'toplum' fikrinin 'millet' fikriyle birebir aynı olduğu bile söylenebilir.

2. Etno-sembolistler, milletleri dinamik ve amaçlı eylem topluluğu olarak gören modernistlerle aynı fikirdedir.

3. Modernistler ve etno-sembolistlerin hemfikir oldukları diğer nokta, her ikisi de milletleri belirli tarihsel ve jeo-kültürel bağlamlara yerleşik tarihsel cemaatler olarak görür. (Smith, 2015: 27)

Smith'e göre modernistler ile etno-sembolistleri *ayıran* birçok özellik vardır. Bunlar aşağıdaki gibidir. (Smith, 2013: 15)

1. **Sembolik Kaynaklar:** Modernistlerin maddesel ve siyasi alanlara yaptığı vurguya karşılık, etno-sembolistler ideolojileri ve kolektif eylemleri güdüleyen öznel ve sembolik kaynakların oynadığı rolün altını çizer. Böylelikle katılımcıların ''iç dünyasına'' girerek, algı ve vizyonlarını anlamayı amaçlar.
2. **Longue Duree (Uzun vade-Annales Okulu):** ''Modernlik'' dönemi yakın geçmiş ve şimdiki zamandır. Milletlerde bu dönemde oluşmuştur. Etno-Sembolistlere göre tarihin radikal biçimde sınırlandırılması, milletleri şekillendiren ve aynı alandaki eski kültürel ve siyasi toplum biçimleriyle ilişkili olan uzun vadeli süreçlerin incelenmesini imkânsız kılmaktadır.
3. **Etnik Köken:** Modernistler etnik köken konusuna da kültürü ele aldıkları şekilde yaklaşmış, millet ve milliyetçilik tanımlarından etnik olguları büyük ölçüde ya da tamamen çıkarmışlardır. Diğer yandan tarihsel etno-sembolizme göre eetnik olguların yaygınlığı, onları milletler ve milliyetçiliğin tarihel sosyolojisinin merkezine koymayı zorunlu kılmaktadır.
4. **Elitizm:** Etno-sembolistlerin bakış açısına göre, modernizme doğru kuvvetli bir elitist ya da ''tepeden inme'' itki vardır. Etno-sembolistler, gündelik ve popüler milli pratikleri kendi yararlarına incelemekten çok, popüler, inanç, hatıra ve kültürlerin seçkinlerin millet fikrini ilk kez önerir ve akabinde teşvik ettikleri zamanki görüş ve eylemlerini nasıl etkilediğini araştımakla ilgilenirler.
5. **Çatışma ve Yeniden Yorumlama:** Modernistlere göre, millet, endüstriyel kapitalizm, kentleşme, sınıflar arası hareketlilik, demokrasi, modern devlet, seküler eğitim ve daha birçok modernleşme sürecinden doğar. Sorun ve zorlukları yok değilse de, süreç başladığı zaman milli cemaatin doğası ve yönüyle ilgili hiçbir asli süreksizlik ve çatışma olmaz. Çatışma yalnızca dahili ve harici zorbalara yöneliktir. Etno-sembolistlere göre, bu açıklamalarda gözden kaçırılan nokta, milletlerin hem kendi

içlerindeki hem de aralarındaki çatışmaların toplumsal ve sembolik etkisidir.

Modernistlere göre, ‘‘etnik köken’’ yeni bir kavramdır ve millet kavramına zıttır. Buna karşın etno-sembolistler etnik bağlardan oluşan çeşitli ağları (ve bunların içerdiği faaliyetleri) millet ve milliyetçiliklerin yükselişinde ve devamlılığında en önemli faktör olarak görmektedir (Smith, 2015: 41). Etno-sembolistler, milletlerin ve milliyetçiliğin oluşum ve devamlılığında etnik kökenin rolünü ayrı tutarken, diğer ekonomik, toplumsal ve siyasi faktörlerin etkisini göz ardı etmemekte veya azımsamamaktadır (Smith, 2015: 42).

Millet ve milliyetçilik kavramlarının tartışıldığı bu bölümü kapatırken, bir sonraki bölümde anlatılacak olan Alman milliyetçiliği konusu için bir kuramsal ve tarihsel bir zemin hazırlanmaya çalışılmıştır. Görüldüğü üzere, milletlerin ezeli olduğu (ilkçiler) ya da icat edildiğini (modernistler) iddia eden kuramların yanı sıra, etno-sembolistler, etnisiteden yola çıkarlar ve her ne kadar eski çağların etnik gruplarıyla modern çağların ulusları arasında bazı benzerlik ve süreklilik ilişkisini tespit etseler de, ulusun ortaya çıkması için bu benzerlik ve bağların yeterli olmadığı, bunlardan daha farklı koşulların gerçekleşmesi gerektiğini vurgularlar (Yücel, 2006: 5).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ALMAN MİLLİYETÇİLİĞİNİN TARİHSEL GEÇMİŞİ VE ANALİZİ: ROMA İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDEN, WEİMAR CUMHURİYETİ DÖNEMİ'NE KADAR OLAN SÜREÇ

"Almanya? Ama nerede burası? Bu ülkeyi nasıl bulacağımı bilemiyorum."
(Johann Wolfgang Goethe, 1749-1832)

"Almanlar, kendinizi bir ulus haline sokma umudunuz boşuna; onun yerine, kendinizi-ki bunu yapabilirsiniz- insan olarak daha özgür kılın."
(Friedrich Schiller 1759-1805, Das Deutsche Reich şiirinden)

"Belki de Almanya gibi özgür ve bağımsız olmayı hak eden başka bir ülke yoktur, çünkü başka hiçbir ülke böylesine şaşmaz bir biçimde özgürlüğünü herkesin refahına adamaya yatkın değildir. Diğer ülkeler arasında Alman dehası, her zaman kendisini sağaltan, en az tahribkar dehadır ve özgürlük bir kere güven altına alındığında Almanya her tür kültür ve düşünce biçiminde çok üstün bir yere erişecektir."
Wilhelm von Humbold (1767-1835)

"Eğer bir millet özgür olacaksa; gurura, irade gücüne, meydan okumaya, nefrete, nefrete ve yine nefrete ihtiyaç duyar."
Adolf Hitler (1889-1945)

3.1. GİRİŞ: ALMANLAR TARİH SAHNESİNE ÇIKIYOR

Almanya, Kuzey Avrupa Ovası'nın ortasında 357.000 kilometrekare yüzölçümü ve 82 milyonu aşan nüfusu ile ekonomik ve siyasi iddiasını ulus devlet olduğu 1871'den beri sürdüren güçlü bir ülkedir. Ortaçağ'da Kuzey Avrupa'yı mesken tutmuş olan Germen halkları, Roma İmparatorluğu'ndan bu yana birçok devlet ve imparatorluk için tehdit olmuşlar, Hıristiyanlığın doğuşu ile putperest (pagan) inançlarını terk ederek, bu yeni dinin zamanla filizlenen ve olgunlaşan Katoliklik ve nihayet 16. yüzyıl ile beraber Protestanlık gibi mezheplerini benimsemişlerdir. George Friedman'ın belirttiği gibi, gerçekten de Avrupa'nın

başlangıcına gidilecek olursa Ren Nehri'nin doğusunda Germen kabilelerin varlığı Roma İmparatorluğu'nun sınırlarını belirlemişti (Friedman, 2015: 196). Almanya, 19. yüzyıl ile birlikte, Avrupa'yı sarsan milliyetçilik akımı ve Napolyon'un ordusuna karşı bir direnişin ve milli bilincin doğması neticesinde, 300'ün üzerindeki Alman prenslikleri yavaş yavaş homojen bir yapıya dönüşerek Prusya'nın liderliğinde, 1871'de nihayet bir ulus devlet olabildi. Sömürgecilik çağını ıskalayan ve sanayi devrimini geç yaşayan Almanlar, İngiltere ve Fransa'nın gerisinde kalmış, kaybettiklerini geri almayı iki Dünya Savaşı'na bırakmış fakat bu süreçlerden de mağlubiyetle çıkmışlardır. 1918'de, Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılması ve bunun akabinde Nazi Almanyası (1933-1945) döneminde küllerinden doğması ile gelen güç sarhoşluğu, geride yıkılmış ve evlatlarını cephelerde kaybetmiş bir ülke bıraktı. Batı Almanya (1949-1990) ve sosyalist Doğu Almanya (1949-1990) deneyimleri, Soğuk Savaşı'nda bitişi ile iki Almanya'nın birleşmesi ile neticelendi. Avrupa'nın önde gelen ülkelerinin biri olan Almanya, yüzyıl öncesinin agresif savaşçı politikalarından ziyade sanayileşme ve bilimi öncülleyen ülke politikaları ile artık gündemdedir.

Bu bölümde Almanya'nın milli devlet olma süreçlerini inceleyerek, Dünya tarihinin köşe taşlarından olan bu ülkenin oluşumunu anlamaya çalışarak, Alman milliyetçiliğin köklerine doğru bir yolculuk yapacağız.

3.2 ALMAN TARİHİNİN BAŞLANGICI VE ROMALILARIN GÖZÜNDEN ALMANLAR

Almanya'nın herhangi bir kentine gittiğiniz de orada tarihöncesi çağlara ait bulguları barındıran müzelere büyük olasılıktır. Neanderthal insanının yanı sıra taş, tunç ve demir çağına ait yerleşim izlerine Orta Avrupa'da rastlanıldığı gibi Almanya topraklarında da rastlanır. Roma imparatorluğu günümüzde Almanya olarak bilinen bölgenin batı ve güney kısımları boyunca uzandığı bilinmektedir. Ausburg, Köln, Regensburg, Mainz, Trier gbi birçok Alman kentinde Roma dönemine ait bina temel ve kalıntıları bulunmuştur. Main ve Tuna nehirlerinin kenarlarında, Romalılardan kalma "Limes" adıyla bilinen sınır tahkimatları halen görülebilir. Romalılar, sınırlarının ötesinde yaşayan halklara ''barbarlar'' (yabancılar) derlerdi. Germen

(Alman) kabileleri de Romalılar için barbar kabilelerdi. Romalılar, Ren nehri civarına ilk kez Julius Sezar (MÖ 100-44) zamanında gelmiş ve yerleşmişlerdir. Sezar, *Commentarii de bello Gallico* adlı eserinde Germenlere ait çok az bilgi verir. Sezar'a göre Germenler Romalıların daha önce hiç karşılaşmadıkları ölçüde vahşi ve uygarlaştırılmaları mümkün olmayan ilkel insanlardı. Üstelik Roma sınırları içinde bulunan Gallia'yı da sık sık tehdit ediyorlardı (Todd, 2004: 2).

Bir Roma komutan olan Cornelius Tacitus (MS 56-117), *Germania* adlı eserinde detaylı bir Germen kavimleri analizi sunmaktadır. Bu eser, hemen hemen ilk kez Germen kavimlerini konu eden bir eser olması nedeniyle önemlidir. Tacitus, bize Germenlerin toplumsal ve siyasal örgütlenmeleri, savaş tarzları, suç ve ceza kavramları, evleri, giyim ve saç kesimleri, evlilik törenleri, cenazeleri, tarım teknikleri, yeme içme, ziyafet, tartışma ve küfür etme alışkanlıklarını anlatmaktadır (Fulbrook, 2018: 23). Genel olarak Tacitus'un Germenlere hayranlık beslediği söylenemez. Sadece, Germen kadınlarının iffetlerine düşkünlüklerinden bahseder. Tacitus, Germenlerin fiziksel özelliklerini şöyle tanımlar (Tacitus, 2016: 31).

> *"Ben şahsen Germanialıların evlilik yoluyla başka soylarla karışmadıklarını, kendilerine özgü, halis, ve yalnızca kendine benzeyen bir halk olduğunu savunanların görüşüne katılıyorum. Bu yüzden kalabalık bir nüfusa sahi olmalarına rağmen, hepsinin bedensel görümüşü aynıdır: Vahşi mavi gözler, kızıl saçlar, anlık güç gösterilerine uygun, zahmetli ve zor işlere bizim kadar tahammül göstermeyen koskoca gövdeler. Susuzluğa ve sıcağa katlanamazlar, ama iklim ve topraklarının yapısından dolayı soğuğa ve açlığa alışıktırlar."* Tacitus, Germania bölgesini beğenmez: *"Ayrıca kim Asyayı, Afrikayı veya İtalya'yı bırakır da, korkunç ve bilinmeyen bir denizin tehlikelerini aşıp kendi yurdu olmadıkça yabanıl toprakları, sert iklimi, kaba kültürü ve görüntüsü olan Germania'ya gider ki?" (Tacitus, 2016: 27).*

Bize eski çağın Germenlerini tanıtan yazar komutanımız Tacitus, bir kavimden ulusa dönüşen Germenleri şöyle tarif eder: ''*Ren nehrini ilk geçen, Galliaları yurtlarından kovan ve bizim şimdilerde Tungri (o zamanlar Kuzeydoğu Fransa'da*

yerleşik olan bir kavim) diye bildiğimiz kavme o zaman Germanialılar denyordu. Böylece bir ulusa değil de bir kavime verilen bu ad yavaş yavaş yayıldı ve ilkin galipler tarafından gözdağı vermek maksadıyla kullanıldığı halde çok geçmeden bütün soy kendisini yeni yaratılan bu adla Germanialılar olarak anmaya başladı.'' (Tacitus, 2016: 29)

Aslında, Germenler ulusal anlamda bu adı 11. yüzyıl itibariyle verdiler. Tacitus, bu konu da tam da doğruyu söylememektedir. Yine de yazdığı eser birçok ilginç bilgiyi barındırmaktadır. M.S. 5. yüzyıl'a gelindiğinde Roma İmparatorluğunun zayıf düşmesi ve batı kısmının yıkılışı ile birlikte Vizigotlar, Vandallar gibi barbar kavimler ortaya çıkmıştır. Germenler ise, kadim putperest inançlarını yavaş yavaş terk ederek Hıristiyanlaşmaya başlamışlar, 6. ve 7. yüzyıllarda batıda yeni bir Romalılaşmış Germen toplumu biçimi ortaya çıkmıştır (Fulbrook, 2018: 24).

3.3. CHARLEMAGNE (9. YÜZYIL) VE ORTA ÇAĞ ALMANYA TARİHİ

Tarihçilerin büyük bir bölümü Almanya tarihini, Charlemagne'ın (742-814) batıda yeni bir Roma imparatorluğu kurmasıyla başlatırlar. Frank ve Lombard kralı olan Charlemagne, Karolenj Devletini, imparatorluk düzeyine yükseltmiştir. Charlemagne, 25 Aralık 800 yılında Papa tarafından Roma'da taç giydirildi ve Batı Roma İmparatorluğu'nun varisi sayıldı. Hatırlatılması gereken nokta, krallık ve imparatorluk arasındaki önemli farktır. İmparatorluk kavramının krallıktan kesin bir şekilde ayrılmasıdır. Krallık mirasçılar arasında bölüşülebilirken, imparatorluğun bölünmez olması gerekir (Fulbrook, 2018: 25). Fakat Charlemagne'nın ölümü ile birlikte, varisler arasında çıkan çatışmalar sonucunda İmparatorluk doğui batı ve orta krallıklar olarak bölündü. Bu, gelecekte Fransız ve Alman devletlerin ayrılmasının da temelini atmıştır. 9. yüzyıl'da beş bağımsız krallık (Batı Franken, Doğu Franken, Yukarı ve Aşağı Burgonya, İtalya) ortaya çıktı ve sadece Doğu Franken (bugünkü Nüremberg ve civarı) Karolej Hanedanı'nın elinde kaldı. Doğu Franken bölgesinde ortaya çıkan Frankenya, Saksonya, Schwaben, Bavyera ve Lorraine ismi altında ortaya çıkan ''kabile dükalıkları'' krala göre daha çok güç kazanmaya başladı (Fulbrook, 2018: 26).

11. yüzyıl'dan, 16. yüzyıl'a kadar müstakil bir Alman Krallığı'ndan bahsetmek zordur. Mary Fulbrook'a göre, ortaçağın geç dönemleri için bile, Germen dilinde konuşan topraklarda tek bir yönetimin kurulup kurulamadığı şüphelidir. 14. yüzyılın ortasında çoğul ''deutsche lande'' (Alman toprakları) sözünün kullanımı tekil ''Deutschland''a göre çok daha yaygındı. Ortaçağ'da kullanılan birçok isim Alman topraklarını tarif etmiştir. Regnum Alamannae, regnum Germaniae veya Teutonicae gibi isimler öne çıkmıştır (Fulbrook, 2018: 26). Hatırlatmak gerekir ki, Almanya, modern Avrupa devletleri arasında, ismini bir kavim veya bölgeden değil, konuşulan dilden alan tek devlettir (Fulbrook: 2018: 27).

11. yüzyıl'ın ortasında, Alman topraklarının nüfusu 5 veya 6 milyon idi. Halkın küçük köylerde (dorf) veya orman arazilerindeki çiftliklerde yaşamaktaydı. Ortalama yaşam süresi beklentisi otuz yıldan biraz fazlaydı. Bu ömür süresi, üst sınıflarda daha fazlaydı. Kıtlıklar sıkça görülürdü ve toplum Hıristiyanlaşmış olsa da büyü, muska, batıl inançlar gibi pagan kültüründen gelen inançlarını sürdürmekteydi. Okuryazarlık genelde ruhban sınıfında yaygındı ve yazı dili Latince idi. Alman toplumu, toprak ağaları (lord) ve onlara bağlı vassalların oluşturduğu bir feodal ağlarla örülüydü. Vassal, lorduna yemin ederdi ve lorduda onu korumayı taahhüt ederdi (Fulbrook: 2018: 28). Vassallara, ''fief'' (yurtluk, tımar) denilen topraklar veriliyordu. Şövalye sınıfı ve ministerials denen bir düşük soylu sınıfın da 11. yüzyıl'da ortaya çıkması ile İngiltere ve Fransa'ya göre, Almanya daha ağır bir aristokratik kast sisteminden muzdarip olmaya başlamıştı (Fulbrook, 2018: 29).

I. Otto, nam-ı diğer Otto der Grosso (912-973), Almanya'nın önemli dükalıkların başına geçmiş, daha sonra da 962'da tacını Charlemagne'ın halefi olacak bir şekilde Aachen'da giydi ve Kutsal Roma Germen İmparatoru oldu. Bu İmparatorluk yaklaşık 850 yıl sürerek, Avrupa tarihine damgasını vurmuştur (962-1806). I. Otto, kilise ve dükalıklar arasında bir denge olarak kendini konumlandırdı. Büyük Otto'nun zamanında (40 yıl sürdü) plastik sanatlar ve mimarlık Almanya'da çok gelişti. İmparatorluğunun doğusunda, yani Oder ırmağına kadar ya da bugünkü Çekoslavakya'ya kadar olan yerlerde surlarla çevrilmiş olan şehirler kurdurdu (Salihoğlu, 1993: 21).

Onun ölümünden sonraki 11. yüzyıl'da Alman toprakları siyasi ve dinsel mücadelelere sahne oldu. Ruhban sınıfı giderek siyasa nüfuzlarını arttırıp, zenginleştiler. 12. yüzyıl'daki siyasal karışıklıkların sonunda eski kabile dükalıklarının yerine yeni feodal beylerin etkili bir şekilde geçirilip birçok prensliğin kurulmasına yol açtı. Bu da imparatorluğun siyasi otoritesini sarstı (Fulbrook, 2018: 31-32).

Ortaçağ Alman toplumunda, aristokrasinin bir kültür taşıyıcısı olduğu görülür. Özellikle şövalye kültürü mertliği ve milli namusu temsil eder. Walter von Vogelweide gibi, 12. yüzyıl Alman yazarları metinlerinde şövalyelik mitosunun örneklerini vermişlerdir. Kelt kökenli, Tristan ve Isolde efsanesinin Alman versiyonu 1170'de Almanca diline kazandırıldı.12. yüzyıl'ın efsanevi imparatoru Fridreich Barborassa (1122-1190) temelli şövalye hikâyeleri ve benzerleri, 19. yüzyıl'da Alman milliyetçiliği tarafından tekrar gündeme getirilecek ve Richard Wagner (1883-1883) gibi opera bestecileri tarafından ölümsüzleştirileceklerdir.

13. yüzyıl'da Alman topraklarında bir imparatorluk var olsa da, prensliklerin yüzlerce olduğu söylenebilinir. Bu dönemde, Alman topraklarında üç binin üzerinde kent vardı ve kentler, ‘‘landesstadte’’ (yerel yöneticiye bağlı) ve ‘‘reichstadte’’ (İmparatora bağlı özgür şehirler) olmak üzere ikiye ayrılırdı (Fulbrook, 2018: 35). Kentler surla çevrili güvenli yerlerdi. Bu surlu kentlere ‘‘burg’’, ahalisine de ‘‘burger’’ (Bugün Almanca'da vatandaşa verilen ad) denilirdi. Kentleri, seçkin ve zengin birer aile yönetirdi. Papazlarda, burglarda söz sahibi idi. Zanaatkarlar, burglara gelir, burada kurulan pazarlarda ticaret yaparlardı. Tüccarlar ve zanaatkarlar, bu kentlerde, esnaf birlikleri (Gilde) kurdular (Salihoğlu, 1993: 30-31). İngiltere'de ve Fransa'da olduğu gibi güçlü merkezi bir otorite olmadığı için, Almanya'da imparator barışı koruyamayacak kadar yetersizdi (Fulbrook, 2018: 36). Prensler, barışı korumak veya savaşı başlatmakla yükümlü idi.

Ortaçağ Almanya'sında, neden İngiltere ve Fransa'ya oranla merkezi otoritenin olmamasının nedenleri tarihçiler tarafından tartışılmıştır. Bunun bir nedeni Almanya'nın teritoryal açıdan büyüklüğüdür. Bu iletişim açısından büyük bir sorun

arz etmekte idi. Ayrıca, açık ve belirgin sınırlarının olmaması Almanya'da monarşinin otoritesini kurmasını güçleştiriyordu.

3.4. ALMANYA'DA MEZHEPÇİLİK ÇAĞI (1500-1648)

İspanya, Portekiz, İngiltere ve Hollanda gibi Avrupa ülkeleri coğrafi keşiflerle beraber hammadde ihtiyaçlarını karşılamak için yeni sömürgeler elde ederken, ulusal birliği tamamlanamamış, yüzlerce prenslikten oluşan zayıf Alman İmparatorluğu bir de bu yetmezmiş gibi Hıristiyanlık tarihinde önemli rol oynayan Protestanlığın doğuşuna sahne olmuştur. Protestanlığın kurucusu olan Martin Luther, 1483 yılında dünyaya gelmiş, hukuk eğitimini yarıda keserek ''ruhunun kurtulması'' için manastıra girip, papaz olmuş biri idi. 1508'de Wittenberg Üniversitesi'nde felsefe dersleri vermeye başlayan Luther, 1510 yılında Roma'ya gitmiş ve gördüğü yolsuzluklardan ve ruhban sınıfının İncil'e aykırı yaşam tarzından nefret ederek Alman topraklarına geri dönmüştü. Verdiği vaazlarla ün yapan Luther, kilisenin para karşılığı günah silme gibi pratiklerini (Endülüjans) eleştirmiş, bu konuyu entelektüel çevrelerle tartışmış ve bu tartışmanın yankıları Vatikan'a, zamanın Papası X. Leo'nun kulağına kadar gitmişti. 1517'de, Luther, Kilise'yi eleştiren ünlü *95 Tez'*ini kaleme aldı. Birkaç hafta da, bu tezler Nürnberg, Basel ve Avrupa'nın birçok kentinde basıldı ve tartışıldı. Luther'in, Kilise'yi karşısına alması, halkta Luthercileri de ortaya çıkardı. 1520'de Vatikan, Luther'i aforoz edilmekle tehdit etmesine rağmen Luther geri adım atmadı. Sadece, inançlı olmanın Tanrı gözünde aklanmaya yeteceğini düşünen Luther'in takipçileri arasında sıradan halkın yanın da Alman prensleri de vardı. Reformasyon Dönemi olarak adlandırılan bu dönemin, Almanya'da ki bazı sosyo-ekonomik olaylara da etkisi olmuştur. Örneğin, ekonomik sebeplerden doğan, Alman Köylü Savaşı (1524-26) ile Almanya'da siyasal atmosfer büyük bir kaosa sürüklendi. Dikkat çekici olan, köylü liderlerinin bir kısmı köylü değil ruhban sınıfında idi, ayrıca ayaklananlar çok ezilmiş köylüler değil daha varsıl olanlardı (Fulbrook: 2018: 53). Bu ayaklanmalarda, köylülerin taleplerinden biri de İncil'i vaaz etmek üzere kendi papazını seçme ve vergi ile desteklenme idi. ''Protestan'' kavramı, 1529 tarihli ''Speyer Protestosu'' denen bir olaydan, yani

Luther yandaşlarını yasadışı ilan eden Worms Fermanı'nı (1521) uygulama kararına yönelik protestolardan gelir (Fulbrook: 2018: 53).

Ausburg Barışı (1555), Protestanlarla, Katolikler arasındaki kavgayı dondurdu. Bu anlaşmada ortaya çıkan ''Cuius regio, eius religio'' (Hükümdarın dini neyse, ülkesinin dini de odur) kavramı prensin kendi bölgesindeki dinsel eğilimi belirleme özgürlüğü idi. Ausburg Barışı'nın, Kalvenizm mezhebini kapsamaması ve ruhban seçimlerinde bıraktığı boşluklar gelecek yüzyıla sorunları taşıyacaktır. Yine de, 1555 ile 1618 yılları arasındaki süreyi, Almanya siyasi açıdan sakin geçirmiştir. Bu süre içinde Kuzey Almanya kentleri çoğunlukla Protestanlığı seçtiler. Fakat 1618-1638 yıllarında vuku bulan Otuz Yıl Savaşları, 18 milyonluk Alman nüfusunu 8 milyona indirdi (Salihoğlu, 1993: 77). Protestan ve Katolik Birliklerinin tarafları oluşturduğu savaşlar sonunda imzalanan Vesfalya Barış Anlaşması (1648) ile Kutsal Germen İmparatorluğu topraklarındaki prenslikler bağımsız siyasi birimler oldular. Ayrıca, Kalvenizm mezhebi resmen tanındı ve daha da önemlisi bu anlaşma din ile siyasetin ayrışması anlamında sekülerleşmeye yönelik bir adım oldu (Fulbrook, 2018: 71). Bu anlaşma ilei bölgesel hükümranlar sınırlarını çizdirerek, modern ulus devletlerin müjdecisi oldular.

Otuz Yıl Savaşları'nın Almanya için en önemli sonucu, Alman bölgesel siyasi birimlerinin (prenslikler) imparatorluk içinde daha da güçlenmeleridir. Bu çağa (1648-1806), ''Mutlakiyetçilik Çağı'' denilmektedir. Kutsal Roma İmparatorluğu, bu prenslikler üzerinde edilgen de olsa siyasi korumacılığını sürdürdü. Bölgesel hükümdarlar, kendi ordularını kurup, vergilerini toplamaya başladılar. Ticaret adamları, siyaset adamlarına dönüştü. Ayrıca, bağımsız toprak ağaları, saray çevresinde ki bürokratlara dönüştü.

17. ve 18. yüzyıllarda prenslikler güçlenmeye başlamış ve imparatorluklar dışındaki devletle ittifak kurmaya girişmişlerdir. Bu durum, Almanya içinde geçerli idi. Vesfalya sonrası, en çok güçlenen prenslik (aslında krallık) ise Brandenburg Prusya'dır. Hohenzollern hanedanına ev sahipliği eden Prusya bölgesi, topraklarını evlilik diplomasisinin de yardımı ile geliştirmişti. Bu hanedan, Protestan idi ve krallık olarak, 1713-1867 yılları arasında yer aldı. 17. ve 18. yüzyıllarda Prusya'yı

güçü erkek hükümdarlar yönetmiştir. Özellikle ‘‘Asker Kral’’ lakaplı I. Friedrich Wilhelm (1713-1740) ile ‘‘Büyük Friedrich’’ diye bilinen II. Friedrich (1740-1786), Prusya'ya eğitim, askeri, ticari ve kültürel açıdan birçok yenilikleri getiren hükümdarlardı (Fulbrook, 2018: 85). Prusya tipi askerlik sistemi, Prusya bürokrasisini de disiplini ile etkilemiştir. Askerlik mentalitesi o kadar etkin olmuştur ki Prusya Krallığı için söylenmiş, Voltaire'in ünlü sözünü hatırlatmak gerekir: ‘‘*Her devletin bir ordusu var, Prusya Ordusu'nunsa bir devleti.*’’

3.5 ALMAN MİLLİYETÇİLİĞİN FİKİRSEL EVRİMİ

Bu kısma kadar, Almanya'nın tarihini, Roma döneminden başlayarak, Aydınlanma Çağı olarak nitelendirilen 18. yüzyıl'a kadar taşımış olduk. Hatırlatmak gerekirse, 11. ve 12. yüzyıllarda dahi Alman milleti tabiri apaçık kullanılamamıştır. İngiltere ve Fransa'da hanedanlar yolu ile ulusal kimlikler kristalleşirken, Alman milleti çok kuvvetli olan Roma İmparatorluğu fikrinin gölgesinde kalmıştır. Fakat 15. yüzyılla beraber Alman milleti miti yavaş yavaş canlanmaya başlamıştır. Açıkçası Alman milleti miti, Alman topraklarında bir dil birliği olmadığı için çok da taraftar toplayamamıştır. Martin Luther'in öncülük ettiği fikri akım ve reformları, bu dilsel birliğin sağlanmasında etki olmuştur (Schulze, 2005: 132).

Avrupa'da, 18. yüzyıl'da başlayıp gelişen, dünyevi ve bilimsel birçok fikri içerisinde barındıran Aydınlanma Çağı, Almanya'da etkilerini özellikle felsefe ve edebiyat alanında göstermiştir. Avrupa'da aydınlanmacı fikirleri savunan düşünürler insan hakları, dini hoşgörü, hükümdarların yetkilerinin kısıtlanması, bilimin ve akılın üstünlüğü gibi temaları eserlerinde kaleme almaktaydılar. Özellikle, Immanuel Kant (1724-1805), 18. yüzyıl'ın ikinci yarısında, Alman entelektüelleri arasında tartışılmaz bir fikri ağırlığa sahipti. Doğduğu kent olan Königsberg'in (bugün Rusya topraklarındaki Kalingrad) dışına yaşamı boyunca hiç çıkmamış olan Kant'ın, deneyi akılla bağıntılı olarak gördüğünü ifade ettiği *Saf Aklın Eleştirisi* (1781) adlı eseri önemlidir. Prusya Kralı Büyük Friedreich'in aydınlanmacı fikirleri sempati duyması, siyasi eserler kaleme alması, aldırması, yasalara saygılı olması değerlidir. Meşhur

sözü: ‘‘Mahkemelerin akılına müdahale etmemeye karar verdim. Mahkemelerde yasalar konuşmalı, hükümdarlar susmalıdır.’’ şeklindedir (Salihoğlu, 1993: 108).

Modern milliyetçiliğin doğuşu, 18. yüzyıl'ın ikinci yarısında, özellikle Fransız Devrimi (1789) vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Avrupa'da, 18. yüzyılı'n ikinci yarısındaki en önemli olay aydınlanmacı birikimin sonucunda Fransız burjuvazisi Fransız Devrimi'ni gerçekleştirdi. 1791'den itibaren Fransa'nın önce meşruti krallığa sonra cumhuriyete dönmesi, İngiltere, Habsburg, İspanya, Prusya gibi krallıkları rahatsız etti ve koalisyon savaşları dönemi başladı. 1799'da İtalya ve Mısır'da zaferler kazanan Napolyon Bonaparte (1769-1821) Fransız Cumhuriyeti'nin birinci konsülü oldu ve 1803-1815 arasında tüm Avrupa devletlerine savaş açtı ve işgallerine başladı. İşte, Napolyon ordusunun 1806'da Almanya topraklarını işgalinin gerçekleşmesi, Almanya'da milliyetçiliğin uyanışını tetikledi ve bu olay, 1871'de Almanya'nın ulus devlet oluşunun miladı olarak tarihe kaydedildi.

Liah Greenfeld'e göre Alman milli kimliği, 6. yüzyıl'dan beri var olan İngiliz kimliğinin aksine, çok geç gelişmiştir. Alman milli kimliğini mimarları, başka örneklerde olduğu gibi, aristokrasi ve yönetici elit arasından değil, sıradan halkın eğitimli kesimlerinden, profesyonel entelektüellerden (Fichte, Herder, Grimm Kardeşler vb.) oluşan özgün bir sınıftan çıkmıştı Bu sınıf kendisini ne üst sınıfa ne de sokaktaki halka ait hissediyordu. Bu statü belirsizliği, Alman milli bilincinin, 19. yüzyıl itibari ile entelektüel bir mayalanma süreci ile ortaya çıkmasında belirgin bir rol oynamıştır (Greenfeld, 2017: 416). Bu mayalanma sürecine katkıda 1770'li yıllarda genç Alman aydınları arasında yaygınlaşan milli heyecan ‘‘Sturm und Drang’’ın (Fırtına ve Coşku) önemi yadsınamaz. Goethe'nin mensubu olduğu bu edebi akım, Alman halkının özelliklerinin ne olduğu üzerine kafa yorup, eserler vermişlerdir. Bu akımın, Avrupa aydınlanmacılığının özgürlükçü fikirlerinden etkilendiği açıktır. İşte bu akımın önemli bir entelektüeli de John Frederich Herder'dir (1744-1803). Kendisi bir Alman milliyetçisidir. Herder, Almancılık fikrinden yola çıkarak Germanistik (Alman filolojisi) disiplininin öncüsüdür. Goethe'nin hocası ve yakın arkadaşıdır. Alman romantizminin babası olarak tanınır. Herder için ‘‘Alman Dili’’ kavramı çok önemlidir. ‘‘Bir milletin milli karakterini, ruhunun ve dilinin özgünlüğünü elinden almak ona verilebilecek en büyük zarardır.’’

demiş olan Herder, ancak 20. yüzyıl'da milliyetçilik araştırmaları sırasında yeterince önemsenmiş, özellikle 1. Dünya Savaşı öncesinde Alman düşünürleri tarafından göz ardı edilmiştir (Sevim, 2008: 14). Herder'in, 19. yüzyıl boyunca çokça hatırlanmamasının sebebi olarak Onun Prusya Kralı Büyük Friedrich'in yönetimini eleştirmesi, Avrupalıların sömürgeciliğine karşı çıkması, küçük halk topluluklarına ve onların bağımsızlık ve gelişme mücadelelerine verdiği destek ve hep barıştan oluşu gösterilebilinir (Sevim, 2008: 14). Alman romantizmi nasıl Alman milliyetçiliğini ve Alman efsanelerinin keşfine bir yol açtı ise, Herder'in de Alman milliyetçiliğinin önemli bir fikir babası olduğu bilmek gerekir.

Herder, yukarıda da belirtildiği gibi dil birliğinin önemine çokça vurgu yapmıştır. Herder'e göre tarihten gelen bir beraberlik içinde bulunan ve bağımsız bir dile sahip insan grubu; bir halkın (milletin) önemli özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Bu özelliklere sahip bir topluluk (halk ya da millet), Herder'e göre bir devletin doğal ve organik temelini oluşturur (Sevim, 2008: 25). Dil, bir milletin varlığı için önkoşuldur. Çünkü Herder'e göre, ne kan, ne ortak yurt, ne de askeri başarılar ve siyasi düzenlemeler tek başına bir topluluğun varlığını ve bu varlığı sürdürmesini sağlayacak şuuru yaratabilirler. Herder, devleti yıkılsa bile ortak dil geleneğini muhafaza eden bir milletin varlığını sürdüreceğini savunur (Sevim, 2008: 25-26). Herder, hükümdarlardan halklarının dillerine hoşgörü göstermelerini ister. Fakat, kendi dili olmayan halklar da vardır. Örneğin, 4 ayrı dilin konuşulduğu İsviçre, Herder'e göre, milliyet esasına göre dağılmalıydı (Sevim, 2008: 26).

Alman milliyetçiliği dendiğinde üzerinde durulması gereken bir diğer önemli düşünür, Johann Gottlieb Fichte'dir (1742-1814). Fichte, Alman idealizmini Kant'tan etkilenerek benimsemiştir. Alman idealizmi, Kant'a göre koşulsuz buyruğa ve ahlak yasasına duyulan inancı ifade eder. Fichte, kendisini Kant felsefesinin tamamlayıcısı olarak görür (Topakkaya, 2011: 9). Napolyon, orduları Ren Nehri'ni geçip, Alman topraklarına girdiğinde, Fichte hem cephede savaşmış, hem de Berlin Akademisi'nde verdiği halka açık konferanslar (1807-1808) ile Alman Halkı'nın Fransız ordusuna karşı direnişine öncülük edenlerden biri olmuştur. Bu konferanslarda, Alman ulusu dil ve kültür ekseninde birleştirmeye çalışmıştır. Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in (1770-1831) tersine, Fichte'ye göre ''milli toplum'', ''örgütlenmemiş toplum''

(gesellschaft) devlete üstündür (Sarıca, 2017: 186). Devlet milli toplumu kendi içinde toplayabildiği an yetkinliğe ulaşabilir (Sarıca, 2017: 186). Fichte, Alman Milletine Söylevler adlı eserinde (1807), Alman halkının herşeyini yitirdiğini ama elinde "eğitim" kaldığını belirtir. Ayrıca, eğitilmeye en elverişli ırkın Alman ırkı olduğu söyler. O'na göre, ırkı belirleyen dildir. Alman dili, yaşayan ve canlı bir dildir. Fichte'ye göre. Oysa Latince kökenli Fransızca milli kaynağından kopuk, ölü bir dildir (Sarıca, 2007: 187). Fichte, Alman Halkına Söylevler adlı eserinde Napolyon'un, Almanya'yı işgalini adaletsizlik olarak görür ve ''Almanlığı'' (Deutschtums) öne çıkararak bu durumu protesto eder. Fichte, Almanların içinde bulundukları durumdan kendilerini sorumlu tutar ve bu krizden kurtulma yolunun bizzat Almanlar tarafından bulunacağını söyler. ''Bize yardım edilmek gerekliliği (bir tarafa) biz sadece kendi kendimize yardım etmek zorundayız.'' der Fichte (Topakkaya, 2017: 132). Fichte, yabancı güçler tarafından imparatorluğun ortadan kaldırılmasında (işgal) Alman milleti adına bir şansın doğduğunu söyler. Bu şans daha önce Fransızlara da doğmuş fakat onlar bunu iyi değerlendirememişlerdir (Topakkaya, 2017: 132).

Fichte, bir eğitimci olarak, ''milli eğitim'' reformunu çok önemsiyordu. Fichte, Berlin Üniversitesi'nin kurulması aşamasında etkin rol oynayarak, Alman milleti için eğitimin ne kadar önemli olduğuna her fırsatta vurgu yapmıştır. Fichte, sadece bir ayrıcalıklı zümreye tanınan eğitime karşı çıkmış, her Alman'ın eğitim hakkına sahip olduğunu belirtmiştir.

Fichte, Alman halkının diğer halklardan farklı olduğu Alman Halkına Söylevler'de belirtir. Alman Halkın en önemli özelliği, kısa sürede çalışıp eski konumuna gelmesidir. Almanca, Fichte'ye göre, Avrupa'nın en özgün dilidir. Diğer diller klasik Latince türetilmiştir ve Fichte, o halklara ''yeni Romalılar'' der (Topaklıoğlu, 2017: 134). Fichte, milliyetçiliğe geçişinden önce bir kozmopolitan ve Fransız yanlısı idi (Greenfeld, 2017: 36). Ama Fransız işgali tüm düşüncelerini değiştirdi.

Alman Milliyetçiliğinin kök salmasında beden terbiyecisi ve yazar Friedrich Ludwig Jahn (1778-1852), Alman masallarını derleyen ve yayınlayan Ludwig Karl

Grimm (1785-1863) ve Wilhelm Carl (1786-1859) Grimm Kardeşler, Alman ulusucu Ortaçağ mitlerine dayandıran Johann Droysen (1807-1884) gibi önemli fikir insanları da vardır.

3.6. FRANSIZ İŞGALİNİN (1806-1815) ETKİSİ VE BİRLEŞİK ALMAN ULUS DEVLETİ'NE GİDEN YOL

Napolyon, 1806'da Alman topraklarını işgal ettikten sonra, Ren Federasyonu'nun kurulması talimatını verdi. Sonuçta, Avusturya, Prusya, Brunswick ile Hesse dışında bütün Alman prensliklerini Fransa bünyesine katmış oldu. Böylece, 1806 Ağustos'unda Kutsal Roma İmparatorluğu tarihe karıştı. 1812'de Prusya ve Avusturya, Fransa ile yeniden savaşa girdi. Ekim'de ki Leipzig muharebelerinin akabinde Fransa, Almanya'da ki nüfuzunu kaybetmeye başladı. 1814-15 kurtuluş savaşında Fransızlar yenilgiye uğradılar. 1815'de toplanan Viyana Kongresi'nde alınan bir kararla, 1816'da Alman Konfederasyonu adı altında 39 bağımsız eyalet kurulmuştur (Koçdemir, 2008: 228). Viyana Kongresi, birleşik bir Almanya'yı beraberinde getiremedi. Fakat Prusya Krallığı bu aşamada yavaş yavaş ağırlığı koymaya başladı ve prenslikler arasındaki gümrükleri kaldıran bir kanunu 1834'te çıkarttı (Alganer ve Çetin, 2007: 299). Gümrük birliğini, Alman topraklarında bulunan prenslikler arasında kalkması ticari hayatı canlandırdı. Oran'a göre, burjuvazinin liberalizm ve ulusal birlik temalarını gündemde tuttuğu bu dönemde, liberal ve demokratik bir Alman milliyetçiliği belirmeye başladı (Oran, 1997: 63). Mutlakiyetçiliğe karşı ve tüm özgürlüklerin savunulduğu 1848 Devrimleri, Alman topraklarına da uğramış, devrimciler fiilen başarısız olsalar da özgürlükçü fikirleri kitleleri etkilemiştir. Kısa süreli açık kalan, liberal düşüncelerin dile getirildiği, parlamenter demokrasi denemesi olan ve bir yıl açık kalabilen Frankfurt Parlamentosu 1849'da dağılmıştır.

Birleşik bir Almanya fikri hep sıcak kaldı. Açıkçası, birleşmiş bir Alman ulus devleti fikrinin bazı açmazları vardı. Mesela, Avusturya birleşik Almanya'nın parçası olacak mıydı? Yani Katolik Avusturya'yı da içeren bir ''Büyük Almanya'' (Grossdeutschland) mı, yoksa Avusturya'sız bir ''Küçük Almanya''mı (Kleindeutschland) vücut bulacaktı. Egemenlik Protestan Prusya'ya verilecekse bu

soruya net bir yanıt verilmeliydi. Avusturya imparatoru kendi iktidarını parçalamak istemiyor, bu da radikal bir çözüm arayışına itiyordu (Fulbrook, 2018: 122). Büyük tartışmaların sonunda, başını devlet adamı Heinrich von Gagern'in (1799-1880) çektiği ‘‘Küçük Almanya’’ çözümünün taraftarları kazandı.

Bu tartışmalar olurken, Almanya'da, 1850'ler hızlı bir ekonomiye şahitlik etmiş ve bu büyüme daha çok kömür, demir ve çelik imalatı ve demiryolu inşasını beraberinde getirmiştir (Breuilly, 2019: 99). Demiryolu ağının uzunluğu 1850 ile 1870 arasında üç katına çıktı. 1800'de % 4 olan fabrika da çalışan nüfusun toplam nüfusa oranı 1873'de % 10'a yükseldi. Kişi başına düşen gelir, 1855-1870 arasında üç kat arttı (Fulbrook, 2018: 125).Yine de, ekonomideki liberalizm, Prusya'nın otoriter etkisinden dolayı siyasal alanda liberalizmi beraberinde tam manasıyla getiremedi. 1854'de ki Kırım Savaşı Prusya Krallığının, Alman siyasetinde ki liderliğini pekiştirdi. Alman orta sınıfı siyasi alanda nefes almak istiyor ve devlet denetiminin gevşemesini talep ediyordu. Nihayet, bu gevşeme kendisini 1859'da üst orta sınıf seçkinler tarafından kurulan ‘‘Nationalverein’’ (Milli Birlik) adlı cemiyette gösterdi. Nationalverein'in hedefi, Prusya himayesinde kurulacak bir milli devlet idi. Cemiyet, özellikle hızlı bir şube ağı kurdu. Nationalverein'i, Katoliklerden çok, Protestanlar desteklemiştir. Cemiyet liderleri, devlete karşı değil yanında olmanın yanı sıra, Avusturya'nın milli birliğe karşı olduğunu da bilmekteydiler (Breuilly, 2019: 110).

Milli birlik ve milli bir Alman devletinin kurulması fikri, ünlü Alman şair Friedrich Schiller'in (1759-1805), yüzüncü doğum yılında ivme kazandı. Tüm Almanya'da geçit törenleri ve festivaller düzenlendi. 1850 ve 1860'larda eğitim kurumları gelişmeye, bilim akademileri açılmaya devam etti. Müze, hayvanat bahçesi, tiyatro ve sanat galerileri güçlenen ekonomin ve kök salan burjuvazinin mekanları olmaya başladılar (Fulbrook, 2018: 126). Almanlık bilinci bu mekanlarda yer buluyor, Prusya'nın himayesinde, Avusturyasız bir Birleşik Almanya hayali yavaşça gerçekleşiyordu. Yayılmacı Prusya'nın, ekonomik olarak küçülen Avusturya ile mücadelesi, Prusyalı bir Junker'in (Hükümdara tamamıyla bağlı toprak ağası) oğlu olan Otto von Bismarck'ın (1815-1898) sayesinde, Prusya lehine yakında sonuçlanacaktı. Bismarck, değerli bir diplomasi kariyerinden sonra, 1862'de Prens

Wilhelm tarafından, Başbakanlığa getirildi. Başbakanlığa geliş sebebi aslında, Prusya ordusunun büyütülmesine karşı olan liberalleri hizaya getirilmesini sağlamaktı. Onun Başbakanlığa getirilmesi Alman Birliği konusundaki çalışmaları hızlandırmıştır. Avusturya ve Fransa'ya karşı elde edilen askeri başarılarında sonra, Bismarck liderliğinde, Kuzey Alman Konfederasyonu kurulmuştur. Bu konfederasyona, güney Alman devletleri (çoğunluğu Katolik) başta sıcak bakmayıp, tam üye olmamışlar, fakat 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı ile birlikte, bu güney Alman Devletleri, Bismarck'ın Prusya'sı ile birleşmişlerdir. Böylece, 1871'de, yeni imparatorluk anayasasının onanması ile birlikte I. Wilhelm imparator olmuş, nihayet Alman ulusal birliği sağlanmıştır (Schulze, 2005: 219-220).

3.7 ALMAN İMPARATORLUĞU DÖNEMİ (1871-1918) VE SONRASI

Bu dönemde, oy kullanma hakkı vatandaşlara verilmiştir. Ayrıca, Reichsbank (Merkez Bankası) gibi ulusal kurumlar kurulmuştur. I. Wilhelm ve Şansölye Otto von Bismarck dönemi şovenizm, emperyalizm, anti-semitizm ve anti-sosyalizm'le birlikte anılan bir dönem olmuştur (Saklı, 2012: 16). Alman milliyetçiliği kan bağına temel alarak artık iyice şekillenmeye başlamıştır. Alman ulus devleti kurulurken, tek-etnisiteli (mono-ethnic) bir rejim göz önünde bulundurulmuştur. Bu tip rejimlerde, millete üyelik anlamına gelen vatandaşlık hakları ''jus sanguinis'' (kan bağı) prensibine dayanır. Örneğin, Fransa'da doğan ve Fransızca konuşan herkesin Fransız vatandaşı sayılabileceğine olanak sağlayan ''jus soli'' (toprak) prensibi, Almanya'da ulus devlet inşa edilirken kimsenin önermeye cesaret edemeyeceği bir prensipti (Aktürk, 2006: 38). Bismarck'ın devletçi siyaseti ve Almanya'nın geç kalmış emperyalizm hayali, antisosyalist yasanın çıkması ve sosyalist partilerin kapatılması (1878), ''Kulturkampf'' (Katolikliğin toplumsal hayattaki yerini kırma siyaseti) gibi olgular Alman Ulus Devleti'nin ilk yıllarına damga vurmuştur. Milli birlik, Almanya'nın vatandaşlarının birbirlerine sosyo-ekonomik anlamda yabancılaşmalarını engellememiştir. Bu dönemde Almanların bir kısmı kentlerde manifaktür ya da ticaret ile uğraşırken, ülkenin geniş bölgelerinde ilkel tarımsal üretime dayanan küçük köylülük süregelmiştir (Ortaylı, 1981: 1; Saklı, 2012: 15-16). Bismarck, 1871-1890 yılları arasında ki döneminde Alman ulusunun inşası ile uğraşırken bölgesel dengeleri göz önünde tutan akılcı bir politika izlemiştir. Sanayi

anlamında büyüyen Almnaya'nın yeni sömürgeler bulma ihtiyacı artmıştır. Fakat özellikle Bismarck sonrasına, 1890'larda, Almanya'nı yeni sömürgeler bulma hamleleri hayal kırıklığı ile bitmiştir. Özellikle 1905 ve 1911, Fas meselesinin Fransa'nın lehine sonlanması üzerine süngüsüyle bayrağını dikip yöneteceği sömürgeler elde edemeyeceğini anlayan Almanya, gözünü henüz sanayileşmeyen ve zengin kaynaklara sahip olan Rusya, İran, Çin ve Osmanlı gibi geleneksel imparatorluklara dikmiştir (Ortaylı, 1981: 4). Bu, siyasi öfke ve yayılmacılık eğilimi Almanya'nın düşmanlarını arttırmış ve I. Dünya Savaşı'na giden yolu açmıştır. Savaştan yenilerek çıkan Alman İmparatorluğu 1918 yılında çökmüştür. Galip devletlerin (İngiltere, Fransa, İtalya, ABD), Almanya'ya ağır şartlar ile imzalattıkları Versay Barış Anlaşması (1919) sonucunda, Almanya 33 milyar dolar gibi yüklüce bir savaş tazminatı ödemiş, az sayıdaki sömürgelerini ve bir kısım toprağını kaybetmiştir (Avrupa'daki topraklarının %13'ü) (Roskin, 2007: 206).

9 Kasım 1918'de sosyalist Philip Scheidemann (1865-1939) liderliğinde kurulan Weimar Cumhuriyeti (1918-1933), bir Cumhuriyet Anayasası kabul etmiş fakat savaş sonrası yenilginin şokunu atamayan topluma huzur getirememiştir. Çam'a göre, Weimar Cumhuriyeti'nin demokratik-parlamenter devlet şekli, ülkenin toplumsal yapısıyla uyuşmamıştır. Önceki monarşik dönemin patriarkal-otoriter aile yapısı, işyerlerindeki askeri-otoriter düzen, sosyal basamağın hiyerarşik-otoriter yapısı, bireyle-devlet arasındaki mesafe bu dönemde değişikliğe uğramamıştır (Özdemir ve Bakan, 2016: 27).

Weimar Dönemi, geride bırakılan Dünya Savaşı'nın ekonomik, sosyal, zihinsel yaralarının sarılmaya çalışılmasıyla geçti. Fakat, bu göründüğü kadar kolay olmayacaktı. Eski üst düzey askerler, gaziler, savaşı Yahudiler ve sosyalistler yüzünden kaybettiklerine inanan kitleler 1920'lerin öfkeli kalabalıklarını oluşturuyorlardı. Önlenemeyen ekonomik kriz ve hiper enflasyon Weimar hükümetleri için işleri daha da zorlaştırmaktaydı. Nihayet, bu dönemde İtalya'nın faşist lideri Benito Mussolini'den etkilenen siyasal kimlikler ve partiler çıkmaya başlamıştır. Bu kimliklerden en önemlisi aslen bir Avusturyalı olan Adolf Hitler'dir (1889-1945). Onun kurucuları arasında olduğu Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (kuruluş: 1920), 1933'de ki genel seçimlerde iktidara gelip, Almanya'yı bir başka

Dünya Savaşı'na sokmuştur. Milliyetçiliğin en uç formunu temsil eden bu parti saf bir Alman ırkı macerası peşinde koşup, Yahudi karşıtlığından oy devşirip ve kendi fikir dünyasına karşıt tüm insanları yok ederek iktidarı 12 yıl boyunca elinde tutabilmiştir.

3.8. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMANYA: WEIMAR CUMHURİYETİ DÖNEMİ (1918-1933) VE VERSAY ANTLAŞMASI'NIN TESİRLERİ (1919)

Birçok büyük ulusun kaderini, büyük çatışmalar belirlemiştir. Türk ulusunun emperyalist ordularına karşı çetin mücadelesi sonucunda Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu (1923), Amerika Birleşik Devletleri'nin, Britanya İmparatorluğu'na karşı verilen mücadele sonunda (1775-1783) ortaya çıkışı, İtalya'nın 19. yüzyıl'da kent devletleri, krallık ve prensliklerin aralarındaki mücadele sonra uzlaşı sonrası ortaya çıkması gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür. Alman ulusal tarihi de, önemli dönüm noktalarından geçerek çoğunlukla çatışmaların tarihi olagelmiştir. Otuz Yıl Savaşı (1618-1638), modern Almanya'nın biçimlendirilmesine yardımcı olmuş ve Prusya'nın hakim konuma yükselmesini sağlamış; Büyük Friedrich'in savaşları, devletini birinci dereceden bir Avrupa devletine dönüştürmüş; Napoleon'a karşı yürütülen savaşlar, Alman milliyetçiliğinin gelişmesine yol açmış; Birlik Savaşları da Almanya'yı Prusya liderliğinde birleştirmiştir (Storer, 2013: 27). Bismarck ve onu azleden Kayzer II. Wilhelm'in saldırgan geç emperyal güç olma arzuları Almanya'yı hızla 1914 şartlarına taşıdı ve bir ulusun kaderi yeniden şekillenme noktasına vardı.

Almanya, I. Dünya Savaşı'nın başlangıcında birçok uzman tarafından muhtemelen savaşı galip olarak bitirecek diye görülmekteydi. Rakamlarda bunu işaret ediyordu. 1850'de Fransa kıtadaki en büyük sanayi devi idi. Fakat 1880'de Almanya'nın çelik, kömür ve demir üretimi Fransa'nınkini geçti. 1913'te Fransa, Almanya'nın 279 milyon tonuna karşı, 41 milyon kömür üretti. 1930'ların sonunda eşitsizlik, Fransa'nın 47 milyon tonuna karşı Almanya'nın 351 milyon tonuna kadar büyüdü (Kissinger, 2006: 445). Ama Alman İmparatorluğu müttefik olduğu ittifak kuvvetleriyle (Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu) savaşın sonunu mağlubiyetle kapattı. Savaşın son yılında ABD ordusunun dahli, daha iyi teçhizat ve kumanya sağlamakta ustalaşan itilaf devletleri (Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya) karşısında Almanlar çöküşü geçtiler. 29 Eylül 1918'de Başkomutanlık, Kayzer II. Wilhelm'e savaşın kaybedildiğini bildirdi. 7 Kasım 1918'de Katolik siyasetçi Matthias Erzberger (1875-1921) önderliğindeki Alman yetkilileri taşıyan büyük beyaz bayraklarla donatılmış bir araç filosun Batı Cephesi'ne geçmesi artık Almanlar için savaşın sonu anlamına gelmekteydi.

Müttefik birlikleri bu heyeti karşıladılar ve harabeye dönmüş olan Kuzey Fransa'dan geçirdiler. Sonunda, Compiegne ormanında kullanılmayan bir demiryolu hattına gelindi. Fransız Mareşal Ferdinand Foch (1851-1929) başkanlığındaki heyet ile Alman heyeti yaptıkları görüşmeler sonunda, Almanya'nın işgal edildiğini görmektense itilaf devletlerinin şartlarını kabul etmek zorunda kalan Erzberger ve heyeti, 11 Kasım 1918'de sabah saat 5'te ateşkes imzaladı. Bu imzadan altı saat sonra tüm cephelerde silahlar sustu ve Büyük Savaş sona erdi. Ateşkes imzalanırken, Almanya'nın bir deniz kenti olan Kiel'de donanma ayaklandı ve Almanya'nın diğer şehirlerine devrim sıçradı (Hamburg, Bremen, Hannover, Berlin gibi). Münih'te bir başka ayaklanma ile Bavyera Cumhuriyeti kuruldu. 9 Kasım'da sosyal demokrat Friedrich Ebert şansölye ilan edildi ve Berlin'de cumhuriyet ilan edildi. Kayzer II. Wilhelm ülkeyi terk etti ve Bismarck'ın önderliğinde büyüyen Alman İmparatorluğu (Hohenzollern Sülalesi'nin hamiliğinde) sona erdi (Storer, 2013: 51).

Birinci Dünya Savaşı, taraflarınca "*tüm savaşları sonlandırmak üzere yapılan bir savaştı"*. İngiltere Başbakanı David Lloyd George (1863-1945), 1916-1922 yılları arasında ülkesine Dünya savaşı sırasında liderlik yapmış, Gal kökenli, Liberal Parti (1859-1988) mensubu duayen bir politikacı idi. İktidarı sırasında en büyük desteği İngiliz Muhafazakar Partisi'nden almış, yine 1922'de, Anadolu işgalinin başarısızlığı ve bir seri politik vaka sonucunda, yine aynı parti üyelerinin desteğini çekmesi ile iktidardan düşürülmüştür. Almanlardan nefret eden George'un, 1918 Kasım'ında, Almanya'nın teslim olup, itilaf devletleri ile ateşkes imzaladığı gün (11 Kasım 1918) söylediği sözler anlamlıdır: *"Bu tarihi sabahta, öyle ümit ediyorum ki, bütün savaşları sona erdirdiğimizi söyleyebiliriz."* (Kissinger, 2006: 212). Savaşın neticesinde, Avrupa'nın neredeyse tüm imparatorlukları (Britanya'yı bunun dışında tutarsak) ortadan kalktı, etnik sorunlar, yapılan antlaşmalarında etkisiyle, tetiklendi ve İkinci Dünya Savaşı'na giden yol inşa edildi. Birinci Dünya Savaşı, kendisinden önceki ve sonraki hiçbir savaşa benzemeyen, kendi özel koşulları dâhilinde vuku bulmuş bir savaştır. Savaşın galipleri ABD, Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya (İtilaf Devletleri) idi. Mağlupları ise Prusya İmparatorluğu (Almanya), Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu (İttifak Devletleri) idi. Birinci Dünya Savaşı, fiili savaşa kadar bütün karalardan önce büyükelçilikten diğer büyükelçiliğe notaların ve krallar arasında telgrafların alınıp verilmesi şeklinde tipik

bir kabine savaşı olarak başladı. Fakat savaş ilan edildikten sonra ve Avrupa başkentleri bağırıp çağıran kalabalıklarla dolup taşınca, artık sorun başbakanlıklar arasındaki bir sorun olmaktan çıkıp, halk kitlelerinin kavgası haline dönüşmüştü (Kissinger, 2006: 215). Savaş sırasında, Britanya Savaş Bakanlığı yapan, Winston Churchill (1874-1965), *Bilinmeyen Savaş (The Unknown War)* (1931) adlı eserinde, savaşı şöyle betimlemişti:

"İki taraf, kazananlar ve kaybedenler de yıkıma uğramıştı. Bütün imparatorlar ve varisleri katledildiler veya tahtlarından indirildiler. Herkes yenilmişti. Herkes acı çekmişti. Yaptıkları herşey beyhudeydi. Kimse hiçbirşey kazanmamıştı. Hayatta kalanlar, sayısız muharebe gününün gazileri, zafer şanıyla veya felaket haberleriyle evlerine dönseler de çoktan felaket girdabına sürüklenmişlerdi." (Churchill, 1931)

Savaşın bitişi Avrupa'nın sancılarına son vermemişti. Richard J. Evans'a göre, Avrupa'da 1917 ve 1920 yılları arasında sadece yirmi yediye yakın şiddet yoluyla iktidar değişimine şahit olundu (Evans, 2004: 232-308) ve bunların çoğuna gizli veya açık iç savaşlar eşlik etmişti. Hatırlatmak gerekir ki Evans'ın belirttiği iktidar değişimlerinin en yoğunu Lenin'in 1917 Bolşevik darbesi sonucunda ortaya çıkan Rusya'da ki iç savaş (1918-1922) idi. Bu iç savaş, 3 milyonun üzerinde Rus'un hayatına mal olmuştu. Soğuk Savaş döneminde Moskova'da görev yapmış olan Amerikalı diplomat ve tarihçi George F. Kennan (1905-2005), I. Dünya Savaşı'nı, Avrupa tarihinin istisnai barış döneminin (1815-1914) sonunu işaret ettiği için ''büyük çığır açıcı felaket'' olarak nitelemişti. Alman tarihçi Robert Gerwart ise, *Mağluplar: Birinci Dünya Savaşı Neden Bitmedi, 1917-1923* adlı eserinde, I. Dünya Savaşı'nı bir nevi pandoranın kutusunu açan bir el olarak görmüş ve bu fikrini şu satırlarla anlatmıştır:

> *''Devletler arasında ölümcül fakat nihai olarak konvansiyonel bir çatışma olan Birinci Dünya Savaşı'nın, mantığı ve amacı çok daha tehlikeli olan birbirleriyle ilintili bir dizi çatışmaya evrilmesi, bu dönemde gerçekleşti. Düşmanı (sert de olsa) belirli barış koşullarını kabule zorlamayı amaçlayan Birinci Dünya Savaşı'nın aksine, 1917-19 sonrasının şiddeti fazlasıyla yönetilemez boyutlardaydı. Bunlar etnik*

veya sınıfsal nitelikteki düşmanı yok etmeyi amaçlayan varoluşsal mücadeleydi. Bu soykırım mantığı, 1939 ve 1945 arasında Avrupa'nın büyük bölümünde egemen hale gelecekti.'' (Gerwarth, 2016: 25)

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Almanya'nın mağlup olması ve iki savaş arası dönemde Nazizm'in Avrupa'nın karanlık kaderini belirlemesinin sebepleri birçok entellektüelin tezlerine malzeme olmuştur. Bunlardan en dikkat çekicilerinden biride, Berlin doğumlu bir Alman Yahudisi olan George Lachmann Mosse'nin (1918-1999) *Fallen Soldiers: Reshaping The Memory of World Wars* (1990) eserinde öne sunduğu ''acımasızlaşma tezi''dir. George Mosse'ye göre, Birinci Dünya Savaşı'nın siper tecrübesi savaşın ve toplumun acımasızlaşmasına yol açmıştır ve böylece yeni ve daha önce benzeri olmayan düzeylerde şiddet kabul edilebilir hale gelmiştir (Mosse, 1990: 181). Yine Mosse'ye göre İkinci Dünya Savaşı'nda yaşanacak dehşet bir önceki savaşın boyutlarını aşarak, bu savaşta hayatını kaybeden sivillerin sayısı, askerleri geçmiştir (Mosse, 1990:181). Mosse'nin ''acımasızlaşma tezi'' herkes tarafından kabul görmemiştir. II. Dünya Savaşı'nın çıkışını farklı yorumlayanlar bu tez ile ilgili şüphelerini dile getirmişlerdir. Alman tarihçi Robert Gerwarth'ın kitabı *Mağluplar*'da da belirttiği gibi, Mosse'nin tezine en önemli itiraz, savaş deneyiminin savaşa iştirak etmiş bazı ülkelerde siyaset ve toplumu acımasızlaştırırken neden diğerlerinde bunun yaşanmadığıydı (Gerwart, 2016: 24). I. Dünya Savaşı'na katılan İtilaf ve İttifak devletlerinin savaş deneyimleri arasında temel bir farklılık olmadığını belirten Gerwarth, kitabında Fransız Antonie Prost (1933-) Alman Dirk Schumann (1958-), Alman Benjamin Ziemann (1964-) gibi tarihçilere de atıfta bulunarak farkllığın savaşın sonuçlarında olduğunu belirtmektedir (Gerwarth, 2016: 24). Ayrıca, Mosse karşıtı yazarlar, Cihan Harbi'nde ittifak devletleri adına savaşan eski askerlerin büyük bir çoğunluğunun 1918'den sonra sivil hayatlarında gayet barışçıl olduklarına dikkat çekerler ve Cihan Harbi'ne katılan herkesin proto-faşist veya Bolşevik olmadıklarını hatırlatmışlardır (Prost, 1994: 209-17; Schumann, 2003: 24-43: ; Ziemann, 2007).

ABD'nin Nisan 1917'de itilaf devletleri (Britanya İmparatorluğu, Fransa ve Rusya'nın) yanında Almanya'ya karşı savaşa girmesi Almanya için büyük bir yıkım olmuştur. 175.000 Amerikan askerinin Avrupa'da Almanya'ya karşı savaşmasının

yanı sıra, 1918'in gördüğü büyük pandemi olan İspanyol Gribi'nin Alman ordusunu mahvetmesi (tüm dünyada 50 milyon insanın ölümüne yol açmıştır), Almanya için kaçınılmaz sonu hızla yaklaştırmıtır. Hatırlatmak gerekirse, normalde daha çok çocukları ve yaşlıları etkileyen İspanyol gribi virüsü artık yaş, etnik grup, yaş ayırt etmeden cephelerdeki askerleri de öldürmüştür. Savaş sırasında, sadece Alsace bölgesindeki Altıncı Alman Ordusu Haziranın ilk yarısında her gün 100.000 yeni vaka bildirmiş, Mayıs-Temmuz 1918'de, 1.000.000 Alman askeri hastalandığı raporlanmıştır. Karşılaştırmak gerekirse Britanya ordusunun Haziran-Temmuz ayları vaka sayısı 50.000 idi. Alman ordusunu yıpratan tek hastalık İspanyol gribi olmamıştır. Zatürre, sıtma ve dizanteri de bu ordunun belini kırmıştır (Haller, 2015; Phillips ve Killingray, 2003). Kasım 1918'de Almanya içinde savaşın kaybedildiğinin tamamıyla anlaşılması, Alman şehirlerindeki Kayzer Wilhelm II karşıtı ayaklanmalar ve devrimler (Münih, Hannover, Frankfurt Am Main vb.) sonunda 9 Kasım 1918'de Kayzer Wilhelm II tahtan çekilmiştir. Kimi entellektüeller için bu büyük bir olaydır. 10 Kasım 1918'de ki yazısında liberal Berliner Tageblatt'ın yazarı Theodor Wolff (1868-1943), Kayzer II. Wilhelm'in tahtan çekilişini adeta demokrasinin Almanya'da yeniden doğuşu olarak algılamıştır ve şunları yazmıştır (Gerwarth, 2016: 113):

> *"Ani ve şiddetli bir fırtına gibi gelen devrimlerin en büyüğü, imparatorluk rejimini yukarıdan aşağıya tüm unsurlarıyla devirdi. Bunu devrimlerin en büyüğü olarak tanımlayabiliriz çünkü daha böyle sağlamca inşa edilmiş, surlarla çevrili bir Bastille bu denli hızlı ele geçirilmemişti… Dün sabah en azından Berlin'de her şey yerli yerindeydi. Dün öğleden sonra ise ortadan yok olmuştu*." (Berliner Tageblatt, 10 Kasım 1918)

3.8.1. Savaş Sonrası Döneme Umutlu Bir Başlangıç: Weımar Cumhuriyeti (1919-1933)

9 Kasım tarihi, Alman ulusu için, birçok farklı yıllarda önemli olaylara sahne olmuştur. Almanlar, 9 Kasım'a ''Schicksalstag'' (Kaderin Günü) derler. I. Dünya

Savaşı'nın sonunda imparator II. Wilhelm tahtı Prens Max von Baden'e bu günde teslim etti. Ayrıca, Albert Einstein, 9 Kasım 1922'de Nobel Fizik Ödülü'nü aldı. Adolf Hitler, 8-9 Kasım 1923'te Münih'te başarısız bir darbe girişiminde bulundu ve hapse yollandı. 9 Kasım 1938'de "Kristallnacht" (Kristal Gece) denen, Berlin'de Yahudi sinagogları ve mallarına karşı yapılan hücum, 10 Kasım'da dâhil olmak üzere iki gün sürdü. Soğuk Savaş'ın simgesi Berlin Duvarı, 9 Kasım 1989'da yıkıldı ve yakın tarihimizden bir sayfa olarak, Covid-19 aşısını, Alman Biontech firması kamuoyuna ilan etti.

9 Kasım 1918, Almanya için yeni bir dönemin ilk günüydü. Prens Max von Baden, ''İmparatorluk Şansölyesi'' ünvanını ve iktidarı sosyal demokrat Friedrich Ebert'e devretti. Friedrich Ebert ve Philipp Heindrich Scheidemann, Alman Sosyal Demokrat Parti'nin (SPD) ileri gelen siyasetçilerindendiler. Berlin'de ki radikal hareketlerin (Spartakistler ve diğer devrimci gruplar) ne yapacağını kestirebilen Ebert ve parti arkadaşı Philipp Heindrich Scheidemann (1865-1939) cumhuriyeti ilan etti. Bu yeni dönemi tarih kitapları ''Weimar Cumhuriyeti Dönemi'' (1918-1933) olarak adlandırmaktadırlar. Kimi Almanlara göre, artık korkunç savaş yıllarından sonra ülkeyi terk eden İmparator'un (Kayzer) hükümdarlığı sona ermiş yerini halkın iradesi alabilmişti nihayet. Aynı gün, Alman Sosyal Demokrat Parti (SPD)'nin lideri Friedrich Ebert yönetiminde yeni bir hükümet kuruldu. Bu özel gün, İngiliz tarihçi Colin Storer'un belirttiği gibi hem liberallerle hem de sosyal demokratların uzun süredir paylaştıkları ideallerini, hem de muhafazakârların güçlü bir yürütmeye kavuşma arzusunu içeren anayasa uzlaşmasında şaşırtıcı bir görüş birliği vardı (Stoner, 2013: 52). Ama bu uzlaşı Almanya'da cumhuriyet karşıtlarının varlığı yok sayamıyordu. Cumhuriyet karşıtlarının talepleri ve aşırı uç politikaları zamanla Weimar Cumhuriyeti'ni destekleyen liberal, muhafazakâr, sosyal demokrat tüm partilerin zamanlarla tavizler vermelerine yol açmıştır (Storer, 2013: 53). Bu arada, 9 Kasım 1918, Weimar Cumhuriyeti'nin başlangıcını sembolize ederken, SPD'den (Alman Sosyal Demokrasi Partisi) ayrılan Karl Liebnecht'in (1871-1919), Spartakist Rosa Luxemburg (1871-1919) ile kurdukları ''Freie Sozialistische Republik''in (Özgür Sosyalist Cumhuriyet) tarihidir. Liebnecht ve arkadaşlarının bu devrimci cumhuriyet girişimi SPD Hükümeti (yeni Weimar Hükümeti) ve ''freikorpslar'' (savaş sonrası kurulan paramiliter sokak grupları) tarafından 1919 Ocak ayında

şiddetli bir şekilde, Liebnecht ve Luxemburg'un infazı neticesinde bastırılmıştır. Günümüz Almanya'sında, Liebnecht ve Luxemburg'un siyasi mirası 2007 kurulan ve Ulusal Meclis'te (Bundestag) 69 milletvekili olan Die Linke (Sol Parti) tarafından sürdürülmektedir.

Weimar Cumhuriyeti kabinesi korkunç bir savaşın sonuçlarının açtığı toplumsal, siyasal ve ekonomik yaralarını sarmak zorunda idi. 1914-1918 arasında savaşa giden 13 milyon Almanın yaklaşık 2 milyonu evlerine bir daha geri dönemedi. Dönebilenlerin 4.2 milyonu ruhen ve fiziken savaşın yaralarını taşımaktaydılar (Storer, 2013). Yetişkin Alman erkek nüfusunun %19'u doğrudan savaş zayiatıydı (Weltz, 2007: 8-9). 1916-18 kışlarının sert geçmesi ile Almanya tıpkı Avusturya'da olduğu gibi açlık ile başa çıkmak zorundaydı. Bu durum, şehirlerde (Berlin ve müttefiki Viyana'da) karaborsayı geliştirdi, halkı öfkelendirdi. Devlet halka yeterince yardımcı olarak göremezken, halk devlet yardımı almayı bir nevi aşağılanma olarak görüyor ve savaştan etkilenmemiş zenginlere karşı derin nefret hissediyordu (Stevenson, 2011: 287-288).

Savaş yılları ve hemen sonrasının, orta ve alt düzeyde geliri olan Alman halkı üzerinde menfi etkileri yadsınamaz bir gerçekti. Özellikle, savaşın kaybedildiği 1918 yılının son günleri ve 1919 yılında Alman şehirlerindeki fabrikalarda muazzam sayıda grev ve doğal olarak işgücü kaybı gerçekleşmiştir. Grevciler ekonomik ve politik taleplerinin başında gıda fiyatlarının düşürülmesi, maaşların arttırılması ve sivil özgürlüklerin yeniden sağlanması geliyordu (Storer, 2013: 47).

Aşağıda verilen tablo 1 yıl bazında grev ve işgücü kayıplarını sunması bakımından çarpıcıdır.

Tablo 1: Almanya İşçi Eylemleri (1913-1919)

Yıl	Grev Sayısı	İşçi Sayısı (milyon)	Kayıp işgünü (milyon)
1913	2.464	0.323	28.065
1915	141	0.015	0.04
1917	562	0.668	31.413
1919	3.719	2.132	33.08

(Kaynak: Geoff Layton, From Bismarck to Hitler: Germany 1890-1933: 68)

Weimar Cumhuriyeti ismini, Berlin'e 285 km. uzaklıktaki bir Alman kenti olan Weimar'dan alır. Cumhuriyete bu ismin verilmesinin sebebi, burada Anayasa görüşmelerinin 6 Şubat-11 Ağustos 1919 arasında gerçekleştirilmiş olmasındandır. Bu ad aslında resmi ad değildir ama popüler olmuştur. Devletin resmi ismi ''Deutsches Reich'' (Alman İmparatorluğu) idi. Savaşın sonunda ortaya çıkan ilan edilen cumhuriyetin başındaki Ebert ve Scheilemann'ın öncelikleri ve acil görevleri şunlardı: askerlerin terhisi, ateşkes imzalamak, Almanya'nın dört yanında patlayan ayaklanma ve isyanlarla başa çıkmak, ekonomiyi ayağa kaldırıp yeterli besin tedarikini sağlamak, tüm bu sıkıntıların ortasında imparatorluk sonrası Almanyasında makul ve yeni bir anayasa çıkarmak (Fulbrook, 2008: 156). Ama yine de Ebert ve kabinesi, Berlin sokaklarındaki aşırı devrimci sol fraksiyonlara karşı korunmak için düzensiz milis güçlerden destek sağladı.

İngiliz tarihçi A.J.P Taylor (1906-1990), 18. ve 19. yüzyıl Avrupa diplomasi tarihi üzerine yazdıklarıyla tanınmış bir fikir insanıdır. Taylor'un, Almanya'da demokrasinin Almanya birliğinin kurulması ve sonrasında yeterince kabul görememesine dair düşünceleri önemlidir. Taylor, bu fikrini şöyle izah eder:

''Eğitim görmüş Almanların çoğu (onlar da küçük bir sınıf sayılırdı) Fransa'dan empoze edilen olumlu kuramlardan hoşnut kaldılar; ama bazıları da bir Alman milliyetçiliği havasına girdi ki bunun biricik özelliği Fransız yönetimine düşman olmaktı. Ama Fransız yönetimi liberal reformla eşanlamlıydı. Böylece Alman milliyetçiliği, daha baştan, anti-liberal bir karakter edindi.'' (Taylor, 1978: 26).

Weimar Cumhuriyeti'nin ilk başbakanı (şansölyesi) Philipp Heinrich Scheidemann'dır. Ofis'te, 13 Şubat 1919-20 Haziran 1919 tarihleri arasında kalmıştır. Scheidemann'dan sonra 1919-33 tarihleri arasına tarihlenen Weimar Cumhuriyeti dönemi 14 başbakan daha görmüştür. Bu başbakanların sonuncusu Nasyonal Sosyalist Parti lideri Adolf Hitler'dir (1889-1945). Bu dönemin onbeş başbakanının, dördü SDP (Sosyal Demokrat Parti), beşi Merkez Parti, biri Alman Halk Partisi, biri Nasyonal Sosyalist Parti mensubu iken, dördü de partisiz idi. En uzun başbakanlık süresine sahip kişi, 1 yıl 262 gün ile Sosyal Demokrat Herman Müller (1876-1931) iken, en az süre ofiste kalan kişi 56 gün ile Kurt von Schleicher

(1882-1934) olmuştur. Weimar Cumhuriyeti'nin siyasi istikrarı tutturamaması toplumun siyasi bölünmüşlüğü ile açıklanabilinir.

Friedrich Ebert, 11 Şubat 1919'da cumhurbaşkanı seçilmiştir. Philipp Scheidemann, Weimar Cumhuriyeti'nin ilk şansölyesi oldu. Scheidemann kabinesi, sol tandanslı ılımlı partilerin temsilcilerinin oluşturduğu bir koalisyondu. Oluşturulan Ulusal Meclis'in (Reichtag) en önemli ilk vazifesi, galip devletler ile imzalanan geçici Kasım 1918 ateşkesini kalıcı bir barış antlaşmasına dönüştürmek idi. Meclis'in ikinci vazifesi ise çiçeği burnunda cumhuriyetin anayasal zeminin oluşturmaktı. Yani, acilen bir anayasa yürürlüğe girmeliydi. Fakat 1919'un yazı Alman ulusu için bir felaket olarak nitelenen ve utanç kaynağı olan Versay Barış Antlaşması'nın (28 Haziran 1919) imzalandığı mevsim olacaktı. Öte yandan, Şubat-Temmuz 1919 arasında toplanan anayasa çalışmaları komisyonunda ünlü sosyolog Max Weber (1864-1920), tarihçi Friedrich Mienecke (1862-1954) ve liberal politikacı Friedrich Naumann (1860-1919) gibi önemli simalar vardı. Bu uzmanlar, duayen hukuk adamı Hugo Preuss'un (1860-1925) başkanlığında Weimar Cumhuriyeti'nin yeni anayasasını yazdılar. Bu anayasa, 31 Temmuz 1919'da 75 oya karşılık 262 oyla kabul edilmiş, 11 Ağustos 1919'da yürürlüğe girmiştir (Storer, 2013).

3.8.2. Savaş Sonrası İlk Genel Seçim (10 Ocak 1919) ve Weimar Anayasası

I. Dünya Savaşı'nın bitmesi ile birlikte şansölye ilan edilen Ebert Kasım 1919'da geçici bir hükümet kurdu. Sosyal Demokrat Parti'nin (SPD) üç delegesi ve Bağımsız Sosyal Demokrat Parti'nin (USPD)'nin oluşturduğu bu geçici hükümet Halk Temsilcileri Konseyi idi. Bu konsey, yürütme yetkisini elinde bulundurdu ve ulusal meclisin 16-21 Aralık 1919'da Berlin'de toplanmasını sağladı. Meclis, Almanya'da genel seçim tarihi 19 Ocak 1919 olarak belirledi. % 83 katılım oranı, Almanya'da ilk kez kadınlarında oy kullanabilmesi, oy kullanma yaşının 25'den 20'ye indirilmesi, Komünist Parti'nin seçimi boykot etmesi gibi özellikleri olan 1919 Almanya genel seçimleri sonucunda, Sosyal Demokrat Parti (SPD) %37.8 (163 milletvekili), Katolik seçmenlerin tercihi Merkez Parti % 19.6 (91 sandalye), sol seçmenin diğer alternatifi Alman Demokratik Partisi % 19.6 (75 milletvekili) ve aşırı sağ ve muhafazakar Alman Ulusal Halk Partisi % 10.2 (44 milletvekili) aldı. Diğer

milletvekilleri küçük partiler arasında bölündü. Ulusal Meclis (Reichstag) toplam milletvekili sayısı 421 idi. Bu meclis, aynı yıl Alman Anayasası'nı yazan meclis idi.

Weimar Anayasası, 1919-1933 dönemlerini kapsayan Weimar Cumhuriyeti'nin yasal çerçevesini oluşturması açısından çok önemlidir. Orijinal ismi ''Die Verfassung des Deutschen Reichs''dır. Anayasa, Almanya'nın demokratik bir rejim ile yönetileceğini ve nispi temsil sisteminin uygulanacağını güven altına altına almıştır. Anayasa ile kadın ve erkek Alman vatandaşlara oy kullanma ve seçilme hakkı verilmiştir. Anayasaya göre en erken vatandaşlar 20 yaşında oy kullanabileceklerdi. İlginç olan iki durumda dikkatten kaçmıyordu. Anayasanın başlığı, I. Dünya Savaşı'nda nihayetlenmiş olan Alman İmparatorluğu Anayasası'nın aynısı idi (Die Verfassung des Deutschen). Ayrıca, kurulan yeni devletin adı da ''Deutsches Reich''. Bu da yıkılan Alman İmparatorluğu'nun (1871-1919) resmi adının aynısı idi. Burada yeri gelmişken hatırlatmak gerekir ki, ''Reich'' kelimesi Almanca'da hem devlet hem de imparatorluk anlamlarını taşımaktadır.

Weimar Anayasası'nın oluşturulması ayları bulmuştur. Anayasanın müsveddesini kaleme alan kişi ünlü hukuk adamı Hugo Preuss (1860-1925) zamanının en tanınmış hukuk adamlarından biri idi. Hugo Preuss, Yahudi bir ailenin evladı idi. Babası, matbaacılıkla (litografi) ile uğraşan bir işadamı idi. Preuss, Berlin ve Heidelberg'de hukuk ve kamu yönetimi tahsili alırken, aldığı derslerle tarih ve felsefe konusunda kendini yetiştirdi. Göttingen Üniversitesi'nde doktor ünvanını aldı. 1889'da yayınladığı ilk eseri *Gemeinde, Staat, Reich als Gebietskörperschaften* (Bölgesel Otoriteler Olarak Belediye, Eyalet, İmparatorluk) ile akademi camiasında sesini duyurdu. Daha sonra, geçici kadro ile Berlin Üniversitesi'nde ders verdi. Preuss, yazdığı eserler ile takdir toplamış olsa da, Yahudi kökleri ve demokratik liberal dünya görüşü ile çokça eleştirildi. Bu yanları onun, muhafazakâr Berlin Üniversitesi'nde kadrolu profesör olmasına engel teşkil etti. Preuss, Alman Demokratik Parti üyesi (DDP) idi. Preuss, Berlin'de belediyesi meclis üyesi oldu ve ancak1906'da Berlin Ünivesitesi'nde, kırk altı yaşında tam kadrolu profesör olabildi. 1918'e kadar bu üniversitede ders verdi, hatta rektör oldu. Anayasa hukuku ve yerle yönetimler konusunda sözü dinlenen bir akademisyendi. 1915'de yayınladığı, *Das deutsche Volk und die Politik* (Alman Ulusu ve Siyaset) adlı eserinde ''Yetkili

Devlet''ten (Obrigkeitsstaat), ''Ulus Devlet''e (Volksstaat) geçişi savunur. Bu eseri ve demokratik liberal bakış açısı, Hugo Preuss'u Weimar Anayasa'nın başyazıcısı yapmıştır. I. Dünya Savaşı bittiğinde ve artık 1919 itibarıyla, Almanya'da yeni bir cumhuriyetin sosyal demokratlar tarafından kurulacağı ortaya çıkınca, Ebert (Weimar Cumhurbaşkanı) ve Scheidemann (Şansölye), Preuss'a içişleri bakanlığını (Staatsekretar des Innern) teklif ettiler ve Preuss kabul etti.

Hugo Preuss'un etkilenmiş olduğu akademisyen Robert Redslob (1882-1962) idi. Fransız olan Redslob bir anayasa ve kamu hukuku profesörüydü. Almanya'da üniversitelerde (Berlin ve Rostock) ders vermişti. 1918'de yayınladığı çalışması *Parliamentary Government in its True and Unauthentic Form* (Gerçek ve Otantik Yapısı ile Parlamenter Hükümet) kitabı Weimar Anayasası'nı çok etkilemiştir. Bu çalışmasında Redslob, İngiltere, Fransa, Macaristan, İsveç ve Belçika'nın parlamenter hükümet sistemlerini incelemiştir. Preuss, Avusturya'nın Almanya ile birleşmesini de canı gönülden istemekte idi. Ama galip devletler bu fikri hiç sıcak bakmadılar (Stirk, 2002: 497).

19 Ocak 1919 seçimleri bitince Cumhurbaşkanı seçilen Friedrich Ebert, Ulusal Meclis'in Berlin'e 282 km. uzaklıktaki bugün nüfusu 65.000 olan Türingen eyaletinin kültürel miraslarıyla ünlü Weimar kentinde toplanmasına ve acilen anayasa çalışmalarının Hugo Preuss liderliğinde başlanmasına karar verdi. Weimar, Alman ulusunun gururu olan yazar Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) ve şair Johann Schiller'in (1759-1805) yaşadıkları ve öldükleri kent idi. Ulusal Meclis, 6 Şubat 1919'da Weimar'da toplandı ve açılış konuşmasını, birkaç gün sonra, 11Şubat'ta Cumhurbaşkanı seçilecek olan Friedrich Ebert yaptı. Hükümet, Şansölye Philipp Scheidemann (SPD) tarafından Merkez Parti ve Alman Demokratik Partisi (DDP) ile yapılan koalisyon sonucunda oluşturuldu.

Weimar Anayasası'nın hazırlık süreci Almanya'nın kaderini belirleyecek olan Paris Barış Görüşmeleri sırasına denk gelmiştir. Anayasa, 31 Temmuz'da meclis tarafından kabul edildi ve 11 Ağustos 1919'da yürürlüğe girdi. Weimar Anayasası kabul edildiği dönem itibarıyla ileri bir anayasa olarak adlandırılabilinir.

Anayasa'nın öne çıkan maddelerinin özelliklerine bakacak olursak: (Storer: 2019: 81)

a) Anayasanın ilk maddesine göre Alman İmparatorluğu, bir cumhuriyettir. İkinci maddesine göre meşruiyet halktan kaynaklanır.
b) Devletin başı Cumhurbaşkanı'dır. Her yedi yılda bir halk taafından seçilir. Cumhurbaşkanı günlük siyasette rol almaz fakat Şansölyeyi (başbakanı) kendisi seçer ya da görevden alır. Bunun yanı sıra, Cumhurbaşkanının önemli başka güçleri de vardır. Meclisi dağıtıp yeniden seçimi yeniletebilir ve ulusal referandum çağrısı yapabilir.
c) Şansölye (başbakan), tüm kabine bakanlarını atar ve günlük siyaset ile ilgilenir.
d) Şansölyenin seçtiği bakanlar ülkenin meseleleri ile ilgilenirler.
e) Parlamento iki kamaralıdır. Bunlar *Reichstag* ve *Reichsrat*. Normal olarak tüm yasalar bunlardan geçer. Reichstag, iki kamara arasında en güçlü olandır. Üyeleri genel seçimlerle her dört yılda bir halk tarafından seçilir. Vergileme işleri, Reichstag'da görülür.
f) Weimar Anayasası'nın 48. Maddesi çok çarpıcıdır ve zamanında ve sonrasında çokça tartışılmıştır.

Weimar Anayasası tamamıyla liberal bir anayasa mıydı? Bu soruya yanıt, *kısmen* olabilir. Hiç şüphesiz, 1919'da biraraya gelen anayasa yazıcıları gelişmiş demokrasileri (ABD, Fransa ve Britanya) yakından incelemişlerdi. Anayasa komisyonundaki ünlü Alman sosyolog Max Weber (1864-1920), 1904'te karısı Marianne ile Amerika Birleşik Devletleri'ni ziyaret etmiş idi ve bu dönem onun fikirlerinin şekillenmesinde çok önemli idi. Weber'in karısı Marianne Weber (1870-1954), 1926'da yayınladığı Max Weber biyografisinde bu aylar süren Amerika gezisi hakkında detaylı bilgiler verir. Max Weber, Amerikan Protestanlığını, ırkçılığı, Amerikan demokrasini ve kurumlarını yakından inceleme fırsatını bu gezisi sırasında elde etmiştir (Scaff, 2011: 3) 1905'de yazdığı *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu* adlı eserinde bu gezinin izlerini görmekteyiz. Lawrence A. Scaff'in 2011 yılında yayınlanan kitabından öğrendiğimiz kadarıyla 1898-1902 arasında psikolojik olarak büyük bir çöküntü yaşayan, tedavisi sırasında tek bir satır yazamamış olan Weber,

Amerika gezisi ile tazelenmiş (Scaff, 2011: 3), demokrasi ile ilgili öğrendiklerini Weimar Anayasası çalışmalarına katabilmiştir.

Weimar Anayasası, 1919'da ki liberal demokrasi anlayışını simgelerken geçmişle olan bağınını da bir dereceye kadar koruyabilmiştir. Storer'a göre, Weimar Anayasası, liberal demokratik düşünceyle imparatorluktan miras kalan daha gelenekçi ve muhafazakar bir siyasi kültürü temsil ediyordu (Storer, 2013). 1918'de, I. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında Almanya'nın kimi kentlerinde ortaya çıkan otorite boşluğunun bir sonucu olan ve 1919 Ağustos'una kadar süren ''Kasım Devrimi'' (Novemberrevolution), ayaktakımının iktidarı alıp, ulusal bir krizi beraberinde getirebileceğini göstermiş ve bu da Anayasa'nın yazıcılarını güçlü bir yönetimi kucaklayan bir metin yazmaya teşvik edebilmişti. Bu sebeple, Weimar Anayasası'nın mimarları, ''her ikisi de savaş sırasında ve sonrasında devlete yabancılaşmış olan gaddar bir burjuvaziyle isyancı bir işçi sınıfı'' (McElligott, 2009: 30) arasında bir uzlaşmayı ortaya koyan bir metni ortaya çıkarmayı amaçlamışlardı. Bunun neticesinde, bir taraftan Alman cemiyeti içindeki önemli grupların sahip oldukları hakları korurken bir yandan da halkın demokrasi ve özgürlük taleplerini içeren, sınıf uzlaşması fikrine dayanan bir devlet ortaya çıktı (Storer, 2013: 78).

Tezimizin bu kısmında Weimar Anayasa'sının 48. Maddesi üzerinde önemle durmak doğru olacaktır çünkü bu maddeden destekle Naziler 1933'de iktidara gelmeyi başarmışlardı.

3.8.3. Weimar Anayasası: 48. Madde

Weimar Anayasası, 48. maddesi sayesinde Cumhurbaşkanı'na olağanüstü bir yetki vermişti. Bu maddeye göre, eyaletlerin anayasanın yazdığı yükümlülükleri yerine getirmemeleri halinde ya da kamu düzeninin bozulması ya da ciddi bir tehdit ile karşı karşıya bulunulduğunda, Cumhurbaşkanı, kamu düzenini yeniden kurabilmek için kuvvet kullanmak dahil, gerekli önlemlere başvurabilir ve bireysel hak ve özgürlükleri askıya alabilirdi. Hatırlatmak gerekir ki, bu madde 1932'de uygulamaya sokulmuştur. Dönemin Weimar Cumhurbaşkanı Paul von Hindenburg (1847-1934) tarafından, 30 Ocak 1933'te şansölyeliğe atanan Adolf Hitler'in

döneminde, Şubat 1933'de Weimar Cumhuriyeti'nin en önemli eyaleti ve Nazilerin kuvvetli olmadığı Prusya (Brandenburg) eyaletinde çıkan karışıklıklar (27 Şubat'taki Reichstag Yangını özellikle) bahane edilmiş, Madde 48 yürürlüğe işleme konulmuş, iktidar partisi Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (NSDAP) muhaliflerini baskı ile susturmuş ve ileride Naziler iktidarı tamamiyle ele geçirmek konusunda büyük güç toplayabilmişlerdir (Türmen, 2010). Hindenburg'un Madde 48'i işleme sokması, Adolf Hitler'in 1934'te Alman Devleti'nin başına Cumhurbaşkanı olarak geçişini de kolaylaştırmıştır. Çünkü 1933 Mart seçimlerinde sandıktan birinci parti çıkan Hitler ve partisi Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (NSDAP), Cumhurbaşkanı Hindenburg'u ikna ederk hükümetin yasa çıkarma yetkisini eline geçirebilmiştir. Bu arada, hatırlatmakta fayda var ki, Weimar Dönemi Almanyası'nda bir anayasa mahkemesi yoktu ve Madde 48'i durduracak bir güçten bahsetmek mümkün değildi. Bu durumda, demokratik bir toplumda yargının önemini bizlere hatırlatmaktadır. Madde 48'in yarattığı siyasi hasar o kadar büyük ve öğretici idi ki, 1949'da, Federal Almanya Anayasası hazırlanırken, kanun yapıcılar, Madde 48 gibi bir yetkiyi Cumhurbaşkanı'na vermediler. Cumhurbaşkanı'nın yetkileri 1949 Federal Alman Anayasası'nda 1933'te ki acı tecrübeden dolayı sembolik kalmıştır. Siyasi iktidarın, otoriter bir şekle dönüşmesi Madde 48 gibi örneklerle kolaylaştığı açık bir şekilde, Weimar Dönemi'nde ortaya çıkmıştır.

3.8.4. Paris Barış Konferansı Ve Almanya'yı Cezalandıran Versay Antlaşması (1919)

Almanya İmparatorluğu savaşı kaybettikten sonra, 11 Kasım sabahında, galip itilaf devletleri (İngiltere, İtalya, Fransa ve ABD) ile ateşkes imzalamıştı. O sabah, itilaf devletlerin önemli liderlerinden İngiltere Başbakanı David Lloyd George, ''Bu tarihi sabahta, öyle ümit ediyorum ki, bütün savaşları sona erdirdiğimizi söyleyebiliriz.'' demişti (Kissinger, 2006: 424). Bunun gerçek olmadığını öğrenmek için yirmi yıl geçti.

Alman İmparatorluğu, 1918'de ''Büyük Savaş'' kaybettiğinde galip devletlerin (Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve İtalya) en büyük meselesi, onlara göre savaşı çıkaran ve milyonların ölümüne sebep olan Almanya'yı cezalandırmaktı.

Bu sebeple, 1919'da, Paris şehrinde, hem savaş sonrası dünya düzeninin tartışılacağı, Alman meselesinin çözümleneceği ve yeni Avrupa haritasının oluşturulacağı bir barış konferansı tertip edilmesine karar verildi. Aslında, ''Büyük Dörtlü'' olarak ifade edilen Birleşik Krallık Başbakanı David Lloyd George; Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Woodrow Wilson; Fransa Başbakanı Georges Clemenceau ve İtalya Başbakanı Vittorio Emanuele Orlando'nun temel çabaları, galip gelen devletlerin taleplerini ve kaygılarını seslendirirken, savaş sonrası Almanların hamlelerinin ve geleceğe dönük gizli niyetlerinin mümkün olduğunca önüne geçebilmekti (Ertan ve Özgün, 2016: 1).

Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919-16 Ocak 1920) aralarında, tam bir yıl kadar sürse de, konferansın ilk altı ayı çok önemlidir. 32 ülke konferansa katıldı ama savaşı kaybeden taraflar (Alman İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu) konferansa davet edilmemiş, önemli meselelerin görüşüldüğü komisyonlarda bulunamamışlardı. Bu durum konferans kararlarının gerçekçiliğini ve tarafsızlığını menfi yönde etkilemişti.

Kanadalı tarihçi Margaret Macmillan (1943-), Paris Barış Konferansı ile ilgili literatürdeki en değerli eserlerden biri olan *Barış Yapanlar: Paris 1919, Dünyayı Değiştiren Altı Ay. Paris Barış Konferansının Hikayesi*'ni (2003) kaleme almıştır. Macmillan, konferansın ne kadar önemli olduğunu kitabının girişinde şöyle anlatır.

> *"Barış konferansının düzenlendiği Paris şehri adeta 1919 yılında dünyanın başkenti gibidir. Konferans 1919 dünyasının en önemli işi olarak görülmekte, barışın mimarları da dünyanın en güçlü insanlarından oluşmaktadır. Bunların dışında çeşitli sorunlarda görüş bildirmek veya sadece katılımcı olarak yer almak isteyen dünyanın dört bir yanından gelen devlet adamları, diplomatlar, bankacılar, askerler, profesörler, ekonomistler ve hukukçular da konferansta Barışın mimarları aralarında anlaşmalara varmakta, ittifaklar kaleme almakta, kurumlar ve yeni ülkeler yaratmaktadırlar. Sıradan insanlar gibi beraber yemek yemekte ve tiyatroya gitmekte, tartışmalar, kavgalar yaşanmakta, toplantı salonu terk edilmekte, yeniden barışılmakta ve hiçbir şey*

olmamış gibi görüşmelere kalındığı yerden devam edilmektedir." (Macmillan, 2003: 1-7).

Her galip devletin Pariş Barış Konferansı'ndan beklentisi farklı idi. Amerika Birleşik Devletleri, savaşa 1917'de dâhil oldu ve teknik açıdan toptan galip devletler lehine zaferi sağladı. Almanya, Amerika Birleşik Devletleri'nin savaşa dahlinden sonra hızla mevzi kaybetti. Amerika güç dengesi kavramını beğenmiyordu ve Almanya'nın savaş öncesi ve boyunca savunduğu "Realpolitik'' uygulamasını ahlak dışı buluyordu (Kissinger, 2006: 431). Uluslararası düzen için Amerika'nın kriteri demokrasi, ortak güvenlik ve self-determinasyon idi ki, bunların hiçbiri, daha önceki hiçbir Avrupa anlaşmasında yer almış değillerdi (Kissinger, 2006: 431). Amerika Birleşik Devletleri heyeti Başkan Woodrow Wilson (1856-1924) liderliğinde Paris'e ulaştı. Wilson'ın ''Alman Meselesi'' hakkındaki görüşleri arasında şu önemlidir:

"Biz onun (Almanya) başarılarını veya bilgi düzeyini yahut barışçı girişimlerini kıskanmıyoruz ki! Bu konularda ki durumu çok parlak ve imrenilecek düzeydedir. Onu incitmek veya hukuka uygun nüfuz ve gücünün önüne set çekmek de istemiyoruz. Bizimle ve diğer barışsever dünya ulusları ile adil, hukuka uygun ve dürüst anlaşmalarla işbirliğine istekli oldukça, biz onunla ne silahlarla, ne de düşmanca ticaret düzenlemeleri ile savaşmak niyetindeyiz. Ondan tek istediğimiz, dünya halkları arasında eşit bir yer kabul etmesidir." (Kissinger, 2006: 439)

Her ne kadar Amerikalılar, Almanya'nın adilane bir şekilde cezalandırılmasını isteselerde, özellikle İngiltere, Almanya özelinde, ''3P'' ilkesini (Punishment, Prevention, Payment-Ceza, Önleme, Ödeme) uygulamayı planlıyordu. Yani, Almanya ağır bir şekilde cezalandırılmalı, bir daha mesele çıkartması önlenmeli ve ağır savaş tazminatları ödemeye mahkum edilmeliydi. İngiltere Başbakanı David Llyod George (1863-1945), Paris Barış Konferansı öncesinde ''Almanya'yı kemikleri çatırdayıncaya kadar sıkıştıracağım'' demişti (Kissinger, 2006: 449). Ayrıca, konferans boyunca gelgitli tutumundan dolayı eleştirenlere ''Yüce İsa ve Napolyon'un arasında oturduğum düşünülürse, Barış Konferansı'nda fena iş

çıkarmadım.'' demişti (Stevenson, 2006: 198). Burada kastettiği, Amerikan Başkanı Wilson, diğeri ise Fransız Başbakanı Clemencau idi.

Fransızlar da, en az İngilizler kadar Almanlara hınç ile dolu idiler. Konferansa ev sahipliği yapan Fransız Başbakan Georges Clemencau (1841-1929) kurt bir politikacıydı. III. Napolyon'un tahtan indirilmesinde, Yüzbaşı Dreyfuss davasına kadar birçok siyasi olayı aktörü olmuş, Fransız siyasi tarihinde yerini almış ''Kaplan'' lakabına sahip bir politikacıydı. 1871'de, Almanya'nın Fransa'ya karşı kazandığı zamanki aşağılanmayı her Fransız gibi Clemencau'da unutmamıştı. Almanya'yı ağır şekilde cezalandırmak Clemencau'nun da konferansta ki en önemli amaçlarından biri olmuştur. Özellikle, ağır savaş tazminatları konusunda Almanya'yı sıkıştırmıştır.

Paris Barış Konferansı, çok fazla meselenin tartışıldığı, karmaşık bir yapıya sahip idi. Büyük Britanya, İtalya, Fransa ve Birleşik Devletleri'nin hükümet başkanlarından oluşan Yüksek Konsey konferansı oluşturan sayısız komisyon ve komite üzerindeki en yüksek organdı. Buna ek olarak bir de Beşler Konseyi vardı ki, bu konsey de Yüksek Konsey ile Japon hükümet başkanından ve Onlar Konseyi' de, Beşler Konseyi ve onların bakanlarından oluşuyordu. Daha küçük ülkelerin delegeleri, ilgilendikleri konular üzerinde daha elit gruplara seslenmekte serbest idiler. Bu durum, konferansın demokratik doğasını belirtmekte ise de, aynı zamanda çok zaman alıyordu (Kissinger, 2006: 453).

Fransız Başbakan Clemencau, haftalar boyunca Wilson'u Almanya'nın ağır şekilde cezalandırılması konusunda ikna ederken, Wilson özellikle 14 Prensibi'nin uygulanması ve Milletler Cemiyeti'nin (League of Nations) konusunu gündeme getirmiştir. Bu arada, Mayıs 1919'un ilk günlerinde Fransa, Paris'te temsilcisi olmayan Almanya ile diplomatik yolları sıcak tutmak adına, temsilcisi Rene Massigli'yi (1888-1988) gizli bir görev ile Berlin'e göndermiştir. Massigli, Alman yetkilileri toprak ve savaş tazminatı konusunda ikna etmek ile görevli idi. Hatta, Massigli, Fransa'nın Anglo-Saxon olarak nitelendirdiği Amerikalı ve İngilizlere, Fransız ulusu olarak güvenmediklerini, savaş sonrası dönemde Fransa için bu ikilinin kendileri için tehlike arz ettiklerini, Almanlara söylemiştir. Fransız-Alman işbirliği

teklifini Almanlar ciddiye almamışlardır. Dönemin Alman Dışişleri Bakanı Kont Ulrich Brockdorf-von Rantzau (1869-1928), ki kendisi 1928'de bir suikast sonucunda ölecektir, Massigli tarafından Fransa adına yapılan bu öneriyi "Fransızların bir oyunu ve Versay'ı oldu bittiye getirerek kabul ettirmenin bir ürünü" olarak değerlendirmiştir (Trachtenberg, 1975: 43).

Mayıs 1919'un ikinci haftasına gelindiğinde, Paris'e davet edilen Alman delegasyonu, bu şehre vardı. Delegasyona hazırlanan antlaşma verildi ve kendilerine verilen iki hafta içinde yazılı olarak görüş bildirmeleri istendi. Aslında, Alman delegasyonu Wilson'un barışçıl söylemlerinin Fransa ve İngiltere'ye rağmen Barış Antlaşması'na yansıyacağını tahmin ediyorlardı ama bekledikleri olmadı. Almanları savaş suçu işlemekle suçlayan anlaşma metni, Almanya'nın aleyhine toprak kayıpları, savaş tazminatları, ordusunun sembolik bir hale sokulması gibi maddeleri içeriyordu. Bu kabul edilebilir değildi. Paris'e gelen Alman Dışişleri Bakanı Walther Rathenau (1867-1922) yaşadıkları hayal kırıklığını ''Bu kadar kalın bir metne ihtiyaç yoktu. Almanya'nın varlığının fes edildiğini söyleselerdi yeterdi.'' diyerek ifade etmiştir. Alman heyeti Paris'ten, Berlin'e geri döndüğünde, antlaşma taslağı mevcut Alman hükümeti tarafından incelendi ama o kadar sert bulundu ki, hükümet böyle bir sözleşmeye imza atmaktansa istifa etmeyi tercih etti. Almanya'nın, antlaşma metinlerinin müzakere edilmesine yönelik girişimleri sonuç kalmış, antlaşmanın acilen imzalanmadığı takdirde galip devletler (Müttefikler) tarafından Almanya'nın işgal edileceği belirtilmiştir. Bu şartlar altında Barış Antlaşması, yeni oluşturulan bir Alman heyetinin (istifa eden Scheidemann kabinesinin yerine Bauer kabinesi üyelerinden) Paris'e gelmesi ile birlikte, 28 Haziran 1919'da Paris'in Versay Sarayı'nda ki aynalı salonda imzalanmıştır. İmza sırasında salonda protestolar duyulmuştur. Kissinger, bu sahneyi şöyle anlatır:

> *"Bütün bu zıt akımların sonucunda adını, imzalandığı Versay Sarayı'nın Aynalı Salon'undan alan Versay Antlaşması ortaya çıktı. Antlaşmanın imzalandığı yer de, gereksiz aşağılanma içeriyordu. Elli yıl önce, Bismarck nezaketsiz bir şekilde, Almanya'nın birleşmesini orada ilan etmişti. Şimdi galipler intikamlarını alıyorlardı. Onların ortaya koyduğu sonucun da, uluslararası ortamı sakinleştirmesi pek olası değildi.*

Uzlaşma için çok cezalandırıcı, Almanya'ya yeniden toparlanması için fırsat verecek kadar yumuşak olan Versay Antlaşması, tükenmiş demokrasileri, daimi dikkat göstermeye ve uzlaşmaz, revizyonist Almanya'ya karşı daimi bir yaptırım ihtiyacına mahkûm etti." (Kissinger, 2006: 466)

Versay Barış Antlaşması'nın koşullarına göre, (Storer, 2013: 143-145)

1. Almanya 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'ndan sonra Fransa'da alınan Alsace-Lorraine bölgesini kaybetmiştir (51. Madde);
2. Batı Prusya ve Posen Polonya'ya bırakılarak Leh Koridoru oluşturulmuştur. Böylelikle, Doğu Prusya yeni ve büyük olasılıkla hasım devletlerle çevrili bir halde imparatorluğun (Reich) kalanından ayrılmış oldu (27-28 ve 87-88. Maddeler);
3. Almanca konuşulan sanayi bölgesi Eupen-Malmedy şüpheli bir plesibitten sonra Belçika'ya verildi (34. Madde);
4. Yukarı Silezya'nın ekonomik olarak en mühim bölgesi olan Kuzey Schleswig ve Memel (Niemen), sırasıyla 1920, 1921 ve 1923'te gerçekleştirilen plesibitlerle Danimarka, Polonya ve Litvanya'yla birleşme yönünde çoğunluk kararı çıkması sonrasında kaybedildi;
5. Almanya deniz ötesi sömürgelerinin hepsini galip devletlere (Müttefiklere) teslim etmeye zorlandı (119. Madde);
6. Saar Havzası 15 yıllığına Milletler Cemiyeti'nin idaresine geçti ve Fransa'ya kömür madenlerinin kullanılması konusunda imtiyaz tanındı (45. Madde);
7. Yeni Avusturya Cumhuriyeti'nin kuzey batısındaki büyük komşusuyla (Almanya) birleşme dileğine karşın, bu türden bir *Anschluss* (iltihak) yoluyla 19. yüzyıl'ın ''Grossdeutschland'' (Büyük Almanya) hayallerinin gerçekleşmesi yasaklandı (80. Madde);
8. Alman ordusunun seferberlik hali sona erdirildi ve ordunun gücü Mart 1920'nin sonundan itibaren, en fazla 4 bini subay olmak üzere 100 bin askeri geçmeyecek şekilde yedi piyade ve üç süvari tümeniyle sınırlandırıldı (159-163. Maddeler);
9. Genelkurmay başkanlığı (Müttefikler tarafından Bismarck günlerinden beri Alman askeri görüşünün kaynağı olarak görülmekteydi) dağıtıldı ve

Almanya'nın geliştirmesine ve depolamasına izin verilen silahlara muazzam kısıtlamalar getirildi.

10. Zorunlu askerlik yasaklandı ve gönüllülerin en az 12 yıllığına (subaylar için 25 yıl) askere yazılması zorunlu tutuldu. Ayrıca gizli askeri eğitime tabi tutulmaları ihtimaline karşı polis, sahil güvenlik ve gümrük memurlarının eğitimine ve sayısına da kısıtlamalar getirildi. Donanma, yaklaşık 15 bin kişilik bir sahil güvenlik gücüne ve 36 gemiye indirildi ve zırhlı gemilerle, denizaltıların kullanımı (181. Madde) ie savaş uçakları (198. Madde) ve tanklar gibi modern askeri teçhizat da yasaklandı.
11. Savaş suçlusu görülen Almanlar ağır tazminatları ödemek zorunda bırakıldılar. (233-235. Maddeler). Bu tazminatların tümü, savaş suçu maddesi olarak bilinen 231. Madde'ye dayandırılmıştır.
12. Son olarak, antlaşmanın koşullarının yerine getirilmesini sağlamak için Ren Nehri'nin batısında kalan bir toprak şeridi toplam 15 yıllığına galip devletler (Müttefikler) tarafından işgal edilecekti ve bu Ren Bölgesi askerden arındırılacaktı. Almanya'nın bölgede herhangi bir istihdam inşa etmesi ve askeri teçhizat ya da personel bulundurması yasaklandı (428. ve 42-43. Maddeler).

Almanya, Versay Antlaşması şartlarının ne kadar utanç verici olduğu ve bir ulusu cezalandırdığını net bir şekilde görmekteydi. Özellikle, sağ cenahtaki siyasetçiler savaşı kaybettiklerine bile inanmadıkları bir durum da nasılda hükümetin böyle ağır şartları olan bir antlaşmayı imzaladıklarını anlamaya çalışıyordu. Birçoğuna göre, Almanya, I. Dünya Savaşı'nda müttefikler ve içerideki işbirlikçilerinin sayesinde (solcular, komünistler ve Yahudiler) arkasından bıçaklanarak mağlup ilan edilmişti. Bu arkadan bıçaklanma (Dolchstoss) , sol siyasetçilerin ''donanma ve ordunun bilerek kötürüm bırakılmasının'' bir sonucu idi (Kaes vd., 1994). ''Dolchstosslegende'' (Arkadan Bıçaklanma Efsanesi), I. Dünya Savaşı sonrasında, özellikle aşırı sağ partiler ve siyasetçilerin çokça kullandıkları bir söylem olmuştur. Bunlara göre, Almanya'nın, yurtiçindeki ve yurtdışındaki düşmanları elele vererek savaşta Almanya'yı sözde mağlup edebilmişlerdi. Bu efsane, Versay Antlaşmasının imzalandığı 1919 sonbaharında daha da şişirilerek cumhuriyet karşıtı çevrelerde genişçe kullanıldı.

Versay Antlaşması travması özellikle Almanya'nın müzakere masasına çağrılmamış olması gerçeği ile daha da derinleşiyordu. ABD Başkanı Woodrow Wilson, ulusların kendi kaderlerini belirleme (self-determinasyon) haklarını savunurken, yeni oluşturulacak dünya düzenin de Almanya'ya da söz hakkı düşmeliydi. Ama, İngilizlerin Bolşevik tehlikesini görerek Almanya'yı bir tampon bölge olarak kullanmak istemesi ve Fransa'ya karşı istikrarlı bir Almanya'dan yana olmasına karşılık, Fransa'nın, Almanya'yı en ağır şekilde cezalandırmak istemesi gibi birbirleriyle çatışan amaçlar ve arzular, Almanya'nın müzakere masasına dahlini engelledi (Storer, 2013. 145).

Almanya'ya dayatılan savaş tazminatları da orantısız ve abartılı idi. Savaş tazminatının kaybeden tarafça ödenmesi yeni bir şey muhakkak değildi. Fransa, Napolyon savaşlarından sonra 700 milyon franklık bir savaş tazminatı ödemişti; daha yakın bir tarihte de Almanya Frankfurt Antlaşması (1871) ile Fransa'dan 5 milyar Franklık ve Brest-Litovsk (1918) Rusya'dan 3 milyar rublelik savaş tazminatı talep etmişti (Storer, 2013: 148). Paris Barış Konferansı sonunda, Almanya'ya 20 milyar altın marklık tek seferlik bir ödeme isteği sunuldu; bu ödeme, komite tarafından kararlaştırılarak Mayıs 1921'de Almanya'ya sunulacak olan nihai rakamın ön ödemesi olacaktı. Almanya, galiplerin 42 yılda ödenecek 226 milyar altın marklık teklifini reddederek, 30 milyar altın marklık son tekliflerini yaptılar. Bunu reddeden Fransızlar, bunun üzerine Alman kentleri Düsseldorf ve Darmstadt'ı işgal ettiler. Nisan 1921'e gelindiğinde, Savaş Tazminatları Komisyonu, 152 milyar altın marklık genel bir toplam belirledi. Almanlar, bu miktarı ödemezlerse, Ruhr bölgesi Fransız ve İngilizler tarafından işgal edilecekti. Almanlar, bu son teklifi kabul etmek zorunda kaldılar. Savaş tazminatının ilk taksidi, Ağustos 1921'de tamı tamına ödendi. Ama, geri kalanını Almanya'da ki ağır ekonomik şartlardan dolayı ödemek zor oldu (Storer, 2013). Henry Kissinger, *Diplomasi* kitabında, müttefiklerin Almanya'ya dayattığı bu ağır savaş tazminatının büyük bir hata olduğunu anlatmaktadır (Kissinger, 2006: 406).

Versay Barış Antlaşması, Kissinger'ın tabiri ile bir ''Kartaca Antlaşması'' idi (Kissinger, 2006: 472). Bu tabir, Roma İmparatorluğu ve ezeli, ebedi hasmı Kartaca

arasındaki savaşlar sonunda, Romalıların savaşları kazanmaları neticesinde, Kartaca'ya layık görülen antlaşmayı ifade eder. M.Ö. 209 yılında ki son savaştan sonra, Yapılan antlaşmaya göre Kartaca, bundan sonra, Afrika dışındaki topraklarını Roma İmparatorluğu'na bırakacak, savaş gemilerinin tümünü teslim edecek, 10.000 talanton (para birimi) savaş tazminatı ödeyecektir. Bunların yanında, Kartaca Afrika dışında savaşmayacak, Afrika da ise Roma'nın izni ile savaşacaktır. Tarihin tekerrür ettiği, I. Dünya Savaşı sonrası galip devletlerin (Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve İtalya) Roma İmparatorluğu'nun ve Almanya'nın, Kartaca'nın yerine geçtiği Versay Antlaşması ile ortadadır. Roma, Kartaca'yı sonsuza dek dizlerinin üstüne çökertmek istiyordu. Tıpkı Müttefiklerin Almanya'yı yaptığı gibi. Bu bağlamda, Paris'te, İngiliz delagasyonunda olan diplomat Harold Nicolson'ın (1886-1968) sözleri çarpıcıdır: ''Biz Paris'e, yeni düzenin kurulacağı inancıyla geldik; ayrılırken gördük ki, yeni düzen eski düzeni kirletmekten başka bir şey yapmamıştır.'' (Nicolson, 1933: 187).

3.8.5. Versay Antlaşması Sonrası Weimar Dönemi Siyasi Atmosferi (1919-1933)

Versay Antlaşması'nın ağır koşulları, Almanya'da milliyetçilik rüzgarlarının daha keskin ve hızlı estirmiştir. Aşırı uçlar özellikle, antlaşmayı imzalayan Weimar hükümetini ve Cumhurbaşkanı Ebert'i suçlamaktaydılar. 13 Mart 1920'de, gazeteci Wolfgang Kapp (1858-1922) ve General Walter von Lüttwitz (1859-1942) liderliğinde, Berlin'de ki Alman ulusal hükümetine bir darbe girişiminde bulunuldu. Bu vakaya ''Kapp Putsch'' denilmektedir. Darbe girişiminin amacı Weimar Cumhuriyeti'ne son vermek, yerine otokrat bir yönetimi getirmek ve Versailles Antlaşması'nı yırtmak idi. Darbeciler, Freikorps ve Reichwehr adındaki eski Alman ordusu asker ve subaylarından oluşan bir gruplar tarafından desteklenmelerine rağmen başarısız oldular. Ebert ve hükümet üyeleri Berlin'den kaçtılar ve Stuttgart'a sığındılar. Yine de darbe, o dönemde yapılan bir grev sayesinde ve toplumsal desteğini tam sağlayamadığı için bastırılabildi. Darbenin elebaşlarına çok hafif cezalar verilirken, darbeye katılan 775 subaydan sadece altısının ordu ile ilişiği kesildi. Ayrıca, Münih-Bavyera'da, Gustav Ritter von Kahr (1862-1934) adında ki aşırı sağcı bir siyasetçi bölge yönetimine el koymuş, bölgenin ilerleyin yıllarda da

Almanya'da ki aşırı sağ milliyetçi taban için bir yaşam alanı olmasına zemin sağlamıştır.

1920 Haziran seçimleri ile birlikte, Sosyal Demokrat Parti, Merkez Partisi ve Alman Demokrat Partisi oy kaybederken, aşırı sağ ve aşırı sol partiler oylarını yükseltemeye başladı. Bağımsız Sosyalistler ve Nasyonalistlerin oyları arttı. Bununla birlikte, 1920'den itibaren, Almanya ekonomisinin içinde bulunduğu darboğaz ve hiperenflasyon, savaş tazminatlarının ödenmesini aksattı ve içinden çıkılmaz bir hale getirdi. 1914'den beri zaten savaş ekonomisine destek olsun diye çokça basılan Alman Markı Weimar döneminde de aynı şekilde sürekli basıldı ve bu da hiperenflasyonu doğurdu. 1922 yılında bir ekmek 200.000.000.000 Alman Markı olmuştu. Amerika Birleşik Devletleri, 1924'den itibaren verdiği mali destek ile en azından bu durumun daha da kötüye engel olmaya çalışmıştır.

Weimar Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında gizli sağcı topluluklar, milis örgütleri ve ''Völkisch'' adı verilen, Nasyonal Sosyalistlerin ''volk'' (halk) kelimesinden türettikleri ırkçı bir grupta hızla taraftar toplamışlardır. Buna paralel olarak, Almanya'da, 1920-1924 dönemi siyasi cinayetlerinde çokça görüldü bir dönemdir. Ağustos 1921-Haziran 1922 arasında 350 siyasi cinayetin var olduğu bilinmektedir. Bu cinayetlerin iki gayesi vardı. Birincisi Kasım 1918'de Almanya'ya ihanet edip arkadan bıçaklayan ''hainlere'' Ortaçağ'daki ''Femergericht''ler (hiçbir resmi yargı siteminin bulunmadığı zamanlarda hızlı ve acımasız şekilde adalet uygulayan milisler) gibi ''adalet'' dağıtmak ve ikincisi, sol bir ayaklanmayı provoke edip yeniden canlanan sağ hareketin bu ayaklanmayı bastırmasını ve askeri bir diktatörlüğün kurulmasını sağlamaktı (Storer, 2013: 69). Bu siyasi cinayetler arasında en sansasyonel olanları, Katolik Merkez Partisi mensubu Şansölye Yardımcısı Matthias Erzberger (1875-1921) ve Alman Demokratik Parti mensubu Dışişleri Bakanı Walther Rathenau (1867-1922) cinayetleridir. Her ikisi de, aşırı sağ milliyetçi terör organizasyon olan, 1920-1922 arasında faal olan ''Organization Consul'' (O.C.) tarafından öldürüldüler. Almanya'nın I. Dünya Savaşı'nı kaybetmesinde ve Versailles Antlaşması'da ki rolleri Erzberger ve Rathenau'nun suçlanma nedenleriydi. Özellikle, Dışişleri Bakanı Rathenau'nun Yahudi asıllı olması anti-semitik aşırı sağ milliyetçilerin gözünde onun vatan haini olması için

yeterli idi. Yine de, Rathenau cinayeti, ülke genelinde sol bir isyana ve milliyetçi duyguların aşırı şekilde kabarmasına yol açmadı. Alman halkının çoğu katilleri lanetledi, sendikalar, demokrat partiler ve cumhuriyetçi dernekler Rathenau yanlısı destek yürüyüşleri tertip ettiler (Stoker, 2013: 69). Rathenau, artık bir cumhuriyet şehidi idi. Nasyonal Sosyalistler ve diğer milliyetçi kanatlar bu süreçte kendilerini biraz da ha olsa suskunluğa terk etmeyi seçtiler. Rathenau cinayeti büyük bir şok etkisi yaratmış ve Alman Ulusal Meclisi (Reichstag) 18 Temmuz 1922'de ''Cumhuriyeti Koruma Kanunu''nu (Republikschutzgesetz) kabul etmiştir. Bu Kanuna göre, aşırı sağ organizasyonlar ve örgütler yasaklanmış, siyasi şiddet ile ilgi davaların görüleceği özel mahkemeler kurulmuştur. Ayrıca, bu kanun medyada da aşırı dil ve görselliğe de yasaklar getirmiştir (Storer, 2013: 71).

Alman Milliyetçilerinin Weimar Dönemi'nde cüret ettikleri en önemli olaylardan biri Bavyera'da ki meşhur darbe girişimidir. Bu olay 1923 yılında, Mussolini'nin ''Roma'ya Yürüyüşü''nden ilham alan Nasyonal Sosyalist Adolf Hitler ve arkadaşlarının 8-9 Kasım günü Münih'te yönetime el koyup ülke genelinde bir darbe yapma girişimidir. ''Munich Putsch'' (Münih Darbesi) ya da ''Beer Hall Putsch '' (Birahane Darbesi) diye geçen bu olay başlangıçta iyi başlayan ama daha sonra bir komediye dönen Adolf Hitler ve arkadaşlarının tevkif edip cezalandırıldıkları bir siyasi olaydır. Olaylar esnasında, 16 Nasyonal Sosyalist ve 4 hükümet kolluk görevlisi ölmüştür. Adolf Hitler, çıktığı mahkemede önce vatana ihanetten önce 5 yıl almış ama ceza indirimleri ile hapiste 264 gün kalmıştır.

Almanya'nın savaş tazminatlarını ödeyememesini bahane eden Fransız ve Belçika'nın ordularını, Almanya'nın endüstrisinin belkemiği olan Ruhr Vadisi'ne sokması 1923 yılına rastlar. 11 Ocak 1923-25 Ağustos 1925 yılları arasında işgal altında kalan Ruhr Vadisi Alman milliyetçileri için bir başka travma olmuş bu bölgede tertip olan milis kuvvetler işgalcilere karşı mücadele vermişler, grevler düzenlenerek Fransızlar ve Belçikalılar'ın bu bölge ile ilgili planlarını bozulmaya çalışılmıştır. Bu bölge, Temmuz-Ağustos 1924 yılında Londra'da düzenlenen bir konferans ve buna paralel bir plan ile Almanya'ya bırakmıştır. Dawes Planı, ismini Amerikalı bankacı ve devlet adamı Charles G. Dawes'dan (1865-1951) almakta idi. I. Dünya Savaş tazminatları konusundaki uzmanlığı ile Almanya'nın yükünü

hafifleten bir plan hazırlayan Dawes, 1925 Nobel Barış Ödülü'nü almıştır. Aslında, Dawes Planı Alman çıkarları ile Amerikan yayılmacılığının Britanya tarafından desteklenmesidir. Bu durum, Fransa'nın hoşuna gitmese de kabul etmiştir. Dönemin, Almanya Şansölyesi Gustav Stresemann ile yaptıkları plan sonrası 1924-1929 arasında Alman ekonomisi biraz daha rahatlamış, bu göreceli refah durumu 1929 büyük ekonomik buhranına kadar sürmüştür. Daha sonra, özellikle 1932-33 arasında ki siyasi kaosu iyi okuyan ve bundan faydalanan Nasyonal Sosyalistler 1932 seçimlerinde oylarını hayli yükseltmişler ve 1933'te iktidar koltuğuna uzun süre kalkmayacak şekilde oturmuşlardır.

Weimar Dönemi uzun iktidarların dönemi değildir. Bu da, siyasi istikrarsızlığa ve halkın memnuniyetsizliğine neden olmuştur. Weimar Dönemi 15 Şansölye (Başbakan) görmüştür. Bu dönemin on beş başbakanının, dördü Sosyal Demokrat Parti, beşi Katolik Merkez Parti, biri Alman Halk Partisi, biri Nasyonal Sosyalist Parti mensubu iken, dördü de partisiz idi. En uzun başbakanlık süresine sahip kişi, 1 yıl 262 gün ile Sosyal Demokrat Herman Müller (1876-1931) iken, en az süre ofiste kalan kişi 56 gün ile Kurt von Schleicher (1882-1934) olmuştur.

3.8.6. Weimar Dönemi Ekonomisi

I. Dünya Savaşı ve sonrasında ki Alman ekonomisi çokça derslerin çıkarılacağı özel bir dönemdir. Alman kollektif bilincinde halen bu dönem yaşanan sıkıntıların izlerini bulmak mümkündür. Savaş sonunda, Alman halkının Versay Antlaşması ile savaş suçlusu ilan edilip omuzlarına çok büyük savaş tazminatının yüklenmesi aşırı sağ milliyetçilerin ekmeğine yağ sürmüş, Weimar Cumhuriyeti yanlılarının ve bürokratlarının ülkeyi bu borç batağıyla yönetemedikleri konusunda halkı ikna eden Nasyonal Sosyalistler 1933'te iktidarı tamamıyla ele geçirmişlerdir.

Alman kültüründe para biriktirmek ve borç önemli kavramlardır. ''Sparfuchs'' (Para Biriktiren Tilki) kelimesi her Alman'ın dağarcığında vardır. Günümüzde bile, Almanların büyük bölümü aylık gelirlerininin %10'unu biriktirmektedirler. Bir başka etimolojik gerçek, Almanca'da *borç* ve *suç* kelimelerinin aynı olmasıdır (die Schuld).

1919'da ilk Weimar Cumhuriyeti hükümeti kurulduğunda ağır bir ekonomik buhran ve ödeme planı söz konusu idi. Ortada 800 binden fazla gazi, 530 bin savaş dulu ve 1.2 milyon yetim vardı ve devlet bunlara maaş bağlamıştı. Bunlar ortadaki savaş tazminatı ile birleşince, hükümetin vergileri arttırmak ve hükümet giderlerini kısmaktan başka çaresi yoktu. Ayrıca, durmadan Alman markı basıldı ve hiperenflasyon tırmandı. 1919-1924 arası dönem Weimar Cumhuriyeti'nin ekonomi açısından en kötü dönemidir. Aşağıdaki tablo durumun vehametini ve hayat pahalılığını sergilemektedir.

Tablo 2: Almanya'da Hiperenflasyon Verileri

MAL	1913 YAZI	1923 YAZI	1923 KASIM
1 kg ekmek	0.29	1.200	428.000.000.000
1 yumurta	0.08	5.000	80.000.000.000
1 kg tereyağı	25.600	26.000	6.000.000.000.000
1 kg biftek	27.395	18.800	5.600.000.000.000
1 çift ayakkabı	12	1.000.000.000	32.000.000.000.000

(Kaynak: Geoff Layton, 2009)

Birinci Dünya Savaşı sonrası deniz aşırı sömürgelerini müttefiklere kaptıran Almanya ayrıca, Silezya ve Alsace Lorane bölgelerini de kaybetmişti. Bu tüm topraklarını yüzde 13'üne denkti. Özellikle, Alsace bölgesi kömür ve demir-çelik üretimi açısında kilit bir bölge idi. Bunların kaybı ile, Almanya, savaş öncesine kıyasla, demir cevheri üretiminin % 48'ini ve kömür üretiminin % 16'sını kaybetmiş oldu. Ren (Ruhr) bölgesinin işgali bu ekonomik kaybı derinleştirdi. 1920'lerin başında, ekonomiyi düze çıkarmak için Weimar hükümetinin stratejisi vergileri arttırmak olarak başlasa da millyetçiler bunu halka karşı koz olarak kullanmaya başladılar. Bunun üzerine, müttefikler, savaş tazminatını ödemenin imkansızlığı argümanı üzerinden ikna edilmeye çalışıldı bunda da büyük ölçüde Dawes Planı (1924) ve Young-Kellogg Planı (1929) ile başarılabildi. Young-Kellogg Planı, Alman savaş tazminatı tutarını 6.6 milyar Pound'dan, 2 milyar Pound'a indirmiştir. Bu planlar, Amerikalıların ve Britanyalıların özellikle arabuluculuğuyla gerçekleşmiştir.

Paul Kennedy (1945-), *Rise and Fall of the Great Powers* (Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri) adlı eserinde (İngilizce dilinde yayınlanma tarihi 1987), savaş tazminatları altında ezilen, Fransa ve Polonya'ya aktarılan sınır bölgeleri açısından stratejik bölgeleri kısıtlanan, partilerdeki değişiklikler ve karışıklıklar tarafından sarsılan Almanya'nın ancak 1924'lerin ortasından itibaren Gustav Streseman'nın vizyonu ve diplomatik gücü ile ekonomisini düzeltebildiğini ama 1929-1933 arasında yine mali krize girmesi ile kitlesel hoşnutsuzluğun ortaya çıktığını belirler (Kennedy, 2010).

3.8.7. Weimar Cumhuriyeti Dönemi'nden Çıkan Sonuçlar Ve Dersler

Weimar Dönemi, Almanya'nın ilk kez cumhuriyet ve demokrasi ile adam akıllı tanıştığı, çok sert türbülansları ile akılda kalıcı olan bir sürecin adıdır. Almanya, ''Şairlerin ve fikir adamlarının'' ülkesi olmasıyla tanınmıştır. Halkı, ''Almanlık'' (Deutschheit) kavramını özellikle 19. yüzyıl milliyetçilik akınlarının ülke topraklarına varışı ve Fransızlara karşı hem Napolyon döneminde hem de 1871'de ki savaşta alınan galibiyetle iyice içselleştirmiş ama Kasım 1918'de Birinci Dünya Savaşı'nın kaybını kabul edememiştir. Bu durum, siyasete de yansımış, özellikle sağ partiler milliyetçi söylemlerle sol siyasetçileri, Komünistleri, sosyal demokratları ve Yahudileri suçlamış ve Almanlığa ihanet ettiklerini iddia etmişlerdir. Weimar Dönemi liberal Anayasası ile milliyetçi muhafazakârların tepkisini çekerken, solcuların teveccühünü kazanabilmiştir. Bu renkli dönem kültür sanata da yansımış estetik ve günlük kullanımı harmanlayan ''Bauhaus'' (1919-1933) gibi akımlar ortaya çıkmıştır.

Türk akademisyen Daren Acemoğlu ve Amerikalı yazar James A. Robinson'ın ortak eseri olan *Dar Koridor* (2020), demokrasi kavramını açarken, Weimar Cumhuriyeti'nden ve neden çöktüğünden bahsetmektedir. Yazarlara göre, Alman seçkinlerinin kökleri Prusya toprak sahibi aristokratlara dayanmaktaydı. Toprak sahipleri, toplumun güçlenmesini çoğunlukla ve haklı olarak, toprakları ellerinden alınır diye istemiyorlardı. Weimar döneminin vadettiği reformları bu seçkinler, ekonomik, sosyal ve siyasal ayrıcalıkları ortadan kalkar diye istemiyorlardı (Acemoğlu ve Robinson, 2020: 437). Acemoğlu ve Robinson'ın ileri sürdürdüğü gibi

ileri demokrasilerde dernekli örgütlenmenin, sivil toplumun gelişmiş olması gerektiği ilkesi Weimar Dönemi'nde fazlasıyla gerçekleşmişti. Kimilerine göre, 1919-1933 Almanya'sında, üç veya daha fazla Alman bir araya gelse bir örgüt, dernek kuruyorlardı. Buna ‘‘Vereinsmeierei’’ (örgütlenme çılgınlığı) denmektedir. Weimar dönemi'nde rekor sayıda dernek, kulüp ve sivil toplum örgütü ortaya çıkmıştır (Acemoğlu ve Robinson, 2020: 437).

Weimar Dönemi, tarihçilerin demokrasi için önemli bir havza olarak gördüğü ama hemen arkasından Nazizm gibi otoriter bir baskıcı döneminde hazırlayıcı olarak görülmektedir. Amerikalı tarihçi, Benjamin Carter Hett, *Demokrasinin Ölümü: Hitler'in Yükselişi ve Weimar Cumhuriyeti'nin Çöküşü* adlı eserinde, Almanların ilk demokrasisinin temel sorununun, halkın genelinde savaşın neden kaybedildiği ve savaştan sonraki antlaşma ile alakalı nasıl davranması gerektiği hakkında fikir birliğine olmaması olduğu belirtir (Hett, 2019: 60). Hett'e göre, Birinci Dünya Savaşı'nın sonuçlarını kabul edenler Almanya'nın daha çok kaynak, insan ve deniz gücü olan müttefikler (koalisyon güçleri) tarafından ezildiğini görebiliyordu. Hett'in hatırlattığı deniz gücü ile ilgili detay özellikle çarpıcıdır Birinci Dünya Savaşı sonrası güç dengesizliğini anlamak için Washington Denizcilik Antlaşması'na (Washington Naval Treaty-1922) bakmak yeterlidir. Bu antlaşmaya göre, dünyanın en güçlü ülkeleri sahip olabilecekleri savaş gemisi sayısını belirli bir oranda turma konusunda anlaşmışlardır. Bu antlaşma uyarınca, Büyük Britanya, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Fransa ve İtalya sırayla 10: 10: 6: 3: 3 oranında savaş gemisine sahip olabilecekken, Almanya ve başka herhangi bir ülke listeye bile alınmamıştır (Hett, 2019: 60). Bu antlaşma, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Paris Barış Konferansı'nın kararları ile birlikte düşünüldüğünde Anglo-Amerikan küresel hegemonyasının bir nevi ilanı olmuştur. Bu çıkan tablo sonucunda Almanların önünde iki seçenek belirmiştir. Ya Anglo-Amerikan küresel sistemini kabul ederek sistem içerisinde kendi yollarını çizmeye çalışacaklardı ya da tüm olasılıkları hatta tüm akla aykırı olmasına rağmen isyan edeceklerdi (Hett, 2019: 60). Weimar Cumhuriyeti hükümetleri, bu iki seçenekten hangisini uygulayacaklarına özellikle karar vermeye çalışmışlardır.

Bu dönemde ‘‘demokrat/milliyetçi ve kabullenme/reddediş’’ ayrımları hep sıcak kalmış, birbirlerine paralel bir şekilde ilerlemişlerdir (Hett, 2019: 60). Weimar

Cumhuriyeti, Almanya'nın siyaset bölünmüş tarihinin bir başka epizotu idi. Alman Devleti, demokrasinin bu zorlayıcı ve çalkantılı yıllarında uluslararası ve ekonomik krizlerle başa çıkmaya çalışırken aynı zamanda hem soldan hem de sağdan şiddetli muhalefetle karşılaşmıştır. 1919-1924 arasında, tüm aksaklıklar ve olumsuz olaylar ve durumlara rağmen, Alman demokrasisi 1924 ile birlikte istkrar dönemine girmiştir. 1929 buhranı, Alman şirketlerini iflasa götürürken beş yıllık büyüme dönemi de sona ermiştir.

Weimar Dönemi'nin sonunda çökmüş olması, cumhuriyetin, Nazi totalitarizmine dönüşmesi, Weimar Almanya'sının siyasi örgütlenmeyi sağlamış olduğu, işçi haklarını gözetmesi, çok partili hayatı teşvik etmesi, özgürlüklerin üzerine titremesi gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. Weimar döneminde, Max Planck (1848-1947), Werner Heisenberg (1901-1976), Albert Einstein (1879-1955) gibi Alman bilim adamları kuramsal fiziğin temellerini attılar. Tiyatro, edebiyat, müzik, felsefe, mimari, resim gibi alanlar öylesine verimli idi ki, bu dönemin birçok eserine bugün bile hayranlık beslenmektedir. Ayrıca, işçilere sekiz saatlik iş günü hakkı, refah devleti kavramı bu dönemin ürünleridir. Alman kadınlarına ilk kez bu dönemde oy hakkı tanınmıştır.

Weimar Cumhuriyeti, Avrupa'da ki birçok ülkeden daha ilerici ve açık bir toplumu yarattı. Hatta, ABD bile Almanya'dan geride idi. Yine de dönemin siyasi çıkmazları aşırı sağ grupların güçlenmesine sebep oldu ve otoriter Naziler tüm bu ilerici toplum diskuruna karşı idiler. Ellerine geçen ilk fırsatta, Alman toplumunun Weimar Dönemi'nde elde ettiği tüm hak ve özgürlükleri yok ettiler. 1919-1933 arasında Almanya'nın üzerinde beliren, dertli gökkuşağı yerini, Nazilerin yönetimi ele almasıyla boğucu bir toz fırtınasına bıraktı ve bugün bile tartışılan olayları beraberinde getirdi. Tezimizin bir sonraki bölümünde, Alman milliyetçiliğinin en karanlık ve acı dönemi olan Nazi Dönemi (1933-1945) bakarak, anlamaya çalışacağız.

WEIMAR CUMHURİYETİ'NDE Kİ ÖNEMLİ SİYASİ PARTİLER[1]

Weimar Cumhuriyeti Dönemi, çok partili ve siyasal açıdan çok renkli bir dönemdir. Aşağıda adı geçen partiler, daha sol eğilimli partilerden daha sağ eğilimli partilere doğru sıralanmışladır.

Almanya Komünist Partisi (Kommunistische Partei Deutschlands): Mevcut sosyal, siyasal, politik ve ekonomik düzeni ortadan kaldırmayı amaçlamış; genellikle işsizler, vasıfsız işçiler ve fakir sanayi işçileri tarafından desteklenmiştir. Özellikle kalabalık şehirlerden Berlin ve Hamburg'da güçlü olan bu parti, Komintern (Komünist Enternasyonal) organizasyonunun, dolayısıyla Sovyetler Birliği'nde ki Josef Stalin yönetiminin sıkı denetimi altındaydı.

Almanya Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi (Unabhangige Sozialdemokratische Partei Deutschlands), ''Bağımsızlar''): Almanya'nın savaşa katılmasını ve bu yolda yaptığı harcamaları eleştiren Sosyal Demokrat Partisi'den Birinci Dünya Savaşı sırasında kopan fraksiyonlardan biri olan parti, radikal işçilerden ve solcu entelektüellerden destek görmüş olsa da 1922 yılından sonra birçok üyesi ya Sosyal Demokrat Partisi'ne geri dönmüş ya da Komünist Partisi'ne katılmıştır.

Almanya Sosyal Demokrasi Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands): 1875'te kurulan bu parti, Alman siyaset tarihinin en uzun ömürli partisidir. 1918 Devrimi sırasında partinin liderleri Almanya'yı yönetmiş, parti olarak demokratikcumhuriyeti desteklemiştir. Ancak, 1920 yılından sonra ulusal yönetimlerde pek yer alamamışlardır. Tabanı yetişmiş ve sendikalaşmış işçilerden oluşan sosyal demokratlar, 1912 ile 1932 yılları arasında hem üye sayısıyla hem de Reichstag'daki temsil oranıyla ülkenin en büyük partisiydi.

Alman Demokrat Partisi (Deutsche Demokratische Partei): Savaş öncesindeki solcu-liberallerin desteğiyle kurulmuş bu partii demokrasiyi ve sivil özgürlükleri savunmuş; entellektüeller, serbest meslek sahipleri, ve küçük işletmeleri temsil

[1] Bu kısım, Benjamin Carter Hett'in *Demokrasinin Ölümü Hitler'in Yükselişi ve Weimar Cumhuriyeti'nin Çöküşü* eserinden birebir alınmıştır.

etmiştir. 1919'da ki ilk Weimar seçimlerinde çok başarılı olsa da daha sonra, aldığı desteği kaybetmiştir. 1930'dan sonra sağ söylemi tercih ederek adını Devlet Partisi (Staatpartei) olarak değiştirmiştir. Ancak, aradığı desteği bulamamuş, son seçimde %1 oy almıştır.

Merkez Partisi (Zentrum): Katolik Almanların büyük kısmının desteklediği Merkez Partisi, merkezi domine etmiş ve Weimar Cumhuriyeti'ndeki tüm seçimlerde başarılı olmuş, 1933 yılındaki seçimlere kadar tüm hükümetlerde yer almıştır. Demokratik bir söylemi benimseyen ve birçok şansölyenin partisi olan Merkez Partisi, cumhuriyetin son yıllarında sağ söyleme geçiş yapmıştır.

Bavyera Halk Partisi (Bayerishe Volkspartei): Merkez Partisi'nin Bavyera versiyonu olan bu parti de Katolikleri temsil etmek için kurulmuştu. Bavyera, tarih boyunca Almanya içinde daha fazla otonomi peşindeyken Bavyera Halk Partisi'de bu doğrultuda federal hükümeti desteklemiş, kardeş partisi olan Merkez Partisi'nden daha muhafazakar bir çizgide durmuştur. 1925 yılındaki başkanlık seçimlerinde Merkez Partisi'nin adayı Wilhelm Marx'a karşı Paul von Hindenburg'u desteklemiştir.

Alman Halk Partisi (Deutsche Volkpartie): Büyük işletmeciler tarafından desteklenmiş Alman sağ partisi. Önemli olmasının asıl sebebi 1923 yılında şansölyelik, 1923-1929 yılları arasında ise dışileri bakanlığı yapmış olan Gustav Stresemann'ın partisi olmasıdır.

Alman Ulusal Halk Partisi (Deutschnationale Volkpartei, ''Alman Milliyetçileri''): 1918 yılında muhafazakar Almanlar, serbest muhafazakarlar ve birçok antisemitik oluşumun birleşmesiyle kurulan bu sağ parti; aristokrat toprak sahipler, ordu yetkilileri, yüksek rütbeli kamu görevlileri ve bir kısım büyük iş sektörlerini temsil etmiştir. 1920'li yıllar Alman milliyetçileri cumhuriyeti kabul edip etmeme konusunda kararsız kalsa da, 1928 yılında Alfred Hugnberg'in parti liderliğine geçmesiyle cumhuriyetin karşısında bir tutum sergilemişlerdir.

Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, ‘‘Naziler’’): 1919 yılında kurulan Alman İşçi Partisi’ne, 1920 yılında yönetimini devralan Hitler’in ‘‘Nasyonal Sosyalist’’ ibaresini eklemesiyle son halini alan parti, 1920’lerin sonunda kırsal bölgelerdeki Protestanlardan destek görene kadar marjinal bir organizasyondan fazlası değildi. Temmuz 1932’de en büyük Alman partisi, Temmuz 1933’ten sonra ise İkinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar yasal olan tek siyasi parti olmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
FAŞİZM, NAZİZM VE II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ HAREKETLERE YAKIN BİR BAKIŞ

"*Almanların, teker teker saygıya değer*
insanlar oldukları, ama biraraya geldiklerinde
kötüleştikleri aklıma geldikçe derin bir acı duyarım."
Johann W. Von Goethe (1749-1832)

" *İyi bir fikre sahip olmanın yolu, birçok fikre sahip olmaktır."*
Albert Einstein (1879-1955)

"21.yüzyıl'ın insanının en büyük yanılgısı,
Faşizmin tekrar Nazi üniformasıyla geleceğini sanmasıdır."
Umberto Eco (1932-2016)

Almanya, tarihin farklı dönemlerinde çok zor zamanlar geçirmiştir. Bunların en akılcı kalıcıları, Büyük Veba Salgını (1348-1351), Otuz Yıl Savaşları (1618-1638), Napolyon Bonapart'ın Fransız ordusunun Almanya'yı işgali (1806-1915), I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yenilgisi (1918) ve Versay Antlaşması ile köşeye sıkışması ile başlayan süreçte başarısız bir cumhuriyet rejimi denemesi olan, korkunç ekonomik ve siyasi deneyimlerin yaşandığı Weimar Cumhuriyeti Dönemi (1919-1933) olarak sıralanabilinir. Fakat, belki de Alman tarihinde hiçbir dönem, Nazi Almanyası (1933-1945) kadar ulusal ve küresel anlamda yıkıcı, felaketlerle dolu ve öğretici olmamıştır.

Nazilerin iktidarı, önce Alman toplumunu, sonra dünyayı faşist Nazi diktası ile yönetme iddiası ile on üç yıl boyunca siyasi mevcudiyetini sürdürdü. Almanya, bu dönemde ekonomik anlamda ilerlerken, insan hakları ve özgürlükleri açısından çok geriledi. Tezimizin tarif etmeye çalıştığı Alman milliyetçiliğinin, en kendine özgü ve

yıkıcı biçimi olan Nazizmi anlamak için önce bu ideolojinin ilham aldığı faşizmi genel hatlarıyla bilmek gerekir.

4.1. FAŞİZM NEDİR?

Faşizm, siyasi bir ideolojiye dayanan ve yeni bir dünya vadeden bir kavram olarak ilk defa I. Dünya Savaşı sonrası 1920'ler de gündeme gelmiştir. Faşizm kavramını, üç farklı kullanımı olduğu belirtmek gerekir. Birinci, İtalya'da Benito Mussolini (1883-1945) liderliğinde ortaya çıkan faşizm, ikincisi Nazizm olarak adlandırılan Alman Nasyonal Sosyalizmi ve ''esin kaynakları Alman ya da İtalyan olsun olmasın dünya üzerindeki aşırı sağ ya da otoriter ve totaliter siyasi hareketler'' ile alakalıdır (Bobbio vd., 1984: 247).

Fransız Düşünür, Michel Foucault (1926-1984), faşizmi şöyle tanımlar: ''Stratejik düşman faşizmdir. Faşizm, hepimizdedir. Kafamızda, günlük yaşayışımızdadır. Gücü sevmemize, hâkim olmamıza ve sömürmemize yol açar.'' (Deleuze ve Guattari, 1983: 8). Kendisi de İtalyan faşizminden kaçan ve 1926'da Fransa'ya sığınan İtalyan tarihçi ve siyasetçi Angelo Tasca (1892-1960) faşizmi tarifi güç bir kavram olarak görür. Tasca, ''Faşizm bir diktadır. Bugüne kadarki tanımlama çabalarının tümü bu ortak noktadan hareket eder. Fakat, bu nokta dışında bir uyum hala sağlanabilmiş değildir.'' der (Thalheimer vd., 2000: 25). İngiliz akademisyen, Michael Mann'a (1942-) göre faşizm aşkın ve arındırıcı bir ulus-devletçiliği paramilitarizm üzerinden gerçekleştirme arayışıdır (Mann, 2005: 24).

Faşizm, felsefi ve teorik olarak 19. yüzyıl'ın ikinci çeyreğinde ilk filizlerini göstermiştir. Ama, bu kavramın doğuşunu asıl 1861'de ulus devlet olmuş İtalya'da aramak lazımdır. Faşizm kelimesinin etimolojisi, demet ya da tomar manasına gelen İtalyanca ''fascio'' kelimesine dayanmaktadır. Daha da derine gidilecek olursa, fascio, Latince fasces'i bize çağrıştırmaktadır. ''Fasces'', Roma İmparatorluğu'nda, geçir törenleri sırasında devletin otoritesini ve birliğini temsil etmek üzere hâkimlerin önü sıra ve sırklardan oluşan bir kılıf içinde taşınan bir baltanın adıydı (Paxton, 2014: 15). ''Fascio'' kavramı, İtalyan devrimciler tarafından ilk defa kullanıldığında, bu 19. yüzyıl'ın ikinci yarısına denk gelmekte idi ve manası,

militanlar arasındaki dayanışma idi. Paxton, 1983-94'te Sicilya'da toprak ağalarına karşı isyan çıkartan çiftçilerin kendilerine ''Fasci Siciliani'' adını verdiklerini hatırlatır (Paxton, 2014: 15). 1914'de, İtalya'da bir grup solcu (Kısa süre sonra aralarına Benito Mussolini'yi de katacaklardır) fascio ismini, İtalya'yı Birinci Dünya Savaşı'na sokmak ve ilan ettikleri seferberliğin tutkusunu ve birliktelik ruhunu simgelemek için bir sembol olarak seçtiler. Kurdukları birliğin adı Fascio Rivoluzionario d'Azione Interventista (Devrimci Müdahaleci Eylem Birliği) idi. Benito Mussolini, I. Dünya Savaşı sonrası milliyetçi eski askerlerden ve savaş tarafgiri sendikacılardan oluşan küçük bir grubun ruh halini tanımlamak için ''fascismo'' terimini kullanmaya başladı (Paxton, 2014: 16). Siyaset bilimci Cengiz Çağla'da gerçek faşizm olarak İtalyan faşizmini eserinde belirtir ve şöyle tanımlar:

> *"Eğer tek ve genel kabul gören bir faşizm tanımı yapmak gerekirse Benito Mussolini'nin İtalya'da kurduğu devlet örneğiyle ortaya çıkmış, güçlü devletin ekonomi, ideoloji, güvenlik, eğitim ve her türlü toplumsal yaşam alanlarında kesin egemenliğine dayanan, varlığını milliyetçilikle meşrulaştıran ve siyasal polisin baskı yöntemleriyle sürdüren rejime ve bu ve benzeri rejimleri savunan siyasal ideolojiye verilen ad olduğunu söyleyebiliriz."* (Çağla, 2017: 247)

Faşist hareketin İtalya'da çıkışı, Almanya'da Nazizm'e dönüşümü ve bugünkü radikal sağ hareketler ve otoriterleşen siyasi akımlardaki yansımaları siyasi literatürdeki araştırmalar için verimli bir alandır. Faşizm, birçok özelliği barındırmasıyla bir pul koleksiyonunu ve faşistler, düşman yaratırken kullandıkları çeşitlilik ile birer pul koleksiyoncusunu andırılar. Alman oyun yazarı ve düşünür Bertolt Brecht'e (1898-1956) göre, faşistler tıpkı pullar gibi görüşler topluyor, bunları koleksiyon haline getiriyor ve bir hazine gibi koruyorlardı (Özbudun ve Demirer, 2015: 88).

Peter Davies ve Davis Lynch'in eseri *The Routledge Companion to Fascism and Far-right*'da (2002), faşizm, diktatoryal bir güç ile bütünleşen otoriter ultra-milliyetçi aşırı sağ bir akım olarak adlandırılır. İlk faşist hareketler, 20. yüzyıl'ın ilk

çeyreğinde Avrupa'da çıkmış, liberalizm, Bolşevizm, demokrasi, Marxism, anarşizme karşı olarak şekillenmişlerdir (Davies ve Lynch, 2002: 1-5).

Faşizm, çok farklı özelliklere sahiptir, Mesela, her şeyden önce ‘‘reaksiyonerdir’’ fakat aynı zamanda "modern", "devrimci" ve "seküler" bir ideoloji olduğu söylenebilir (Örs, 2010; 493-494). Moderndir (veya "modernleştirici") çünkü "modernizmin reddinden ziyade alternatif bir modernizmi temsil eder (Griffin, 2014: 90). Faşizm, kendi inanç sistemini yaratmak istencindedir. Seküler olduğu su götürmez fakat Nazi Almanyası örneğinde olduğu gibi okültizm ile yakın ilişki içindedir.

> *"Faşist devlet anlayışında, devletin uluslaştırılması esastır. Devletin, esenliği herşeyin önündedir. Bireyin varlığı devletin varlığının karşısında önemsizdir ve feda edilebilir. Kişi devlet için var olur, tersi değil. Kişi ancak kolektif bir bütünün parçası olarak bir değer kazanabilir."* (Arıca ve Aybay, 1965: 47).

Robert O. Paxton'a göre faşizm altında sosyal ve psikolojik etmenlerin yattığı bir siyasal davranıştır. Paxton'ın gözünde faşizm toplumun geriye gidişi, küçük görülmesi ve mağdur bırakılmasına ilişkin bir endişe eşliğinde ortaya çıkar. Kitleler, bu tip endişelerin birlik, enerji ve homojenlik (saflık) inanç sistemleri (kült) ile iyileştirilebileceğini düşünürler. Bu aşamada, geleneksel elitlerle huzursuz fakat etkili bir biçimde çalışan, kendisini buna adamış milliyetçi militanların kitle temelli partisi, demokratik özelliklerinden vazgeçmiş, kurtarıcı şiddetle ve ahlaki ya da yasal kısıtlama olmadan içeride temizlik, dışarıda genişleme amaçlarını takip etmiştir (Batur, 2019: 29).

Paxton'a göre faşist hareketlerin ortaya neden çıktığını anlamak için bu eylemleri ve onları harekete geçiren hisleri incelemek gerekmektedir. Paxton'un ‘‘harekete geçirici hisler’’ olarak tanımladığı hisler şunlardır:

1. Herhangi bir geleneksel çözümün işe yaramadığı güçlü bir kriz hissi,
2. Bağlı olunan grubun mağdur olduğu inancı ve her türlü düşmana yönelik hareketi etik ve yasal sınırlar olmaksızın meşru gören bir duygusallık,

3. Bireysel liberalizmin, sınıf çatışmasının ve yabancı etkilerin yıpratıcı etkisiyle bağlı olunan grubun gerileyeceği korkusu,
4. Gerektiğinde dışlayıcı şiddet yoluyla daha temiz bir toplulukla bütünleşme gerekliliği,
5. Doğal bir lidere (her zaman erkek) duyulan ihtiyaç,
6. Liderin sezgilerinin soyut ve evrensel akıldan üstün olması,
7. Seçilmiş insanların, insani ya da tanrısal herhangi bir yasanın sınırlaması olmadan, başkalarına hükmetme hakkı ve bu hakkın Darwinci bir mücadele içinde grubun kahramanlığı ile belirlenmesi. Bu hisleri tarihsel olarak ele almak zordur. Çünkü bazıları oldukça eskiye dayanmaktadır. Fakat, Birinci Dünya Savaşı öncesinde yükselen milliyetçiliğin ve bu savaşın uyandırdığı tutkuların onları keskinleştirdiğini söylemek mümkündür. (Paxton, 2014: 41-42)

Irkçılık, faşizmin kimi versiyonlarında (en sert ve yıkıcı örneği Nasyonal Sosyalizm) kendini gösterir ama İtalyan Faşizminin düşüncesinde ırkçılık, başlangıçta önemli bir özellik değildir. Anti-semitizm (Yahudi düşmanlığı), 1920'lerin İtalyasında yaygın değildi. Mesela, Yahudi olan Aldo Finzi (1891-1944) önemli bir düşünür ve İtalyan siyasetçiydi. Hatta, Mussolini'nin ilk resmi biyografisini yazan sevgilisi Margheritta Sarfatti (1881-1961). Mussolini'nin 1921'de kurulan partisi, Ulusal Faşist Parti'sinin (Partito Nazionale Fascista-PNF) ünlü Roma Yürüyüşü'ne (1922), 100 kadar Yahudi Parti mensubu katılmıştı (Yıldızoğlu, 2020: 33). İtalya'da, Yahudi düşmanlığı, İkinci Dünya Savaşı sırasında, savaşın kaybedilmeye başladığı yıllarda, Alman faşizminden etkilenerek bir proje olarak değil fırsatçı bir seçenek olarak gündeme gelmiştir.

Mussolini'nin Ulusal Faşist Partisi (PNF), 1924'de, hayli tartışmalı bir seçimin sonunda iktidara gelince (İtalya'da ki diğer aşırı milliyetçi partilerle kurduğu koalisyon ile yüzde 64.9 oranında oy alarak), önce sosyalistlere karşı savaş açtı. Sosyalist liderlerin binaları hedef alındı, sosyalist liderler tutuklandı, kooperatifler ve belediyeler işgal edildi. Ülkedeki, komünist bayraklar ve Karl Marx büstleri yok edildi. Yerlerini, İtalyan bayrakları ve Kral'ın büstleri aldı (Yıldızoğlu: 2020: 34).

Faşizm, İtalya'da II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sürdü. İtalyan Faşizmi, Nazizme örnek oldu ve ama Nazizm, acımasızlıkta onu geride bıraktı.

Umberto Eco, *Ur-faşizm ya da Sonsuz Faşizm* (New York Book Review, 1995) adlı makalesinde İtalyan faşizminin diktatörlüğün, tamamen totaliter olmadığını düşünürken, bunun ılımlı oluşundan değil, ideolojisinin felsefi zayıflığından kaynaklandığını söyler (Özbudun ve Demirer, 2015: 173). Benito Mussolini Treccani Encylopedia'ya faşizm maddesi yazmıştı. Bu makalenin içeriği, İtalyan felsefeci Giovanni Gentile'nin (1875-1944) Hegelciliğin son dönemine ait bir kavram olan ''Mutlak ve Etik Devlet'' kavramı ile ilgili yazdıklarından esinlenilmiştir ama Eco'nun da belirttiği gibi bu düşünceyi Mussolini hiçbir zaman hayata geçirememiştir (Özbudun ve Demirer, 2015: 173). Eco, Mussolini'nin bir felsefesi olmadığı sadece belagatı olduğunuda vurgular. Başlangıçta bir ateist olan Mussolini, sonraları Kilise ile Konvansiyon'u imzalamış ve Faşist flamalarını kutsayan piskoposları ağırlamıştır (Özbudun ve Demirer, 2015: 173).

İtalyan faşizmi, bir Avrupa memleketinde iktidara gelen ilk sağcı otoriter rejim idi. Ama, onu başka ülkelerde izledi (Almanya, İspanya, Macaristan, Portekiz gibi). İtalyan faşizmi artık Avrupa'nın yeni modası olurken, Eco'nun benzetmesi ile İtalyan faşizmi, giyim tarzı ile (kara gömlekler) Armani'nin, Benetton'un veya Versace'den çok daha büyük bir etki yapmıştır (Özbudun ve Demirer, 2015: 173).

Eric Hobsbawm (1917-2012), Birinci Dünya Savaşı sonrası faşizmin önce İtalya sonra Almanya'da siyasi bir güç olmasının sebeplerini *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi: 1014-1991 Aşırılıklar Çağı* (2013) adlı eserinde inceler.

> *"Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra radikal sağın yükselişi, hiç kuşkusuz, genelde toplumsal devrim ve işçi sınıfı iktidarı tehlikesine, aslında gerçekliğine, özelde ise Ekim Devrimi ve Leninizm'e gösterilen bir tepkiydi. Bunlar olmasaydı faşizm hiçbir şekilde var olamazdı, çünkü demagojik sağcı aşırılar on dokuzuncu yüzyılın sonundan itibaren bir çok Avrupa ülkesinde siyasal bakımdan etkili ve saldırgan oldularsa da, 1914'ten önce neredeyse sürekli olarak denetim altında tutulmuşlardı. Bu*

bakımdan faşizme mazeret bulanlar, Mussolini ve Hitler'i Lenin'in doğurduğunu öne sürmekte belki de haklıdırlar. Ne var ki, bazı Alman tarihçilerinin (Nolte, 1987) 1980'lerde çok yaklaştıkları gibi, faşist barbarlığın Rus devriminin daha erken barbarlıklarından esinlendiğini 've bunlan taklit ettiğini iddia ederek bu barbarlığı temize çıkarmak hiçbir şekilde meşru değildir." (Hobsbawm, 2013: 165)

Faşizmin genel hatları ve ilk örneği olan İtalyan faşizmden bahsettikten sonra, tezimizin, özellikle incelediği Alman milliyetçiliğinin çok karanlık bir safhası olan Alman faşizmi, aşağıda genel hatları ile incelenecektir.

4.2. ALMAN FAŞİZMİ: HİTLER VE NASYONAL SOSYALİZM

Benito Mussolini, tanınmayan bir gazeteci, eski öğretmen iken 1924-1945 arasında İtalya'yı otoriter bir iktidar ile yönetebilmişti. Bunu da, İtalyan faşizminin aşırı milliyetçi ve kendinden başka diğer siyasi fikirlere olan düşmanlığı gibi diktatoryal aygıtlar ile yapabilmişti. Fakat Mussolini ve onun faşizm hareketinden etkilenen bir başka ülke daha vardı: Almanya. Alman, halkı adına Nasyonal Sosyalizm denen siyasi akım ile I. Dünya Savaşı sonrası tanışmış ama ancak onu 1933'de iktidara taşımıştı. Aşırı milliyetçi, anti-Bolşevik, anti-semitik, anti-elit bir ideolojiye sahip Nasyonal Sosyalistler 20. yüzyıl'ın en kanlı savaşı olan II. Dünya Savaşı'nı başlattılar. Alman milliyetçiliğin en karanlık dönemi olan Nazi Almanyası (1933-1945) dönemi, bugün bile anlaşılmaya çalışılan ve hakkında geniş bir litaratür bulunan bir dönemdir. Nasyonal Sosyalizmi anlamak için kısaca bu siyasi hareketin lideri Adolf Hitler'e ve düşüncelerine başvurmak gerekmektedir.

4.2.1. Almanya'nın Führeri: Adolf Hitler'in İlk Yılları

"Führer" kelimesi Almancada lider ve patron anlamına gelmektedir. Ama, artık bu ünvanın 20. yüzyıl'ın en tehlikeli lideri Adolf Hitler için 1933-1945 arasındaki dönemde kullanıldığı yaygın bir biçimde bilinmektedir. Adolf Hitler, 1920'de eski adı Alman İşçi Partisi'ne (Deutsche Arbeiter Partei-DAP) üye oldu ve kısa süre içinde bu partinin başkanı olarak seçildi ve adını Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi

olarak değiştirdi (NSDAP). Hitler, geçmişinden konuşmayı sevmezdi ama onu tanımak ve lideri olduğu hareketi tahlil edebilmek için Hitler'in geçmişine kısaca uzanmak ve fikirsel altyapısını anlamaya gerek vardır.

Adolf Hitler, 20 Nisan 1889'da, o zamanlar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda bir kent olan Branau am Inn'de (bugün Avusturya sınırları içerisinde) doğdu. Aytunç Altındal'ın *Bilinmeyen Hitler* adlı eserinden öğrendiğimize göre, Hitler'in doğumu sırada Polonya'da ilginç bir de olay meydana gelmiştir:

> *"Adolf Hitler'in dünyaya geldiği sırada Polonya'da ki aşırı Ortodoks Yahudilerin yaşadıkları gettoda çok ilginç bir olaya tanık olunmuştu. Shinever Zaddik adıyla ünlenmiş bir haham birdenbire fenalaşmış ve baygınlık geçirmişti. Çevresindeki kişiler onun sayıklamakta olduğunu fark ettiler ve hemen notlar aldılar. Shinever Zaddik aynen şunları söylemişti: "Haman'dan çok daha kötü bir adam dünyaya geldi. Bu adam bize çok kötülük yapacak. Dua edin de onun ölümü 'missah meshuna' (sıra dışı ve korkunç akıbet) olsun."* (Altındal, 2002: 70)

Bu kehanet gerçek olmuş, Hitler ve Naziler milyonlarca Yahudiyi iktidarları süresince yok etmişlerdir. Doğduğu yerin (Branau am Inn) Avusturya-Almanya sınırında olması Adolf Hitler'i derinden etkilemiştir. Hitler, Almanca konuşan iki ulus arasında sınır bulunmamasını çocuk yaşlarında tecrübe etmiş ve birleşik Büyük Almanya (Almanya ve Avusturya'yı içeren) fikrine (Anschluss) hep sahip olmuştur. Hitler, 1924 yılında, 35 yaşında, Almanya'da hapis yattığı Landsberg hapishanesinde, Nazilerin başucu kitabı *Kavgam*'ı (Mein Kampf) kaleme alırken Almanya-Avusturya arasındaki sınırsızlığı ve doğduğu yerin sembolik değerini şöyle tarif etmiştir:

> *"Kaderin doğum yerim olarak Braunau am Inn'i seçmiş olması bana Tanrının bir buyruğu gibi görünüyor. Çünkü bu küçük kasaba iki Alman devletinin sınırı üzerinde bulunuyordu; biz, genç kuşak, elimizdeki bütün vasıtalarla, bu iki devleti yeniden birleştirmeyi hiç olmazsa hayatımız*

boyunca izleyeceğimiz bir amaç haline getirmiştik... Sınır boyundaki bu şehir bana Tanrısal bir niyetin sembolü gibi görünmüştür." (Hitler, 2016: 1)

Gümrük memuru olan babası Alois Hitler, oğlu Adolf'un da kendisi gibi devlet memuru olmasını istiyordu. Adolf ise buna isteğe karşı çıkıyordu. Adolf bir ressam olmak istiyordu. Bunun içinde klasik bir liseye gitmesi gerekirken, babası onun isteklerine kulak tıkadı ve teknik bir liseye gönderdi. Bu arada *Kavgam*'da, onlu yaşlarında Avusturya-Macaristan Hanedanı'na ruhsal bir aidiyeti olmadığını, Alman ırkına olan derin alakasını nasıl keşfettiğini anlatır (Hitler, 2016: 16). Hanedan yerine, Almanlık hisleri o 19. yüzyıl'ın sonunda birçok Avusturyalı gencin zihninde bulunmaktaydı (Bendersky, 2000: 26). Hatta Hitler ve arkadaşları ortaokulda Avusturya-Macaristan İmparatorluk marşı yerine Alman milli marşı olan Deutschlandlied'i okumayı tercih ederlerdi (Hamann, 1999: 13). En sevdiği kitaplar Alman tarihi ve Alman mitolojisi üzerine yazılmış olanlardır (Shirer, 2003: 59). On dört yaşında iken babası Alois'in ölümü (1903), Adolf Hitler'in hayatını derinden etkiledi. Okulu bıraktı. Aylakça geçen dört yıldan sonra, onsekiz yaşında 1907'de sanat okumak için Viyana'ya gitti. Viyana'da iken annesinin 47 yaşında ölümü Adolf Hitler'i zaten karanlık ruh halini daha da kötüleştirdi. Viyana'da bohem ve beş parasız bir hayatı sürmeye çalıştı. Resim yeteneğini paraya çevirmek için Viyana'nın parklarında kartpostal resmedip satmaya başladı. Bu arada, kendisini, Viyana'nın entelektüel yaşamından beslenerek eğitmeye özen gösterdi. Müzik, özellikle opera tutkusunu, en sevdiği opera bestecisi Richard Wagner'in (1813-1883) eserlerini (özellikle on kez izlediği Lohengrin operası) tatmin etti (Kershaw, 1999: 42). Yahudilerden hoşlanmayan Wagner, eserlerinde Alman mitolojisinden çokça beslenmiş ve Alman milliyetçiliğini temsil ettiğinden Nazi propaganda aletinin önemli saç ayaklarından biri olmuştur. Hitler'in, siyasi ideolojisinin şekillenmesinde ve anti-semitik (Yahudi düşmanı) olmasında ki en önemli figür ise Viyana belediye başbakanı Karl Lueger'dir. 1844-1910 yılları arasında yaşamış olan Lueger, ırkçı, popülist bir anti-semitik idi. Lueger, Hıristiyan Sosyal Partisi'ni (1891-1934) kurmuştu. Anti-semitik ve ırkçı söylemleri ve parti programı ile bu parti, Nasyonal Sosyalist Parti'ye model teşkil etmiştir (Zacharia, 2003: 60). Adolf Hitler'in, Viyana günlerinde politik görüşlerinden etkilendiği bir diğer önemli isim Georg Ritter von

Schönerer (1842-1941). Schönerer, pan-Germanist (tüm Almanların birleşmesi görüşü), politik Katoliklik karşıtı, antisemit bir burjuva idi. Alman milliyetçiliğinin ateşli bir savunucusu idi. Kullandığı Almanya ve Avusturya'nın tek vatan olması gerektiği retoriği, Viyana günlerinde Adolf Hitler'i çok etkilemiştir. Hitler ayrıca Gustave Le Bon, Friedrich Nietzsche, Arthur Schopenhaur, Charles Darwin gibi düşünürleri de incelemiştir (Hamann, 2010: 233).

1913'te Viyana'dan ayrılan Hitler, Münih'e gider. Birinci Dünya Savaşı çıktığında vatandaşı olduğu Avusturya-Macaristan ordusunda savaşmak istemez (asker kaçağı ilan edilmişti) ve Alman ordusuna başvurur ve bu isteği kabul edilir. 1924'de Bavyera otoritelerinin belirttiğine göre, Alman vatandaşı olmayan Hitler'in orduya alınması bir hata sonucudur (Kershaw, 1999: 90). Haberci onbaşı olarak görev yaptığı savaş yıllarında bir onbaşı için verilmesi düşünülemeyecek olan kısaca ''Ek'' (Birinci dereceden Gümüş Haç) adı verilen nişan ile ödüllendirilmiştir (Altındal, 2002: 99). Hitler'in savaşta ne kadar cesaret dolu bir asker olduğu halen tartışılmaktadır. Tarihçi Thomas Weber, Hitler'in bahsedildiği kadar tehlikeli olmadığını söyler. Weber bu durumu şu şekilde ifade eder: '' Haberciler, genelde cephede değil de karargâhta durdukları için ön cephede çatışan bir askerden çok daha güvende olacaklardır. Karargâhtaki komutanlar madalyaları cesur olanlara değil, tanıdıkları askerlere verirler. Bu da Hitler'in aldığı madalyaları açıklayabilir.'' (Weber, 2010: 48). Benjamin Carter Hett, cephe haberciliğinin de tehlikeli olduğunu söyler. Hett'e göre ön cephelere ve arka cephelere giden Hitler, topçu birliklerinin hedefi olabilirdi (Hett, 2019: 75).

Almanya'nın, I. Dünya Savaşı'nı kaybetmesi birçok Alman gibi Avusturya vatandaşı Adolf Hitler'i de üzmüş ve sinirlendirmiştir. Özellikle, Almanlar için bir utanç vesikası olan Versay Barış Antlaşması'nın vatana ihanet olduğunu düşünmüştür. Bu dönemde Hitler, ideolojik olarak bire boşluğa düşmüş iken Nasyonal Sosyalizm ile Münih'te tanışır.

4.2.2. Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi ve Nasyonal Sosyalist İdeoloji

Adolf Hitler, hayal kırıklığı içinde Münih'e döndüğünde Almanya'nın birçok şehrinde olduğu gibi burada da siyasi kaos vardı. 1919 ilkbaharında kısa ömürlü Komünist Ayaklanması sırasında, Münih'te kurulan ''Sovyet Cumhuriyeti''nde Hitler'in arkadaşları onu tabur temsilcisi seçti (Hett, 2019: 77). Münih'te ki bu Sovyet Cumhuriyeti'nde, savaş gazisi Adolf Hitler'in görevi Moskova ile irtibatını sağlamaktı. Hatta, Adolf Hitler yas anlamındaki siyah ve sosyalist hükümete destek anlamındaki kızıl pazu bandı ile, Bavyeralı bağımsız lider Kurt Eisner'in (1867-1919) cenaze törenine katılmıştır (Hett, 2019: 77). Bu Sovyet Cumhuriyeti, Berlin'de ki sosyal demokrat merkezi hükümetin desteği ile zor kullanılarak bitirilince, Hitler, Komünist arkadaşlarını ihbar etti. Bunu yapma sebebi orduda kalmak istemesi ve eski sefil hayatına dönmek istememesiydi (Hett, 2019: 77-78).

1919'da Alman siyasi yaşamına yeni bir parti girmiş ve Hitler'in de ilgisini çekmişti. Bu partinin adı Alman İşçi Partisi (Deutsche Arbeiterpartei-DAP*)* idi. Almanya'nın ilk faşist partisi olarak nitelendirebileceğimiz bu partinin kurucu, Anton Drexler (1884-1942), bir çilingir idi ama Alman siyaset camiası onu pan-Germanist bir antisemit olarak tanıyordu. Drexler, gizemli okültist bir tarikat olan ''Thule''nin (Thule Gesellschaft) üyesi olduğu da bilinmektedir. Wehler'e göre, Drexler'in varlığı, ateşkes öncesi ve sonrası Alman milliyetçiliğinin bağlantısının simgesi gibidir (Wehler, 1997: 217). Adolf Hitler'in de Thule'nin mensubu olduğu artık bilinen bir gerçektir. Drexler, 1920'de, Adolf Hitler'in partisine mensup olması ile birlikte parti başkanlık koltuğunu, 31 yaşındaki bu eski askere bırakmıştır. Adolf Hitler partinin ismini, Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei- NSDAP) olarak savaş sonrası, Almanya'sı, yıkılmış hayallerin ve karanlık bir dönemin cadı kazanı gibi idi. Yüksek enflasyon, Weimar Cumhuriyeti adı altında solcular tarafından yönetilen bir ülke, ticaret ve siyaset hayatında Yahudilerin varlığı Hitler gibi aşırı sağ fikirlere sempati duyan, antisemit ve solculardan nefret eden biri için katlanılmaz bir durumdu. Eski askerler durumun değişmesi için Hitler'in partisi ve benzer aşırı milliyetçi partilere üye olmaya başladılar.

Nasyonal Sosyalist Parti, temel olarak, ‘‘Volksgeminshaft’’ (Halk Cemiyeti) kavramını merkez alarak ve I. Dünya Savaşı’ndan yenik ayrılan Alman Halkı’nın ruhunu tekrar ayağa kaldırmak amacıyla kuruldu. Hitler, söylevlerinde Alman ırkının üstün ve seçilmiş bir ırk olduğunu, I. Dünya Savaşı’nın mağlubiyetinin arkasında Yahudilerin olduğunu iddia ettiği argümanları ile taraftar toplamaya çalıştı.

Nazilerin, 1920’de görkemli bir şekilde açıkladıkları ‘‘Yirmi Beş Maddelik’’ parti programından bazı temalar ve maddeler şöyledir: (Hett, 2019: 142-143)

a) Tüm Almanlar, Büyük Almanya olarak birleşmelidir.
b) Antikapitalizm, antielitizm.
c) Savaş borsacılığını durdurmak.
d) Büyük işletme ve mağazaları millileştirmek.
e) Fakir çocuklara daha kaliteli eğitim olanakları sağlamak.
f) Sağlık sistemini geliştirmek.
g) Ülkeye ait olmayanlara yönelik nefret: ‘‘Devlet, tüm vatandaşlarını yaşatmakla mükelleftir. Fakat, tüm nüfusu beslemek imkansız hale gelirse vatandaş olmayanlar Almanya’dan ihraç edilecektir.’’ (7.Madde)
h) Alman olmayanların Alman topraklarına göç etmesi yasaklanacaktır. Alman vatandaşı olmayıp 2 Ağustos 1914’ten sonra ülke topraklarına giren herkesin hiç beklemeden Reich’ı terk etmesini istiyoruz. (8. Madde)
i) Sadece, halkın yoldaşı (Volkgenosse) bir vatandaş olabilir. İnançlarından bağımsız olarak sadece damarlarında Alman kanı dolaşan birisi halkın yoldaşı olabilir. Bu yüzden hiçbir Yahudi, Reich’ın vatandaşı olamaz.

1923 yılı Almanya için çok zor bir yıldı. Fransızlar, Alman sanayisinin ana damarı Ruhr Vadisi savaş tazminatlarının ödenmediği bahanesi ile işgal ettiler. Arıca, hiperenflasyon öylesine tavan yaptı ki, 1923 Ocak ayında 1 Amerikan doları 17.000 mark ederken bu oran ağustos ayında 4.6 milyon mark; Eylülde 98.9 milyon mark; Kasımda 2.2. milyar mark; aralıkta ise 4.2 milyar mark oldu (Hett, 2019: 85). Sosyal demokrat hükümetten nefret eden ve durumdan vazife çıkarmak isteyenlerin başında Nasyonal Sosyalistler geliyordu. Bunun sonucunda, 1923 yılında (8-9 Kasım) Hitler, Münih’te başarısız bir darbe (Birahane Darbesi) girişiminde bulundu ve ama başarısız oldu. Darbeye, 2000 Nasyonal Sosyalistin yanı sıra, Hitler’in çok

etkilendiği General Erich von Ludendorff'da (1865-1937) katılmıştı. Ölen ve yaralıların olduğu darbe girişimi sonunda 10 Kasım'da Adolf Hitler tutuklandı. 1924'ün bahar aylarında Hitler'in yanı sıra General Ludendorff, milis lideri Ernst Röhm (1867-1934) ve diğer aşırı milliyetçi liderler Münih'te kurulmuş özel bir mahkemede yargılandı. Hitler ve arkadaşları vatana ihanet ile suçlandılar. Hitler, Alman vatandaşı olmadığı için aslında sınır dışı edilmeliydi fakat her nasılsa kendisine hayranlık duyan hakimler, Hitler'e kendisini savunma iznini verdiler. Hitler'in ilk savunmasından bir hakimin ''Ne muazzam bir delikanlı!'' dediğini mahkemedekiler duymuştu (Hett, 2019: 86). 24 Şubat-1 Nisan 1924 arasında süren mahkeme sürecinin sonunda Hitler, göstermelik bir beş yıllık ceza aldı fakat herkes onun daha önce çıkacağını anlamıştı. Hitler'in, Landsberg Hapishanesi'ndeki konforlu hücresinden çıktığı vakitlerde destekçileri ona saygılarını, yanlarında getirdikleri çikolata ve lezzetli yiyeceklerle gösteriyorlardı (Hett, 2019: 86). Hapishanede yazdığı düşünülen kitabı *Kavgam*'ı, Rudolf Hess'e (1894-1987) yazdırdığı efsanesi de kulaktan kulağa gezmekteydi. 20 Kasım 1924'de hapishaneye girişinden dokuz ay sonra, Adolf Hitler artık serbest bir adamdı. Almanya, şansölye Gustav Stresemann (Sosyal Demokrat) yönetimde düze çıkmaya çalışıyordu. Hitler, Birahane Darbesi başarısızlığından yeterince ders çıkarmış, polis ve orduyu karşısına almanın hiçbir işe yaramayacağını anlamıştı (Hett, 2019: 95). Weimar Cumhuriyeti'ni altetmek ve Nazileri iktidara taşımanın yolu seçimleri kazanmaktan yani siyasetten geçiyordu. 1924-1929 arası, Hitler'in Yahudi karşıtlığından (Anti-semitizm) beslenerek, Yahudileri ve içlerinde birçok Yahudinin bulunduğunu iddia ettiği Alman sosyal demokratlarını suçladığı yıllardır.

Adolf Hitler'in hapishane günlerinde kaleme aldığı *Kavgam* kitabı siyasi yapısı ve fikirlerinin anlaşılması için çok önemlidir. Almanya'da 1920'lerin en sıcak siyasi konusu Versailles Antlaşması'nın ağır koşullarının halen hüküm sürmesi idi. Young Planı ve Amerikan mali yardımlarına rağmen ekonominin zorlukları kendisini hissettirmekte idi. Adolf Hitler *Kavgam* kitabında bu konuya yani Versay'ın kabul edilmezliğine dikkat çekmiştir. Hitler, *Kavgam*'da Versay Antlaşması'nın ne derece Alman ordusu, ekonomisi, gururu, siyasi emelleri hakkında bir felaketin hazırlayıcısı olduğunu detayları ile irdeler. Kendisinin de bir zamanlar mensubu olduğu Alman

Ordusu Versay ile yok edilmiş. Dolayısıyla, Alman gururu da ayaklar altında çiğnenmiştir. Hitler, şöyle yazmaktadır:

> *"Ordu Alman milletinin en kuvvetli okulu idi. Zaten bütün düşman kininin, milletin hamisi olan bu müesseseye çevrilmiş olması sebepsiz değildi. Versailles'da uluslararası hırsızların adi arzu ve hiddetlerini ilk önce eski Alman ordusuna çevirmiş olmaları, Alman ordusunun para kuvvetine karşı milletimizin hürriyeti için sağlam bir sığınak olduğunu gösterir. Bizim milletimize bir bekçi olan bu kuvvet olmasa idi, Versailles bütün ruhu ve ayrıntısı ile Almanya için çoktan uygulanmış olurdu. Alman milletinin orduya borçlu olduğu şey şöyle özetlenebilir: HER ŞEY."* (Hitler, 2016: 467)

Hitler'in Yahudi düşmanlığının, *Kavgam*'da izlerini sürmekte mümkündür. Versay Antlaşması ve Yahudilerin varlığı, ikisinin yok edilmesini dile getirmektedir. Bunu Hitler, şu şekilde dile getirmektedir:

> *"Versay Anlaşması'nı imzalayanların bakışları altında silahsız bırakılan ve hayatını sürdürmek zorunda olan milletimiz, içerdeki düşman sürüleri yok edilmedikçe ve karakteri yaradılışı itibariyle bozuk olan ve otuz altın karşılığında her şeye ve herkese hıyanet edebilen Yahudi güruhu temizlenmedikçe, teknikle hiçbir hazırlanma tedbirleri alamaz."* (Hitler, 2016: 576)

Amerikalı gazeteci William L. Shirer (1904-1993), 1960'da kaleme aldığı *Nazi İmparatorluğu-Doğuşu, Yükselişi, Çöküşü* adlı eserinde Adolf Hitler hakkında şu tespitleri yapar:

> *"İçgüdüleri, soğuk merhametsizliği, görülmemiş zekâsı, yükseklerde gezen hayal gücü ve — sonuna doğru, iktidar ve başarı sonucunda kendini kaybedinceye kadar — halkı ve durumu kavrama ye-teğine sahip bir Hitler olmasaydı, Üçüncü Alman imparatorluğunun hiç bir zaman doğmamış olacağı çok kesindir."* (Shirer, 2003: 25)

Kissinger'a göre Adolf Hitler tam manasıyla Shirer'in iddia ettiği gibi birisi değildi. Ona göre Hitler, söz söyleme yeteneği ile yükselmiş, herhangi bir politik ekolü temsil etmeyen bir maceracı idi (Kissinger, 2006: 571). Hitler'in düşünceleri, Karl Marx'ın (1818-1883) *Das Kapital*'i (1867) ya da 18. yüzyıl felsefecileri gibi devrim yaratacak cinsten değildi (Kissinger, 2006: 571). Kissinger, Hitler'in kendisini olduğundan fazla gören, liyakatli insanlara saygı duymayan biri olarak da görür.

> *"Kendisini sanatçı sanan Hitler, bir türlü yerinde duramayan, daima hareket halinde olan bir kişiliğe sahipti. Berlin'i sevmez, sık sık Bavyera'daki köşesine çekilir, aylarca tamir işleri ile uğraşır, ancak kısa zamanda ondan da bıkardı. Düzenli bir çalışma prosedürü sevmediğinden, bakanları ona ulaşmakta zorluk çekerdi. Politika oluşturması düzensizdi. Parlayıp sönen coşkulu karakterine uygun olan işler yürür, üzerinde düşünülmesi, kafa yorulması gereken işler kalırdı."* (Kissinger, 2006: 571)

Fakat Kissinger'ın Hitler üzerine düşünceleri Hitler'in insan kullanmaktaki becerisini ve vasat insanları bir organizasyonun parçası yaparak onların değerliymiş hissine katılmalarını sağlaması gerçeğini değiştirmez. Amerikalı yazar Eric Hoffer (1902-1983) *Kesin İnançlılar* (1951) adlı eserinde halk hareketlerini ve bu hareketlere katılanların psiko-politikasını inceler. Hoffer, Nazizm ve ona gönül verenlerin hissiyatını da kitabında analiz etmiştir. Yazar, Hitler'in kitleleri mobilize etmekte başarısının arkasında onların ihtiyaçlarını iyi irdelemesinin yattığını belirler. Bununla beraber, Hoffer şu tespiti yapar:

> *"Hitler'e göre bir hareket ne kadar çok makam tesis eder ve mevki dağıtırsa o kadar daha düşük nitelikteki kişileri kendine çeker ve sonunda bu siyasi askıntılar başarılı bir partiyi öylesine sararlar ki, başlangıçtaki hareket, artık ilk idealistler tarafından tanınmayacak hale gelir... Bu durumda hareketin amacı kaybolmuştur." (Hoffer, 2019: 17)*

Hitler ve partisi Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (NSDAP), Mayıs 1928 Almanya Genel Seçimlerinde sadece yüzde 2.8 oy aldılar. Eyalet seçimlerinde de başarısız oldular. Bu başarısız seçim sonuçlarıma rağmen Almanya'nın içinde bulunduğu düşük refah seviyesi ve siyasi karmaşa, Nasyonal Sosyalist Partinin büyümesini sağladı. Bu büyümeni arkasında üç isminde zikredilmesi yararlı olur: parti sekreteri Peter Bouhler (1899-1945), partinin mali işler sorumlusu Franz Xavier Schwarz (1875-1947) ve partinin iş geliştirmesinden sorumlu Max Amann (1891-1957). Parti propagandasından sorumlu kişi ise George Strasser (1892-1934), 1923'teki ünlü Birahane Baskını'na katılan bir Hitler hayranı idi. Bu dört isim, 1928'den sonraki süreçte, NSDAP'ın büyümesine ve verimli bir siyasi parti olmasına büyük katkı sağladılar. Ayrıca, Alman Ulusal Halk Parti'sinin (DNVP) siyasi hayatının sönmesi de, Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'ne yaramış ve oylarının artmasını sağlamıştır. Hitler ve partisi güçlendikçe, diğer aşırı milliyetçi ve faşist gruplar ya ortadan kalktılar ya da Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'ne eklemlendiler.

1929 Ekonomik Buhranı (Ekim 1929'da Wall Street'in çöküşü), tüm Dünya'yı derinden etkilerken, Almanya'da bu yıkıcı durumdan nasibini almıştır. 1928 seçimlerinde Sosyal Demokrat Parti (SPD) göreceli bir başarı elde etmişti ve Hermann Müller (1976-1931) şansölye olmuştu. Müller, ''büyük koalisyon'' oluşturarak Almanya'nın içinde bulunduğu savaş tazminatları ve diğer ekonomik zorlukları aşmayı hedeflemişti. Almanya, yurtdışından kısa vadeli borçlar alarak ayakta kalabiliyordu ve Wall Street felaketi bunun sonu olmuştu. Hızla artan bir işsizlik gözler önünde idi. Eylül 1929'daki 1.5 milyon işsiz rakamı, Eylül 1930'da 3 milyona yükseldi ve 1933 başında çalışan nüfusun her üç kişisinden birini oluşturacak biçimde 6 milyona çıktı (Fulbrook, 2008: 169). Almanya'da ki ailelerin yarısı Wall Street'in çöküşünden etkilenmişti. Müller, Mart 1930'da istifa etti ve hükümeti dağıldı. Cumhurbaşkanı Paul von Hindenburg'un (1847-1934) talimatıyla Katolik inanç merkezli Merkez Partisi'nden Heinrich Brüning (1885-1970) bir kabine kurdu. Fulbrook'a göre, Brüning kabinesi (1930) , aslında iktidarı meclisten alıp otoriter bir başkanlık rejimi altında eski elitlere – ordu, bürokrasi ve ekonominin elitlerine teslim etme stratejisinin parçası olarak bir yıl öncesinde tasarlanmıştı (Fulbrook, 2008: 169). Sosyal demokratlara ve demokrasiye karşı olan güçlerin bu planı eski asker muhafazakâr Hindenburg'un süreci tetiklemesine yol açtı. Brüning,

Weimar Anayasası'nın Cumhurbaşkanına olağanüstü yetkiler veren ünlü 48. Maddesi'ni defalarca kullandı, meclis oturumlarını ve parlamenter yasama çalışmaları azalttı. Brüning ayrıca, tazminatlar sorununu köklü bir revisyon ile çözümü konusunda kamuoyunu ikna etmek için deflasyonist bir politika izliyor, finans ve işgücü durumunun kötüleşmesini kasıtlı olarak abartıyordu (Fulbrook, 2016: 169). Brüning, Almanların onca sıkıntı çekmesine rağmen, Hoover Morotaryomu (Almanya'nın savaş tazminatları meselesi üzerine) ile birlikte 1932'de savaş tazminatlarının ödenmesini sona erdirdi. Sonuç olarak, süreç, Weimar demokrasisinin yıkılmasına kadar gitti. Bunu sağlayan iki etkene özellikle zikretmek yerinde olacaktır. Birincisi, eski elitlerin parlamenter hükümete yönelik ve gerçekte iktisadi krizden önce başlatılmış olan saldırıları idi. Eski elitler, genelde sosyal demokrasi karşıtı, Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesini solcu siyasetçilere ve Yahudi sermayedar ve siyasetçilere atan kesimdi. Bunlar, muhafazakâr kökenli kişilerdi. Weimar demokrasisini sonlandıran ikinci etken ise, krizi en derinine kadar yaşayan halk kitlelerinin Adolf Hitler gibi bir karizmatik liderden etkilenmeleri idi.

1925-1933 arasında ki dönemde Nasyonal Sosyalistler özellikle iki kesimde destek gördü: Almanya'nın kuzey ve doğu bölgelerinde yaşayan taşra ve küçük kasabalı Protestan seçmenlerden ve hem eğitimli ve üst orta sınıf meslek gruplarından. Bunlara, sınırlı ölçüde örgütlenmemiş işçi sınıfını da eklemek mümkündür (Fulbrook, 2016: 170).

Özellikle, 1932-33 yıllarındaki siyasi entrikalar Nasyonal Sosyalistlerin ve lideri Hitler'in lehine işledi. Almanya 1932'de Cumhurbaşkanlığı seçimlerini gerçekleştirdi. Önceki cumhurbaşkanı Paul von Hindenburg'un yanısıra, Adolf Hitler'de adaylığını koydu.13 Mart 1932'de ki ilk tur oylamada Hindenburg oyların %49.6'sını ve Hitler % 30.1'ini aldı ve ikinci tur oylamaya gidildi. İkinci tur oylamada Hindeburg %53 oranında oy alırken, Hitler %36.8'de kaldı. Hindenburg, yeniden Cumhurbaşkanı seçilse de, Hitler gibi biri tarafından aşağılanmış hissetti ve bu da Brüning kabinesinin sonu oldu. Yerine gelen şansölye Franz von Papen, Brüning kabinesinin yasakladığı, Nazilerin paramiliter kolu olan SA (sturmabteilung, fırtına bölüğü) ve SS'i (schutzstaffel, koruma kıtaları) serbest bıraktı. Von Papen, Sosyal Demokrat Parti'nin hakim olduğu Prusya eyaletindeki sokaklardaki güvenin

sağlanamadığını öne sürerek, yerel hükümeti görevden aldı ve merkezi bir idareyi dayattı. Temmuz 1932, genel seçimlerinde Naziler (NSDAP), %37 oy oranı ile parlamentoda 230 milletvekili kazandılar. Sosyal Demokrat Parti (SPD) ise %21.5oy oranı ile 133 milletveili kazandılar. Komünist Parti (KPD) ise %14 ile 89 milletvekili kazanabilmişti. Böylece, Naziler bir önceki seçimlere kıyasla %19'luk bir oy artışına sahip iken, sosyal demokratlar % 2.5'lik bir oy kaybına uğradılar. Ağustos 1932'de, Cumhurbaşkanı Hindenburg, Hitler'e Şansölye von Papen'in Şansölye Yardımcılığı teklifinde bulundu ve Hitler bunu reddetti. Eylü ayında, von Papen hükümeti güvenoyu oylamasını kaybedince (512'ye karşı 42 oyla) siyasi kriz derinleşti. Hatta, Hindenburg, parlamenter sistemi ilga ederek, eski elitleri yönetime getirmeyi bile düşündü. 1932'nin sonbaharında Almanya sokaklarda şiddet eylemleri, paramiliter çetelerin varlığı, işsizlik, Nazizme karşı muhalefetin hoşnutsuzluğu, parlamentonun zayıf hali gibi sebeplerden ötürü iç savaşın eşiğine geldi. 1932 Kasım'ın da bir genel seçim daha yapıldı. Bu sefer Nazi Partisi (NSDAP), %4 oranında oy kaybederek, tüm oyların %33'ünü (196 milletvekili) oy aldı. Sosyal Demokratlar (SPD) ise %20 oy oranı alarak, 121 milletvekili kazandı. SPD'de, böylece %1'lik bir oranda oy kaybetmişti. Asker kökenli olan Kurt von Schleicher (1882-1934), Aralık-Ocak 1932'de şansölye olarak atandı. Schleicher amacı, istihdam yaratma ve vergilendirme üzerine reformlar yapmak olunca bu sanayiciler ve tarım ile uğraşan Almanların tepkisini çekti. Schleicher'in, Nazilerden destek almaya çalışması da boşunaydı. Hitler, o sırada Hindenburg'un oğlu Oscar von Hindenburg üzerinden sıkıştırmaya başladı. Ayrıca, ‘‘Reichslandbund’’ denilen tarım birliği mensuplarının Hitler'in Şansölye olarak atanmasını talep etmelerinin baskısı Hindenburg'u iyice köşeye sıkıştırdı ve Adolf Hitler 30 Ocak 1933'te Almanya'nın anayasal olarak atanmış Şansölyesi oldu. Hindenburg ve birçok es ki asker tarafından küçümsenen, kendisine ‘‘Bohemyalı onbaşı’’ denen Hitler artık siyasi hayatının önemli bir evresindeydi.

Naziler, 27 Şubat'ta Hollandalı bir anarşist olan Marinus van de Lubbe'nin (1909-1934) Reichstag'ı (Berlin'de ki Alman Parlamentosu) kundaklama girişimini iktidarlarını pekiştirmek için çok iyi bir şekilde kullandılar. Bu durum, Almanya'da büyük bir huzursuzluğa ve iktidar boşluğunun halk tarafından iyice hissedilmesine vesile oldu. Bu olaydan birkaç gün sonra 5 Mart 1933 Almanya genel seçimleri gerçekleşti. Naziler (NSDAP) oyların % 43.9'unu aldılar (288 milletvekili). Bu

büyük bir başarı idi. Çünkü bir önceki seçimden %10.8 oranında oylarını arttırmışlardı. Sosyal Demokrat Parti (SDP), oyların 18.2'sini aldı (120 milletvekili). Merkez Parti ve Liberaller ise toplam oyların %18'ini aldılar (81 milletvekili). Naziler'in şimdiki hedefi Weimar demokrasisini yok etmek için onlara yardımcı olacak ''İzin Yasası''nı (Ermachtigungsgesetz) çıkarmak idi. Bunun için milliyetçi koalisyon ortaklarının desteğinden daha fazlasına ihtiyaçları vardı. Hitler, 23 Mart akşamı, yandaşlarına emir verdi ve komünistlerin ve yirmi bir sosyal demokratın parlamentoya girişlerine engel oldu. Böylece, sadece sosyal demokratların aleyhte oy verdiği, Alman demokrasini yıkacak İzin Yasası kabul edildi. Bu yasa, Hitler'e, istediği her yasayı parlamentodan, milletvekillerinin onayı olmadan geçirme hakkını tanıyordu. 7 Nisan 1933'te ki ''Profesyonel Kamu Hizmetlerinin Yenilenmesi Yasası'' ile Nazi muhalifleri ve Yahudiler kamu hizmetlerinden arındırıldı. Ardından, eyaletlere (Lander) Reich Valisi (Reichsstatthalter) olarak adlandırılan yerel yöneticiler atandı. Mayıs 1933'te, ülkedeki tüm sendikalar tasfiye edildi ve başkanlığını Robert Ley'in (1890-1945) yaptığı Alman İşçi Cephesi (Deutsche Arbeitsfront-DAF) kuruldu. 30 Ocak 1934'te, Reichsrat (Yasama Meclisi) kaldırıldı. Böylece, Almanya'da federal sistem sonlandırılmış oldu. Cumhurbaşkanı Paul vın Hindenburg 2 Ağustos 1934'te Naziler son önemli anayasa değişikliğini yaptılar. Adolf Hitler, cumhurbaşkanlığı ve şansölye makamlarını kendi şahsında Führer (Lider) olarak birleştirdi ve silahlı kuvvetlerin tüm idaresini kendisine bağladı. Hitler, parti içindeki muhaliflerini 30 Haziran 1934'te ''Uzun Bıçaklar Gecesi'' (Nacht der Langen Messer)olarak adlandırılan bir operasyon ile yok etti.

Mart 1933'te ilk Nazi kampı Münih civarındaki Dachau'da açıldı. Bu gizli saklı değil basın aracılığıyla halka duyurularak yapıldı. Buraya, kendilerine, toplum karşıtı öğeler denen rejimin siyasal karşıtları ve eşcinseller yollandı. İşkenceye ve ağır çalışma cezalarına maruz kaldılar. Naziler ayrıca, adına ''halk toplulukları'' (volksgemeinshaft) dedikleri cemiyetleri devreye soktular. Bunların mensupları saf Aryan kanı taşıyan ve özellikle Yahudi olmayan Almanlar idi.

Türk akademisyen Emre Kongar (1941-) *İçimizdeki Zalim* adlı eserinde Nazilerin, ''meşruiyet'' (legitamacy) kavramı ile Alman halkını, nasıl hazırladıkları ve uyguladıkları zulmün parçası yaptıklarını şöyle izah eder: (Kongar, 2018: 112)

"Meşruiyet kavramı (Nazilerce) çarpıtılmış ve yozlaştırılmıştır. Ayrıca insanları, yapılan zulmün meşru olduğuna inandıran, ikna eden, dolayısıyla tepki gösterilmesini önleyen, boyun eğmeyi sağlayan bir kavramdır bu. Üç aracı vardır:

(1) Parti-iktidar-devlet ayniyetinin oluşturduğu devlet gücü.

(2) Yönlendirilmiş seçimler.

(3) Germen ırkçılığı."

Hitler, demokrasiye yani halkın halk tarafından temsiline ve yönetilmesine hiçbir zaman inanmamıştır. Araştırmacı Ata Nirun (1949-2019) *Adolf'un Kavgası* adlı eserinde Hitler'in şu sözleri hatırlatır:

"Demokratik idare şekli, zeka sahibi hakim kimselerden oluşan bir meclis meydana getirmeyi hiçbir zaman düşünmez. Daha çok basit kimselerden kurulu bir ''siyasi grup'' teşkiline çalışır. Millet baskı altında bulundurulursa veya yok edilmek tehlikesine düşerse, kanunlara riayet etmek meselesi ikinci planda kalır. Zulme uğrayan milletin beka içgüdüsü ile yaptığı mücadelede kullandığı her türlü vasıta en büyük mazeretini teşkil eder." (Nirun, 2018: 84)

Hitler, iktidara gelmeden önce vaat ettiği ekonomik hamleyi hayat geçirdi. Otoban inşaatı, silah sanayinin canlandırılması, inşaat işleri ana istihdam kaynakları idi. Bu arada, 1933'te Hitler'in iktidara gelmesiyle Nasyonal Sosyalizm Almanya'da hızla yayılmıştır. Bu ideolojiye gönülden inanan Nazilerin yanı sıra birçok kişi parti örgütlerine katılmayı önemli bir fırsat olarak görmüştür. Nasyonal Sosyalizme mesafeli duran ve partiye katılmayanlar, mesleklerine veya ailelerin geçimine mal olma pahasına geri adım atmamışlardır (Fulbrook, 2008:180).

Hitler, Almanya'yı saf bir ırk toplumuna dönüştürürken, Alman ''yaşam alanı'' (Lebenstraum) genişletme politikasına sadık kalmış ve Alman toprakları dışındaki Almanları anavatana katma çalışmalarına devam etmiştir. Başta, İngiltere'nin ''yatıştırma politikası'' (appeasement policy) ve diğer Avrupa devletlerinin Nazileri

çok hafife alması, Hitler'in daha da saldırgan bir dış politika gütmesine, Almanya'yı ağır sanayi hamlesi ile silahlandırmasına ve sonuçta 1939'da İkinci Dünya Savaşı'nı başlatan ülkenin başındaki kişi olmasına neden olmuştur. Alman milliyetçiliği, Nazilerin Alman ırkının üstünlüğüne olan inançları ile faşizmin tek tip insan yaratma nosyonu ile birleşince tüm dünyayı kan gölüne çevirmiştir. Weimar demokrasisinin yıkılışı karanlık bir dönemin (1933-1945) başlangıcı olmuştur. 6 yıla yakın süren İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) sonunda savaşı kaybeden Nazilerden geriye yenik ve yıkık bir Almanya kalmış ama Nazizm bir ideoloji olarak tamamıyla zihinlerden silinememiş, yıkıcı ve düşmansı yapısı diğer nesillerde tezahür etmeye devam etmiştir.

Adolf Hitler, Max Weber'in sosyolojiye kazandırdığı ''karizmatik lider'' tanımına tam manasıyla uyuyordu. Weber, 1922'de yayınlanan *Ekonomi ve Toplum* adlı eserinde kilise terminolojisi olan ''karizma'' kavramını seküler bir forma sokmuştur (Weber, 2012: 362). Ian Kershaw, Weber'in kullandığı bu kavramı, Hitler üzerinden analiz eder. Ian Kershaw'a göre Hitler olmasaydı, İkinci Dünya Savaşı, SS polis devleti ve Holokost (Yahudi Soykırımı) olmazdı. Hitler'in karizması bunların oluşumunda çok etkindir. Kershaw, Hitler'in Alman toplumu üzerinde yarı-dinsel otoriter konumuna ve karizmasına vurgu yapar, ama dışsal faktörleri de (ekonomik kriz, yıpranmış kültürel değerler gibi) bunlara ekler (Kershaw, 2015: 395-396).

Immanuel Kant (1724-1804), Georg W.F. Hegel (1770-1831), Albert Einstein (1879-1955) ve daha birçok dünyanın tanıdığı, insanlık tarihine felsefi, fikri ve ilmi anlamda katkıda bulunmuş kişiyi çıkaran Alman ulusu nasıl olurda Nazileri desteklemiş ve onların suç ve günahlarına ortaklık edebilmiştir. 1920'lerde münferi olaylarla başlayan Nazi şiddeti ve Alman olmayanlara ve kendisine muhalif olanlara karşı düşmanlığı, 1930'larda sistematik olarak zulüm ve toplu insan katliamlarına dönüşmüş, bu durm İkinci Dünya Savaşı ile beraber Almanya sınırlarına taşmış ve özellikle tüm Avrupa'nın kana bulanmasına sebebiyet vermiştir. Faşizm denen siyasi görüş ve şiddet dolu uygulamaları Alman toplumunun büyük bir kısmı tarafından ya onaylanmış ya da görmezden gelinerek örtülü bir şekilde desteklenmiştir. Emre Kongar'a göre Nazi şiddetinin Almanlar tarafından ''kanıksama''sının altında bazı

tarihsel ve toplumsal koşulların biraraya gelmesi yatar. Bunlar şöyle sıralanabilinir: (Kongar, 2011: 105-108)

1. *Alman toplumu ‘‘disiplini’’ ile bilinir. Bu onun Bismarck'tan sonra oluşan önemli toplumsal ve tarihsel özelliklerinden biridir. Disiplinli bir toplum olan Almanlar, he türlü otoriter gelişmeye uygun bir ortama sahip olmuşlardır.*
2. *Almanya ileri bir endüstri ülkesidir. Fakat, hammadde gereksinmesi açısından rakipleri İngiltere, Fransa, Hollanda, Portekiz, İspanya gibi yaygın sömürgeleri yoktur. Bilindiği gibi Birinci Dünya Savaşı bir anlamda sömürgeler üzerinden bir savaş olarak gündeme gelmişti ama Almanya bu savaşı kaybedinbce, yine endüstrilemesi için gerekli olan hammadde kaynaklarından yoksun kaldı.*
3. *Karl Marx (1818-1883), komünist devrimin Almanya'da olacağını tahmin ediyordu. Çünkü, Almanya'nın ekonomik ve toplumsal gelişmişliği, onun Markist terminolojiyle ‘‘bir üst toplumsal ve siyasal aşamaya’’ geçmesi için uygun bir ülke olmasına yol açmıştı. Tabii Marksizme göre ‘‘bir üst aşama’’, bir üst üretim aşaması, kapitalizmden sosyalizme geçiş olarak belirtiliyordu. Ama ne yazık ki, 19. yüzyıl'ın sonlarına doğru güçlenen milliyetçilik akımlarının bir üst aşaması, daha doğrusu, bu aşamaların bir seçeneği, yanlış bir doğrultuda da olsa, Almanya'da ‘‘ırkçılık’’ algılanmıştır. Irkçılık, Birinci Dünya Savaşı sonunda tasfiye edilen tarım-din imparatorluklarını ortadan kaldıran ‘‘milliyetçilik’’ akımlarının tüm dünyada görülen sonuçlarından biriydi. Endüstrileşmenin, yıkılan din-tarım imparatorlukları yerine ‘‘ulus devlet’’ (milli devlet) seçeneğini gündeme getirmesi, uzun bir süre ırkçılık ile milliyetçiliğin iç içe geçmiş ideolojiler olarak algılanmasına ve uygulamasına yol açmıştır.*
4. *Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesinden sonra imzaladığı Almanların ‘‘ulusal gururu’’nu inciten ve çok ağır*

savaş borçlarını Almanların omuzuna yükleyen Versailles Antlaşması (1919), ırkçı faşizmin filizlenmesinde önemli bir faktördür.

5. *1929 Dünya Ekonomşk Buhranı Almanya'yı da etkilemiş Naziler bu fırsatı iyi değerlendirip ''hiper enflasyon krizini lehlerine çevirmişlerdir. Parasının değeri çok düşmüş Alman halkı, Nazilerin kurtuluş vaat eden sert ideolojilerine kanmış, onların zulme kapı açan çözümlerine daha yatkın bir psikoloji sergilemişlerdir.*
6. *Birinci Dünya Savaşı sonrası Almanya, yıkılan kudretli bir imparatorluktan demokratik kurumlara (Weimar demokrasisi) sert şekilde geçiş yapınca bocalamış, yerleşik olmayan bu kurumlar halk tarafından yeterince benimsenememiş, Naziler gibi her türlü sert ve kurtarıcı ideolojilerin yavaş yavaş taban kazanmasına sebebiyet vermiştir.*
7. *Sovyetler Birliği'nin 1920'lerde güçlü olması ve Almanya'da komünist bir kitlenin bulunması, komünizm düşmanı faşist Nazilerin halkça bir kurtarıcı olarak görülmelerini sağlamıştır.*
8. *Naziler, İngiltere ve Fransa'nın yatıştırma/aymazlık siyasetini (appeasement policy) fırsata çevirmişler ve 1933'de iktidara gelmeleri ile beraber gittikçe güçlenmişlerdir.*
9. *Adolf Hitler ve Nazizm, demokrasiden ve Weimar Anayasası'nın özgürlükçü ve işçi koruyan içeriğinden hoşnut olmayan sermayader sınıf tarafından desteklenmişlerdir.*
10. *Naziler, Yahudi ve solcu/komünist düşmanı Kilise'yi kendi taraflarına çekmiştir. Özellikle, Hıristiyan kültürünün ''toplumsal bilinçaltı''nda olan anti-semitizm bunda önemli bir rol oynamıştır.*
11. *Yahudilerin, Avrupa'daki ve özellikle Almanya'da ki nüfusu ve ekonomik gücü Naziler tarafından düşman olarak kitlelerin önüne atılmaları için yetmiştir. Ekonomik açıdan zayıf ve milli duyguları savaş sonrası yıpranmış Hıristiyan Almanlar, Yahudileri her felaketin sorumlusu olarak görmeye başlamışlardır."*

Kongar'ın Nazilerin. Alman toplumunu desteklemesini izah ettiği bu maddelerden sonra, Alman asıllı Amerikalı siyaset bilimci Hannah Arendt'in (1906-1975) Naziler ve totalitarizmin Almanya'daki biçimi üzerine olan düşüncelerini aktarmak Nazi faşizmini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Öncelikle hatırlanmalıdır ki Hannah Arendt, Nazilerin iktidara yürüyüşünü, o dönem gençliğini geçiriyor olduğu Almanya'da yakından izlemiştir. Seküler eğitimli Yahudi bir ailede doğan Arendt, Berlin Üniversitesi'nde bir süre teoloji eğitimi aldıktan sonra (1922-1923), Marburg Üniversitesi'nde klasik diller, Alman edebiyatı ve Protestan dilleri üzerine eğitimine devam etti (1924-1926). Burada, düşüncelerini şekillendiren felsefeci Martin Heidegger (1889-1976) ile tanıştı ve ondan ders aldı. Arendt, 1933'te Hitler iktidara geldiğinde önce Fransa'ya geçti sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne giderek oranın vatandaşı oldu ve eserlerini kaleme aldı. Arend, Nazilerin ve benzeri totaliter siyasi hareketlerin bulundukları ülkenin halkının desteğini almadan iktidarı elde etmelerinin imkansızlığına vurgu yapar (Arendt, 2014: 37). Arendt'e göre Hitler'in iktidara gelişi, salt çoğunluk ilkesi bakımından meşrudur ve Hitler, kitlelerin güvenini kazanıp, içte ve dıştaki birçok krizden sağlam bir şekilde çıkabilmiştir (Arendt, 2014: 37). Ayrıca, Arendt'e göre, totalitarizm, insanlar üzerinde despotik bir yönetim kurmak için değil, içinde insanların gereksiz olduğu bir sistem kurma çabasındadır (Arendt, 2014: 277). Arendt, ''Yekvücut bir iktidar, kendiliğindenliğin en ufak bir izinin bile olmadığı koşullu refleksler ve kuklaların dünyasında başarılabilir ve korunabilir.'' der (Arendt, 2014: 277). Dolayısıyla, Nazizm gibi totaliter rejimler karakterleri bir tehdit, en adaletsiz bile hukuğu bir engel görürü ve bireyselliği hoş görmez (Arendt, 2014: 277).

Nazizmin önde gelen savunucularından olan Alman siyaset bilimci Carl Schmitt (1888-1985), 1932'de yayımladığı *Legalitat und Legitimitat* adlı eserinde, Weimar Cumhuriyetinin Nazilerin ya da komünistler tarafından yıkılmasının meşruiyeti üzerine fikirlerini belirtmiştir. 1933 baharında, Schmitt, NSDAP'e katılarak Nazilere desteğini cisimleştirmiş, adına Almanca ''Gleichschaltung'' dönemi denen Alman toplumunda, ekonomik ve ticaret birlikteliklerden kültür, medya'ya kadar her alanın Nazileştirilerek, totaliter bir sisteme geçişin teorik altyapısının oluşmasına emek sarfetmiştir. 1933-1937 yılları arasında, Schmitt'in

canhıraş savunusu ile, Gleichschaltung dönemi, Yahudilerin vatandaşlıktan çıkarılmasından, Holokost'a giden tüm süreci içermektedir. Liberal demokrasiye karşı olan Carl Schmitt, bunun devleti ve egemenliği zayıflattığını düşünür. Schmitt, 19. yüzyıl ile birlikte devletin artık toplumsal kurumlardan biri haline dönüştüğünü ileri sürerek, işlevselliğinin sadece birbiriyle çatışan diğer kurumlar arasından arabuluculuğa indirgendiğini söyler (Schmitt, 1930: 29). Carl Schmitt, bu yüzden, devletlerin liberal demokrasi ile güçlü kılınamayacağını Weimar Cumhuriyeti'nin bu sebepten başarısızlığa mahkum olduğunun altını çizer.

Nazi faşizminin Almanya ve Alman Halkı üzerinde uzun bir süre etkisini koruması üzerine araştırma yapan bir başka önemli düşünür Wilhelm Reich'dır (1897-1957). Reich, bir tıp doktoru idi ve uzmanlığı psikiyatri üzerineydi. Sigmund Freud ekolünün ikinci neslinin mensubu olan Reich, *Faşizmin Kitle Psikolojisi* (1933) adlı eseriyle, Avrupa'da 1920ler ve 1930larda yükselen faşizm ve kitleler üzerine etkisi üzerine derin tahliller yapmıştır. Reich'ın Alman toplumunu sosyo-ekonomik, psikoanalitik ve kültürel açıdan ele adlı bu eserinde en çarpıcı noktalardan biri de Almanların Adolf Hitler'i bir baba figürü olarak görmeleri ve Alman otoriter aile yapısının faşizme yatkınlığı üzerinedir. Alman aile yapısında, ailenin direği olan baba otoriter konumu ile politik bir rol üstlenir ve ailenin otoriter devlet ile ilişkisinde başroldedir. Baba, devlet büyükleri karşısında ki kulluk konumunu, çocuklarında, özellikle oğullarında oldurur (Reich, 2013: 78).

Bugün Alman milliyetçiliği ve radikal sağından (aşırı sağ) bahsediyorsak bunda Nazilerin geride bıraktığı ideolojik altyapı ve nefret söyleminin çok etkisi vardır. Elit karşıtlığı, demokrasiyi ortadan kaldırma eğilimi, yabancı düşmanlığı, anti-semitizm, ultra milliyetçilik gibi unsurlar bugünkü aşırı sağ siyasetin temel özellikleri olarak Alman aşırı sağının siyasi ajandasındadır. Tezimizin geri kalanında, İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya'da aşırı sağ grupların ve partilerin varlığı incelenecek özellikle 2013'te kurulan Almanya İçin Alternatif (Alternative für Deutschland-AfD) partisi analiz edilecektir.

Nasyonal Sosyalizmin Tarihi Köşetaşları:

Eylül 1919: Adolf Hitler, Alman İşçi Partisi'ne (DAP) katıldı.

24 Şubat 1920: NSDAP (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi programını açıkladı.

Ekim 1920: SA (Strum Abteilung) kuruldu.

8-9 Kasım 1923: Münih Birahane Kalkışması

Şubat 1924: Adolf Hitler, yargılandığı mahkemece 5 yıl ceza aldı. Bunun sadece 9 ayını hapishanede geçirdi.

Aralık 1924: Adolf Hitler'in Landsberg Hapishanesi'nden tahliyesi.

Haziran 1925: SS (Schutz Staffinel) kuruldu.

Temmuz 1925: Hitler'in, Kavgam (Mein Kampf) kitabı yayınlandı.

Mayıs 1928: Genel seçimlerde, Naziler Reichstag'da 14 sandalye kazandılar.

Eylül 1930: Genel seçimlerde, Naziler Reichstag'da 107 sandalye kazandılar.

Aralık 1930: Almanya'da işsizlik 4 milyona ulaştı.

Temmuz 1932: Genel seçimlerde, Naziler Reichstag'da 230 sandalye kazandılar. Birinci parti oldular.

Kasım 1932: Genel seçimlerde, Naziler Reichstag'da 196 sandalyeye düştü. Birinci parti idiler.

Ocak 1933: Adolf Hitler, şansölye (başbakan) oldu.

Şubat 1933: Reichstag yangını

Mart 1933: Hitler, Sosyal demokrat ve komünistleri politikadan dışlama girişimlerine başladı.

Mart 1934: Hitler, Alman ordusunun asker sayısını yükseltimesi talimatını verdi.

Mart 1936: Alman ordusu Ren Bölgesi'ni ilhal etti.

Mart 1936: Hitler ve Mussolini askeri ittifak anlaşması imazaladılar.

Mart 1936: Hitler, iki yıl mecburi askerlik hizmetini ilan etti.

Mart 1938: Almanya, Avusturya'yı işgal etti.

1939-1945: Almanya'nın Çekoslavakya'yı işgali ile başlayan, II. Dünya savaşı tam 6 yıl sürdü. Adolf Hitler, 8 Nisan 1945'de savaşı kaybettiğini anlayınca intihar etti. Almanya, 8 Mayıs 1945 'te teslim oldu ve müttefikler (A.B.D., Fransa, , İngiltere, S.S.C.B.) Almanya'yı işgal etti.

4.3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMANYA'DA MİLLİYETÇİLİK VE AŞIRI SAĞIN DURUMU

"Roma İmparatorluğu hakkında bizi büyüleyen ve korkutan
Şey sonunda parçalanıp ölmesi değil, başlangıç döneminden
Sonra, yaratıcılık, sıcaklık ve umut olmadan dört yüzyıl
Sürmeyi başarmış olmasıdır."
W.H. Auden
(1907-1973)

II. Dünya Savaşı, 1945 Mayıs'ında sonuçlandığında geriye kalan müttefiklerin ağır bombardımanları sonucu yıkılmış bir Almanya idi. Özellikle, Amerika Birleşik Devletleri'nin Pearl Harbour baskını sonrası (7 Aralık 1941) İngiltere, Fransa, S.S.CB.'nin müttefiki olarak Almanya, Japonya ve İtalya'ya karşı savaşa girmesi savaşın seyrini değiştirdi. ABD'nin fark yaratan silah kuvvetleri savaşın sonunda 7.5 milyonu denizaşırı yerlerde olmak üzere 12.5 milyon personele ulaşmıştı (Kennedy, 2010: 427). 1.200 ana savaş gemisinden oluşan donanması bu gücü daha da yüksek bir noktaya çekiyordu. Amerikan'ın ''havadaki egemenliği'' sayesinde savaşın seyri özellikle, Almanya'nın stratejik sanayi kentlerinin vurulması ile doruk noktasına çıkmıştı.

Sonunda, beklenen son oldu. 30 Nisan 1945'de, savaşı kaybettiğini anlayan Adolf Hitler sığınağında intihar edince, 2 Mayıs'ta Berlin tamamıyla Ruslara teslim oldu. Berlin'e İngiliz, Amerikan ve Fransız kuvvetleri de girince şehir dört bölgeye bölündü. 7 Mayıs'ta Almanya koşulsuzca teslim oldu. Yeni Almanya'nın geleceği artık müttefikler tarafından karara bağlanmalıydı. Böylece, Postdam (Berlin'e 35 km uzaklıkta) şehrinde bir konferans toplanmasına karar verildi.

Bu konferans öncesi Tahran (1943) ve Yalta (Şubat 1945) görüşmelerinde müttefikler (ABD, İngiltere, Fransa, S.S.C.B.) savaş sonrası Almanya konusunda bir

takım görüş birliği noktalarına varmış olmalarına rağmen bazı konular halen askıda idi. Yalta Konferansı'nda ABD, SSCB, Fransa ve İngiltere Almanya'da işgal edecekleri topraklara sahip olmaları karara bağlandı. Polonya meselesi SSCB ve Batılı müttefikler arasında çözüm bulamamıştı (Fulbrook, 2008: 2008).

Almanya savaştaki kayıplarına rağmen geniş nüfusu ve sanayisi olan bir ülke idi. Yeni bir savaş çıkarma olasılığı hep vardı. Bu potansiyel Avrupa'nın barışı için kullanılabilinirdi. Almanya yenildikten sonra geriye zaten Japonya kalmıştı. Bunu üzerine bir dünyayı şimdiden tasarlamak gerekliydi Amerikalı askeri planlamacıların politikalarıyla ilgili bir belge de, bu durumu şöyle bir ifade geçmekteydi.

> *"Bugünkü düşmanlarımıza karşı yapılan savaşın başarıyla sonuçlanmasının ardından nisbi ulusal askeri güçler bakımından derinden değişmiş bir dünya gelecektir; bu gerçekden de son bin beş yüz yıl içinde meydana gelen değişikliklerden daha çok, Roma'nın çöküşüyle gelen değişiklikle kıyaslanabilinir… Japonya'nın yenilgisinden sonra, yalnızca Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği, birince derecede askeri güç olacaklardı. Bu, her ikisi için de coğrafi konum ve genişlik ile çok büyük bir harp Malzemeleri potansiyelinin bir arada bulunmasından doğmaktadır."* (Kennedy, 2010: 426)

ABD ve Sovyetler Birliği'ni savaş sonrası dünyanın parlayan yıldızları olacağı kesindi. Eski büyük güçler Fransa, İtalya ve İngiltere eskiye göre çok zayıf bir konumda idiler.

Sonuçta, Postdam Konferansı, 17 Temmuz 1945'de, Britanya (lideri Başbakan Clement Attlee), ABD (lideri Başkan Harry S.Truman) ve SSCB'nin (lideri Josef Stalin) katılımları başladı. Konferansa, kısa süre önce İngiltere'de seçimi kaybeden Winston Churchill ve Nisan 1945'de vefat eden Franklin D. Roosevelt katılamadı. Postdam Konferansı sonunda şu kararlar çıktı.

1. Alman askeri birlikleri dağıtılacaktır. SS, SA, SD ve Gestapo birimleri kapatılacaktır.

2. Müttefiklere karşı ileride gerçekleştirilebilecek Almanya'ya ait askeri malzemeler ve araç-gereç (uçak, gemi, tank, demiryolları vb.) tahrip edilecektir.
3. Alman halkına, savaşın ve ekonominin kötülüğünün sebebinin 1933-1945 yılları arasında iktidarda kalan Nazilerden kaynaklandığı anlatılacaktır.
4. Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (NSDAP) kapatılacak. Her türlü, Nazi faaliyet ve propagandasına son verilecektir.
5. Almanya, denazifikasyon (Almanya'yı tamamiyle Nazilerden arındırma) programına tabi olacak ve Almanya'nın demokrasiye kavuşması sağlanacaktır.
6. Savaş suçları işleyen Naziler tutuklanacak ve yargılanacaklardır.
   (Potsdam Agreement Protocol of the Proceedings, 1 August, 1945)

Bu kararların yanısıra müttefikler Almanya'nın yeni sınırlarını da belirlediler. Böylece, Almanya, Silezya, Doğu ve Batı Prusya, Pomeranya dahil olmak üzere topraklarının yaklaşık yüzde 25'ini kaybetti. Postdam kararları aslında sonrasında oluşacak yeni bir Dünya düzeninin ve yaklaşan soğuk savaş döneminin ilk işaret fişeği olarak düşünülebilinir. Almanya'nın yeni çehresinin oluşturulması için bir yol haritası çizen ve temel ilkelerini ortaya koyan Postdam Antlaşması, kararlarının en önemlilerinden biri olan savaş suçlularının yargılanması meselesini 20 Eylül 1945-Ekim 1 1946 tarihleri arasında gerçekleştirilen Nüremberg Mahkemeleri'ne bırakmıştır.

4.3.1. Nüremberg Mahkemeleri: Alman Milliyetçiliğini Ve Nazileri Cezalandırmak

Mahkeme, öncesi Batı basınında çıkan görüşler, Nazilerin savaş sonrası fikrinin aslında Amerikalılara ait olduğunu iddia etse de bu tamamıyla doğru sayılmaz. Amerikalıların, diğer devletlerden önce, özgür ve demokratik bir Almanya için bu mahkemeleri düşündüğünü iddia etmek abartıdır. Der Spiegel dergisinde, W. Malanowski imzalı makalede iş daha da ilerletilip, Sovyetler Birliği'nin Almanlardan intikam almak için Nüremberg Mahkemeleri'ni kullanmak istedikleri iddia edilmiştir (Sharma, 1992: 587). Makaleye göre, Ruslar 50.000 Nazi'yi tasfiye etmek

istemişlerdir. Tabii bu tip yanlış bilgiler Sovyet Hükümetinin Kasım 1941'de ki Nazileri savaş sonrası cezalandırılması gerektiğini açıkça yazan deklarasyonunu da görmezden gelmekteydi. Aslında, Nüremberg benzeri bir mahkemenin savaş sonrasında kurulması fikri, SSCB tarafından detaylarıyla 14 Ekim 1942'de kararlaştırılmıştı (Sharma, 1992: 588).

Mahkemelerin kurulma kararı ortaya çıkınca Amerika Birleşik Devletleri'nden ve Almanya'dan kimi muhafazakar yazarlar, Nüremberg mahkemelerinin sağlam hukuki temeller üzerine kurulmadığını hatta kanunsuz olduğu iddia etmişlerdir. Bu yazarlar F. Johnson, W. Malanowski, Alman tarihçiler Werner Maser ve Heinrich Hartle. Bu yazarlar ve tarihçiler, galip devletlerin, Almanya'ya bu mahkemeleri dayattığını iddia etmişlerdir (Sharma, 2002: 588).

Başta Leipzig ve Lüksemburg mahkeme mekanları olarak düşünülmesine rağmen sonunda, Naziler için iktidarları süresince büyük yürüyüşler ve gösteriler tertip ettikleri, Hitler'in gerçek bir Germen kenti olarak gördüğü, büyükçe bir adliye sarayına sahip Bavyera bölgesindeki Nüremberg kentinde karar kılındı (Overy, 2001: 19-20). Ayrıca, Hitler'in Yahudileri ve muhaliflerini yok etme planının önemli bir ayağı olan Nüremberg Kanunları'nın da (15 Temmuz 1935) kanunlaştığı şehirdi. Bu sembolik anlamda, şehrin, Nazi savaş suçlularının mahkeme edilme mekanı olarak seçilmesinde önemli rol oynamıştır.

Mahkemenin hâkim ve savcıları galip müttefik devletlerden seçilmiştir. Savunma avukatlarının çoğunluğu Alman avukatlardı. Bu arada dünya basını mahkemeleri yakından takip etmiş, davalara, her gün 400'ün üzerinde ziyaretçinin yanı sıra, 23 farklı ülkeyi temsilen 325 muhabir katılmıştır.

Birkaç mahkeme bu özel durum için oluşturuldu:

a) Uluslararası Askeri Mahkeme (International Military Tribunal-IMT): Burada üst düzey Naziler (24 adet) yargılanmıştıt (Joachim von Ribbentrop, Hermann Göring, Rudolf Hess gibi.)
b) Nüremberg Askeri Mahkemesi (Nuremberg Military Tribunal-NMT): Daha az önemli savaş suçluları bu mahkemece yargılanmıştır.

Uluslararası askeri mahkeme de yargılanan üst düzey Nazilere yöneltilen suçlar şöyleydi:

1. Barış suçları, savaş suçları ve insanlık suçları işlemek üzere komplo kurma,
2. Barış suçları,
3. Savaş suçları,
4. İnsanlık suçları,

On ay süren Nüremberg Mahkemeleri (403 halka açık celse, 60 bin civarı kişi tarafından izlenmiştir)1 Ekim 1946'da hâkimlerin verdikleri kararlarla nihayetlenmiştir. Mahkümiyet için dört hâkimin üçünün kararı gerekli görülmüştür. Aralarında Hermann Göring, J. Von Ribbentrop, Hans Frank'ın bulunduğu 12 sanık için idam kararı verilmiştir. Bunlar asılmış, cesetleri Dachau'da yakılmış ve külleri de İsar Nehri'ne dökülmüştür. Göring, idamından bir gece önce intihar etmiştir. İdamların gerçekleştirildiği gimnazyum (lise) 1983 yılında, Alman aşırı sağ taraftarları ve Neonazilerin uğrak yeri olduğu için yerle bir edilmiştir.

IMT, üç sanığı ömür boyu hapse mahküm etmiş ve dört sanığa da 10 yıldan 20 yıla kadar değişen hapis cezaları vermiştir. Sanıkların üçünü beraat ettirmiştir. Genel olarak kararlar, özellikle Alman kamuoyu tarafından beğeniyle karşılanmıştır.

Mahkeme, Alman savaş kabinesini, Alman genelkurmayını ve Kumanda Merkezini (Supreme Command) bir suç örgütü olarak nitelendirmemiş. Suçlamaları, bireysel olarak yapmıştır. SS (Fırtına Birlikleri) dahi suç organizasyonu olarak nitelenmemiştir.

Mahkemelerin gerçekleştirildiği 1945-46 yıllarında birçok Nazi savaş suçlusu müttefiklerin elinde kaçıp, Almanya dışında yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardı. Bunların sayısı, 1992 yılında dahi 50.00 civarında idi ve bu sayının 10.000 kadarı Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşamaktaydı (Sharma, 1992: 591).

Nüremberg Mahkemeleri, Nazi zulmünü ve otoriter faşist diktanın cinayetlerini yargılayıp, mahküm etmiştir. Eski SSCB lideri, Mihail Gorbaçov'un 27. Parti Kongresi'nde belirttiği gibi aydınlık 20. yüzyıl'da, emperyalizm yıkıcı savaş, faşizm,

militarizm, soykırım ve yoksulluğu beraberinde getirmiştir. Nazilerin zulmü de bunlara eklenmelidir.

4.3.2 İkinci Dünya Savaşı Sonrası Almanya'nın Durumu

Savaş sona erdiğinde, müttefikler Almanya'yı dört farklı bölgeye ayrıldı. ABD, SSCB, Fransa ve İngiltere bombardımanlar sonucu yıkılmış Almanya'yı kendi aralarında bölüştüler. Müttefikler arasında baş gösteren anlaşmazlıkların başında doğal olarak sanayi olarak gelişmiş, madenleri ile ünlü Ruhr ve Vesfalya bölgelerinin kimin kontrolü altında olacağı yönünde olmuştur. Bu arada savaş tazminatları ger güç tarafından işgal ettikleri bölgeler tarafından alınıyordu (Fulbrook, 2008: 198). Postdam Konferansı'nda yer almayan Fransa, konferans sonunda alınan kararlara tam olarak riayet etmez iken, kendisine düşen Almanya'nın sanayi anlamında düşük seviyesinde olan doğu bölgeleri ile tatmin olman Sovyetler Birliği'ne diğer müttefikler ek tazminat veriyordu (Fulbrook, 2008: 198). Postdam Konferansı kararlarının belirsizliği de işgal güçlerinin işini zorlaştırıyordu. En farklı fikir ayrılığı Sovyet bölgesinde bir anda ortaya çıktı. Siyasal partiler, 1945 yılında serbest bırakılırken, Almanya Komünist Partisi (KPD) etkinliklerini yasal bir zemine oturtma konusunda ileri atıldı. KPD, Sovyet Askeri İdaresi (Sowjetische Militaradministration in Deutschland, SMAD) sayesinde etkinliğini arttırmaya başladı. Nisan 1946'da, Almanya Komünist partisi (KPD) ve Sosyal Demokrat Parti (SPD) arasında zorlama bir işbirliği oluştu ve Almanya Sosyalist Birlik Partisi (Sozialistische Einheitpartei, Deutschlands, SED) adlı parti kuruldu. SED, evvela ''sosyalizme giden Alman yolu'' fikrini hayata geçirmeye çalışırken, ''anti-Faşist kuvvetler''in bir demokratik halk cephesinde işbirliğini savundu. Fakat, SED, 1948'de komünistlerin egemenliklerini kurdukları, Stalinist bir ''yeni tipte parti'' haline geldi (Fulbrook, 2008: 198). Bu arada, Hıristiyan Demokratik Birliği (Christlich Demokratische Union Deutschlands, CDU), Sovyetler Bölgesinde faaliyetlerine başladı. CDU, eskiden burjuva ve sağcı Protestanlarla birlikte Merkez Partisi'ni desteklemiş olan Katolikler ile Almanya Liberal Demokratik Parti'yi (Liberal Demokratische Partei Deutschlands, LDPD) bir potada eritmeye çalışan parti hüviyetindeydi. Sovyetler ayrıca, muhafazakâr partileri bölmek için Çiftçi Partisi (Demokratische Bauernpartei Deutschlands, DBD) ve Milliyetçi Parti

(National-Demokratische Partei Deutschlands, NDPD) adında iki partiyi örgütlediler. Fakat, Sovyet bölgesindeki tüm partiler ‘‘eşgüdümlenmiş’’ olarak, Almanya Sosyalist Birlik Partisi’nin (SED) denetimi altında girdiler.

1945-1948 arasında müttefikler arasında ki anlaşmazlıklar, ekonomik açıdan Almanya’nın koşullarının iyileşmekte yavaş ilerlemesi sebebiyle derinleşti. Fransa, Ruhr bölgesini isterken, Amerika Birleşik Devletleri, Marshall Planı ile Almanya’yı ayağa kaldırmayı hedefliyordu. Marshall Planı, Almanya’nın yanı sıra ekonomik açıdan bitmiş durumda ki Avrupa’yı ayağa kaldırmayı da hedefliyordu. Marshall Planı (1946-1947) aslında Almanya’yı ‘‘cezalandırma’’ planı yerine ‘‘yeniden yapılandırma’’ vizyonunu ifade eder.

Bu arada İngiltere ve ABD ‘‘İkili Bölge’’ olarak bir ekonomik konseyi toplarken, Sovyetler Birliği buna karşılık Alman Ekonomik Konseyini kurdu. Derin anlaşmazlıklar, ABD, Fransa ve İngiltere’nin kontrolündeki bölgede Batı Almanya’nın, Sovyetler Birliği’nin kontrolündeki bölgede Doğu Almanya’nın kurulması sonucuna kadar işleri götürdü. Artık, kara para ekonomisine dönüşmüş para birimi Reichmark yerini Haziran 1948’de Deutschmark’a bıraktı. Sovyetler bu yeni para politikasını benimsemedi, kendi para birimlerini çıkarttılar. Sovyetler bu durumu bahane ederek, Berlin’in kendilerine ait olan tarafını müttefiklere kapattılar. Artık, Berlin karadan ve denizden tüm ulaşıma kapanmıştı. Batılı Müttefikler, 1948-49 sonbahar, kış ve baharı boyunca Berlin’e temel malzemeleri havadan ulaştırdı. Bu durum, Berlin’i eski Prusya milliyetçiliğinin ve Nazi militarizminin bir eski kalesi olmaktan çıkarıp, Batılı özgürlük ve demokrasisinin yeni simgesi haline getirdi. Artık, Nazilerin devri kapanmış, Berlin, yeni düşman Sovyet totalitarizmi ve komünizme karşı savaşın yeni adresi olmuştur.

1949 yılı, bölünmüş Almanya’yı artık yeni iki siyasi yapıya kavuşturdu: Batı Almanya ve Doğu Almanya. Federal Almanya Cumhuriyeti 23 Mayıs1949 yılında ABD, İngiltere ve Fransa’nın işgal ettikleri topraklarda ilan edildi. Başkenti, Kuzey Vesfalya bölgesindeki Bonn şehri olarak seçildi. Buna karşılık, 7 Ekim 1949’da, Sovyetler Birliği, Alman Demokratik Cumhuriyeti’ni ilan etti. Başkenti, Doğu Berlin olarak ilan edildi.

Federal Almanya (Batı Almanya) demokratik parlamenter sistemi seçti. Her dört yılda bir genel seçimler yapılacaktı. Devletin başı cumhurbaşkanı ve yürütmeden sorumlu kişi şansölye (başbakan) olacaktı. 25 Mayıs 1949'da Federal Almanya Anayasası (Grundgesetz, Temel Yasa) kabul edildi. Alman Federal Cumhuriyeti anayasası, aslında bir anayasa değil ''Temel Yasa'' (Grundgesetz) denecek kadar geçiciydi ve zaman içinde iki devletin (Federal Almanya ve Alman Demokratik Cumhuriyeti) yeniden birleşmesini merkezine almıştı. Ayrıca, halkı temsil eden Bundestag (altmeclis) ve bölgeleri (lander) temsil eden Bundesrat (üstmeclis) yasamanın önemli kollarıydı (Fulbrook, 2008: 203).

Alman Demokratik Cumhuriyeti (Doğu Almanya), 7 Ekim'de kabul edilen anayasası ile hukuli zemine oturdu. Anayasa incelendiğinde Weimar Anayasası ile benzerlikler arz ediyordu. Anayasa, Marksist-Leninist demokratik merkeziyetçilik ilkelerini taşıyordu. Federal Almanya ve Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin bir gün birleşebileceğinin izleri anayasanın maddelerinde yazılıydı. Burada da, Bundestag (altmeclis) ve Bundesrat (üst meclis) Federal Almanya'da ki benzerleri gibi işlevleri sahiplerdi (Fulbrook, 2008: 203).

Ağustos 1949'da, Federal Almanya'da yapılan ilk seçimlerde, Hıristiyan Demokratik Parti (CDU) galip çıktı. CDU, Batı Alman Meclisi'nin (Bundestag) en büyük partisi oldu. Kurt bir politikacı olan Konrad Adenaeur (1876-1967), Federal Almanya'nın ilk şansölyesi oldu. Adenaeur, Katolik bir avukattı. Anti-komünist ve serbest Pazar ekonomisinin savunucusu idi. Weimar Demokrasisi döneminde, Köln belediyesi başkanlığı'nı (1917-1933) Naziler iktidara gelene dek sürdürmüştü. Almanya siyasetinin ''Der Alte'' (Yaşlı) lakaplı bu duayen politikacısı, 87 yaşına kadar şansölye olarak kaldı ve eski Avrupa Komisyonu Başkanı İngiliz siyasetçi Roy Jenkins'in (1920-2003) tabiriyle ''seçilerek ofisinde görevine devam eden en yaşlı devlet adamı'' lakabını aldı (Jenkins, 2011: 56). Adaneur seçilince, klasik liberal çizgide olan Özgür Demokratik Parti (Freie Demokratische Partei, FDP) ile hükümeti kurdular. Adenauer, 1949-1963 arasında şansölyelik yaptığı dönemde, Almanya'nın demokratikleşmesi ve ''Alman ekonomik mucizesi'' adı verilen ''Wirtschaftswunder''in önemli bir aktörü olabilmiştir. Ekonomik mucize anlamına gelen Wirschaftswunder, Almanya'nın 1949-1990 arasındaki ordo-liberal (serbest

Pazar ve sosyal devlet anlayışı) yaklaşım ine büyümesidir. Amaç, refah devletini gerçekleştirmek olmuştur. Walter Eucken (1881-1950), ordo-liberal yaklaşımın babası olarak adlandırılır. Kendisi, sosyal pazar ekonomisinin (Ren Kapitalizmi) kurallarını belirleyen bilim adamıdır. Alman ekonomik mucizesinin arkasında ki diğer isim ise Walter Wolfgang Heller'dir (1915-1987). Heller, ABD'li bir ekonomistir ve fikir babalarından biri olduğu Marshall Yardımı ile, Almanya'yı ekonomik büyümesi için yönlendirenlerdendir. Görüşleri, Alman Markının değer kazanmasına büyük katkıda bulunmuştur. Heller, Keynesyen ekonomiye sıcak bakar ve Keynesyen ekonomiye mesafeli duran Milton Friedman'ın (1912-2006) fikirlerini desteklemez. Alman ekonomisinden bahsederken son olarak üzerinde durulması gereken kişi, Ludwig Erhard'dır (1897-1977). Erhard, savaş sonrası Almanya'nın ilk şansölyesi olan Konrad Adenauer'in ekonomi bakanıdır (1949-1963). Ayrıca, 1963-1966 arasında Almanya şansölyeliği yapan değerli bir ekonomisttir. Döneminde, ''sosyal pazar ekonomisi'' (soziale marktwirtschaft) anlayışı egemendi. Ayrıca, savaş sonrası Almanya ekonomisini canlandırmak için göçmen işçi daveti (Türk işçiler ve diğerleri) fikrini ortaya atan devlet adamlarından biridir.

Adenauer, Batı Almanya'yı Avrupa devletleri ve özellikle ABD hep yakın tutma politikasını öncüllemiştir. 1957 seçimlerinde CDU ile Adenauer oy patlaması yaşamış ve siyasi yaşamının en parlak yıllarını tecrübe etmiştir. Onun yönetimi altında Federal Almanya, Ekim 1949'da Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (OEEC) üyesi oldu; Nisan 1951'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'na (ECSC) girdi ve Mayıs 1951'de Avrupa Konseyi'nin tam üyesi oldu. Almanya, yine Adenauer'in şansölyeliği döneminde 1957'deki Roma Antlaşması'yla Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (EEC) kurucu üyelerinden biri olmuştur. 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) Almanya'yı bünyesine Adenauer'in Batılı devletlerle olan müzakereleri sonucunda girdi. 1956'da, yurtiçinde büyük karşı çıkan kamuoyuna rağmen Adenauer'ın çabalarıyla, Federal Almanya bir ordu sahibi oldu ve askerlik hizmetini anayasal bir düzenleme ile geri getirdi.

Almanya, artık tek milletin iki farklı devlete dönüşmesine şahitlik ediyordu. Bu ülke, savaş sonrası gelişmeler sebebiyle, 1949-1990 arasında sürecek ''Soğuk Savaş'' döneminin en önemli coğrafyalarından biri haline dönüşmüştü. ABD liderliğindeki

liberal demokrasiler Federal Almanya ile ilişkilerini geliştirirken, başta SSCB olmak üzere Doğu Bloku ülkeleri denen sosyalist rejimler Demokratik Almanya ile sıkı bir ilişki geliştirdiler. ABD ve SSCB arasındaki sosyal, kültürel, ekonomik ve silahlanma üzerinden giden yarış öyle sertti ki dünya birkaç kez üçüncü dünya savaşının eşiğinden döndü. Öte yandan, Avrupa yeni bitmiş savaşın bitkinliğini üzerinden atamamış Avrupa Kömür Çelik Birliği (bugünkü Avrupa Birliği) gibi siyasi teşekküller ile olası bir dünya savaşında tampon bir bölge olarak kalmayı yeğliyordu. Bu arada, Sovyetler Birliği'nin gücü Avrupa'yı korkutuyordu. Sovyetler'in coğrafi olarak yakınlığı, nüfus gücü, silah kapasitesi ve lojistik imkanları ve en önemlisi komünizmi enternasyonalleştirme ufku buna sebepti. Bulgaristan, Romanya, Polonya ve Macaristan gibi ülkeler sosyalist birer rejime dönüşürken sıra hangi ülkede sorusu 1949-1990 arasındaki dönemde çokça gündeme gelmiştir. İkiye bölünmüş Almanya zayıflamış ve ABD ve Sovyetler Birliği'nin himayesine girmişti. 4 Nisan 1949'da Kuzey Atlantik Paktı'nın (NATO) imzalanmasının en büyük sebebi İngiltere, Fransa, Federal Almanya, İtalya, Kanada, İzlanda, Belçika, Hollanda, Portekiz gibi ülkelerin ABD gibi bir küresel dev sayesinde Sovyetler Birliği'ne karşı kendilerini koruma altına alma istekleridir. Federal Almanya'nın aksine Demokratik Almanya daha kapalı bir toplum olmayı seçerek uluslararası antlaşmaların ve organizasyonların parçası olmayı yeğlememiş, Sovyetler Birliği ve diğer komünist ülkelerle işbirliği yapmayı tercih etmiştir.

Almanya'dan işgal kuvvetleri 1955'te ayrılmışlardır. Soğuk Savaş Almanya'sı ile ilgili üzerinde durulacak önemli bir yol ayrımı ise 1961 yılında inşa eden ve Soğuk Savaş'ın simgesi olarak kabul edilen Berlin Duvarı'dır. Duvar, 13 Ağustos 1961'de Doğu Almanya tarafından Berlin'in ortasına inşa edilmeye başlanmıştır. Bunun sebebi olarak Doğu Almanların, Batı Almanya'ya daha iyi yaşam koşullarının peşinde çalışmaya gelmelerinin yanı sıra Doğu Almanların komünist rejimin baslılarından kurtulma çabaları idi (Demiröre n, 2019: 57). Bilindiği gibi Federal Almanya ordo-liberal politikası sayesinde ekonomik bir mucizenin içinde idi ve dışarıdan göçmen işçilere açıktı. Doğu Alman yönetimi bu durumdan rahatsız olmaya başlayınca, duvar inşa edilmeye başlandı. Böylece, Doğu Almanlar Batı'ya geçemeyeceklerdi. 1949-1990 yılları arasında duvarı geçmeye çalışan 100.000 civarında kişi olduğu sanılmaktadır. Bunlardan 5000 civarı bunu başarırken 200

civarında Doğu Alman'da Doğu Alman kolluk kuvvetleri tarafından vurularak öldürülmüşlerdir.

1972'de Batı ve Doğu Almanya birbirlerini tamamıyla tanımışlardır. 1973'te, iki ülke Birleşmiş Milletler'e tam üye oldular. Doğu Alman lider Erich Honecker (1912-1994) yönetiminde Doğu Almanya sosyo-ekonomik açıdan neredeyse Federal Almanya'yı yakalamıştır. Tüketicileri araba, televizyon gibi çağın önemli tüketici malzemeleri ile tatmin etmek, Doğu Alman Protestan kilisesi ile antlaşmaya varmak, sınırlı liberalleşme çabaları (1976'ya kadar) gibi atılımlar Honecker dönemine rastlar. 1980'lerde Batı ve Doğu Almanya'nın birbirlerine yakınlaşmaları Batı Alman şansölye Helmut Kohl (1930-2017) ve Honecker'in politikaları sonucudur (Fulbrook, 2009: 209). İki ulusun halkları arasında iletişim sıklaşırken, Batı ve Doğu'dan karşılıklı ziyaretlere müsaade edilmeye başlanmıştır. Özellikle, Erich Honecker'in 1987'de Federal Almanya'yı tarihi ziyareti çok önemlidir. Doğu Almanya, 1980'lerde, Gorbaçov'un reform hareketlerine sağduyulu bir biçimde kulak vermiş, içerideki muhalif seslere çok sert davranmamış, apolitik Almanların makul yaşamlarını sürdürebildikleri bir ülke olmuştur (Fulbrook, 2009: 209).

1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması ve akabinde 1992'de iki Almanya'nın birleşmesi beraberinde hem mutluluğu hem de zor zamanları getirdi.

4.3.3. Alman Toplumunda Aşırı Milliyetçiliğin Tezahürü Olarak Yabancı Düşmanlığı

Federal Almanya, İkinci Dünya Savaşı sonrası ekonomik mucizesini gerçekleştirirken, diğer ülkelerden Almanya'ya davet edilen konuk işçilerden destek almıştır. Bu işçilere, Almancada ‘‘gastarbeiter’’ (konuk işçi) denmelerinin sebebi aslında bu işçilerin Federal Alman hükümeti tarafından geçici olarak ülkede kalacaklarının düşünülmesindendir. Ama, bugün bu öngörünün gerçekleşmediği, 1960'lardan beri Alman topraklarına işçi olarak giden birçok kişinin tamamıyla bu coğrafyaya yerleştikleri vakadır. Bugün Almanya nüfusunun (83 milyon) %18.6'sı (15 milyon civarı) yabancı kökenlidir (Demirören, 2019: 71. Bunlar arasında bu ülkeye çalışmak için gelmiş kişilerin bir sonraki nesillerdeki akrabaları, yerleşip iş

kurmuş yabancılar, göçmenler ve öğrencilerdir. Türkiye'den gelenler, 15 milyon yabancı asıllıların, %19.4'ünü temsil etmektedirler (Göknel, 2015: 96). Maalesef, eğitim konusunda Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenler düşük bir profile sahiptir. Göçmen asıllı olmayan Almanlarda okul bitirmeyenlerin tüm nüfusu oranı erkeklerde %1.4, kadınlarda %1.3'tür. Göçmenlerde, bu oran erkeklerde %8 ve kadınlrda, %10.3'tür. Almanya'da ki Türklerde oran erkeklerde %17.4, kadınlarda ise %25.9'dur ve bu rakam Almanya'daki Afrikalılardan daha yüksektir (erkekler için %16.5 ve kadınlar için %19.1 (Göknel, 2015: 96).

Almanya'ya 1960'larda ilk gelen yabancı işçilerin geriye dönmeyecekleri anlaşılınca, 1970'li yıllarda bu işçilere Almanca öğretmenin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu işçilerin kültürel anlamda entegrasyonu konularında ki atılımlar 1980 ve 1990'lı yıllarda gündeme geldi ve uygulanmaya başlandı. Özellikle, Müslüman yabancı işçilerin entegrasyonunda yaşanan sorunlar işi, Alman toplumunda, Almanya'da Müslümanların ''paralel toplum'' oluşturduğu gibi aşırı yorumlara kadar götürdü (Göknel, 2015: 98). Günümüzde, Almanya'da 4.3 milyon Müslüman yaşadıkları toplumsal sorunlara Alman Devleti ile birlikte çözüm ararken, Alman toıplumunda zenofobi (yabancı düşmanlığı) örnekleri artmaktadır. Ama buna rağmen ''İslam, toplumumuzun yerleşik bir gerçeğidir.'' diyen Hıristiyan Demokrat Parti'den eski Alman İçişleri Bakanı Wolfgang Schauble (1942-) ve 2010-2012 yılları arasında Almanya Cumhurbaşkanı Christian Wulff (1959-) gibi örneklerde vardır (Göknel, 2015: 99).

Almanya, geçmişte Nazizm döneminde doruk noktasına çıkan Germen (Alman) olmayanlara karşı toplumun bir kesiminin beslediği yabancı düşmanlığı konusunu özellikle 1960'larda ilk yabancı işçi kafileleri geldiğinden itibaren tartışa gelmiş, bu konu ile ilgili kimi teorileri oluşturmak ve tatbik etmeye çalışmıştır. Bu teori ve yöntemler arasında, ''Leitkultur'' (öncü kültür), kavramının üzerinde ayrıca durulmalıdır. Bu tezi, önce Suriye asıllı Alman vatandaşı yazar Bassam Tibi (1944-) öne sürmüştür ve sonra Hıristiyan Demokrat Parti'den (CDU) avukat Friedrich Merz (1955-) ve *Die Zeit* dergisi editörü yazarı Theo Sommer (1930-) tarafından çarpıtılarak yenilenmiştir. Leitkultur tezine göre, Alman kültürü, yabancılar ve azınlıklar tarafından tehdit edilmektedir ve çoğunluğun yani Alman kültürünün

benimsenmesi gerekmektedir. 1998'de ki bir söyleminde Bassam Tibi, Avrupa öncü kültürüne şöyle vurgu yapmaktadır:

> *"Arzu edilen öncü kültür değerleri, çağdaş kültürel değerden; demokrasi, laiklik, aydınlanma, insan hakları ve sivil toplumdan kaynaklanmaktadır."* (Tibi, 2000: 154)

Tibi'ye göre ''Avrupa Öncü Kültürü'' Batının temel değeri olan akılı, dinin önüne çıkartmaktaydı ve diğer esaslar demokrasi, çoğulculuk ve hoşgörüydü (Göknel, 2015: 99). Tibi'nin ''Avrupa Öncü Kültürü'' kavramı Theo Sommer tarafından *Die Zeit* gazetesinde yazdığı yazıda ''Entegrasyon, zorunlu olarak Alman Öncü Kültürüne ve onun değerlerine asimile olmaktır'' şeklinde farklı bir yere çekilmişti. Tibi'nin uzlaşı ve hoşgörü kavramı Sommer'in ''asimilasyon'' kavramına dönüştürülmüştür.

Alman Öncü Kültürü (Leibkultur) kavramı ayrıca, 25 Ekim 2000 tarihinde, Hıristiyan Demokrat Parti (CDU) milletvekili Friedrich Merz gündeme göç ve entegrasyon için, özgür-demokratik Alman Öncü Kültürü'nün kurallarının kabul edilmesi gerektiğinin talep edilmesi şeklinde tekrar Alman kamuoyunun tartışmasına sunulmuştur. Alman sağ siyasetin bir teorisi olarak kabul edilen kavram, sol siyasetçiler tarafından kabul görmemiştir. Alman siyaset bilimci Jürgen Habermas (1929-) bu kavram ile ilgili ''Anayasal demokrasinin egemen olduğu bir devlette çoğunluk, ülkenin müşterek siyasi kültüründen ayrışıyorsa, azınlığı, kendi kültürel yaşam şeklini kabule etmeye zorlayamaz.'' yorumunda bulunmuştur.

Leibkultur, 4 Aralık 2007 tarihinde kabul edilen, Angela Merkel'in (1954-) başkanı olduğu (aynı zamanda Almanya Başbakanı) Hıristiyan Demokrat Parti Temel İlkeler Programı'nda da zikredilmektedir:

> *"Siyaset kültürümüz Avrupa'nın müşterek ve Almanya'nın özel tarihi ile meydana gelmiştir…Bu kültürel değerler ve tarihsel deneyimler toplumumuzun birlikteliğinin temelidir ve Almanya'nın Öncü Kültürü'nü oluşturmaktadır…Almanya'da ki Öncü Kültür temelinde gerçekleşecek*

olan göçmenlerin toplumsal entegrasyonu kültür güvenliğine önemli bir katkıdır." (Grundsatzprogramm der CDU, 2007: 13)

28 Eylül 2007'de yine Hıristiyan Demokrat Parti'nin (CDU) Bavyera bölgesindeki siyasi ortağı olan Hıristiyan Sosyal Birliği'nin (CSU) Temel İlkeler Programı'na ''Alman Öncü Kültürü'' kavramı daha detaylı bir biçimde izah edilmektedir.

"CSU, Alman kültürüne aidiyetini ilan eder. Dili, tarihi, gelenekleri ve tüm Hıristiyan Batı değerleri ile Alman Öncü Kültürü'nü oluşturur. Kendi kültürel kimliğimizin anlayışı, diğer kültürlerle diyaloğun temel koşuludur." (Grundsatzprogramm der CSU, 2007: 21)

2010 yılındaki, 23. Parti kongresinde, iktidardaki Hıristiyan Demokrat Parti'nin alınan kararında şu satırlar göze çarpmaktaydı.

"Almanya, kimliğimizin bir parçası ve vatanıdır. Antik Çağ, Yahudi-Hıristiyan geleneği aydınlanma ve tarihsel deneyimlere dayanan kültürel değerlerimiz toplumsal birlikteliğimizin temelidir ve CDU'nun özellikle bağlı olduğu Alman Öncü Kültürü'nü oluşturmaktadır. Bize gelenlerden beklediğimiz, onların bu kültüre saygı duyması ve tanımasıdır."

(Beschluss des 23. Parteitages der CD, 2010)

Alman Öncü Kültürü kavramının asimilasyonu işaret eden yönteminin bir benzeri, 12 profesör tarafından kaleme alınan ''Heidelberg Manifestosu'nda görülmektedir. Bu manifesto 17 Haziran 1981'de, Alman halkını, Alman kültürel değerlerinin tehlike ve tehdit altında iddiasıyla ilan edilmiştir (İnce, 2011: 180). Manifesto'ya göre Almanya fazlasıyla yabancıya kapılarını açmakta buda Almanların etnik ve kültürel karakterlerine zarar vermektedir. Bu manifesto, 1945'den beri kamuoyu ile paylaşılan ilk yabancı düşmanı (zenofobi) metin olması itibarıyla büyük önem arz etmektedir.

Almanya'da yabancı düşmanlığı, genel olarak sanayinin kısıtlı olduğu ve işsizlik oranının batıdaki şehirlere göre yüksek olduğu Dresden (Saksonya), Leipzig (Saksonya), Erfurt (Türingiya) gibi doğu Almanya kentlerinde görülmektedir. Bunun tersine, olumlu ekonomik koşullara sahip Münih (Bavyera), Stuttgart (Baden-Wüttenberg), Köln (Vesfalya), Dortmund (Ruhr) gibi kentlerde yabancı düşmanlığı nispeten daha az görülmektedir.

Grupları Kapsayan İnsan Düşmanlığı (Group-Focused Enmity), 2002 yılından itibaren Bielfeld Üniversitesi tarafında incelenen bir konudur. Bu çalışmada, son on iki yıldaki yabancı düşmanlığı, antisemitizm, ırkçılık ve İslamofobi incelenmiş ve yıllara göre şu söylemlerin öne çıktığı belirlenmiştir: (Leibold, 2010: 149-154)

- Almanya'da çok fazla yabancı yaşamaktadır. (2002 yılı)
- Çalışma yerleri azaldığında Almanya'da yaşayan yabancılar ülkelerine gönderilmelidirler. (2002 yılı)
- Burada var olan çok fazla Müslüman sebebiyle zaman zaman kendimi yabancı bir ülkedeymiş gibi hissediyorum. (2003 yılı)
- Müslümanların Almanya'ya göçleri yasaklanmalıdır. (2003 yılı)
- Almanya'da var olan çok sayıda cami, İslam'ın burada gücünü arttırmak istediğini göstermektedir.
- Burada yaşayan Müslümanlar özgürlüklerimizi ve haklarımızı tehdit etmektedirler.

Alman Ulusal Demokrat Parti (NPD), ultra-milliyetçi ve yabancı düşmanlığı barındıran söylemleriyle öne çıkmış bir Alman partisidir. 1964'den beri Alman siyasal hayatının parçası olan bu partinin eski genel sekreteri olan Peter Max ''Almanya Almanların ülkesi olarak kalmalıdır. Böylece ülkemiz, göçmenleri engellemeyen Amerika yerlilerinin (kızıl derililer) akıbetine uğrayarak ''rezervasyon''larda yaşamak mecburiyetinde kalmaz.'' demiştir.

4.3.4. Almanya'da II. Dünya Savaşı Sonrası Siyasal Yaşamda Görülen Aşırı Sağ ve Neo-Nazi Partiler

Aşırı sağ bir ideolojidir ve aşırı sağ partiler bu ideolojiyi siyasal platformda temsil eden hareketlerdir. Aşırı sağ partilerin savunduğu fikirler ülkeden ülkeye değişiklikler gösterebilmektedir. Bu tip partiler kimi ülkelerde refah devleti modeline tümüyle karşı çıkarken, bazı ülkelerde refah devleti kavramını en azından kendilerine yabancı veya düşman görmedikleri toplumsal gruplar adına savunabilmektedirler (Celep, 2009: 41). Kimi aşırı sağ partiler Yahudilere ve eşcinsellere karşı bir argüman geliştirmezken kimileri geliştirebilirler. Bu ayrışmaların yanı sıra, tüm aşırı sağ partilerin ‘‘ortalama’’ vatandaştan oy devşirebilmek için popülist söylemlere başvurdukları bilinmektedir. Ayrıca, aşırı sağın otoriterleşmeyi uygun zemini, onu geleneksel sağ anlayış ve özgürlükçü sol anlayıştan daha farklı bir yere taşımaktadır. Siyaset bilimciler Gary Marks, Crole Wilson ve Ray Leynord'un (2002), özgürlükçü sol ve otoriter sağ karşılaştırmaları aşırı sağ partiler ajandalarını anlamamıza fayda sağlayabilir.

Tablo 3: Özgürlükçü Sol ve Otoriter Sağ Siyaset

Özgürlükçü Sol		**Otoriter Sağ**	
Çokkültürlülük	Olumlu	Çokkültürlülük	Olumsuz
Geleneksel Ahlakçılık	Olumsuz	Geleneksel Ahlakçılık	Olumlu
Milli Yaşama Şekli	Olumsuz	Milli Yaşama Şekli	Olumlu
Sosyal Uyum	Olumsuz	Sosyal Uyum	Olumlu
Siyasal Otorite	Olumsuz	Siyasal Otorite	Olumlu
Kanun ve Düzen	Olumsuz	Kanun ve Düzen	Olumsuz
Azınlık Hakları	Olumlu	Azınlık Hakları	Olumsuz
Refah Devleti	Olumlu	Refah Devleti	Olumsuz
Özel Teşebbüs	Olumsuz	Özel Teşebbüs	Olumsuz
Ekonomik Pazar Regülasyonu	Olumlu	Ekonomik Pazar Regülasyonu	Olumsuz
Kontrollü Ekonomi	Olumlu	Kontrollü Ekonomi	Olumsuz

Almanya'da aşırı sağ siyasi partiler Nazi Almanya'sının yok oluşundan itibaren ülke gündeminde kalmışlardır. ‘‘Third Reich’’ (Üçüncü İmparatorluk) olarak anılan Nazi Almanya'sının kötü mirası halen akislerini sürdürmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nda Nazizm'in yarattığı etnik temizlik, Yahudi soykırımı (Holokost) ve

insanlık utancı olan tüm o faaliyetlerin sonunda, 1949 Federal Almanya Anayasası'nda (Bugünkü Alman Anayasası'nda) aşırı sağ hareketleri destekleyen, neo-Nazi partiler ve benzerleri yasaklanmıştır. Buna rağmen 1946'dan beri aşırı sağ parti özelliklerini taşıyan parti ve hareketler hep olmuştur. Bununla birlikte, Almanya'da seçim barajının Avrupa'nın diğer ülkelerine göre daha yüksek olması (yüzde 5) aşırı sağ partilerin Almanya'da meclise vekil göndermelei önünde önemli bir engeldir. İkinci Dünya Savaşı sonrası, hem Doğu ve Batı Almanya'da, hem de birleşik Almanya'da aşırı sağ partiler varlıklarını korumuş olsalar da ciddi bir seçim başarısını 2017 Almanya genel seçimlerine kadar elde edememişlerdir. Bu başarıyı sağlayan parti Alternative für Deutschland (AfD)'dir.

1949-1960 arası Almanya'da aşırı sağın ilk dalgası olarak tarihlenen dönemdir. Müttefiklerin uyguladıkları Nazilerden arınma (denazifikasyon) programı tabii tamamıyla Nazilerin mirasının kökünden söküp atamamıştı. Kimi Naziler siyasetten çekilmişler ama ''politika üstü'' kurumlarda örgütlenmişledir. Kimi Nazilerse merkez sağ ğartiler veya yeni kurulan milliyetçi partilerde yer almışlardır. Müttefiklerin işgali sırasında ortaya çıkan iki milliyetçi parti, İktisadi Bütünleşme (Wirtschaftliche Aufbau-Vereinigung-WAV) ve Alman Sağ Partisi'dir (Deutsche Rechtspartei-DREP). Bu partiler ilk seçimlerde 2.5 milyon oy alarak meclise vekil yollayabilmişlerdir. Müttefiklerin müsaadesi ile siyaset yapabilme dönemi sona erdiğinde Almanya'da diğer aşırı sağ milliyetçi partiler ortaya çıkmıştır. Alman İmparatorluk Partisi (Deutsche Reichpartei-DREP) ve Sosyalist Reich Partisi (Sozialistiche Reichpartei-SRP) bunların ilk akla gelenleridir. SRP, eyalet seçimlerinde ortalama bir performans sergilemiş (Aşağı Saksonya'da %11 ve Bremen'de %7.7), anayasal düzenin temel ilklerine açıkça saldırgan muhalefeti nedeniyle, 1952'de Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır (Vural, 2005: 57). SRP kadrosunun bir kısmı DRP'ye geçmiştir.

1960'larda, Almanya'da aşırı sağ yeniden yükselişe geçmiştir. Aslında, Almanya'da 1964'de kurulan ve halen siyasi hayatta olan Ulusal Alman Demokratik Partisi (NPD), 2011'de NPD'ye katılan Alman Halk Birliği (DVU) ve 1950-1965 yılları arasında faaliyet gösteren Alman İmparatorluk Partisi (DRP) gibi ortak temaları milliyetçilik, yabancı düşmanlığı, otoriterlik ve Nazi tarihiyle barışmak

(Winkler & Schumann, 1998:102) olan aşırı sağ partiler hep olagelmiştir. Bunlardan, Ulusal Alman Demokratik Partisi (NPD) Almanya'nın hiyerarşik, otoriter ve militer özelliklerine geri dönmesi gibi geleneksel faşist bir çizgiyi savunmuştur (Celep, 2009: 74). Ayrıca, Batı Almanya'da göçmen sorunun ilk kez dile getiren parti NPD'dir (İgnazi, 2003: 67). Kuruluşundan beri NPD yüzde 5'lik ülke barajını geçememişse de, 1969 seçimlerinde yüzde 4.3'lük oy oranı ile meclise girme şansını kıl payı kaçırmıştır. Irkçı söylemler ve Nazizmi kutsaması gibi suçlamalara maruz kalan NPD partisi, Alman Anayasa Mahkemesi tarafından birkaç kez kapatılma tehlikesini atlatmıştır. Alman milliyetçiliği ve neo-Naziler için kendisini başlangıç noktası olarak takdim eden NPD, özellikle 1990'lı yıllarda gençleri partiye katmaya özel çaba harcamıştır (Backer, 2000: 92).

1970'ler de Almanya'da aşırı sap oyları %1'in altında seyretmekteydi. Bu dönemde, Alman Ulusal Gazetesi (*Deutsche National Zeitun*g) editörü Gerhard Frey (1933-2013) öncülüğünde kültürel mücadele (Kulturkampf) hareketi dikkat çekicidir. Bu hareket, Nazi geçmişin yeniden ve ''çarpıtılmamış'' bir muhasebesi yapılarak ulusal guru canlandırmak ve yükselen sola ve gençlik kültürüne karşı ulusal değerleri savunma hedefini ön plana çıkarmaktaydı (Vural, 2005: 6). Frey, solun kültürel hegemonyasına ve Alman ulusuna zorla dayatılan İkinci dünya savaşı sonrasında bir kendini aşağılama mecburiyetine karşı idi. Buna zoraki ''antifaşizm'' diyordu. Frey'i, irili ufaklı neo-Nazi örgütler desteklemekte, Alman ulusal kimliğini aşırı milliyetçi söylemlerle savunmaktaydılar. Ayrıca, Ernst Nolte (1923-2016) ve Michael Stürmer (1938-) gibi Alman tarihçiler, Yahudi Soykırımı (Holokost) konusunu yeniden tartışmaya açarak yakın tarihin bir revizyonuna ihtiyaç duyulduğunu belirtiyorlardı. Gerhard Frey, Holokost'un tamamıyla Alman ulusunun düşmanları tarafından uydurulduğunu iddia etti ve Almanya'da büyük tepki çekerke, antisemit neo-Nazilerin sempatisini kazandı. 1985 yılında, Holokost'u (Yahudi Soykırımı) inkar etmek Alman yasalarınca yasaklandı fakat bu tip yayınlar yurtdışında hazırlanıp, el altından Almanya'da dağıtıldı (Kadıoğlu, 1997: 65-69).

1980'lerde ırkçı ve yabancı karşıtı şiddet olayları yavaş yavaş yaşanmaya başlandı. Bu olaylar, 1990'larda doruk noktasına çıkmıştır. Avrupa'nın en demokratik ve liberal iltica rejimine sahip olmakla tanınan Almanya'da, 1990 yıllarda diğer

Avrupa ülkelerinde çok daha fazla ırkçı olaylar görülmüştür. Hür İşçi Partisi (Freiheitliche Deutsche Arbeiterpartei-FAP) gibi neo-Nazi örgütlerin ırkçı faaliyetlerinin tespiti ve kapatılması bu bağlamda önemliydi. Ayrıca, 1990'larda birleşik Almanya'nın eski doğu Almanya kentlerinde neo-Nazi örgütlerin varlığı ortaya çıkarıldı.1990'ların sonunda doğulu neo-Naziler, batı Alman kentlerindeki fikirdaşları ile daha seri iletişime geçmeye başlayarak örgütlenmeye başladılar.

Tablo 4: Batı ve Doğu Almanya'da 1990-1993 Yılları Arasındaki Aşırı Sağ Eylemler

1990	Batı Almanya Doğu Almanya	70 36
1991	Batı Almanya Doğu Almanya	990 493
1992	Batı Almanya Doğu Almanya	1719 865
1993	Batı Almanya Doğu Almanya	748 223

Kaynak: Mora, 2009: 45

Bu arada belirtmek gerekir ki, 1990-2021 arasında Alman olmayanlara (özellikle Türklere) sayısız şiddet eylemi tertip edilmiştir. Bunların en ön plana çıkanları şunlardır.

Schwandorf-17 Aralık 1988: İlk neo-Nazi kundaklaması olarak tanımlanan olaydır. Anne, baba ve oğullarından kurulu Türk ailesi bulundukları ev kundaklanarak, katledildi. Yangında, bir Alman da ölmüştür. Fail, Josef Steller, neo-Nazi bir grubun üyesi idi.

Solingen- 29 Mayıs 1993: Beş Türk, neo-Naziler tarafından kundaklanan evlerinde yanarak hayatlarını kaybettiler. Katiller yaşları 16-23 arasında değişen neo-Nazi aşırı sağcı gençlerdi. Yargılandılar ve 10-15 yıl arası hüküm giydiler. Gençlerin okudukları okulun, eski bir Alman Gizli Servisi mensubu tarafından yönetildiği bilinmektedir.

Hanau- 19 Şubat 2020: Nargile salonlarına yapılan saldırıda dördü Türk, onbir kişi öldü. Kurbanlar Afgan, Boşnak, Bulgar, Romen ve Sinti kökenliydiler. Katliamları çektiği bir video ile üstlenen suçlu yakalanmıştır.

Nasyonal Sosyalist Yeraltı Cinayetleri-NSU (2000-2007): Nasyonal Sosyalist Yeraltı (NSU) adlı neo-Nazi örgütünün, 2000-2007 arasında işlediği bilinen on cinayet vakası vardır. Kurbanlar çoğunlukla döner dükkanı sahibi Türklerdir (Bir Yunanlı ve bir kadın Alman polis de bulunmaktadır.) Kimi şüpheliler yakalanmıştır. Mahkemeye çıkarılmış, mahkeme süresince birkaçı intihar etmiş ama elde kalan tek davalı olan Beate Zschape ömür boyu hapse mahküm olmuştur. NSU ve Alman Gizli Servisi arasında ki bağ, soruşturmanın ve davanın konusu olmakla beraber, süreç bir sonuca varmamıştır.

Açıkçası, Alman aşırı sağı geçmişin acı deneyimlerinden yola çıkılarak Alman devleti, yargısı ve uluslararası toplum tarafında yakında izlendi. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında ve 1960'ların sonlarında (1969 seçimleri) kısa ömürlü başarılar gösteren Alman aşırı sağı, 1980'lerin sonunda tekrar kendine gelip bir canlanma yaşamıştır (Vural, 2009: 69). 1990'larda aşırı sağ partiler kayda değer bir başarı elde edememiştir. Ama, özellikle 2001 11 Eylül olaylarından doğan güvenlik kaygıları ve 2011 Suriye iç savaşının yarattığı göçmen krizi ile Avrupa şüpheciliğinin (euroskepticism) birleşmesi ile tüm Avrupa'yı sarıp sarmalayan popülist aşırı sağ siyasi hareketlenme, Almanya'da da görülmeye başlanmıştır. PEDIDA hareketi ve Alternative für Deutschland (AfD) partisinin göçmen karşıtı, Avrupa şüphecisi, düzen karşıtı söylemleri taraftar toplamıştır.

Tablo 5: Almanya'da Aşırı Sağ Milliyetçi Partiler (1946-2021)

	Aktif Yılları	**Siyasi Görüşü**	**Milletvekili (Bundestag)**	**Orijinal Adı**
Alman Sağ Partisi (DR)	1946-1950	Aşırı sağ Milliyetçi, Neo-Nazi	5	*Deutsche Rechtspartei*
Alman Partisi (DP)	1947-1961	Muhafazakar, monarşi yanlısı, Aşırı milliyetçi, Toprak Reformu karştı	0	*Deutsche Partei*

Sosyalist İmparatorluk Partisi (SRP)	1949-1952 (Yasaklandı)	Aşırı sağ, Neo-Nazi	0	*Sozialistische Reichspartei Deutschlands*
Alman İmparatorluk Partisi (DRP)	1950-1965	Aşırı Sağ Milliyetçi	5	Deutsche Reichspartei
Ulusal Alman Demokrat Partisi (NPD)	1964-	NeoNazi, Aşırı Sağ, Anti-komünist, Alman İmparatorluk Partisi'nin devamı	0	*Nationaldemokratische Partei Deutschlands*
Alman Halk Birliği Partisi (DVU)	1971-2011 (NPD'ye katıldı)	Aşırı Sağ, Yahudi Soykırımı Reddeden, Popülist	0	*Deutsche Volksunion*
Hür Alman İşçi Partisi (FAP)	1979-1995	Strasserism, Neo-Nazi	0	*Freiheitliche Deutsche Arbeiterpartei*
Referandum, Egemenlik ve Ülke Korunması için Sağ Parti	2012	Aşırı Sağ, Popülist	0	Die Rechte
Almanya İçin Alternatif (AfD)	2013	Aşırı Sağ, Popülist, Anti-elitist, Anti-müesses nizam, Göçmen Karşıtı	88	Alternative für Deutschland

BEŞİNCİ BÖLÜM
ALMANYA'NIN YENİ AŞIRI SAĞ HAREKETLERİ: PEGIDA VE ALMANYA İÇİN ALTERNATİF PARTİSİ (ALTERNATIVE FÜR DEUTSCHLAND-AFD)

"Unutma, her zaman hatırla, hepimiz,
Sen ve ben özellikle, göçmenler ve devrimcilerden geliyoruz."
Franklin Roosevelt (1882-1945), 32. Amerikan Başkanı

"*Kazanınca Alman,*
Kaybedince göçmen oluyorum".
Mesut Özil (1988-), Türk kökenli Alman Sporcu

Almanya, 1960'lardan beri çok göçmen bir ülkedir. Almanya'da, 2019 rakamlarına göre, 21.2 milyon ''göçmen geçmişi'' olan insan yaşamaktadır. Bu rakamın, tüm Almanya nüfusuna oranı (83 milyon) % 26'dır. Göçmen geçmişi olanların 11.1 milyonunun Alman pasaportu vardır. Almanya'da yaşayan ve ''göçmen geçmişi'' olan 21.2 milyon kişinin 2.8 milyonu Türk'tür (%13.2). Türkleri, 2.2 milyon ile Polonya'lılar (%10.4) takip etmektedir. Almanya'da yaşayan 1.4 milyon Türk'ün Alman pasaportu vardır ve 252.000 Türk ''çifte vatandaş''tır (Medien-diest integration report).

2019 yılında Almanya'ya göç edenlerin % 66'sı bir Avrupa ülkesinden (en çok Romanya, Polonya ve Bulgaristan) % 14'ü Asya'dan ve % 4'ü Afrika'dan gelmiştir.

Göçmenler, Alman siyasetinde de aktiftirler. 2017 yılı itibarıyla Almanya Parlementosunun 709 milletvekilinin 58'i göçmen kökenlidir (%8.2). Göçmen kökenli milletvekiline sahip partiler en çoktan en aza sırasıyla Sol Parti (die Linke), Yeşiller (die Grüne), Alternative für Deutschland (AfD), Özgür Demokratik Parti (FDP) ve CDU/CSU'dur. Almanya'da 335 belediye başkanının sadece 5'i göçmen kökenlidir. Bunlardan 2'si CDU, diğerleri Özgür Demokratik Parti, Yeşiller ve bağımsızlardandır (medien-diest integration report) .

2017 Kasım'ı itibarıyla, 1.2 milon Suriyeli, Iraklı ve Afgan mülteciye Alman Devleti oturma izni vermiştir. Gelenlerin çoğu gençtir. 2017'de oturma izni talep eden mültecilerin % 84'ü 35 yaşın altındadır. Bunların %60'ı erkektir (World Education News Web Sitesi).

Almanya'nın en büyük sorunlarından biri giderek yaşlanan nüfus ve kadınlarda düşen doğurganlık oranıdır. Bu durumda, göçmenler yaşlanan Almanya'nın işgücü olmaya devam edeceklerdir ve Almanya, yabancı işçi davet etmek gerçekliğinden kaçamayacaktır. Alman nüfusunun % 21.8'i 65 yaşın üstündedir. Bu oran, 1991'de %15 idi (Statista web sitesi). Almanya'da 80 yaşın üstünde 4 milyon insan vardır. Bunların 2.5 milyonu bakıma muhtaçtır. Bu rakam Avrupa'da ki en yüksek rakamlardan biridir. 2030 yılında yaşlı nüfusun 6 milyonu geçmesi beklenmektedir (TRT Haber web sitesi).

Almanya'da doğurganlık oranı hızla düşmektedir. 2019 yılında 778.000 bebek dünyaya gelmiştir. Bu rakam 2018 yılına göre 9.400 bebek (768.600) daha azdır. 2017 rakamlarına göre, Alman kadınlarının doğurganlık oranı 1.57'dir. Almanya, eğer göç almadan kendi başına ayakta kalmayı istiyorsa ihtiyaç duyulan doğurganlık oranı kadın başına 2.1'dir. Bu, her kadının 2.1 çocuk yapması gerektiği anlamına gelmektedir. 2019 itibarıyla, Almanya'da yaşayan yabancı kökenli kadınların doğurganlık oranları 2.06 çocuktur (Hürriyet Gazetesi web sitesi). Alman kadınları geç evlenmekte ve ilk çocuklarını 30 yaşından sonra edinmektedirler. Bu, İtalyan kadınlarından sonraki en yaşlı olanıdır (Deutsch Welle web sitesi). Eğitimli Alman kadınları çok doğurma taraftarı değildir. Özellikle, batı Alman kentlerinde yaşayan 45-54 yaş aralağında olan her beş kadının birinin çocuğu yoktur. Bunların çoğu profesyonel hayatlarına zaman harcamak isteyen akademisyenlerdir.

Almanya'da, İkinci Dünya Savaşı sonrası en yüksek doğurganlık oranı %2.4 ile 1964 yılına aittir. Bu yıldan sonra bu oran giderek düşmeye devam etmiş, Berlin Duvarı yıkıldıktan 4 yıl sonra 1993 yılında %1.3 ile dip yapmış sonra yavaş yavaş yükselerek bugünkü %1.57'ye ancak gelebilmiştir (Macrotrends web sitesi).

Almanya'ya 1960'ların başında Alman Devleti'nin talebiyle gelen Türkler ve diğer göçmen işçilerin sosyal entegrasyonu başından beri bir problem olmuştur. Alman halkının bir kısmında mevcut olan yabancı düşmanlığı ve göçmenlerin sosyal yaşama uyuşmada yaşadıkları zorluklar birleşince bu durum aşırı sağ ve popülizmin bu ülkede tırmanışa geçişi için bir zemin sağlamıştır. Yabancı düşmanlığı maalesef üst düzey bürokrasi de bile görülebilmektedir. Mesela, eski Alman Merkez Başkanı Thio Sarrazin (1945-), 2010 yılında ''Müslümanlar kadar güçlü bir biçimde suça ve refah devletinin yardımlarına bağlı başka hiçbir göçmen grubu yoktur.'' sözleriyle tepki çekmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası, erkek kadın milyonlarca Alman hayatını kaybedince (69.3 milyonluk Alman nüfusunun 7.4 milyonu) ülkenin yeniden inşasında ucuz iş gücüne ihtiyaç duyulmuştur. Almanya'ya, 1960'larda, önce İspanya, İtalya ve Yunanistan'dan işçiler gelmeye başlamış, sayıları yeterli olmayınca Türkiye ve Yugoslavya'dan yeni göçmenler ülkeye kabul edilerek istihdama katılmışlardır. 1973 Petrol Krizi, Almanya'yı etkilemiş, artık Alman Devleti yeni işçi göçmen almamaya karar vermiş olsa da bu akışı engellemek kolay olmamış, özellikle aile birleşmeleri yolu ile özellikle Türkiye'den birçok kişi Almanya'ya göç etmeye devam etmiştir (Soytürk, 2018: 3). 1980'li yılların sonlarında görülen manzaraya göre ise, diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Almanya'da da işsizlik oranı artar iken bir yandan da yabancı işçiler buraya gelmekten geri kalmamışlardır. Dolayısıyla, özellikle 1990'lardan itibaren Almanya'da aşırı sağ gruplar ve organizasyonlar ortaya çıkmaya başlamış, yabancı düşmanlığı hızla yayılmış, göçmenlere özellikle Türklere yönelik şiddet saldırıları hızla artmıştır. 1980'lerden sonraki süreçte, iş gücü alan Almanya dışındaki Hollanda, Avusturya, Fransa gibi ülkelerde aşırı sağın yükselişi ve partileşme süreçleri devam etmiştir. Yabancı düşmanı ve ırkçılık söylemlerini savunan bu partilerin başında Fransa'da Marie Le Pen'in (1968-) babası Jean-Marie (1928-) Le Pen'den devraldığı National Front partisi, Hollanda'da Pim Fortuyn'un (1948-2002) partisi Pim Fortuyn List (LPF), Avusturya'da Jöerg Haider'in (1950-2008) Freiheitliche Partei Österreichs'i (Özgürlük Partisi-FPÖ) gelmekteydi. İsimleri geçen bu partilerin hem fikir oldukları konu yabancıların ülkelerine ait olmadıkları, işsizliğin sebebinin yabancı işgücü olduğuydu. Bu partilerin gücünde bir parti ve

hareketler Almanya'da 2010'lara kadar görülmese de doğru zamanı bekledikleri kesindi.

1989 Devrimi olarakta nitelendirilebilecek iki Almanya'nın birleşmesi beraberinde birçok değişiklik getirmiştir. Artık, 1949'dan beri ayrı devletler ile yönetilen Alman milleti, Berlin Duvarı'nın Ekim 1989'da yıkılması ile yeni bir geleceği inşa etmekle yüzleşmek zorunda kalmıştı. Otoriter bir rejimle tam 40 yıl yaşamış olan Doğu Almanlar artık liberal ve demokratik bir sisteme sahip olan Batı Almanya'nın parçası olmuşlardı. Nihayet, 3 Ekim 1990 ile birlikte iki Almanya'nın birleşmesiyle ortaya tek bir Almanya çıktı. Fakat, kendilerine Wessi (Batılı-Federal Almanya vatandaşları) diyenler, Ossileri (Doğulu-Doğu Alman vatandaşları) başta cömertçe bir şekilde karşılarken, zamanla aralarındaki ekonomik, kültürel ve mantalite farklılığı ortaya çıkmıştır. Batı Almanlar, sanayisi eski moda ve modern olmayan doğu Alman kentlerine 1990'larda akıtılan milyonlarca Markı sorun yapmaya başlayıp, Ossilerin birer köylü olduğunu ve kendileri-Wessiler- çalışırken ve üretirken onların bu durumdan sadece faydalandıklarını dillendirmeye başlamışlardır. Doğu Almanya, büyük borçları olan, istihdamı sorunlu, sanayisi eski moda idi. Kapitalist bir ekonomiye dönüştürmek için uzun zamana ihtiyaç vardı. Doğu Almanlar, birleşmeden sonra batılı ekonomik sisteme uyum sağlamakta zorluk çektiler. Eski doğu Alman kentlerinde, erken emekli olamayacak kadar genç, çalışmayı sürdürüp yeni beceriler elde edemeyecek kadar yaşlı sayılan birçok yaşlı insan vardı (Fullbrook, 2008: 236). Kendilerini, batı Almanlar tarafından hızlı bir ekonomik sisteme adapte ettirilmeye çalışıldığını gören doğu Almanlar bundan hoşlanmadılar. Onların, Doğu Alman komünist sisteminde garantili yavaş ve bazı açılardan verimsiz çalışma hayatları artık geride kalsa da, bu hayatı özlemekten çoğu vazgeçmedi. Doğu Almanlara göre batının modern hayatı hızlı ve karmaşıktı. Bu eski komünist günlere özlem duygusu doğu Almanların, batı ile entegrasyonunda 1990'lardan beri hep sorun oldu. Halen, birçok doğu Alman kökenli köklerini söylemek istemez ve evlendiklerinde batı Alman kökenlilerdense yine doğu Alman kökenlileri tercih etmektedirler (Roskin, 2013: 187). Eski doğu Alman kökenliler genel seçimlerde başta ağırlıklı olarak Hıristiyan Demokrat Parti'ye (CDU), sonra Sosyal Demokrat Parti'ye (SPD) ve emeklilk maaşlarının geleceği kaygısıyla eski komünistlerin kurduğu Sol Parti'ye (LP) –şimdiki adı Die Linke- oy vermişlerdir.

Amerikalı siyaset bilimci Michael G. Roskin'in (1939-) belirttiği gibi, Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesi bize çok şey öğretmiştir. Bunlardan en önemlileri, doğu Almanlar için ''özgürlük'' kavramının açık olmaması, kendilerini ötekileştirilmiş hissetmeleri, ''güvenlik'' anlayışının iki sistem arasındaki farklılığına adaptasyon ve ekonomik sisteme uyum sağlayamamalarıdır (Roskin, 2013: 187). Yine de, yeni nesil Ossie (Doğu Alman kökenliler) ve Wessie'ler (Batı Alman kökenliler) arasındaki farklılıklar azalmaktadır.

Almanya, 1990'daki birleşmenin sancılarını halen yaşamaktadır. Fakat, bunun yanı sıra 2008 Ekonomik Krizi ve Arap Baharı ile patlak veren 2011 Suriye İç Savaşı'nın yaratığı göçmen akışı ile Almanya'nın sorun ajandası daha da şişmiştir. Bunların sonucu olarak, Almanya'da, 2013 yılında aşırı sağ popülist parti Alternative für Deutschland (Almanya için Alternatif-AfD) ve 2014 yılında aşırı sağ popülist bir hareket olan PEGIDA (Batının İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar-Patriotische European gegen die Islamisierung des Abendlandes) ortaya çıkmıştır.

Almanya'da aşırı sağ grupların ortaya 2000'li yıllarda güçlü bir şekilde çkışı, basında görülen yabancı düşmanlığı ile de ilintilendirilebilinir. Alman toplumunda ki yabancı düşmanlığı ile ilgili çarpıcı çalışmalar vardır. 2004 yılında, 1949 yılından beri yayın hayatında olan *Frankfurter Allgemenine Zeitung* gazetesinde yayımlanan çarpıcı anket sonuçlarına göre, İslam'ı neyle ilişkilendirirsiniz sorusuna % 93 kadınlara baskı, % 83 terör, % 82 fanatiklik, radikalizm ve % 66 oranında geri kalmışlık şeklinde cevaplar verilmiştir. 2010 yılında yapılan bir başka araştırmaya göre Almanların % 29'u Müslümanlardan korkmaktadırneticesi ortaya çıkmıştır. 1990'lardan beri iktidar olamayan Sosyal Demokrat Parti'ye (SPD) yakınlığıyla bilinen Friedrich Ebert Vakfı'nın yaptığı bir diğer araştırmaya göre ankete katılan her dört kişiden biri yabancı düşmanı görüşlere sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 35,5'i ülkede çok fazla yabancı olması nedeniyle Alman toplumunun tehlikeli bir şekilde yabancılaştığını, % 34,3'ü yabancıların Almanya'ya sadece sosyal devleti faydalanmak hatta sömürmek geldiğini ifade etmiştir. Müslümanların ibadetlerinin kısıtlanması gerektiğini düşünenlerin oranı ise % 58,4 gibi oldukça yüksel bir rakamdır (Kulaksızoğlu, 2014).

Münih Macromedia Üniversitesi Profesörü Thomas Hestermann, Ocak-Nisan 2017 döneminde Alman medyasını tarayarak, göçmenlerin ele alınış biçimini incelemiştir. Araştırmanın neticesine göre Almanya'nın en çok popüler ve sirküle olan gazetesi Bild'in yaptığı haberlerin % 64,3'ünde, Süddeutsche Zeitung haberlerinin % 39,5'inde, Frankfurter Allgemeine Zeitung haberlerinin % 38,2'sinde ve televizyon kanallarında yapılan haberlerin % 52,2'sinde göçmenlerin sadece suça iştirak ettikleri zaman haberleştirildiği ortaya çıkmıştır (Hestermann, 2017)

Bu rakamların yanısıra, PEGIDA ve Alternative für Deutschland ortaya çıkmadan önce (2000'li yıllar) Almanya'da ki aşırı sağ milliyetçi örgütlerin sayısal durumunu hatırlamak aşağıdaki tablo ile mümkün olacaktır.

Tablo 6: Almanya'da Aşırı Sağ Örgüt ve Grupların Sayısı

Aşırı Sağcı Örgüt ve Gruplar	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Neo-Nazi Örgütler	108	107	87	132	153	157
Diğer Aşırı Sağ Örgütler	69	69	65	60	63	64
Şiddet İçerikli Aşırı Sağ Yanlıları	2	2	2	1	1	2
Toplam Örgüt Sayısı	179	178	154	193	217	222

Kaynak:https://de.statista.com/statistik/daten/studie/72665/umfrage/rechtsextremeorganisationen-in-deutschland-seit-2006/

2008 Ekonomik Krizi, tüm dünya gibi Almanya'yı da derinden sarsmıştır. ABD'de başlayan kriz, Avrupa'da ''çevre ülkeler'' olan anılan İtalya, İspanya, Yunanistan ve Portekiz'de başta hissedilmiş sonra ''merkez ülkeler'' diye anılan Almanya, Fransa ve İngiltere'de etkilerini göstermiştir. Bunun yanı sıra 2011 Suriye iç savaşından kaçan göçmenlerin Avrupa'ya gelişi, Avrupa siyasetine damga vurmuş, Almanya gibi çok fazla göçmen kabul eden bir ülkenin de dolayısıyla yabancı düşmanlığı vakaları ve bu anlamda siyasi hareketliliği artmıştır. Almanya, 165 farklı ülkeden 2011-2017 yılları arasında, yaklaşık 800.000 mülteciyi kabul etmiştir. Böylece, Avrupa Birliği ülkeleri arasında en fazla mülteci olma konumuna erişmiştir. Mültecilere sağlanan konaklama, yeme-içme ve temel hayat koşullarını destekleyecek ödenekler konusunda Almanya cömert davranmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) raporlarına göre Almanya,

sadece 2017 yılında 970.400 mülteciye kucak açmıştır. Bu rakamın 496.700'ünü Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır (UNHRC Global Trends Report, 2017).

Teziminiz bu kısmında, son dönemlerin en çarpıcı iki aşırı sağ oluşumu olan PEGIDA ve Alternative für Deutschland'yi (AfD) inceleyeceğiz.

5.1. PEGIDA

PEGIDA (Batının İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar-Patriotische European gegen die Islamisierung des Abendlandes) hareketi, 2014 yılında Almanya'da binlerce insanı mobilize eden, merkezi Almanya'nın doğusundaki Dresden (Saksonya Eyaleti) olan siyasi bir oluşumdur. Özellikle, iktidardaki Hıristiyan Demokrat Parti'nin (CDU) Suriyeli göçmenleri Almanya'ya kabul etmesi ile artan yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın cisimleşmesi PEGIDA sayesinde olmuştur. PEGIDA'nın organize ettiği yürüyüş ve gösteriler Almanya'nın da ötesinde, tüm Avrupa'da ses getirmiştir.

PEGIDA'nın kurucusu olan Lutz Bachman, ciddi bir siyasi geçmişi olmayan bir halkla ilişkiler uzmanıdır. Facebook üzerinden 2014 yılında, Suriye'de ki DAEŞ eylemlerine bir tepki olarak, İslamofobik mesajlar içeren Facebook hesabı üzerinden yabancı düşmanlığı ve ırkçılığı yayarak kısa sürede taraftar toplayabilmiştir. Kendisini ve hareketinin destekçilerini kimsenin tartışmaya cesaret edemediği konuları tartışabilen kişiler olarak tanımlamaktadır. Almanya'nın Suriyeli göçmenlere uyguladığı açık kapı politikasına karşı olan PEGIDA taraftarları, özellikle DAEŞ terör örgütünün Suriye iç savaşında yaptığı eylemleri göstererek bunların İslamiyet'i yansıttığını iddia ederek kitleleri dezanformasyon ile etkilemeyi başarabilmiştir.

Hareketin mottosu ''Halk Biziz'' (Wir sind das Volk) ilk olarak 20 Ekim 2014'te Dresden'de tertip edilen, düşük sayılı (300 kişi) katılımcılı ilk PEGIDA yürüyüşünde duyulmuştur. PEGIDA mensupları, Ortadoğu'da ki çatışmaların Almanya'ya yansımasının istemeyen bir hareket olduklarını bu yürüyüşte duyurmuşlardır. Bu yürüyüşler haftalık olarak artmış (her Pazartesi) ve yabancı

düşmanlığını tüm Almanya'ya yaymayı hedeflemiştir (Çakır, 2020: 7). Birkaç ay içinde yürüyüşlere katılanların sayısı 25.000'i bulmuştur. Özelliklere, katılımcıların büyük çoğunluğu 2012 yılından itibaren Almanya'ya kabul edilen mültecilerin Alman kültürünü tehlikeye attıklarını, bunların biran önce Almanya'dan gönderilmeleri gerektiğini yürüyüşlerde dillendirmişlerdir. 2014-2016 yılları arasında gerçekleşen yürüyüşlerde 940 adet suçun işlendiği tespit edilirken, bunların 225'inin sağ motivasyonlu gruplar tarafından gerçekleştiği belirlenmiştir (Meisner, Tages Spiegel, 2015). PEGIDA hareketinin popülerleşmesi ve Almanya'da ki o dönemde artması arasında da bir ilişki kurulabilinir. Almanya'da 2013 yılında 69 saldırı düzenlenmişken bu sayı 2014 yılında 199'a, 2015 yılında 1005'e ve 2016 yılında 921'eulaşmıştır (Tandoğan, 2019: 88).

PEGIDA yürüyüşlerine katılanlar, iktidar partisi Hıristiyan Demokrat Parti'yi sertçe gösterilerinde eleştirirken, ''Biz Halkız!'', ''Bizim ülkemiz, bizim değerlerimiz!'', ''Biz domuz yeriz!'', ''Merkel gitmeli!'', ''Yalancı basın!'' gibi sloganları kullanarak bir zamanlar ''Hoş geldiniz!'' sloganları ile yabancı işçileri ve mültecileri karşılayan Alman halkının bir kısmının bu düşünceden ayrılıp, yabancı düşmanlığına geçişini de sergilemişlerdir (Alkan, 2019: 11).

Gösterilerde ayrıca Almanya'nın Nazi geçmişi anımsatan ve o döneme ait slogan, flama ve bayrakların kullanıldığı da dikkati çekmiştir. ''Identitarian Movement'' adındaki aşırı-sağ bir hareketin bayrağı olan Weimar Bayrağı'da gösterilerde görülmüştür. Bu bayrak, Batı medeniyetinin Doğu medeniyeti tarafından tehditini ve işgaline karşı direnişi temsil etmektedir.

Almanya'nın yakın tarihinde PEGIDA'nın önemi, yabancı düşmanlığını mobilize etmesi ve kitleleri cezbederek sokaklara dökmesinden kaynaklanmaktadır. Aynı dönemlerde kurulan, Alternative für Deutschland (AfD) partisi de PEGIDA'nın ajandasındaki yabancı düşmanlığı ve ırkçı söylemleri üstlenerek siyasi platforma taşımayı başarabilmiş ve 2017 Almanya genel seçimlerinde oyların yüzde 12.6'sını alarak (5.878.115 seçmen) milyon Alman Parlamentosu'na 94 milletvekili sokabilmiştir. Aynı seçimlerde, Hıristiyan Demokratlar oyların %26.8'ini alarak

birinci parti, Sosyal Demokratlar oyların %20.5'sini alarak ikinci parti olmuşlardır. Alternative für Deutschland büyük bir seçim başarısı ile üçüncü parti olmuştur.

Kimlik temelli bir hareket olarak adlandırılabilinecek PEGIDA'nın AfD ile bir bağ kurabilmesi aşırı sağ hareketlerin popülist, radikal ve milliyetçi bir yaklaşımla hem mültecilere karşı bir hasmane tutum gütmeleri hem Avrupa Birliği şüpheciliğinde buluşmalarıdır. PEGIDA ve AfD'nin her ikisinde yabancılar ötekileştirilmekte, ülkenin iş olanaklarını yine Alman olan kendi evlatları için kullanılması ve refah devleti modelinin devamı vurgusu hep yapılmaktadır (Çakır, 2020: 21).

PEGIDA, Almanya'nın göçmen sorunu, Avrupa Birliği entegrasyonu, krizdeki refah devleti söylemlerini protesto gösterilerinde hep kullanmış olsa da bunlara çözüm önerileri sunamamış bir partidir. PEGIDA, kimlik siyaseti yaparak Almanya'ya gelen yabancılara vatandaşlık verilmesine karşı çıkmakta en azından zorlaştırılmasını vurgulamaktadır (Çakır, 2019: 21). PEGIDA hareketi, ortak söylemleri sebebiyle, 2017 seçimlerinde Alternative für Deutschland Partisi'nin (AfD) oy patlaması yapmasına büyük katkıda bulunmuştur.

5.2. ALMANYA İÇİN ALTERNATİF PARTİSİ (ALTERNATİVE FÜR DEUTSCHLAND-AFD)

20. yüzyıl'a dönüp bakıldığında, Federal Almanya'nın aşırı sağ partiler geçmişi hiçte küçümsenecek değildir ama gerçek olan şu ki bu partilerin hiç birisi Almanya Genel seçimlerinde kayada değer başarı elde edememişlerdir. Hatırlatmak gerekirse aşırı sağ Ulusal Demokratik Parti (NPD), 1960 yıllarda eyalet seçimlerinde birkaç başarı elde etmiş ama 1969 Almanya genel seçimlerinde hüsrana uğramıştır. Die Republikaner (REP) adında CSU partisinden kopan üyelerin oluşturduğu bir aşırı sağ parti Batı Berlin bölgesel seçimlerinde yüzde 7.1 ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde yüzde 7.8 oranında oy alabilse de Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesi sonrasında dağılmıştır. Alman Halk Birliği (DVU), 1998'de Saksonya eyalet seçimlerinde yüzde 12.9'luk oy toplasa da bu başarısını genel seçimlere taşıyamamıştır. Schill Parti, BFB/Özgürlük Partisi gibi yine aşırı sağ oluşumlar

bölgesel düzeyde seçimlere katılıp az oy toplayabilmişlerdir (Hansen&Olsen, 2019: 2).

Almanya'nın en yeni ve genç aşırı sağ partisi Alternative für Deutschland (AfD) ise 2013 yılında kurulmasına rağmen önce 2014 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde sonra 2017 Almanya genel seçimlerinde oldukça yüksek oy toplamış ve dikkatleri üzerine çekebilmiştir.

Tablo 7: Almanya 2017 Genel Seçimleri Sonuçları

Parti Adı	Aldığı Oy	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı	Önceki Seçime Göre Milletvekili (+/-)	Önceki Seçime Oy Değişimi (+/-)
Hıristiyan Demokrat Parti (CDU)*	12.447.656	%26.8	200	-55	-%7.4
Sosyal Demokrat Parti (SDP)	9.539.381	%20.5	153	-40	-%5.2
Almanya için Alternatif (AfD)	5.878.115	%12.6	94	94	+%7.9
Sol Parti (Die Linke)	4.297.270	%9.2	69	5	+%0.6
Yeşiller (Grüne)	4.158.400	%8.9	67	4	-%0.5
Hıristiyan Sosyal Birlik Bavyera (CSU)*	2.869.688	%6.2	46	-10	-%1.2

Kaynak: https://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/2017/ergebnisse/bund-99.html#stimmentabelle13 (Erişim: 23.11.2020)

Göç sorunu üzerine çalışan önemli bir akademisyen olan Stephen Castles'e göre, Almanların kan bağı prensibi ile Alman milliyetçiliğini şekillendirdiklerini ve Alman milletinin de bu noktada politik olmaktan çok kültürel bir topluluk olduğuna dikkat çekmiştir (Castles, 1995: 2). Alternative für Deutschland'da benzer popülist aşırı sağ partiler gibi göçmenlere karşıdır.

İlk kurulduğu 2013 yılının Şubat ayında parti, 2013 Almanya geneş seçimlerine girmiş ama yüzde 4.7 alarak barajın altında kalmıştır. Alternative für Deutschland (AfD), ilk çarpıcı başarısını 2014 yılındaki Avrupa Parlamentosu seçimlerinde yakalamış ulusal oyların yüzde 7.1'ini yani 2 milyonun üzerinde alarak, Avrupa Parlamentosu'na 7 milletvekili yollamıştır. AfD, Avrupa Parlamentosu'nun

* CDU/CSU'nun geleneksel ortaklığı toplam oylarını %33 oranına getirdi ve iktidar için koalisyon hükümetini kurabildiler.

bir parti grubu olan European Conservatives and Reformists (Avrupa Muhafazakarları ve Reformistleri-ECR) tarafından kabul edilmiş ve bünyesine katılmıştır.

AfD'nin en güyük başarısı 2017 Almanya genel seçimlerinde gelmiştir. Ülke genelinde özellikle doğu Alman kentlerinden (Dresden ve Leipzig) gibi aldıkları oylarla, yüzde 12.7'lik (5.878.115 seçmen) bir oy oranı ile Almanya Parlamentosu Bundestag'a 88 milletvekili yollamış, bu da aykın dönem Almanya tarihinin bir aşırı sağ parti tarafından kazanılan en yüksek oy oranı olabilmiştir. AfD, Eylül 2019'da Saksonya ve Brandeburg (Berlin'in bulunduğu eyalet) eyalet seçimlerinde bir önceki seçimlere göre oylarını 3 kat arttırmıştır ve yaklaşan 2021 seçimleri için büyük bir gözdağı vermiştir (Çakır, 2020: 18). AfD, Saksonya'da, Merkel'in partisi CDU'nun ardından ikinci parti olmuş ve yüzde 27.3 oranında oy almıştır. Ayrıca, Brandenburg'da, Sosyal Demokrat Parti'nin (SPD) ardından ikinci olan AfD, yüzde 22.7'sini almıştır. Bu durumda, AfD, daha önce diğer partilerin ittifak yapmadıkları dönemlerin aksine, olası ittifakların gözde partisi olabilmiştir.

Alternative für Deutschland'ın kurucuları gazeteci ve avukat olan Alexander Gauland (1941-), o dönem Hamburg Üniversitesi'nde ekonomi profesörü olan olan Bernd Lucke (1962-), gzeteci Konrad Adam (1942-) ve bunlara daha sonra katılan kimyager ve girişimci olan Frauke Petry (1975-) olarak sıralanabilinir. Gauland, halen partide siyaset yapmakta ve onursal başkanı olma sıfatını taşımaktadır.

AfD, kurulduğu 2013 yılında özellikle Eurozone karşıtlığı ve Alman dış politikasının sıkı bir revizyon ihtiyacına sahip olduğu argümanlarını ön plana çıkarmıştır. Özellikle, 2014 yılında sonra bu argümanlara ek olarak göç ve göçmen karşıtlığı, Alman kültür milliyetçiliği, elit ve düzen karşıtlığı temaları siyasi ajandalarına eklenmiştir. AfD, daha önceki benzer popülist sağ partilerin söylemlerini kullanmaya devam etmiştir. AfD, gerçek Alman halkını temsil ettiği iddia edenlerin partisi olduğu savunmakta ve Almanya'nın sadece Almanlara ait olduğu tüm olanaklarıyla Alman kamuoyuyla paylaşmaktadır. AfD, yabancı düşmalığı (zenofobi) temasını her fırsatta dile getirmektedir. Ayrıca, AfD, Almanya'da ki diğer toplulukların (göçmenler, mülteciler, Alman olmayan herkes)

kültürel ve ırki olarak Almanya'ya ait olmadıklarını dillendirerek ötekileştirici ve dışlayıcı söylemler üretmektedir (Kaçar, 2017: 35). Bu söylemlerin oluşturduğu etki AfD'ye oy verenlerin seçmen profilinde de görülmektedir. AfD'ye oy veren grupları kategorik olarak ikiye ayırmak mümkündür: Birinci grupta, Angela Merkel'in yönetemediği düşünülen Euro meselesi gibi spesifik konularda oy veren azınlıklar, ikincisi ise; partinin zenofobik söylemleri nedeniyle partiyi desteklemeye sonradan karar verenler çoğunluklardır.

Alternative für Deutschland'ın (AfD) parti programında derin bir Avrupa şüpheciliği (euroscepticism), göçmen karşıtlığı ve İslamofobia göze çarpmaktadır. AfD, Schengen Antlaşması ve eurozone'a karşıdır. Schengen Antlaşması, sınır güvenliğini tehlikeye atarken, eurozone Almanya'nın ekonomik bağımsızlığını tehlikeye altında tutmaktadır. Almanya sınırları ulusual muhafızlar tarafından korunmalıdır. Ayrıca, AfD Avrupa ordusuna karşıdır ve yabancı kuvvetler için Alman ordusunun kullanılabileceği fikrini reddeder. AfD'nin parti programına göre, Almanya eurozone'dan acilen ayrılmalı ve eskiden olduğu gibi Alman Markı kullanılmaya başlanmalıdır. Zaten Lewandowsky'nin araştırmasına AfD'ye oy verenlerin yüzde 40'ı Alman Markına dönülmesi taraftarıdır (Lewandowsky, 2014: 6). AfD, refah devletinin korunması için göç alımın durdurulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bunun yanısıra AfD'nin parti programında, Almanya'ya gelen göçmenlerin Avrupa Birliği hukuku tarafından kendilerine tanınan hakları istismar ettikleri, Alman halkının güvenliğinin tehlikede olduğu dolayısıyla sınırların acilen kapatılması gerektiği ve daha fazla göçmen almamanın doğru olacağı belirtilmektedir. Programdaki yabancı düşmanlığından ülkede yaşayan Türklerde nasibini almış, açıkça Almanya'da yaşayan Türklerin yasal ve sosyal hak ve imtiyazlarının sonlandırılması yönünde görüş bildirilmiştir. İslam ve Alternative für Deutschland'ın (AfD) İslam'a bakış açısı da parti programında yer bulmuştur. AfD, kamusal hizmetlerde başörtüye karşı olduğunu belirtirken, Almanya'da görev yapan Müslüman din adamlarının da kamusal hizmetlerinin sınırlandırılmasını istemektedir. AfD, kamu hizmetlerinde başörtünün genel olarak yasaklanmasını talep etmektedir. Bununla birlikte, AfD, başörtüsü ile birlikte okullarda din eğitimine de karşı

çıkmakta İslami toplulukların din eğitimi verme ve alma imtiyazının sakıncalı olduğunu vurgulayarak sonlandırılmasını talep etmektedir. Bununla birlikte, AfD, programında, dini inançlara saygıyı yitirerek, ayrıştırıcı ve genelleyici bir şekilde uluslararası ‘‘İslamcı’’ terörizm terimini kullanarak bu tür faaliyetler için Almanya’da acil tedbirler alınması gerektiğini savunmaktadır (Alternative für Deutschland Partei Programm).

Çokkültürlülük meselesi AfD’nin parti programında ele alınmıştır. AfD Alman kültürünün öncü kültür olduğunu savunur. Ayrıca, bir toplumda çokkültürlülüğün toplumda çözülmeye yol açacağı buda toplumsal çatışmaları beraberinde getireceği belirtilmektedir. AfD, yanlış yorumlanan hoşgörü nedeniyle Almanya’nın kültürel hüviyetini kaybetmeyeceğini iddia eder. Aslında, AfD’nin çokkültürlülüğe olan düşmanlığı Avrupa Birliği’nin 2000 yılndan beri kullandığı fikirsel mottolarından biri olan ‘‘Çeşitlilik İçinde Birlik’’ söylemine açıkça karşı durmaktır.

AfD seçmenlerinin çoğunluğunun eski Doğu Almanya eyaletleri ve kentleri olması dikkat çekmektedir. Seçimler baz alındığında, bu doğu bölgelerde yer alan eski sosyalist olan eyaletlerde yüzde 21.5 oranında AfD seçmeni yer alırken aynı oran Batı Alman kentlerinde yüzde 11’e düşmektedir (Bolat, 2018: 141). Eski doğu Alman kentlerindeki işsizliğin yüksek oluşu ve uzun yıllardan beri bu bölgelerin aşırı sağ partiler için önemli bir yaşam olduğu hatırlanacak olursa bu durum normal karşılanabilinir.

Görülen o ki, popülist söylemleri ile gün geçtikçe güçlenen Alternative für Deutschland (AfD), Merkel’in Almanya’ya kabul ettiği Suriyelilerin kimi Almanı rahatsız etmesi ve ‘‘Açık Kapı’’ politikasının beklenildiği gibi toplum tarafından olumlanmaması ile birlikte mevzisini sıkılaştıracak, göçmen karşıtlığı yabancı düşmanlığı ile yoğurarak Almanya’da tabanı olan bu ideolojinin sayesinde seçimlerde oy kazanmaya devam edecektir. Bunun yanı sıra, 2008’den beri özellikle süren eurozone tartışmaları sayesinde AfD ekonomik açıdan memnuniyetsiz Almanya vatandaşlarından oy toplamak konusunda başarılı olmaya devam edecektir.

Alternative für Deutschland (AfD), Avrupa'nın diğer aşırı sağ partileri ile birlikte büyük bir popülist partiler ailesinin bir parçasıdır. AfD ilk kuruluş yıllarında anti-Avrupa Birliği ve Eurozone söylelerine bir de millilik (nativism) ve göçmen karşıtlığı gibi temalarınıda ekleyerek oy avcılığına devam etmiştir (Hasnsen ve Olsen, 2017: 15). Seçmenlerin büyük bir bölümünün, Angela Merkel'in partisi CDU'nun Suriyeli göçmenleri Almanya'ya kabul etmesini protesto ederek AfD'ye oy verdiği bilinse de bunun yanısıra özellikle doğu Almanya kentlerinde hep var olan ve işsizlik ile de beslenen yabancı düşmanlığı da AfD oylarının çoğalmasında etken olmuştur.

SONUÇ

Milliyetçilik, özellikle 18. yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren tüm dünyada etkisini göstermiş, toplulukların belli bir ülkü etrafında güvenlikli sınırlar içinde tutarak biraraya gelmelerinde katalizör bir duygu yaratmayıo başarabilmiştir. Milliyetçilik, madeni paranın iki yüzü gibi kimi zaman barışçıl kimi zamanda yıkıcı etkiler gösterebilmiş, kitlelerin kimi zaman ulus inşa etme süreçlerinde (Fransa, Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri'nin ulus devlet olma süreçlerinde olduğu gibi) kimi zaman ise başka uluslardan ve etnik gruplardan intikam alma biçimlerinde (İki savaş arası 1919-39 arasında ki faşizmin düşman yaratan biçiminde) önemli bir rol oynamıştır. Bugün, Avrupa'nın ve dünyanın geri kalanında hızla mevzi kazanan yeni siyasal düzeni değiştirme iddiasındaki yeni faşizm (neo-faşizm), popülist milliyetçilik ve onun önemli bir siyasal mecrası olan aşırı sağ, insanlık için yeni değil. ABD'de eski başkan Donald Trump'ın (1946-) yarattığı Trumpizm, bir popülist akım olarak 2016-2020 yılları arasında popülizmin ayrıştırıcı, toplumu kutuplaştırıcı, düşman yaratan oy toplayıcılığını ve beyaz adam üstünlüğünü savunurken, Avrupa'nın da eski yabancı düşmanlığı ve ırkçı yanı ortaya çıkıyor ve sevimsiz bir biçimde ana akım siyasete hakim olmaktadır. Özellikle, yaşlı Avrupa, faşizm ve Nazizm gibi iki yıkıcı siyasal ideolojiyi deneyimlemiş ve bu uğurda milyonlarca insanını heba etmiş bir kıta olmasına rağmen, halen aşırı sağ popülist siyasetin gündemde olduğu ve taraftar topladığı bir kıta olma özelliğini korumaktadır. 1980'lerden itibaren, İkinci Dünya Savaşı sonrası sönümlenmiş ve uykuya yatmış aşırı sağ popülist hareketler ve partiler Almanya, Avusturya, Fransa,

İtalya ve daha birçok ülkede tekrar faaliyetlerini hızlandırmış ve 21. yüzyıl'ın ilk çeyreğini yaşadığımız bu zamanlarda varlıklarını, derinlere köklerini salarak sağlamlaştırmışlardır.

Aşırı sağ popülizmi, liberal demokrasilerin meşruiyetine düşmanlık besleyen, tek ensite ve Hıristiyan kültürünün üstünlüğünü diğer kültürlere göre üstün göre, elit ve düzen karşıtlığı ile ortalama insanın ilgisini cezbeden, toplumdaki azınlıkları ülkenin tüm sorunlarının kaynağıymış gibi gösteren ve bunu da hoşgörüsüz ve vasatlığı (mediocrity) ön plana çıkaran bir siyasi akımdır. Popülizm, insanların korkularını (bu çoğu zaman işlerini ve refahlarını kaybetme korkusudur) ve ötekiye ve/veya bilinmeyene (göçmenler, mülteciler, kendi kültüründen, dininden, ırkından olmayanlar) karşı beslediği şüpheyi kullanarak, sömüren ve kitleleri demokrasilerin üstünde görüp ve herşeyin, herkese ve kanunlara rağmen yıkılması gerektiğini söyleyen oy avcılığı ve demogoji aracıdır. Korku burada önemli bir faktördür. İngiliz düşünür Francis Bacon'ın (1561-1626) *Of Seditions and Troubles* (*Kışkırtma ve Dertler Üzerine*-1625 yılında yayınlandı) adlı eserinde belirttiği gibi ''Acının sınırı vardır, ama korkunun sınırı yoktur.''. Felsefeci Lars Fr. H. Svendsen (1970-) bunu daha da ileriye götürür ve ''Korku hissine sahip olmayan bir canlının hayatta kalma ve üreme şansı hayli düşüktür.'' der (Svendsen, 2017: 31). Özellikle, neoliberalizmin, küreselleşmenin, ekonomik krizlerin, göçmen ve mülteci akınlarına maruz kalan Avrupa ve tüm dünya halkları sosyo ekonomik ve güvenlik kaynakklı endişelerini irrasyonel ve çözüm üretmekten uzak aşırı sağ popülist partilerde umut kovalıyarak çözümlemeye çalışmaktadırlar. Aşırı sağın kendinden olmayanlara karşı düşmanca ve bireysel hak ve özgürlükleri hiçe sayan tavırlarına kitleler tarafından gösterilen teveccüh, faşizm ve Nazizm'in karanlık dönemlerinde olduğu gibi bugünde görülmektedir.

Bu çalışmada, Alman tarihinde görülen siyasi olaylar ve bunların Alman milliyetçiliği üzerindeki etkileri değerlendirildiğinde ortaya çıkan ve çalışmanın ispatlamaya çalıştığı hipotezlerin başında, Alman milliyetçiliğinin, dönemsel olarak belli bir düşmana karşı, onu ötekileştirerek ortaya çıktığı hatta kimi zaman ultra milliyetçiliğe dönüştüğüdür. Özellikle, 19. yüzyıl'ın başından bugüne kadar olan süreci kapsayan bu hipotez ve detayları aşağıdaki tablo da özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 8: Alman Milliyetçiliğin ve Aşırı Sağ Milliyetçiliğin Farklı Dönemlerde Düşman Yaratarak Ortaya Çıkması

Dönem	Olay	Düşman	Sonuç
1806-1815	Napolyon'un Fransız Ordularının Almanya'yı işgali ve Alman milli şuurunun ortaya çıkışı.	Fransızlar	Herder, Fichte, Arndt, Grimm Kardeşler gibi düşünürlerin öncülüğünde Alman milleti konsolidite oldu ve Fransız orduları geri çekildi.
1871-1918	Bismark'ın ''Alman Birliği''ni tesisi ve Alman İmparatorluğu'nun dünya siyasetinde başrol oynama çabası. I. Dünya Savaşı sonu mağlubiyet.	Diğer emperyal devletler (Fransa, İngiltere, Rusya gibi) İç düşman, Katolikler ve Sosyal Demokratlar (Kulturkampf)	Alman İmparatorluğu çöktü ve yerini Weimar Cumhuriyeti'ne bıraktı. ''Arkadan Hançerlenme'' algısı.
1919-1933	Versay Antlaşması. Galiplerin (ABD-İngiltere-Fransa) Almanya'yı küçük düşürmesi. Toprak kayıpları, savaş tazminatı. Ekonomik Buhran (1929) ve hiperenflasyon.	Milliyetçiler gözünden, Dünya Savaşı'nı kaybettiren Yahudiler, Sosyal Demokratlar.	Weimar Demokrasi'nin istikrarı sağlayamaması. Halkın mutsuzluğu. Nasyonel Sosyalistler'in iktidara yürüyüşü.
1945-1989	Almanlar, İkinci Dünya Savaşı'nı kaybetti. Müttefiklerin,	Bölünmüş Almanya: Batı için komünist Doğu Almanlar; Doğu için kapitalist	Aşırı sağ, müttefiklerinde baskısı ile çok güçlenemedi.

	Almanya'yı işgali. Denazifikasyon süreci. Soğuk Savaş dönemi.	Batı Almanlar birer düşman.	Yeraltına çekildi.
2008 ve Sonrası	Ekonomik Krizi. Euroskeptizmin varlığı. Almanya'ya, Suriyeli mülteci akışı (2015)	Alman olmayan herkes, Avrupa fonlarından faydalanan Güney Avrupa ülkeleri: Yunanistan, İspanya, Portekiz gibi. (Eurozone Krizi) Suriyeliler, Türkler ve sosyal devleti ''sömüren'' tüm Alman olmayanlar	Popülist aşırı sağ siyasetin yeniden varlığını göstermesi. AfD, 2017 Almanya seçimlerinde 3. parti oldu.

Tezimizin odağına aldığı Alman milliyetçiliğin aşırı yorumlarının, dünya savaşları öncesi ve sonrasında ve ekonomik krizler gibi zor zamanlarda tezahür edip sert ideolojilere meyletmesi bir gerçektir. Neoliberalizm döneminde (1980'lerden günümüze) ortalama Alman'ın ekonomik seviyesinin, İkinci Dünya Savaşı sonrasının ilk otuz yılı olan ''altın yıllar''ına nazaran düşmesi siyasal ve ekonomik sistemin Almanlar tarafından beğenisini azaltmıştır.

Ayrıca, Alman halkının Alman siyasetçilere ve siyasi kurumlara güveni azalmakta ve bu da mevcut siyasi düzen karşıtı aşırı sağcıların oy toplamasına zemin hazırlamaktadır. 2020 tarihinde Forsa araştırma kurumu tarafından yapılan RTL/ntv Barometresine göre, Başbakan Angela Merkel'e güven %5 gerileyerek %50'ye düşmüştür. Federal Hükümet'e olan güven oranı sadece %34'dür. Almanların, belediye başkanlarına olan güveni %48'dir. Parlamento'ya (Federal Meclis-Bundestag) duyulan gğven ise bir önceki veriye göre 4 puan düşerek %41'e inerken, Avrupa Birliği'ne duyulan güven % 1 düşerek % 40'a gerilemiştir (Deutsche Welle web sitesi).

Alman halkı siyasetçileri güvenilir bulmamaktadır. Güven barometresine göre Almanların sadece %16'sı siyasi partilere güvenmektedir. Bu çarpıcı rakamda gösteriyor ki ''Biz Halkız! Tüm siyasetçiler yalancıdır!'' mottolarını gösterilerinde kullanan PEGIDA ve Alternative für Deutschland (AfD) gibi popülist aşırı sağ gruplar ne yaptıklarını iyi bilmektedirler.

Tezimizin ortaya koyduğu kimi sonuçlar şöyle sıralanabilinir:

1. Alman popülist aşırı sağ milliyetçiliği dönemsel olarak ortaya çıkma özelliğine ve potansiyeline sahipdir. Almanlar, siyasi tarihlerinin zorlu dönemlerinde ''Almanlık'' ideolojisine tutunup, kimi toplulukları ve etnik grupları ''öteki'' olarak niteleyip dışlamış ve toplumsal sorunların ''günah keçisi'' olarak görmüşlerdir. Bunun neticesinde, Alman tarihinde özellikle 19. yüzyıdan günümüze kadar geçen süreçte, milliyetçilik ve popülist aşırı sağ milliyetçilik hep varolagelmiştir.
2. Almanya'da Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesi büyük ekonomik yük getirdi. Halen, eski Komünist Doğu Alman kentleri (Dresden, Leipzig gibi) sanayileşememiş ve yüksek işsizlik oranına sahiptirler. Bu kentlerde yabancı düşmanlığı ve ırkçılık yüksek orandadır. PEGIDA ve Alternative für Deutschland burada kurulmuştur. Özellikle, AfD 2017 seçimlerinde kazandığı 5 milyonun üstünde oyun büyük bölümünü bu kentlerden toplamıştır.
3. Almanya, İkinci Dünya Savaşı sonrası mağlup bile devlet olarak ABD'nin bir nevi gözetimi altına sokuldu. Federal Anayasa ve birçok kanun ABD himayesinde yapıldı. Halen, ABD'nin askeri üsleri Alman topraklarındadır. Bu, Alman milliyetçilerini rahatsız etmektedir.
4. Alman toplumu giderek yaşlanmaktadır. Bugün 82 milyon olan nüfus 2050'de 74 milyona düşecektir. Göçmenlerin/Alman olmayanların demografiyi etkileyecek olması Almanların büyük bir bölümünü düşündürmektedir.
5. Almanya, sanayi 4.0 (Bilişim-Digitalleşme) vizyonunda ABD, Çin, Japonya ve Kore'nin gerisinde kalmıştır. Bilişime, daha çok yatırım yaparak bu sorunu aşmaya çalışmaktadır.

6. Suriye iç savaşında doğan göçmen krizi ve Almanya'ya akın eden yüzbinlerce göçmen ve mülteci, Almanya'nın şu an tartışılan bir numaralı konusudur. Özellikle, Suriyeli göçmenlerin topluma entegrasyonu ile ilgili sorunlar tartışılmaktadır. Çalışan Almanlar, çalışmadan Alman Devleti'nden yardım alan Suriyelilere (bunlara Irak ve Afgan asıllılarda eklenebilir) büyük bir öfke duymaktadırlar. Bu, durumu fırsat bilen aşırı sağ popülist hareketler (AFD-Pegida) ırkçı ve anti-göçmen söylemlerini arttırmışlardır
7. Alman siyaset Bilimci, Ralf Dahrendorf'un (1929-2009) tespit ettiği gibi günümüz Avrupa siyasetçileri yeterince halkı (demos) temsil edemektedir. Almanya'da ki durum da bunun benzeridir. Alman halkının siyasetçilere güveni %16 gibi çok düşük bir seviyededir.
8. 1960'lardan beri Almanya'ya gelen işgücü ve gelen göçmenlerin Alman toplumuna entegrasyonu problemi onların yeterince Almanlık (Deutschheit) kavramını benimseyememeleri düşüncesini kim Almanlarda doğurmuştur. Yabancı düşmanı aşırı sağ bu durumdan faydalanarak, söylemlerine göçmenlerin sınırdışı edilmesi gerektiğini taşımışlardır.
9. Angela Merkel'in 2010 yılında tespit ettiği gibi Almanya'da insanların birarada yanyana yaşabileceklerini öngören ''çokkültürlülük'' kavramı başarısız olmuştur (BBC News web sitesi). Alman halkın %30'su ülkenin yabancılar tarafından istila edildiğine inanmaktadır.
10. 2020 verilerine göre Almanya'da işsizlik oranı popülist aşırı sağın söylediği gibi çok yüksek değildir. 2.699.000 kayıtlı işsiz nüfusun %5.9'una tekabül etmektedir (Deutsche Welle web sitesi). Bu rakam, başbakan Angela Merkel'in ilk yılı olan 2005'te %11.7 idi. Ama, Alman popülist aşırı sağımedyayı post-truth (gerçek ötesi) sistematik ile kullanan ''Bu adama inanmayın. O doğrusunu söylüyor.'' mantığını işleterek kitleleri dezenfermasyona tabi tutmakta ve özellikle yabancılardan kaynaklanan bir derin bir işsizlik sorunu olduğu vurgulamaktadır.

Son olarak hatırlamakta yarar varki, popülizm, Alman Anayasası'na aykırıdır. Alman siyaset bilimi profesörü Mathias Quent (1986-) bunu ''Popülizm, *öteki* etnik, ulus veya dine karşı eylemlerini *doğru* olduklarını tespit ederek Anayasa'nın ilk paragrafta insanların eşitlik ilkesini garanti altına alınmasını bozmakta. Çünkü

Anayasa'da belirttiği gibi insanın haysiyeti dokunulmazdır. Onlara saygı duymak ve onları korumak tüm devlet otoritesinin görevidir.'' şeklinde ifade eder (Quent, 2017; s. 55-56). Ama bilinen bir gerçek, Almanya'da Alternative für Deutschland gibi bir partinin kapatılmasının çok zor olduğudur. Almanya'da zor dönemlerde güçlendiği bilinen popülist aşırı sağın geleceğinin ne olacağı merak konusudur. Küresel krizler ve insanoğlunda düşman yaratma eğilimi devam ettikçe bu tip siyasi akımların oy avcılıkları devam edeceğe benzemektedir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

Acemoğlu, Daron, David A. Robinson (2020). Dar Koridor. İstanbul: Doğan Kitap.

Akkerman, Tjitske (2012). 'Populism', Şu kitapta: Ed. H. K. Anheier, M. Juergensmeyer "Encyclopedia of Global Studies". Sage Publications, 1358-1359.

Altındal, Aytunç (2002). Bilinmeyen Hitler. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.

Anderson, Benedict (1995). Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması. (Çev. İ. Savaşır). İstanbul: Metis Yayınları.

Apter, David (1969). The Politics of Modernization. Chicago: Chicago University Press.

Arditi, Benjamin (2005) ''Populism as an Internal Periphery of Democratic Politics'' Şu kitapta: Ed. Francisco Panizza. Populism and the Mirror of Democracy. Londra: Verso.

Arendt, Hannah (2014). Totalitarizmin Kaynakları 3. Totalitarizm. (Çev. İ. Serin). İstanbul: İletişim Yayınları.

Arıca, Murat, Rona Aybay (1965). Faşizm. İzlem Yayınevi.

Backer, Susan (2000). "Right-Wing Extremism in Unified Germany". Şu kitapta: Ed. Paul Hainsworth. The Politics of the Extreme Right From the Margins to the Mainstream. London and New York: Pinter.

Bacon, Francis (2010). Of Sedition and Troubles. Kessinger Publishing.

Balibar, Etienne (2013). "Irkçılık ve Milliyetçilik" Ed. Etienne Balibar, Immanuel Wallerstein. Irk, Ulus, Sınıf. (Çev: N. Ökten) İstanbul: Metis Yayınları.

Balibar, Etienne, Immanuel Wallerstein (2013). Irk, Ulus, Sınıf. Belirsiz Kimlikler. İstanbul: Metis.

Baumann, Zygmunt (2016). Cemaatler. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Baumann, Zygmunt (2018). Avrupa. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Baydur, Mithat (2001). Küresel Dünyada Milliyetçilik. İstanbul: İrfan Yayıncılık.

Bendersky, Joseph W. (2000). A History of Nazi Germany: 1919–1945. Lanham: Rowman & Littlefield.

Betz, Hans-Georg. (1994). Radical Right-Wing Populism in Western Europe. New York: St. Martins' Press.

Bobbio, Norberto, Nicola Matteucci, Gianfranco Pasquino (1983). Dizionario di Politica. İkinci Baskı. UTET.

Breuilly, John (2019). Avusturya, Prusya ve Almanya'nın Oluşumu (1808-1871). (Çev. A. Selman). İletişim Yayınları.

Celep, Ödül (2009). Aşırı Sağ ve Demokrasi. İstanbul: Tasam Yayınları.

Churchill, Winston. (1931). The Unknown War: The Eastern Front. C. Scribner's Sons; First Edition.

Çağla, Cengiz (2017). Siyaset Bilimi. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Çakır, Durmuş Çağlar. (2020). "Almanya'da Güçlenen Aşırı Sağ: Almanya için Alternatif Partisi". Şu kitapta: Ed. Uğur Burç Yıldız. Avrupa'da Güçlenen Aşırı Sağ Partiler. Detay Yayıncılık, 7-27.

Çam, Esat (2000). Çağdaş Devlet Sistemleri. İstanbul: Der Yayınları.

Davies, Peter, Derek Lynch (2002). The Routledge Companion to Fascism and Far-right. New York: Routledge.

Deleuze, Gilles, Felix Guattari (1983). Anti-Oedipus: Capitalism and Schizopherina. Minneapolis: University of Minneapolis Press.

Dickens, Charles (2011). İki Şehrin Hikayesi. İstanbul: Can Yayınları.

Durkheim, Emile (1961). On Mechanical and Organic Solidarity. New York.

Eaglaton, Terry (2011). İdeoloji. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Ersanlı, Büşra (2006). İktidar ve Tarih: Türkiye'de "Resmi Tarih" tezinin Oluşumu (1929-1937). 2. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Evans, Richard J. (2004). The Coming of the Third Reich. London: Allen Lane.

Friedman, George (2015). Avrupa Krizi. İstanbul: Pegasus Yayınları.

Fulbrook, Mary (2008). Almanya'nın Kısa Tarihi. İstanbul: Bütek Yayınları.

Gellner, Ernest (1992). Uluslar ve Ulusçuluk. (Çev. B. Ersanlı, B. Günay Göksu Özdoğan) İstanbul: İnsan Yayınları.

Gellner, Ernest (1998). Milliyetçiliğe Bakmak. (Çev. S. Coşar, S. Özentürk, N. Soyarık). İstanbul: İletişim Yayınları.

Gellner, Ernest, Ionescu Ghita (1969). Populism: Its Meaning and National Chracter. Londra: Widenfeld&Nicholson.

Gerteis, Joseph, Alyssa Goolsby (2002). 'Nationalism in America: The Case of the Populist Movement'. Chicago: II. Annual Meeinf of American Sociologist Association.

Gerwarth, Robert (2016). Birinci Dünya Savaşı Neden Bitmedi? 1917-1923. İstanbul: Doğan Kitap.

Göknel, Ergün (2015). Düşmandan Terörist'e. İstanbul: Kanes Yayınları.

Greenfeld, Liah (2017). Milliyetçilik: Moderniteye Giden Beş Yol. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Griffin, Roger. (2014). Faşizmin Doğası. İstanbul: İletişim Yayınevi.

Habermas, Jürgen (2002). "Die Zukunft der menschlichen Natur. Auf dem Weg zu einer liberalen Eugnik?". Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.

Haller, Oliver (2015). ''German Defeat in World War I: Influenza and Postwar Memory'' Şu kitapta: Ed. Anthony McEllingot, Kirsten Heinsohn. Germany 1916-23: A Revolution in Context. Bielefeld, New York: Colombia University Press, 151-180.

Hamann, Brigitte. (1999). Hitler's Vienna: A Portrait of the Tyrant as a Young Man. London: Trans. Thomas Thornton; New York: Tauris Parke Paperbacks.

Hechter, Michael (2000). Containing Nationalism. Oxford: Oxford University Press.

Herold, Maik, Steven Schaller, Hans Vorlander (2018). Pegida and New Right-Wing Populism in Germany. London: Palgrave Macmillan.

Hett, Benjamin Carter (2019). Demokrasinin Ölümü: Hitler'in Yükselişi ve Weimar Cumhuriyeti'nin Çöküşü. İstanbul: Profil Kitap.

Heywood, Andrew (2013). Siyasi İdeolojiler. Ankara: Adres Yayınları.

Hitler, Adolf. (2016). Kavgam. En Kitap.

Hobsbawm, Eric (2005). İmparatorluk Çağı 1875-1914. (Çev. V. Aslan.) 3.Baskı. Ankara: Dost Kitabevi.

Hobsbawm, Eric (2006). Geleneğin İcadı. (Çev. M. M. Şahin). İstanbul: Agora Kitaplığı.

Hobsbawm. Eric. (2013). Kısa 20.Yüzyıl: 1914-1991 Aşırılıklar Çağı. İstanbul: Everest Yayınları.

Hoffer, Eric (2019). Kesin İnançlılar. İstanbul: Olvido.

Huntington, Samuel (1968). Political Order in Changing Societies. New Haven: Yale University.

Hutchinson, John, Anthony D. Smith (1994). Nationalism. New York: Oxford University Press.

Ignazi, Piero (2002). "The Extreme Right: Defining the Objects and Asessing the Causes". Şu kitapta: Ed. In Martin Schain, Aristide Zolberg, Patrick Hossay, Shadows over Europe: The Development and Impact of the Extreme Right in Western Europe. New York: Palgrave Macmillan, 21-39.

Ignazi, Piero (2003). Extreme Right Parties in Western Europe. Oxford: Oxford University Press.

Jenkins, Roy (2011). Portraits and Miniatures.New York: Bloomsbury Reader.

Kaes, Anton, Martin Jay, Edward Dimendlberg (1994). Paul von Hindenburg: The Stab in the Back. Berkeley: The Weimar Republic Sourcebook, University of California Press.

Kazin, Michael. (1995). Populist Persuasion: An American History, Ithaca: Cornell University Press.

Kennan, George F. (1981). The Decline of Bismarck's European Order: France-Russian Relations, 1875-1890. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Kennedy, Paul (2010). Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Kerestecioğlu, İnci Özkan (2007). ''Uyuyan Güzeli Uyandıran Prensten Frankeştayn'ın Canavarına'' Şu kitapta: Ed. H. Birsan Örs. 19. yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojileri. 9. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 307-350.

Kershaw, Ian (1999). Hitler: 1889–1936: Hubris. New York: W. W. Norton & Company.

Kershaw, Ian (2015). Hitler 1889-1936: Hubris. (Çev. Z. Biliz). İstanbul: İthaki Yayınları.

Kissinger, Henry (2006). Diplomasi. (Çev: İ. H. Kurt). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Koçdemir, Kadir (2004). Milli Devlet ve Küreselleşme: Anlamı Değiştiren Sınırlar. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Kohn, Hans (1960). The Idea of Nationalism. New York: Mac Millian.

Kongar, Emre (2018). İçimizdeki Zalim: Anlamak ve Üstesinden Gelmek. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Laclau, Ernesto (2005). On Populist Reason. New York: Verso.

Layton, Geoff (1995). From Bismark to Hitler: 1890-1933. London: Hodder&Stoughton.

Layton, Geoff (2009). Access to History: Democracy and Dictatorship in Germany 1919-1963. Hodder Education.

Leibold, Jürgen (2010). Fremdenfeindlichkeit und Islamofobic. Islamfeindleichkeit. Şu kitapta: Ed. Thornhton Gerald Schneiders. VS Verlag.

Lepawsky, Albert (1971). The Search For World Order. New York: Appleton-Century Crofts.

Lipset, Seymour Martin (1960). Political Man: The Social Bases of Politics. New York: Doubleday Garden City.

Macmıllan, Margaret (2003). Paris 1919: Dünyayı Değiştiren Altı Ay (Çev: B. Dişbudak), Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Mair, Peter. (2002). “Populist Democracy versus Party Democracy”. Şu kitapta: Ed. Meny Yyes, Surel Yyes. Democracies and the Populist Challenge. Basingstoke: Palgrave, 81-98.

Mann, Michael (2005). Faşistler. İstanbul: İletişim Yayınları.

McElligott, Anthony (2009). “Political Culture”. Şu kitapta: Ed. Anthony McElligott. Weimar Germany. Oxford: Oxford University Press.

Meinecke, Friedrich (1970). Cosmopolitanism and the Nation State. New Jersey: Princeton University Press.

Mofitt, Benjamin (2016). The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation. Stanford, USA: Stanford University.

Mora, Necla (2009). Alman Kültüründe Düşman İmgesi. İstanbul: Altkitap Yayınevi.

Mosse, L. George (1990). Fallen Soldiers: Reshaping The Memory of World Wars. Oxford & New York: Oxford University Press.

Mudde, Cas (2002). “In the Name of the Peasantry, the Proletariat, and the People: Populisms in Eastern Europe’. Şu kitapta: Ed. Meny Yyes, Surel Yyes. Democracies and the Populist Challenge. Basingstoke: London: Palgrave.

Mudde, Cas (2007). Populist Radical Right Parties in Europe. Cambridge: Cambridge University Press.

Mudde, Cas, Cristobal Kaltwasser (2013). Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?. Cambridge University Press.

Müller, Jan-Werner (2017). Popülizm Nedir?. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Nıcolson, Harold (1933). Peacemaking 1919. London: Constable&co.

Nirun, Ata (2018). Adolf’un Kavgası. İstanbul: Wizart.

Nolte, Ernst (1987). Der europaisclıe Bürgerkrieg. 1917-1945: Nationalsozialismus und Bolschewismus. Stuttgart: Verlag Herbig.

Oran, Baskın (1997). Azgelişmiş Ülke Milliyetçiliği: Kara Afrika Modeli. İstanbul: Bilgi Yayınları.

Ortaylı. İlber (1981). İkinci Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfuzu. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Ortaylı, İlber (1985). Osmanlı İmparatorluğunda Millet, Tanzimattan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi. Cilt: 4. İletişim Yayınları.

Overy, Richard (2001). Interrogations: The Nazi Elite in Allied Hands. London: Allen Lane.

Örs, H. Birsen. (2010). Faşizm: Modernitenin Karanlık Yüzü: 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler. 4. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Özbudun, Sibel, Temel Demirer (2015). Faşizm, Irkçılık, Ayrımcılık Yazıları. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Özkırımlı, Ümit (1999). Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış. Birinci Baskı. Sarmal Yayınevi.

Özkırımlı, Ümit (2010). Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış. Birinci Baskı. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Paxton, Robert O. (2014). Faşizmin Anatomisi. İstanbul: İletişim Yayınları.

Phılıps, Howard, David Killingray (2003). The Spanish Influenza Pandemic of 1918-19: New Pespectives. London & New York: Routledge.

Reich, Wilhelm (2013). Faşizmin Kitle Psikolojisi. İstanbul: Cem Yayınevi.

Roberts, John (2015). Avrupa Tarihi. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Roskin, Michael G. (2007). Çağdaş Devlet Sistemleri. Ankara: Liberte.

Roskin, Michael G. (2007). Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür. (Çev: B. Seçilmişoğlu). Ankara: Adres Yayınları.

Roskin, Michael G. (2013). Countries and Concepts: Politics, Geography and Culture. 12. Edition. Pearson.

Salihoğlu, Hüseyin (1993). Alman Kültür Tarihi. Ankara: İmge Kitabevi.

Sarıca, Murat (2017). 100 Soruda Siyasi Düşünce Tarihi. Ankara: Milenyum Yayınları.

Savrun, Ergenekon (2018). "Modern Milliyetçilik", Şu kitapta: Ed. Hasan Acar. Milliyetçilik Tipolojileri. Ankara: Nobel Yayın.

Scaff, Lawrence A. (2011). Max Weber in America. New Jersey: Princeton University Press.

Schnapper, Dominique (2005). Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki ile İlişki. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Schulze, Hagen (2005). Avrupa'da Ulus ve Devlet. (Çev. T. Binder). İstanbul: Literatür Yayınları.

Sevim, Acar (2008). Herder: Halk Milliyetçiliğini Öncüsü. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Shirer, William (2003). Nazi İmparatorluğu 1: Doğuşu, Yükselişi, Çöküşü. İstanbul: İnkilap Yayınevi.

Smith, Anthony D. (1994). Milli Kimlik. (Çev. B. S. Şener). İstanbul: İletişim Yayınları.

Smith, Anthony D. (2002). Küreselleşme Çağında Milliyetçilik. (Çev. D. Kömürcü). İstanbul: Everest Yayınları.

Smith, Anthony D. (2013). Milliyetçilik. (Çev. Ü. H. Yolsal). Ankara: Atıf Yayınları.

Smith, Anthony D. (2015). Etno-sembolizm ve Milliyetçilik. (Çev. B. Firuze Çallı). İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Stevenson, David (2011). With Our Backs to the Wall: Victory and Defeat in 1918. Harvard University Press.

Storer, Colin (2013).Weimar Cumhuriyeti'nin Kısa Tarihi. (Çev: S. Özge). İstanbul: İletişim Yayınları.

Svendsen, Lars (2017). Korkunun Felsefesi. İstanbul: Redingor Yayınları.

Tacitus, Cornelius (2016). Germania. (Çev. M. Sarucan). İstanbul: Alfa Yayınları.

Taylor, Alan John Percivale (1978). The Course of German History. Londra: Methuen.

Thalheimer, August, Arthur Rosenberg, Otto Bauer, Angelo Tasca (2000). Faşizm ve Kapitalizm: Faşizmin Sosyal Kökenleri ve Fonksiyonu Üstüne Teoriler. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Tibi, Bassam. (2000). Europa ohne Identitat? Die Krise der multikulturellen Gesellshaft. Münih: Bertelsman Verlag.

Todd, Malcolm (2004). The Early Germans. Oxford: Blackwell Publishing.

Topakkaya, Arslan (2011). Fichte. Ankara: Say Yayınları.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Vural, Hasan Saim. (2005). Avrupa'da Radikal Sağın Yükselişi. İstanbul: İletişim Yayınları.

Weber, Max. (2012). Ekonomi ve Toplum. İstanbul: Yarın Yayınları.

Weber, Thomas (2010). Hitler's First War: Adolf Hitler, the Men of the List Regiment, and the First World War. Oxford: Oxford University Press.

Wehler, Hans-Ulrich (1997). The German Empire: 1871-1918. Oxford & New York: Berg.

Weltz, Eric D. (2007). Weimar Germany: Promise and Tragedy. New Jersey: Princeton University Press.

Wiles, Peter (1969). "A Syndrome, not a doctrine: some ekementary theses on populism." Şu Kitapta: Ed. G. Ionescu, E. Gellner. In Populism: Its meaning and National Characteristics. The Macmillan Company, 166-179.

Winkler, Jürgen R., Siegfried Schumann (1998). "Radical Right-Wing Parties in Contemporary Germany." Şu kitapta: Ed. Hans Georg Betz ve Stefan Immerfall. The New Politics of the Right: Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies. New York St. Martin's Press.

Yıldızoğlu, Ergin (2020). Yeni Faşizm. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

Zacharia, Fareed (2003) The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad. New York & London: Norton.

Zernatto, Guido (2000). "Nation: The History of a Word", Şu Kitapta: Ed. J. Hutchinson ve A.D. Smith. Nationalism: Critical Concepts in Political Science. Londra ve New York: Routledge. 13-25.

Ziemann, Benjamin (2007). War Experiences in Rural Germany, 1914-1923. Oxford and New York: Berg.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Akıncı, Abdulvahap (2014). "Milliyetçilik Kuramları". Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 14. Sayı 1, 131-150.

Akkerman, Tjitske (2015). "Immigration policy and electoral competition in Western Europe: A fine-grained analysis of party positions over the past two decades". Party Politics, 21(1), 54-67. doi:10.1177/1354068812462928

Aktürk, Şener (2006). "Etnik Kategori ve Milliyetçilik: Tek-etnili, Çok-etnili ve Gayri-etnili Rejimler". Doğu Batı Dergisi, Sayı: 38. 23-53.

Alganer, Yalçın, Müzeyyen Özgen Çetin (2007). "Avrupa'da Birlik ve Bütünleşme Hareketleri". Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 23 (2). 285-309.

Alkan, Mustafa Nail (2019). "Hoş Geldin Kültüründen Popülizme". Savunma Bilimleri Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 36.

Barney, D. Laycock, D. (1999). "Right-Wing Populists and Plebiscitary Politics in Canada". Party Politics, 5 (3), 317-339.

Bolat, Gizem (2018). 1929 ve 2008 Ekonomik Krizlerinden Sonra Almanya ve Yükselen Aşırı Sağ. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Brubaker, Robert (2017). ''Why Populism?''. Theory and Society, Sayı: 46, 357-385.

Canovan, Margaret (1999). 'Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy". Political Studies, 47, 2-16.

Castles, Stephen (1995). "How Nation-states Respond to Immigration and Ethnic Diversity". New Community, 21 (3), 293-308.

CDU (2010). Beschluss des 23. Parteitages der CDU Deutschlands Verantwortung Zukunft.

Crossland, David (2008). Far Right NPD Praises Koch's Tough Talk on Immigration. Der Spiegel. Ocak 4.

Çakır, Murat (2011). "Neoliberalizmin Egemenlik Aracı Sağ Populizm: Avrupa'daki Sağ Popülist Parti ve Hareketler". Kozmopolit Dergisi. (www.kozmopolit.com)

D'Eramo, Marco (2013). "Populism and the New Oligarchy" New Left Review, Sayı 82, 5-28.

Dahrendorf, Ralf (2003). "Acht Anmerkungen zum Populismus", Transit: Eurpaische Revue. Sayı 25, 156-163.

Demirören, Yasemin Merve (2019). Soğuk Savaş Sonrası Almanya'da Aşırı Sağın Yükselişi. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ertan, Ali Erhan, Tevfik Orçun Özgün (2016). "I. Dünya Savaşı'nın Ardından Yeni Dünya Düzenine Doğru: Paris Barış Konferansı". Türkiye Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Yıl: 20, Sayı: 3, 552-572.

Ertan, Temuçin F., Orhan Örs (2018). "Milliyetçiliğin Müphemliği: Milliyetçilik Nedir?". Ankara Üniversitesi Türk İnkilap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 62, 39-84.

Gorbachev, Mihail (1986). "Political Report of the CPSU Central Committee to the 27th Party Congress", Moscow, 10

Gökalp, Emre (2007) "Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme". Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 1, 279-298.

Greenfeld, Liah (2007). "Alman Milliyetçiliğin Doğuşu". Doğu Batı Dergisi, Sayı: 10, 31-58.

Grundsatzprogramm der CDU, 4 Dezember 2007.

Grundsatzprogramm der CSU, 28 September 2007.

Hansen, Michael, Jonathan Olsen (2017). "Flesh of the Same Flesh: A Study of Voters for the Alternative for Germany (AfD) in the 2017 Federal Election", German Politics Journal, Cilt:28, Sayı:1, 1-19.

İnce, Onur (2011). "Almanya'da Farklı Olmak: Entegrasyon ve Hoşgörü Kavramına Eleştirel Bir Bakış", Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 58, 180-185.

Jackman, Robert W., Karin Volpert (1996). "Conditions Favouring Parties of the Extreme Right in Western Europe". British Journal of Political Science, 26 (4), 501-521.

Jansen, Robert S. (2011). "Political Mobilization: A New Theoretical Approach to Populism". Sociological Theory Journal, Vol 29, Sayı 2, 159-188.

Kaçar, Fatmanur (2017). "2017 Almanya Federal Meclis Seçimi ve Almanya İçin Alternatif Partisi'nin Yükselişi: Avrupa'da Sağ Popülizmin Bir

Değerlendirmesi", Türkiye-Almanya Araştırmaları Dergisi, Cilt 6, Sayı 1-2, 23-41.

Kadıoğlu, Ayşe (1997). ''Alman Yeni Sağı: Bir Başka Tarihbilim Tartışması'', Toplumbilim. Sayı: 7, 63-70.

Karyelioğlu, Selim (2012). "Ulus Devlet ve Milliyetçiliğin Tarihsel Dayanakları ve Küreselleşmenin Ulus Devlet ve Milliyetçilik Üzerindeki Etkileri". Ethos Dergisi, Sayı: 5(1), 137-169.

Kaya, Ayhan (2016). "Avrupa'da Popülist Sağın Yükselişi: Karşılaştırmalı Analiz İçin Teorik Araçlar", CoHere Çalışma Paketi 2. İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Kitschelt, Herbert (2007). "Growth and Persistence of the Radical Right in Postindustrial Democracies: Advantages and Challenges in Comparative Research". West European Politics, 30 (5), 1176–1206.

Köker, Levent (1984). "Yokolmanın Eşiğinde Bir Fikir İlerlemesi". Toplum ve Bilim, Sayı:27, 195-207.

Lewandowsky, Marcel (2014). "Alternativ für Deutschland (AfD). A New Actor in the German Party System", Friedrich Ebert Stiftung International Policy Analysis (Rapor).

Marks, Gary, Carole Wilson, Leonard Ray (2002). "National political parties and European integration". American Journal of Political Science, Vol. 46, 585-594.

Minkenberg, Michael (2000). "The Renewal of the Radical Right: Between Modernity and Antimodernity". Government and Opposition, 35 (2), 170-188.

Özdemir, Hakan Selahattin Bakan (2018). "Ulus Devletin Oluşumu ve Sorunları Açısından Almanya ile Fransa'nın Karşılaştırılması". Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 5. Ek Sayı, 19-58.

Quent, Matthias (2017). Rechtspopulismus und Radikalisierung: wenn Wut zu Hass wird. Rechtspopulismus. Bürger & Staat, 1, 55-62.

Prost, Antonie (1994). "The Impact of War on French and German Political Cultures", The Historical Journal, Sayı: 37, 209-17.

Prost, Antonie (1994). "The Impact of War on French and German Political Cultures", The Historical Journal, Sayı: 37, 209-17.

Rüdiger, Schmitt-Beck (2017). "The 'Alternative für Deutschland' in the Electorate: Between Single-Issue and Right-Wing Populist Party". German Politics, Cilt 26, Sayı 1.

Saklı, Ali Rıza (2012). "Fransa ve Almanya'da Uluslaşma Süreci ve Ulus Bilincinin Oluşumu". Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler e-Dergisi, 32, 1-19.

Schmitt, Carl (1930). Staatethik und Pluralisticher Staat. Kant Studien. 35: 28.

Schumann, Dirk (2003). "Europa, der Este Weltkreig und die Nazhkriegzeit: Eine Kontinutat der Gewalt?". Journal of Modern European History, Sayı:1, 24-43.

Sharma, D.C. (1992). "The Nuremberg Trials: Past and The Present". Proceedings of the Indian History Congress, Vol. 53, 586-592.

Sommeri, Theo (1998). Der Kopf zahlt, nicht das Tuch. Die Zeit. 31.12.1998

Soytürk, Mehmet (2018). "AfD Örneğinde Almanya'da Siyasi Irkçılık ve İslamofobia". Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Yıl: 8, Cilt: 9, Sayı: 16.

Stevenson, David (2006). "Britain, France and the Origins of German Disarmament, 1916–1919", The Journal of Strategic Studies, Vol: 29 (2).

Stirk, Peter (2002). ''Hugo Preuss, German Political Thought and the Weimar Constitution''. History of Political Thought, Cilt: 23, Sayı: 3. s. 497-516.

Tandoğan, Şeyma Merve (2019). Avrupa'da Aşırı Sağın Yükselişi: Almanya ve Fransa Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Trachtenberg, Marc (1975). "Reparation at the Paris Peace Conference", The Journal of Modern History, Vol: 51 (1).

Wieviorka, Michel (1996). "Populism and Nationalism in Contemporary Europe". Ed. Sandro Fridlizius, Abby Peterson. Stranger or Guest: Racism and Nationalism in contemporary Europe. Stockholm, Almquist and Wicksell int. 24.

Yanık, Celalettin, Mustafa Kara (2013). "Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramının Sosyolojik Analizi". Kaygı, 20, 225-237.

Yücel, Hakkı (2006). "Milliyetçiliğin (Sınırlı) Dünyasından Küreselleşmenin (Sınırsız) Dünyasına Kimlik Arayışları/Tartışmaları". Kıbrıs Yazıları, Sayı 2. 3-15.

3. Internet Kaynakları:

Alternativ für Deutschland Partei Programm, Bildung-Schule, https://www.afd.de/bildung-schule/ (Erişim 22.12.2020).

https://www.britannica.com/event/Narodnik (Erişim 3.3.2018)

https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/feb/17/problem-populism-syriza-podemos-dark-side-europe (Erişim 16 Haziran 2019)

https://www.duden.de/suchen/dudenonline/populism (Erişim 16.06. 2019)

Krastev, Ivan (2019). "The Populist Movement", https://www.eurozine.com/the-populist-moment/ (Erişim 16.06.2019)

http://www.latin-dictionary.net/search/latin/natio. (Erişim16.09.2019)

https://www.dw.com/tr/alman-anayasas%C4%B1-%C3%B6nce-insan/a-48864439 (Erişim 01.04. 2020)

https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/riza-turmen/demokraside-yarginin-onemi-ve-weimar-dersleri-1201056 (Erişim 12.01.2020)

https://www.nato.int/ebookshop/video/declassified/doc_files/Potsdam%20Agreement.pdf

Potsdam Agreement Protocol of the Proceedings, 1 August, 1945. (Erişim: 01.07.2020)

https://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/2017/ergebnisse/bund-99.html#stimmentabelle13 (Erişim 23.11.2020)

https://de.statista.com/statistik/daten/studie/72665/umfrage/rechtsextremeorganisationen-in-deutschland-seit-2006/ (Erişim 25.01.2021)

https://www.dw.com/en/demography-german-birthrate-down-in-coronavirus-pandemic/a-54395345 (Erişim 3.01.2021)

https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/almanyada-dogum-orani-dustu-yasli-nufus-artiyor-41578693 (Erişim 3.01.2021)

Kulaksızoğlu, Beklan (2010). ”Almanya’da ‘İslam Düşmanlığı’ Yükselişte”, Deutsche Welle, 14 Ekim 2010, https://www.dw.com/tr/almanyada-islam-d%C3%BC%C5%9Fmanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-y%C3%BCkseli%C5%9Fte/a-6109852 (Erişim 14.02.2020)

https://www.macrotrends.net/countries/DEU/germany/fertility-rate'>Germany Fertility Rate 1950-2021. www.macrotrends.net. (Erişim 29.01.2021)

“Medien Erzeugen Verzerrtes Bild von Flüchtlingen”, Frankfurter Rundschau, 1 Ağustos 2017, http://www.fr.de/kultur/netz-tv-kritik-medien/medien/seit-silvester-in-koeln-medien-erzeugen-verzerrtesbild-von-fluechtlingen-a-1323914 (Erişim 18.03.2020)

https://mediendienst-integration.de/english/facts-figures.html#:~:text=Updated%20migration%20figures%202016%2D2019&text=Figures%20for%202017%3A%20in%202017,net%20migration%20of%20416%2C000%20people. (Erişim 19.4.2020)

Meisner, Matthias, “Bei Pegida und Co. Grassiert die Gewalt”, Tages Spiegel, 24 Ekim 2015, https://www.tagesspiegel.de/politik/von-koerperverletzung-bis-hitlergruss-bei-pegida-und-co-grassiertdie-gewalt/12631012.html (Erişim 25.04. 2021)

https://www.statista.com/statistics/1127844/population-share-aged-65-and-older-germany/#statisticContainer (Erişim 22.01.2021)

https://www.trthaber.com/haber_yazdir.php?detayID=4510

UNHRC, ‘‘Global Trends-Forced Displacement in 2017’’, hhtts://www.unhcr.org/5b27be547.pdf (Erişim 25.01.2020)

https://wenr.wes.org/2019/08/the-state-of-refugee-integration-in-germany-in-2019#:~:text=Of%20these%2C%201.2%20million%20had,and%2060%20percent%20were%20male. (Erişim tarihi 29.3.2020)

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/10/101017_merkel (Erişim 11.10.2020)

https://www.dw.com/tr/almanyada-siyasi-kurumlara-g%C3%BCven-azald%C4%B1/a-51986105 (Erişim 11.10.2020)

https://www.dw.com/tr/almanyada-i%C5%9Fsizlik-oran%C4%B1-k%C4%B1smi-kapanmaya-ra%C4%9Fmen-d%C3%BC%C5%9Ft%C3%BC/a-55783742 (Erişim 23.12.2020)

https://www.trthaber.com/haber/dunya/macrondan-avrupaya-avrupanin-ronesansi-mektubu-407261.html (Erişim 04.08.2020)

ÖZGEÇMİŞ

Uğur Baran Hanağası, 1974 yılında Sapanca'da doğdu. 1992 yılında lisans eğitimini almaya başladığı Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği bölümünden mezuniyetinden sonra çeşitli dil okullarında eğitmeni ve 2007-2013 yılları arasında Kocaeli Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yaptı. 2009 yılında, İstanbul Bilgi Üniversitesi-Viadrina Üniversitesi (Almanya) Avrupa Birliği Çalışmaları Çift Diploma programında yüksek lisans eğitimi almaya başladı. Bu program ve Erasmus öğrenci değişim programı dahilinde, 2009-2010 yıllarında Almanya'nın Viadrina Ünivesitesi'nde (Frankfurt-Oder) akademik çalışmalarını sürdürme fırsatını elde etti. 2010 yılında, ''Civil-Military Relations in Turkey on the Way to the European Union Membership'' (Avrupa Birliği Üyeliği Sürecinde Türkiye'de Sivil-Asker İlişkileri'' adlı tez çalışması ile yüksek lisans derecesini şeref derecesi ile elde ederek mezun oldu. 2015 yılında Kocaeli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora Programına başlayan Uğur Baran Hanağası, 2018 yılında Erasmus programı dahilinde, altı ay boyunca Trento Üniversitesi'nde (İtalya) tez konusunun temaları olan milliyetçilik, popülizm ve aşırı sağ ile ilgili akademik araştırmalarını yürüttü. 2015-2016 yılları arasında Şişli Meslek Yüksek Okulu'nda öğretim görevlisi olarak görev yaptıktı. 2017 yılından beri, Piri Reis Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. Akademik ilgi alanları, siyasi tarih, milliyetçilik, popülizm, aşırı sağ, Avrupa siyaseti, Avrupa Birliği, göç politikaları olarak özetlenebilir. Hanağası'nın, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler içerikli çeşitli makale ve kitap bölümleri çalışmaları bulunmaktadır.